

TMMOB
PEYZAJ MİMARLARI ODASI
UCTEA CHAMBER OF LANDSCAPE ARCHITECTS

Peyzaj Mimarlığı

Dergisi

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Yayını 2012/2013

İÇİNDEKİLER

SÖYLEŞİ

- “EXPO 2016- Antalya” SÖYLEŞİ / Teoman Akçalı TMMOB PMO Antalya Şb. Yönetim Kurulu Başkanı 1
- “Modernist Bir Peyzaj Mimarı ve Projesi” SÖYLEŞİ / Yrd.Doç.Dr. Banu ÖZTÜRK KURTASLAN 5

AKADEMİDEN

- Kültürel Mirasların ve Peyzajların Tanımlanmasında “Özgünlük” / Doç.Dr. Meryem ATİK-Betül TÜLEK 9
- Peyzaj Ekolojisi ve Doğa Toplum İlişkisi / Yrd.Doç.Dr. Sevgi Görmüş 17
- Planlama ve Tasarımda Yeni Anlayışlar ve Pratikler: Yeşil Altyapı, Peyzaj Bağlamında Şehircilik ... / Prof.Dr. Adnan Kaplan 23
- Doğa Su ve İnsan / Ar.Gör. Ekin OKTAY- Doç.Dr. Reyhan ERDOĞAN 31
- Yeşil Koridorlar: Kavram ve Kapsam Açısından Bir Durum İncelemesi / Yrd. Doç. Dr. Aylin SALICI-Prof. Dr. M. Faruk ALTUNKASA 39
- Peyzaj Mimarlığı Eğitiminde Peyzaj Yönetimi / Doç.Dr. Osman UZUN 45
- İklim Değişikliği Gündeminde Kentsel Yeşil Alanlara Yeniden Bakış / Ülkü Duman Yüksel 51

TEKNİK

- Biyolojik Havuzlar / Şükran Ayalp 59
- Sert Zemin Tasarım ve Uygulamalarında Yeni Yaklaşım; Plastiğin Kullanılması / Mehmet Çetin 65
- Acer platanoides L.*, *Berberis thunbergii* Dc. ve *Prunus cerasifera* Ehr. Türlerinin Sera Koşullarında Çelikle Üretimi / İlkur Özkök Kaşıkçı 73

SEKTÖRDEN

- Ülkemizde Dikey Bahçe İhtiyacının Doğuşu ve Tercih Sebepleri / Mehmet S. GERÇEK 79

ELEŞTİREL

- Ankara'nın İlk Meydanlarından Atpazarı Meydanı'nın Sorunları / Dr. Ali Kemal ARKUN 83
- Başkent Merkezinden Çökerken/ Bayazıt Oğuz AYOĞLU 89
- Ayırın Yollar- Kavuşturan Yollar: Peyzaj Parçalanması/ Semiha DEMİRBAŞ ÇAĞLAYAN-Prof. Dr. Nilgöl KARADENİZ 95

FELSEFE

- Kent Tarihi Üzerine Bir Deneme / Yrd.Doç.Dr. Alpay Tırıl 101

ARAŞTIRMA - PROJE

- Bir Çevre ve Doğa Eğitimi Projesinin Ardından! / Yrd. Doç. Dr. Sevgi ÖZTÜRK 107

KAMUDAN

- Dereler Yok Olmuş, Çubuk Çayını Kurtaralım / Nurgül Gürsoy 111

ODADAN

- Haberler, Etkinlikler, Yasa ve Yönetmelikler, Perşembe Sohbetleri, PMO Genç 115

Peyzaj Mimarlığı Dergisi

Sayı:2012-2013

Yayınlayan

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası

Adına Sahibi

Gaye ÇULCUOĞLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Oğuz YILMAZ

Yayın Kurulu

Oğuz YILMAZ

Selami DEMİRALP

Mustafa ARTAR

Semiha DEMİRBAŞ ÇAĞLAYAN

Pınar KÖYLÜ

İşıl ÇAKÇI

Yayın Yönetim ve İletişim Adresi

Konur 2 Sokak No: 34/8 Kızılay7
ANKARA

Tel : 0 312 418 6250

Faks : 0 312 419 6427

www.peyzajmimoda.org.tr

peyzaj@peyzajmimoda.org.tr

Grafik Tasarım, Uygulama ve Reklam

Yener Yentek

Kapak Resmi

Uzungöl / ARTVİN – Oğuz YILMAZ

Dağıtım

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası

Peyzaj Mimarlığı Dergisi

- 6 Ayda bir yayınlanır, ücretsizdir.
- Gönderilen yazılar Yayın Kurulu'nca değerlendirilir.
- Yayın Kurulu gönderilen yazıları basmakta serbesttir.
- Yayınlanan yazılarda ileri sürülen görüşlerin sorumluluğu yazara aittir.
- Gönderilen yazılar iade edilemez.
- Tüm yayın hakları Peyzaj Mimarlığı Dergisi'ne aittir.
- Kaynak gösterilere alıntı yapılabilir.

Değerli Üyemiz,

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası 10. Dönem Yönetim Kurulu olarak, uzunca bir aradan sonra yeniden dergimizi yayınlamanın gururunu ve heyecanını yaşıyoruz. Düzenli olarak yayınlanacak "Peyzaj Mimarlığı Dergisi"nin kurumsal kimliğimize yapacağı katkının bilinciyle çalışmalarımızı devam ettirmenin gereğini biliyoruz. Ancak tüm üyelerimizde bildiği gibi, mevcut siyasal iktidarın TMMOB'yi yeniden yapılandırma, etkisizleştirme, işlevsizleştirme, TMMOB'ye kendine göre bir düzen verme çabaları sürdürmekte, maddi olarak tüm çalışma alanlarını daraltma çabaları devam etmekte ve en son olarak ise;

7 Kasım 2013 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan Bakanlar Kurulu kararı ile Orman Mühendisleri Odası'nın idari ve mali denetimi Orman ve Su İşleri Bakanlığı'na verilmiş, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na da Çevre Mühendisleri Odası, Elektrik Mühendisleri Odası, Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası, İç Mimarlar Odası, İnşaat Mühendisleri Odası, Jeofizik Mühendisleri Odası, Jeoloji Mühendisleri Odası, Makina Mühendisleri Odası, Mimarlar Odası, Peyzaj Mimarları Odası ve Şehir Plancıları Odası'nın idari ve mali denetimi için kararname talebi bulunmaktadır.

Türkiye, toplumsal yaşamda, kamu yönetiminde, kamusal görev ve işbölümü paylaşımında, kamu açısından hayati önem taşıyan kurumlarda ve meslek alanlarında köklü değişiklikler yaşıyor.

Nitekim son birkaç yıldır mesleki alanlarda gerçekleştirilen mevzuat değişiklikleri ile mühendislik, mimarlık, şehir plancılığı mesleklerinin evrensel kabulleri ve bilimsel gereklilikleri yok sayıldı. Meslek Odalarının kamu adına yapmakla mükellef olduğu mesleki denetimler ortadan kaldırıldı. Meslek Odalarının üyeleriyle kurduğu ilişki zayıflatılmak istendi, ekonomik kaynakları kısıtlandı. Yasa ve yönetmeliklerde yapılan değişiklikleri, mesleki denetim uygulamalarının denetimsizliğe itildiğini, zafiyete uğratıldığına dair görüşlerimizi siz üyelerimizle ve kamuoyuyla defalarca paylaştık.

Bu gün bizlere düşen görev, TMMOB'ye artarak sürdürülen baskılara karşı, Peyzaj Mimarları Odası'nı direnerek ayakta tutmak, çalışmalarına devam etmesini sağlamak ve katkı sunmaktır.

"2012-2013" sayılı Peyzaj Mimarları Odası Peyzaj Mimarlığı Dergi'miz, tam da bu sebeple Odamızın karşı karşıya bırakıldığı büyük maddi zorluklar sebebi ile geç yayın hayatına girmek zorunda kalmış, ancak üzerimize düşen sorumluluklar bize yılmadan çalışma ve başarıya azmi vermiştir. Bu gün Dergimiz yayın hayatına girmesinin mutluluğunu yaşamaktadır.

Mesleğimizin güncel durumunun önemli bir yansıması olan Peyzaj Mimarlığı Dergisi; " Söyleşi, Akademiden, Teknik, Sektörden, Eleştirel, Felsefe, Araştırma-Proje, Kamudan ve Odamız 2012 yılı çalışmalarından özetlerin verildiği Odamızdan" bölümü ile peyzaj mimarlığı bilgi ve uygulama alanından yazarların ortaya koyduğu farklı konular ve açılarla bizlere ışık tutuyor. Bu kez dergimiz, daha önceleri gibi tek bir tema etrafında şekillenmiyor; farklı konulardaki yazılarla güncel araştırmalar etrafında bizleri kuramsal ve pratik açıdan bilgilendirmeyi ve zenginleştirmeyi hedefliyor.

Emeği geçen herkese, yazarlarımıza ve özellikle Yayın Kurulu'na sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Saygılarımla.

Gaye ÇULCUOĞLU

BAŞKAN

SÖYLEŞİ

Teoman AKÇALI

TMMOB PEYZAJ MİMARLARI ODASI
ANTALYA ŞUBE YÖNETİM KURULU BAŞKANI

Sayın AKÇALI, 2016 yılında Antalya’da düzenlenmesi planlanan Expo organizasyonunu nasıl tanımlarsınız?

Dünyanın en prestijli organizasyonlarından biri olarak kabul edilen “Expo 2016”, doğru adımlar atıldığı ve akılcı bir planlama süreci izlendiği takdirde, sosyal ve çevresel anlamda farkındalığı arttıracak; hazırlık ve faaliyet sürecinde ekonomimize büyük hareket kazandıracak; kentimizi bilimsel ve estetik ölçütlerle uyumlu tasarımlarla tanıştıracak; 20.000 kadar panel-seminer-sempozyum vb. kültürel etkinliğe ev sahipliği yapacak; doğal ve tarihi değerlerimizin tanınırlığını arttıracak ve en önemlisi de kentsel ve kırsal değerleri bir arada ihtiva eden kentimizin kentsel ve kırsal planlamasına altlık oluşturacak bir organizasyon olup kentimiz için tarihi bir fırsattır.

Ancak Expo 2016, sınırları belirlenmiş bir yerleşke içinde ve tel ör-güler ardında gerçekleşecek bir organizasyon gibi düşünülmemelidir.

Expo 2016’yı yalnızca dev bir fuar organizasyonu olarak değil; turistik tesislerinden ulaşım ağına, kentsel açık alanlarından ticaret merkezlerine, tarım alanlarından tüm kentsel yaşam alanlarına kadar kentsel ve kırsal planlamanın bütüncül bir yaklaşım ile gerçekleştirileceği bir planlama sürecinin sebebi olarak değerlendirmek gerekir.

Expo 2016’yı amaç yerine araç olarak değerlendirirsek muazzam bir organizasyon ve sonrasında sürdürülebilir bir kent yaratabiliriz.

Expo 2016’nın “Çiçek ve Çocuk” temasını nasıl buluyorsunuz?

Doğa ile barışık, çevreci ve duyarlı bakış açısını “çiçek”; gelecek ve genç nesillere karşı sorumluluklarımızı ise “çocuk” teması ile vurgulamayı gayet yapıcı ve yerinde buluyorum.

Ancak “çiçek ve çocuk” temasını işlemeli ve doğru altlıklar oluşturarak felsefesini tüm dünya ile paylaşılabilir kılmalıyız.

Dünyaya, ilk ve tek çocuk bayramına sahip olan ülkemizden, medeniyetler beşiği Anadolu’dan ve kent ve kırsalın bulunduğu dünyanın en özel ve nadir coğrafyalarından biri olan Antalya’dan sesleneceğiz.

Ekolojik çıkarımların hayata geçirilmesini, geçmiş ile gelecek arasında kurulacak köprüleri öneren alt temaları oluşturulmalı; “Çiçek ve Çocuk” temasını evrensel bir felsefe ve mesaj üzerine inşa etmeliyiz.

Böyle organizasyonlar için büyük alanlar gerekmektedir ve Antalya’da da bir alan belirlenmiştir. Bu fuar alanının yer seçimi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Expo 2016 fuar alanının, ekolojik ve arkeolojik eşikler açısından hassas bir lokalitede bulunması

dolayısı ile bu ölçekte ve nitelikte bir organizasyon için uygun olup olmadığı tartışılabilir bir konudur. Ancak gerek içinde bulunduğumuz tarih itibarıyla, gerekse uluslararası platformda yer değişikliğinin büyük prestij kaybına yol açacak olması dolayısı ile, alan değişikliği mümkün görünmemektedir.

Bu durumda, mevcut durum en olumlu şekliyle yönetilmeli; alanın zayıf ve güçlü yönleri çok iyi analiz edilerek her türlü kriz unsuru, insanı ve çevreyi öncelikli kılan fırsatlara dönüştürülmelidir.

Expo 2016 alanının, altını çizdiğiniz zayıf ve güçlü yönleri nelerdir?

Expo 2016 fuar alanı, dört bir yanı Kurşunlu Şelalesi, Düden Şelalesi, Kepez Ormanı, Güllük Dağı Milli Parkı gibi doğal değerler ile çevrilidir. Perge, Aspendos, Side ve Termessos Antik Kentleri ise yine alanın dört bir yanını çevreleyen arkeolojik değerlerdir. Bunların yanı sıra alan, Belek, Boğazkent, Lara-Kundu turizm gelişme alanları ile çevrilidir.

Alanın, kente Aksu İlçesi’nden – doğudan- gelenler için bir kapı niteliğinde olması, şehre giriş yapanların bu doğal ve arkeolojik değerleri tanıyacak olması, turizm bölgesine yakınlığının fuarın tanıtımı ve ziyaretçi katılımını arttıracak olması; bunların yanı sıra havaalanı etkileşim mesafesinde oluşu; kent çepe-

rinde ancak kentin tamamına etkili bir konumda oluşu, güçlü yönleridir.

Alanının birinci sınıf tarım arazisi üzerinde olması ve yine tarım alanları ile çevrili olması, gerekli önlemler alınmadığı takdirde tarım alanlarının tamamının yapılaşmaya açılabileceği; turizm gelişme bölgelerine yakınlığı nedeniyle turizmin Aksu'ya doğru kayabileceği; kentin doğruya doğru plansız ve denetimsiz ve hızlı bir şekilde ilerleyebileceği gibi riskler, alanın zayıf yönleridir.

Alanın bu zayıf ve güçlü yönleri göz önüne alınarak mevcut değerleri korumaya yönelik bir planlama süreci oluşturulmalıdır.

Birçok işlevi ve bir çok estetik unsuru bir araya getirerek, bunları sürdürülebilirlik ilkesine uygun ve ekolojik öncelikli olarak tasarlayıp çözmek tam da Peyzaj Mimarlığını gerektiriyor. Siz Expo 2016 planlama sürecini, bir peyzaj mimarı olarak nasıl tanımlarsınız?

Öncelikli ve en önemli konu, Antalya'nın, birinci sınıf tarım arazileri ile çevrili Expo 2016 alanı vesilesiyle tarımsal kimliğine sahip çıkması gerektiğidir.

Aksu İlçesi, Expo alanı ve çevresi

ile birlikte bir tarım kentine dönüşmelidir. Expo alanının çevresi ile birlikte nasıl planlanacağını en öncelikli konudur ve konuya mutlak surette planlama penceresinden bakılması gerekmektedir.

Bu derece kentsel ve kırsal; doğal ve kültürel hassasiyetler taşıyan bir alanın kentsel ve kırsal peyzaj planı sentezi ile yönetilmesi gerekmektedir. Alan ve çevresi, ancak Aksu İlçesi ile birlikte bir master plan dahilinde peyzaj mimarlarının da katılımı ile planlanmalıdır.

Alanın projelendirme çalışmaları ise, ancak master planın oluşturulmasını izleyen süreçte yine peyzaj mimarları öncülüğünde yapılabilir.

Expo 2016 tanıtımlarında sık sık karşımıza çıkan bir proje var. Bu proje kim tarafından ve nasıl oluşturuldu? Uygulanabilirliği hakkında ne düşünüyorsunuz?

Tanıtımlarda proje olarak karşımıza çıkan çizimler, konunun ehli tarafından çizilmiş bir proje değil; henüz bir proje oluşturulmadığı için tanıtımlarda kullanılmak durumunda olan ve ancak grafik değeri taşıyan bir görseldir.

Tasarım ve planlama süreçlerinin

teknik unsurlara sıkı sıkıya bağlı bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacak ve teknik donanımına sahip ilgili meslek odalarının da içinde bulunduğu bir ekip tarafından hazırlanacak yarışma şartnameleri ve kesin kurallar ile çerçevelenmiş uygulama süreçleri ile belirli bir yol haritasına bağlı kalınmasını zorunlu kılacak olan hem master planın ve hem de projenin yarışma yoluyla yapılmasıdır.

Peyzaj Mimarları Odası olarak kendinizi Expo 2016 sürecinin hangi noktasında tanımlarsınız?

Peyzaj Mimarları Odası, teknik donanımına sahip ve planlama altlıklılı uzmanlık alanı olan bir meslek odası olarak, Expo 2016 organizasyonunun öneminin bilincindedir. Odamız, gündemi adım adım takip edecek; kamu kurumları ile kentimizin sivil bileşenleri ile işbirliği içinde olacaktır.

Ancak, katılımcılığın tam anlamıyla sağlanabilmesi; özel sektör-resmi kurumlar-sivil toplum kuruluşları ve meslek odalarının arasındaki eşgüdümün yürütülebilmesi; bu süreçte rol alacak diğer tüm aktörler gibi Peyzaj Mimarları Odası'nın da yetki ve uzmanlık alanına göre, planlı ve koordineli bir şekilde bu süreçte yerini alabilmesi ve üzerine düşenleri yapabilmesi için öncelikle ilgili mevzuatın ivedilikle tamamlanması gerekmektedir.

Expo 2016 Şubat 2012 tarihli kanunun tasarısının İkinci Bölüm TEŞKİLAT başlığı altında Madde 5 - Danışma ve Yönlendirme Kurulu'nda Peyzaj Mimarları Odası Antalya Şubesi yer alırken, Haziran 2012 tarihli taslakta Oda'mıza yer verilmiştir.

Süreç içinde, taslak kanunun tam da ortasında bulunan Odamızın daha sonradan isminin anılmayışı,

bilimsel ve etik bir yanlış olarak tanımlanabilmesinin yanı sıra, Expo 2016 planlama sürecinde tarihi bir hata olarak nitelendirilebilir.

Odamızın, Expo 2016 sürecine katılımında ve katkıda bulunabilmesi adına, Peyzaj Mimarları Odası Antalya Şubesi'nin, Danışma ve Yönlendirme Kurulu'nda yerini alması gerekmektedir.

Peyzaj Mimarları Odası olarak, Expo 2016 sürecinde somut çalışmalarınız var mı?

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Antalya Şubesi olarak, 25 Eylül 2012 tarihinde Antalya Dedeman Otel'de düzenlemiş olduğumuz "Expo 2016'ya Giden Yolda" konulu bir panel düzenledik.

Panelimiz ile hedeflenen, peyzaj karakteristiklerinin kent planlamasındaki süreçlerde tekrar ve mutlak surette gözden geçirilmesi gerekliliğini hatırlatmak ve salt rekreasyonel bir alan planlaması karakterinin yeterli bir yaklaşım olmadığı vurgusundan hareketle, peyzaj planlama ilkelerinin alan kullanım kararlarına olumlu etkisinin tartışılarak EXPO alanının dünü – bugünü ve yarınının bütüncül planlamasına katkıda bulunmaktı.

Bu Etkinliğin amacına ulaştığını düşünüyor musunuz?

Kesinlikle. Farklı uzmanlık alanları ve bakış açılarıyla ufukumuzu genişleten çok değerli panelistlerimizin yanı sıra, başta Antalya Milletvekili Sn Sadık Badak olmak üzere merkezi - yerel otoritenin temsilcileri ve sivil toplum kuruluşları temsilcileri ile niceliği ve niteliği yüksek bir katılım sağlandı.

Alanla etkileşim halinde bulunan habitatların ve kültürel varlıkların, planlama süreçleri ile kurulacağı düzlem irdelendi.

Bu, Expo 2016 sürecinde gerçekleştirilmeyi planladığımız etkinliklerin birincisi idi. İlerleyen süreçlerde yeni etkinlikler ile çalışmalarımızın sürekliliğini koruyacağız.

Söyleşiyi bitirirken, son olarak söylemek istedikleriniz nelerdir?

Kum saati işliyor. Peyzaj Mimarları Odası başta olmak üzere, özellikle ve öncelikle teknik donanıma sahip planlama atlıklı uzmanlık alanı olan meslek odalarının gündemi adım adım takip etmesi ve kamu üzerinde tetikleyici bir rol oynayarak süreci ivedilikle yönlendirmesi gerekmektedir.

Bu konu, yalnızca peyzaj mimarlarının çalışma alanı değildir. Ancak peyzaj mimarlarının önderliğinde belediyeler, Tarım Bakanlığı, şehir plancıları, ziraat mühendisleri, mimarlar, çiftçi birlikleri, tarım planı için bir araya gelmelidir.

Peyzaj Mimarları Odası Antalya Şubesi; meslek odalarını, akademikerlerini, meslektaşlarını, kamu kurumları ve özel sektör bileşenlerini Expo 2016 hazırlıklarına destek olmaya çağırılmaktadır. Sağlam temeller üzerine oturtulmuş bir mevzuat, doğru yönetilecek bir planlama süreci, kurumlar arası eksiksiz bir eşgüdüm ve akılcı bir zaman yönetimi ile Antalya, "Gelecek Nesiller İçin Doğal Yaşam Alanları" mesajına yakışır, ekolojik çıkarımların kent planlarında hayata geçirildiği bir Expo 2016'ya en güzel şekilde imzasını atacaktır.

MODERNİST BİR PEYZAJ MİMARİ VE BİR PROJESİ: MICHAEL VAN VALKENBURGH İLE TEARDROP PARK (NEW YORK CITY) ÜZERİNE BİR SÖYLEŞİ

Michael Van Valkenburgh ile yapılan görüşme Banu ÖZTÜRK KURTASLAN tarafından 2010 yılı Aralık ayında Van Valkenburgh'un Brooklyn-New York'taki ofisinde gerçekleştirilmiştir.

Banu ÖZTÜRK KURTASLAN

Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarlığı Bölümü. Konya.
E-mail: bkurtaslan@gmail.com

Mimari ve peyzaj arasındaki bağlantı hiçbir zaman basit olmamıştır. Bu ilişki Michael Van Valkenburgh'un çalışmalarında meydan okuyan bir kompleks halindedir. Van Valkenburgh mekânın iskeletini hissedebilmekte ekolojik sistemlerin realitesi ve talepleri onun tasarımların soyut biçim ve örüntülerden daha fazlası haline getirmektedir... Van Valkenburgh çevresel açıdan sürdürülebilir mekânlar tasarlamaktadır.

Michael Van Valkenburgh, New York Kenti ve Cambridge (Massachusetts)'de ofisleri olan ve MVV (Michael Van Valkenburgh Associates, Inc.) olarak adlandırılan peyzaj mimarlığı firmasının başkanıdır. 55 çalışana sahip olan MVV, kent sakinlerinin çevreleri ve birbirleri ile yeniden bağlantı kurmalarını teşvik etmek için pek çok kent parkı, kamusal mekân ve master planlar hazırlamıştır. Yakın zamandaki en önemli projeleri New York'ta yer alan Brooklyn Bridge Park, High Line ve Hudson River Park'tır.

Michael Van Valkenburgh halen Harvard Üniversitesi Tasarım Okulu Peyzaj Mimarlığı Bölümü'nde Charles Eliot profesörüdür ve burada 1982 yılından beri ders vermektedir. Van Valkenburgh bir tasarımcı, profesyonel ve eğitimci olarak, yaşayan peyzajların deneysel potansiyelini ve peyzajın kendi kimliğini baltalayan mimari soyutla-

madan kurtuluşunun destekleyicisi olmuştur. Van Valkenburgh New York Kenti'nde yaşamaktadır.

Michael Van Valkenburgh 2003 yılında Smithsonian Institution's Cooper-Hewitt National Design Museum (Smithsonian Enstitüsü Cooper-Hewitt Ulusal Tasarım Müzesi) tarafından çevresel tasarımda "Ulusal Tasarım Ödülü" almıştır. Van Valkenburgh'un New York kentinin canlı yaşamını en iyi örnekleyen ve ona katkıda bulunan Brooklyn Köprüsü Parkı Projesi, bir sanat çalışması olarak, 2010 yılında New York Belediyesi Sanat Topluluğu tarafından prestijli Brendan Gill ödülü ile ödüllendirilmiştir. Van Valkenburgh'un yine 2010 yılında, mimariye sanatsal katkılarından dolayı Amerikan Sanat ve Bilim Akademisi'nden Arnold W. Brunner Memorial Ödülü'nün alıcısı olması, onu Dan Kiley'den sonra bu ödülün 45 yıllık tarihi sürecinde onurlandırılan ikinci peyzaj mimarı yapmıştır. Van Valkenburgh 2011

Fotoğraf: Banu ÖZTÜRK KURTASLAN

yılında "ASLA (American Society of Landscape Architecture) Tasarım Madalyası"nın alıcısı olmuş ve aynı yıl Kasım Ayı'nın sonunda MoMA (Museum of Modern Arts-Modern Sanatlar Müzesi)'nin "Modernizmin İkinci Dalgası" konferansı ile konuşmacı olmuştur.

Teardrop Park Michael Van Valkenburgh'un çarpıcı projelerinden biridir. 30 Ekim 2004 yılında resmi olarak açılmış olan park, New York Kenti "Battery Park City" bölgesinin kuzey ucunda yer almaktadır. 1,75 acre (0,71 hektar) alana sahip olan park çok katlı lüks konutlarla çevrilidir. Küçük bir "avlu benzeri park" olan Teardrop Park

neredeyse simetrik ve çevreleyen her bir cadde (Murray Warren ve North End Caddeleri) ile bağlantılı dört adet giriş ile Hudson Nehri kıyı kordonu tarafından biçimlenmiştir. Park güney Manhattan'da "Ground Zero (11 Eylül 2001 tarihinde yıkılan Dünya Ticaret Merkezi'nin bulunduğu nokta)" noktasından iki blok uzakta yer almaktadır. Parkın konumuyla ilgili en önemli konulardan biri de yeni gelişen yoğun konut alanı içerisinde olmasıdır. Prensipite konut sakinlerine hizmet eden park, alanda oldukça popüler durumdadır.

Parkın güney ucunda gölgeli konveks tepe mekâna egemendir. Tepenin kuzeye bakan eğimi 12 foot (3,6 m) yüksekliğindeki horizontal ve kısmen diyagonal olarak tabakalanmış taş duvara misafirlik etmektedir. Bu masif duvar bir tünel ile park içerisinde aynı zamanda bir geçiş ve ayırıcı özellik sunmaktadır. Parkın güney kısmında kayalardan su püskürten fiskiyeler, kum havuzu ve bu havuza düşen 25 foot (7,5 metre) uzunluğundaki büyük kaydırak; oyun alanına karakterini veren unsurlardır. Kaydırak, kayalardan oluşturulmuş ve tırmanmaya olanak sağlayan yapı bir tepeye

Fotoğraf: Anonymus 2009

dayanmıştır.

Parkın çevresindeki 4 adet 30 katlı konut, parkta etkili rüzgârlara ve daha aza güneş ışığına neden olmaktadır. Güneşlenmeyi artırmak için çatılara helyostatlar (güneş pilleri) yerleştirilmiştir.

Parkta bir okuma köşesi bulunmakta; amfityatro, kayın ağacı alanı, bataklık alanı gibi alanlar yer almaktadır. Park mahremiyet ve doğayla dostluğa olanak vermektedir. Küçük fakat bilinçli tasarımından dolayı daha büyük algılanan park, doğayı doğaldan yapaya bir geçiş içerisinde sunmaktadır. Parkın tasarımcısı ile parkın estetiği, işlevi (aktiviteler, erişilebilirlik, çevre kullanımlarla ilişkisi vb.) kimliği üzerine bir söyleşi gerçekleştirilmiştir:

Banu Ö. Kurtaslan: Parkın çevresinde yer alan kullanımlar nelerdir? Bunlar parkın kullanımını nasıl etkilemektedir?

Michael Van Valkenburgh: Parka çok yakın olan ve Hudson Nehri kıyısında yer alan Rockefeller Park pek çok aktif rekreasyon olanağı sunuyor, parkta basketbol firizbi gibi sporlar için geniş yeşil alanlar var, ayrıca geniş bir çocuk oyun alanı mevcut. Oldukça yoğun kullanılan bu aktif yeşil alan bizi daha pasif ve mahrem bir alan tasarlamaya yöneltti.

BK: Kentsel yaşam kalitesini artırmanın yanında, parkın planlama ve tasarımındaki ana hedefiniz ne idi?

MVV: Park prensip olarak çocuklar için tasarlandı. Çocuklara keşif ve eğlence olanağı sunacak alanlar pasif oyunlar oluşturmak, aynı zamanda yetişkinler ve yaşlılar için de benzer kullanımlar sunmak hedeflerim arasındaydı. Rockefeller Park'a alternatif olarak çok fazla aktif rekreasyona yer verilmeden natüralistik bir tasarım yapmayı amacımız. Burada insanların

Fotoğraf: Banu ÖZTÜRK KURTASLAN

Manhattan'ın büyük bir kısmına ve hatta New York Kenti'nin geri kalanına zıt olabilecek bir alana özlem duyabilecekleri düşüncesi ile bir vaha oluşturuldu.

B.K: Bu gereksinimleri karşılayabilmek için ne gibi ölçütler kullandınız?

MVV: Tasarımın temel dayanağı müşterinin biraz naif ve New York Eyaletinin doğal peyzajını andıran bir park beklentisi idi. Böylece park natüralizmin soyutlanması sonucu bir park ortaya çıktı.

BK: Parkın tasarım ve uygulama süreçlerinde ne gibi sorunlarla karşılaştınız?

MVV: Sanırım en büyük problem parkın boyutları idi. Doğal bir peyzajda, peyzajı güçlü kılan onun genişliğidir. Böyle küçük bir alanda bu işi yapabilmek için "yoğun" ve "kompakt" bir natüralistik peyzaj oluşturmak zorlu bir işti. Bu da bir çeşit görsel transformasyon gerektirdi. Oluşturduğumuz şey doğanın bir replikası değil, doğal peyzaj fikrinden esinlenerek inşa edilmiş bir peyzajdır.

BK: Parkta farklı insan gruplarının yararlanabileceği aktivite ve olaylar planladınız mı?

MVV: Parkın kuzey kısmında öğretmen ve öğrencilerin taşlar üzerinde oturabileceği bir okuma köşesi var. Yine bu kısımda yer alan büyük çim alan pek çok çocuğun bir araya gelebileceği bir alan.. Bir de mace-ra alanı olarak tasarlanmış olan küçük bataklık ve bu alana ulaştıran bir yürüme izi (trail) tasarlandı. Güney kısımda daha küçük çocuklar için bir fıskiyeli bir "su oyunu" alanı mevcut. Kaydırakla birlikte tırmanma tepesi de yoğun olarak kullanılıyor..Alanın kuzeydoğusu ise yaşlılara hitap edebilecek bir alan olarak düşünüldü..

BK: Buna göre park demokratik kullanım için olanaklar sunuyor..

MVV: Alanda yaşlı-genç her yaş grubundan insana hitap eden alanlar ve kullanımlar mevcut. Ayrıca park tamamen engelliler için erişilebilir özellikte.

Kullanıcılar bir simbiyoz oluşturabiliyor.. Prensipde park çocuklar için fakat çocuklar daha büyük kardeşleri ve ebeveynleriyle birlikte geliyorlar, çocuklarla birlikte ya da kimi zaman bağımsız olarak alana gelen yetişkin ve yaşlılar da parkı seviyor ve gelmek istiyorlar.

BK: Parkta insanları cezbetmek için neler düşündünüz?

MVV: Sanırım parkta güvende hissetmek insanları cezbetmek için bir yol. Parkın bütün girişleri içeriye ait derin bir görüş sağlıyor. Her dört girişten de parkın uzak noktalarını görebilirsiniz. Bu aslında orada kimin olduğu duygusunu verebilen ve insanları parka davet edebilen bir durum. Ayrıca parkta aniden yön değiştiren yürüme izleri ya da soyut objeler yok.

BK: İnsanları farklı mevsimlerde parka çekmek için düşünceleriniz oldu mu?

MVV: Kışın donan büyük duvar insanlar için ilginç bir görünüm arz ediyor. Ayrıca parkta oturma elemanları güneşli noktalara yerleştirildi. Alanın güneşlenmesini sağlamak için bina çatılarına helyostatlar yerleştirildi..

BK: Sizce park kent kimliğine ne katıyor?

MVV: 341 km²'lik Central Park New York Kenti'ne doğal peyzaj fikrini getirmiştir. Teardrop Park küçültme ve minyatürize etme yoluyla bu fikri yeniden hayata geçirmek istedik, amaç doğal peyzaj nosyonunu oluşturmaktır.

BK: Parkta nasıl bir atmosfer oluşturmayı planladınız?

MVV: İnfomalite, sürpriz, iyi karşılama, oyun, biraz gizem... Örneğin tünelden geçmek sürpizli ve şaşırtıcı.

BK: Parktaki yürüyüş yollarını tasarlariken belirleyicileriniz nelerdi?

MVV: Yürüyüş yollarında bitümlü kaplama malzemesi kullandık. Bu malzeme New York'ta çok fazla görülen yaygın bir malzeme. Pahalı, itici ve formal olmayan bir malzeme.

Fotoğraf: Banu ÖZTÜRK KURTASLAN

BK: Sizce parkın karakteri baskın olarak doğal mı, yoksa doğal-yapay karması bir nitelikte mi?

MVV: Aslında parkın karma bir kimliği var, burada “bir çocuğun algılayabileceği şekilde bir doğa” fikriyle oynuyoruz. Parkın kentsel ve kültürel taraflarına da engel olmuyoruz. Park kesinlikle doğal ve kültürel olanın bir hibriti.

BK: Parkta görsel kaliteyi bozduğunu düşündüğünüz unsurlar var mı?

MVV: Biz parkta karmaşık olmayan, basit ve aynı zamanda kolay uygulanabilir olanı seçtik. Maalesef binaların görsel efektleri negatif, güzel değil. Yukarı bakarsanız çok güçlü ve baskın olan bu binaları görürsünüz, bakmazsanız bu baskıyı daha az hissedersiniz.

BK: Sizce parkın planı kullanımda bir esneklik (fleksibilite) sağlıyor mu?

MVV: Evet. Parkta en çok esneklik sunan alan ise kuzeydeki büyük çim alanıdır. Çim alanın etrafında ise koşma, kay kay, bisiklet gibi faaliyetler için süreklilik sağlayan bir yol tasarımı var. Ayrıca çocuklarla birlikte hayali ya da pasif çok çeşitli oyun tiplerini davet eden alanlar var.

BK: Parkın algılanabilir ve okunabilir olduğu söylenebilir mi?

MVV: Parkı kolaylıkla görür, okuyabilir ve anlayabilirsiniz. Ayrıca “boyumuzun yarısı kadar olsaydık parkı nasıl algıladık?” konusunda da bayağı düşündük.

Fotoğraf: Banu ÖZTÜRK KURTASLAN

BK: Parka çevreden ulaşım konusunda ne söyleyebilirsiniz?

MVV: Parkın etrafı caddelerle çevrili. Metro istasyonuna yakın, toplu taşıma ve özel araçla rahatlıkla parka ulaşılabilir. Parkın dört farklı girişi insanlar için farklı tercihler sunuyor. Ayrıca komşu caddelerden ulaşılabilen iki adet otopark mevcut.

BK: Parkta kullanıcılar konfor sunan ne gibi unsurlar var?

MVV: Parkta oturma elemanları yeterli sayıda ve ergonomik, ahşap ve sırt dayanaklı olan oturma elemanları tercih edildi. Alanda trafikten kaynaklanan fazla gürültü yok fakat rüzgâr zaman zaman çok şiddetli olabiliyor.

BK: Park taşıma kapasitesine uygun mu?

MVV: Park zaman zaman çok kalabalık olsa da bu bir sorun teşkil etmiyor.

BK: Park ve civarında suçu ve vandalizmi önlemek için alınmış güvenlik önlemleri var mı?

MVV: Parkta güvenlik görevlileri var, bununla birlikte park gece iyi bir şekilde aydınlatılıyor.

BK: Parkı tasarlarken sürdürülebilirliği gözetene gibi ekolojik yaklaşımlarınız oldu?

MVV: Parktaki oyun alanında yer alan fiskiyelerde geri dönüştürülmüş su kullanılıyor, ayrıca parkın sulamasında da çevre binalardan elde edilen dönüştürülmüş su kullanılıyor. Tasarımda iklimle uyumlu bitki ve diğer materyal ile bölgeye ait çağdaş metot ve materyaller kullanılmıştır.

BK: Parkta sahiplenme duygusu oluşturmak için çabalarınız oldu mu?

MVV: Parkta özellikler öğrenci ve öğretmenlerin katıldığı eğitsel etkinliklere yer veriliyor. Ayrıca park projesini halkın katılımı sonucu iki kez revize ettik. Bu katılım “açık buluşma” şeklinde idi.

BKK: Verdiğiniz değerli bilgiler için çok teşekkür ederiz.

MVV: Rica ederim, umarım faydalı olabildiği için.

KÜLTÜREL MİRASLARIN VE PEYZAJLARIN TANIMLANMASINDA “ÖZGÜNLÜK”

Meryem ATİK

Betül TÜLEK*

Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi
Peyzaj Mimarlığı Bölümü 07070
Antalya, TURKEY

*Sorumlu yazar:

betulek@akdeniz.edu.tr

İnsanın ve toplumların yaratıcılıkları ve gelişimleri ile harmanlanan kültürel miraslar ve kültürel peyzajlar, özellikle son yıllarda, özgün kimlikleriyle öne çıkmaktadır. Kültürel miraslarda “orijinallik, otantiklik” olarak tanımlanan özgünlük (*authenticity*) kavramı, kültürel mirasın ve peyzajın kendi kişiliğini, ruh ve karakterini yansıtan özelliklerinin tümünü ifade etmektedir. Her kültürün, her toplumun, her dönemin, dolayısıyla da her kültürel mirasın kendine has, özgün nitelikleri bulunmaktadır.

Peyzaj, Kültürel Peyzaj ve Kültürel Miras Kavramları

Peyzaj, insanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri doğal ve/veya insani unsurların eyleminin ve etkileşiminin sonucu olan alanlardır (Resmi Gazete 2003). Peyzajı şekillendiren iklim, jeoloji ve jeomorfoloji, rölyef, hidroloji, toprak ve bitki örtüsü gibi doğal faktörler insanların etkileşimi ile değişmektedir.

İnsanlar tarafından bilinçli olarak oluşturulmuş kültürel peyzajlar, kentleri, tarihi bahçeleri, arkeolojik sit alanlarını içerdiği gibi bitki örtüsü, ekoloji ve biyolojik çeşitlilik gibi doğal kaynaklar ile geçmişten günümüze süregelen kültürel çeşitliliği içermektedir.

Kültürel peyzajların korunması Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının

Korunması Sözleşmesi'ne dayanmakta olup, bugün dünya miras listesinde 936 miras alanı ve aynı liste altında 92 dünya mirası kültürel peyzaj bulunmaktadır (Şekil 1).

Bir alanının Dünya Miras Listesi'nde yer alabilmesi için kültürel ve doğal kriterlerden en az bir veya daha fazlasını içeriyor ve özgün niteliklere sahip olması beklenmektedir (WHC 2008). Burada;

Kültürel Kriterler,

i: yaratıcı insan dehasının ürünü olması,

ii: belli bir zaman diliminde veya kültürel mekânda, mimarının veya teknolojinin, anıtsal sanatların gelişiminde, şehirlerin planlanmasında veya peyzajların yaratılmasında, insani değerler arasındaki önemli etkileşimi göstermesi,

iii: kültürel bir gelenek veya yaşayan ya da kayıp bir uygarlığın tek veya en azından istisnai tanıklığını yapması,

iv: insanlık tarihinin bir veya birden fazla anlamlı dönemini temsil eden yapı tipinin ya da mimari veya teknolojik peyzaj topluluğunun değerli bir örneğini sunması,

v: bir veya daha fazla kültürü temsil eden geleneksel insan yerleşimine veya toprağın kullanımına ilişkin önemli bir örnek sunması ve özellikle bu örneğin, geri dönüşü olmayan değişimlerin etkisiyle dayanıklılığını yitirmesi,

Nemrut Dağı-Türkiye

Kew Botanik Bahçesi
Büyük Britanya Birleşik KrallıkHallstatt-Dachstein/Salzkammergut
Kültürel Peyzajı – Avusturya

Göreme Milli Parkı/Kapadokya-Türkiye

Şekil 1. Dünya Miras Alanları ve Kültürel Peyzajları Örnekleri (WHC 2012)

vi: istisnai düzeyde evrensel bir anlam taşıyan olaylar veya yaşanan gelenekler, fikirler, inançlar veya sanatsal ve edebi eserlerle doğrudan veya maddeten bağlantılı olması.

Doğal Kriterler,

vii: doğanın bir harikasına veya eşsiz bir güzelliğe ve estetik öneme sahip olması,

viii: yaşamış canlıların kalıntıları, devam eden jeolojik olaylar ve yer şekillerinin gelişimi gibi dünyanın doğal tarihine ilişkin eşsiz önemde bilgilere sahip olması,

ix: ekolojik ve biyolojik olarak hâlâ bozulmamış bir karasal, denizel veya tatlı su ekosistemine veya önemli hayvan ve bitki topluluklarına ev sahipliği yapması,

x: özellikle tehlikedeki veya bilim açısından önemli bir biyolojik çeşitlilik için en önemli ve en belirgin doğal habitatlara ev sahipliği yapması.

Dünya miras alanlarının yönetilmesindeki arayışlar "özgünlük"

kriteri ile miras alanının olağanüstü değerlerinin anlaşılmasına rehberlik etmektedir (Alberts ve Hazen 2010).

Özgünlük Kavramı

Sözlük anlamı ile "orijinallik, kendilik, otantiklik" olarak tanımlanan özgünlük; bir kişinin, bir olgunun, bir mekânın ve bir kültürel peyzajın kendi kişiliği, ruh ve karakterinin tüm iç ve dış özelliklerini ifade etmektedir.

Özgünlük, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunması Sözleşmesindeki anahtar kavramlardan biri olarak kabul edilmektedir. Sözleşme, bir özelliğin olağanüstü evrensel değer olarak dikkate alınmasında, bir özelliğinin özgünlük koşullarını karşılama ve yeterli koruma ve yönetim sistemlerinin sağlanmasını gerektirmektedir.

İlk olarak Japonya'da 1994'de yapılan Nara Konferansı'nda özgünlük teriminin nasıl yorumlanması gerektiği ana hatlarıyla belirlenerek Nara Özgünlük Belgesi

kabul edilmiştir (WHC 2008). Bu belgede kültürel miras çeşitliliğinin zaman ve mekân ile var olduğu, özgünlüğü oluşturan tüm değerlere ve sistemlere saygı gösterilmesi gerektiği benimsenmiştir.

Özgünlük Kavramının Tarihsel Süreçte Uluslararası Komisyonlardaki Yeri

- İlk olarak 1931'de kültürel mirasın korunmasıyla ilgili ilk uluslararası belge olan Restorasyon Tüzüğü (Carta Del Restauro)'nde özgünlük kavramına değinilmiştir.
- Venedik Tüzüğü (1964)'nün ruhundan esinlenilerek kültürel kimliklerin, kültür miraslarının korunması uygulamalarında "özgünlük" kavramı ortaya çıkmıştır.
- ICOMOS'un İsviçre (1976) ve Paris'teki (1977) toplantılarında kültürel miraslar için geliştirilen kriterlerin, özgünlük testini içermesi kabul edilmiştir (Stovel 1995).
- Dünya Miras Komitesi (WHC) 1978'de ve 1983'de özgünlük kavramının anlaşılması için toplantılar düzenlemiştir.
- 1994'de *Nara Özgünlük Belgesi* kabul edilmiştir. Bu belge ile bir miras değerinin doğası, özellikleri, tarihi ve anlamı, kısacası özgünlüğü dikkate alınarak ve katı standartlardan kaçınılarak tanınması, maddi olarak korunmasının sağlanması ve gerektiğinde restore edilerek değerlendirilmesi öngörülmüştür.

Özgünlük Kriterleri ve Kültürel Peyzajlarda Özgünlük

Özgünlük, kültürel mirasın niteliğine ve kültürel çerçevesine bağlı olarak, çeşitli bilgi kaynaklarının

değeri ile ilişkilendirilebilen bir bütündür. Bilgi kaynakları, bir yapının doğasını, özelliklerini, anlamını ve tarihini tanımaya olanak veren anıtsal, yazılı, sözlü ve simgesel tüm kaynakları içermektedir (Stovel 2004). Özgünlük kriterleri *form ve tasarım, malzeme ve nesne, kullanım ve işlev, gelenekler, teknikler ve yönetim sistemleri, konum ve yerleşim, dil ve somut olmayan (intangible) kültürel mirasa ait diğer formlar, ruh ve anlatım* başlıkları altında ele alınmaktadır (UNESCO 2005).

UNESCO (2008)'nin özgünlüğün Asya kültürleri çerçevesinde incelendiği Uygulama Rehberi'nde, özgünlük karakteristiklerinin dünya mirası kültürel peyzajlarının bir bütünü olarak kabul edilmesi gerektiği benimsenmiştir (Tablo 1).

Konum ve Yerleşim	Tasarım ve Form	Kullanım ve Fonksiyon	Manevi Nitelikler
<ul style="list-style-type: none"> Alan Uygulamalar "Alan Duygusu" Ekolojik konum Arazi şekilleri ve manzaralar Civar çevre/yöre Yaşayan malzemeler Alana bağlılık derecesi 	<ul style="list-style-type: none"> Özel düzenlemeler Tasarım Malzeme Yapı teknikleri El sanatları Mühendislik Katman/yer bilimi Diğer özellikler ve bölgelerle bağlantılar 	<ul style="list-style-type: none"> Kullanıcılar Kullanımlar Birlikler Kullanım değişimleri Kullanımın mekansal dağılımı Kullanım etkileri Çevresel bağlamda kullanım Tarihsel bağlamda kullanım 	<ul style="list-style-type: none"> Sanatsal etkileşimler Değerler Ruh Duyusal etkiler Dinsel bağlar Tarihsel bağlar Sesler, kokular ve tatlar Yaratıcı süreçler

Tablo 1. Özgünlüğün Asya Kültürleri Bağlamında Değerlendirmesi (UNESCO 2009; Taylor 2011)

Kültürel Peyzajların Özgünlüğünde Somut (Tangible) ve Somut Olmayan (Intangible) Kültürel Miras Yaklaşımı

Kültürel mirasların kapsamı oldukça geniş olup, somut kültürel miras ve somut olmayan kültürel miraslar olarak iki ayrı grupta ele alınmaktadır. Mitchell (2008)'e göre birçok kültürel peyzaj somut olmayan (intangible) kültürel miras değerleriyle yaşayan alanlardır, yapı ve geleneklerle şekillenmektedir. Burada;

Somut (tangible) kültürel miras; yapıları, tarihi mekânları ve anıtları içine alan ve gelecek nesillere

aktarılmak üzere korunması gereken eserlerdir (Kültür ve Turizm Bakanlığı 2009). Somut olmayan (intangible) kültürel miras: toplulukların, grupların veya bireylerin, kültürel miraslarının bir parçası olarak temsiller, anlatım, bilgi, beceri ve bunlara ilişkin araçlar, geçişler ve kültürel mekânlar anlamına gelmektedir (UNESCO Türkiye 2003).

UNESCO'nun 2003'de ele aldığı "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" özgünlüğün kriterleri arasında bulunan somut olmayan kültürel mirası korumayı ve yaşatmayı amaçlamaktadır. Türkiye 2006'da sözleşmeye taraf olmuş, 2011 tarihi itibarıyla Türkiye'deki Somut Olmayan Kültürel Miras sayısı 9

olmuştur (UNESCO 2011). Bunlar;

1. Meddahlık Geleneği (2008),
2. Mevlevi Sema Törenleri (2008),
3. Âşıklık Geleneği (2009),
4. Karagöz (2009),
5. Nevruz (2009),
6. Geleneksel Sohbet Toplantıları (Yaren, Barana, Sıra Geceleri ve diğer, 2010),

Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali (Anonim 2012a)

7. Alevi-Bektaşî Ritüeli Semah (2010),

8. Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali (2010),

9. Geleneksel Tören Keşkeği (2011) törenleridir.

Dünya Kültürel Miras Örneklerinde "Özgünlük"

Kültürel mirasların değerini anlamak ve doğru bir değerlendirme yapabilmek açısından kültürel miraslardaki ve peyzajlardaki özgünlüğün tespiti önem taşımaktadır. Burada Rössler (2008), Mitchell (2008), Stovel (1994), ICOMOS (1999), Fowler (2002), Morales vd. (2005), Diamant, Micheal ve Roberts (2007), UNESCO (2007) ve Buggay (2008) mevcut çalışmaları dikkate alınarak UNESCO Dünya Mirası Kültürel Peyzajlarından seçilen örnekler özgünlük kriterleri çerçevesinde ele alınmıştır.

Dünya Mirası Kültürel Peyzajlarından Özgünlük Örnekleri

Arkeolojik Peyzaj – Bamyan Vadisi/Afganistan (Kriter i, ii, iii, iv ve vi)

Afganistan'ın Bamyan Vadisi'nde sarp kayalıklara oyulmuş heykeller Hint-Yunan stilini yansıtmaktadır. Heykeller Taliban tarafından put oldukları ve putperestliğe ait oldukları gerekçesiyle 2001 yılında dinamitlenerek büyük oranda zarar görmüşlerdir (WHC 2012). Vadi

Nevruz kutlamaları (Anonim 2012b)

Şekil 2. Somut Olmayan Kültürel Miraslara Türkiye'den Örnekler

Şekil 3. Bamyan Vadisi ve Buda Heykelleri (Anonim 2009)

2003 yılından itibaren UNESCO tarafından Tehlike Altındaki Dünya Mirası kapsamına alınmıştır (Şekil 3). Bamyan Vadisi'nin özgünlük değerlendirilmesi Tablo 2'de verilmiştir.

Konum ve Yerleşim	Gelenekler, teknikler ve yönetim sistemleri	Malzeme ve Nesne	Tasarım ve Form	Kullanım ve İşlev	Ruh ve Anlatım	Dil ve Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
Arazinin fiziksel yapısı	Yapı Teknikleri	Malzeme Tipleri		1. Orijinal haliyle kullanım -Rekreatif kullanım -Turistik kullanım -Endüstriyel kullanım -Turizm amaçlı kullanım		Dil yapısı
-Düz, hafif eğimli, eğim, -İnhiç çıkış, -Geniş Vadi	Tarihsel Yapı Kullanımları	-Beton, -Ahşap, -Tül, -Metal (Alüminyum, demir, çelik)	-Dengiz, -riem, -vurgu, -Önem, -Dizi, riem, -tekir, -çelik, -niçraklıcı, -birik, -konpozisyon	2. Yeni fonksiyonlarla kullanım -Yerleşim alanından turistik kullanıma -Rekreatif kullanım -Turistik kullanımdan... -Endüstriyel kullanımdan... -Turizm amaçlı kullanımdan... -Dini amaçlı kullanımdan turistik kullanıma.	-Duygusal etkiler, -Dünya mirası, -Tarihsel değerler, -Süslü, -İkbal ve tatlar, -Yazıtlık, -Tarihçilik, -Kültürel etkileşimler, -Geleneksel etkileşimler, -Siyasal etkileşimler	-İngilizce -Fransızca -Fince -Almanca -İtalyanca -Mandarin
Alanın kullanımı	Yönetim Sistemleri	Maddi Nesne (Öge)				Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
-Geleneksel yerleşim alanı, -Geleneksel tarım alanı, -Dinsel alan, -Askeri alan, -Ticari alan, -Turizm alanı.	-Birik (Lüka Birlik, Kolonileşme, vb.), -Kazlık, -Köyler, -İmparatorluk.	-Mimari, -Resim, -Seyir, -Miyatör, -Mozak sanatı, -Müzik, -Edebiyat				-Temsiller -Gösteri sanatları, -Eğilimler -Uygulamalar -Türkiye, güzellik, aygün ve -Doğa ve çevre ile ilgili bilgi ve uygulamalar.

Tablo 2. Bamyan Vadisi Özgünlüğünün Değerlendirme Skalası

Tarımsal Peyzaj – Piriç Üretim Terasları/Filipinler (Kriter iii, iv ve v)

Filipinler Cordillera Bölgesi'ndeki piriç üretim terasları 2000 yıllık geçmişi ile dünyanın en eski tarım terasları olarak kabul edilmektedir. Piriç terasları, fazla eğimli alanların tarım yapmak amacıyla yüksek düzeyde yapısal ve hidrolik mühendislik bilgisiyle, basamak biçiminde düzeltilerek ve duvarlarla desteklenmesiyle oluşturulmuştur (Şekil 4). İnkalar tarafından başlatıldığı düşünülen bu tarım terasları, bölgede sömürge kültürlerinin etkisinde kalan Cordillera kabilelerinin geleneksel yaşamında önemli yer tutmuştur (Tablo 3).

Şekil 4. Filipinler, Cordillera Bölgesi'ndeki Piriç Üretim Terasları (Anonim 2012c)

Konum ve Yerleşim	Gelenekler, teknikler ve yönetim sistemleri	Malzeme ve Nesne	Tasarım ve Form	Kullanım ve İşlev	Ruh ve Anlatım	Dil ve Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
Arazinin fiziksel yapısı	Yapı Teknikleri	Malzeme Tipleri		1. Orijinal haliyle kullanım -Rekreatif kullanım -Turistik kullanım -Endüstriyel kullanım -Turizm amaçlı kullanım		Dil yapısı
-Düz, hafif eğimli, eğim, -İnhiç çıkış, -Geniş Vadi	Tarihsel Yapı Kullanımları	-Beton, -Ahşap, -Tül, -Metal (Alüminyum, demir, çelik)	-Dengiz, -riem, -vurgu, -Önem, -Dizi, riem, -tekir, -çelik, -niçraklıcı, -birik, -konpozisyon	2. Yeni fonksiyonlarla kullanım -Yerleşim alanından turistik kullanıma -Rekreatif kullanım -Turistik kullanımdan... -Endüstriyel kullanımdan... -Turizm amaçlı kullanımdan turistik kullanıma.	-Duygusal etkiler, -Dünya mirası, -Tarihsel değerler, -Süslü, -İkbal ve tatlar, -Yazıtlık, -Tarihçilik, -Kültürel etkileşimler, -Geleneksel etkileşimler, -Siyasal etkileşimler	-İngilizce -Fransızca -Fince -Almanca -İtalyanca -Mandarin
Alanın kullanımı	Yönetim Sistemleri	Maddi Nesne (Öge)				Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
-Geleneksel yerleşim alanı, -Geleneksel tarım alanı, -Dinsel alan, -Askeri alan, -Ticari alan, -Turizm alanı.	-Birik (Lüka Birlik, Kolonileşme, vb.), -Kazlık, -Köyler, -İmparatorluk.	-Mimari, -Resim, -Seyir, -Miyatör, -Mozak sanatı, -Müzik, -Edebiyat				-Temsiller -Gösteri sanatları, -Eğilimler -Uygulamalar -Türkiye, güzellik, aygün ve -Doğa ve çevre ile ilgili bilgi ve uygulamalar.

Tablo 3. Filipinler Cordillera Bölgesi'ndeki Piriç Üretim Terasları Özgünlüğünün Değerlendirme Skalası

Endüstriyel Peyzaj – Blaenavon Endüstriyel Mirası/ Büyük Britanya Birleşik Krallığı ve Kuzey İrlanda (Kriter iii ve iv)

Blaenavon 19.yy'da Güney Galler'deki demir ve kömür üreticisi olarak dünya çapındaki üstünlüğünün kanıtlayan bir endüstriyel peyzağı olup, kömür ve maden ocakları, taş ocakları, ilkel demir yolu sistemi, fırınlar, işçi evleri ve toplumun sosyal altyapı sistemleri gibi döneme ilişkin tüm unsurlar içermektedir (Şekil 5, Tablo 4).

Şekil 5. Blaenavon Endüstriyel Mirası (Anonim 2012d; Anonim 2012e)

Konum ve Yerleşim	Gelenekler, teknikler ve yönetim sistemleri	Malzeme ve Nesne	Tasarım ve Form	Kullanım ve İşlev	Ruh ve Anlatım	Dil ve Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
Arazinin fiziksel yapısı	Yapı Teknikleri	Malzeme Tipleri		1. Orijinal haliyle kullanım -Rekreatiyonel kullanım -Tarihsel kullanım -Endüstriyel kullanım -Turizm amaçlı kullanım		Dil yapısı
	Tarihsel Yapı Kullanımları			2.Yeni fonksiyonlarla kullanım -Rekreatiyonel kullanımdan... -Tarihsel kullanımdan... -Endüstriyel kullanımdan... -Turizm amaçlı kullanımdan... -Dini amaçlı kullanımdan... -Tarihsel kullanımdan...	-Duyusal etkiler, -Tarihsel bağlar, -Sesler, kokular ve tatlar, -Hararoller, -Yenilikçilik, -Sanatsal etkileşimler, -Geleneksel etkileşimler, -Sivasal etkileşimler	Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
Alanın Kullanımı	Yönetim Sistemleri	Madde Nesne (Öge)				

Tablo 4. Blaenavon Endüstriyel Mirası Özgünlüğünün Değerlendirme Skalası

Kentsel Peyzaj – Valetta Kenti Kültürel Mirası/ Malta (Kriter i ve vi)

Malta'nın başkenti olan Valetta Kenti barok döneminin bir başyapıtıdır. Fenikeliler, Yunanlılar, Kartacalılar, Romalılar, Bizanslılar, Araplar ve St John şövalyeleri tarafından yönetilen kenttin yapısındaki çeşitlilik büyük oranda korunmuştur (Şekil 6, Tablo 5).

Şekil 6. Valetta Kenti Kültürel Mirasına Ait Görüntüler (Anonim 2012f)

Konum ve Yerleşim	Gelenekler, teknikler ve yönetim sistemleri	Malzeme ve Nesne	Tasarım ve Form	Kullanım ve İşlev	Ruh ve Anlatım	Dil ve Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
Arazinin fiziksel yapısı	Yapı Teknikleri	Malzeme Tipleri		1. Orijinal haliyle kullanım -Yerleşim amaçlı kullanım -Tarihsel kullanım -Endüstriyel kullanım -Turizm amaçlı kullanım		Dil yapısı
	Tarihsel Yapı Kullanımları			2.Yeni fonksiyonlarla kullanım -Yerleşim alanından... -Rekreatiyonel kullanımdan... -Tarihsel kullanımdan... -Endüstriyel kullanımdan... -Turizm amaçlı kullanımdan... -Dini amaçlı kullanımdan...	-Duyusal etkiler, -Tarihsel bağlar ve tatlar, -Sesler, kokular ve tatlar, -Hararoller, -Yenilikçilik, -Sanatsal etkileşimler, -Geleneksel etkileşimler, -Sivasal etkileşimler	Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
Alan kullanımı	Yönetim Sistemleri	Madde Nesne (Öge)				

Tablo 5. Valetta Kenti Kültürel Mirası Özgünlüğünün Değerlendirme Skalası

Peyzaj Bahçe Sanatı – Muskauer Park / Almanya&Polonya (Kriter i ve iv)

Muskauer 1815-1844 yılları arasında Almanya ve Polonya'nın en büyük ve en ünlü İngiliz stili parkı olarak tanınmış ve peyzaj tasarımına getirdiği yaklaşımla Avrupa ve Amerika'da peyzaj mimarlığının gelişimini etkilemiştir. Park, klasik peyzajlar ve cennet bahçe fikrini ve kaybolmuş mükemmelliğe dayanan tasarım fikirlerini içermektedir (Şekil 7, Tablo 6).

Şekil 7. Muskauer Parkı Kültürel Mirası (Anonim 2012g ; WHC 2012)

Konum ve Yerişim	Gelenekler, Teknikler ve Yönetim Sistemleri	Malzeme ve Nesne	Tasarım ve Form	Kullanım ve İşlev	Ruh ve Anlatım	Dil ve Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
Arazinin fiziksel yapısı	Yapı Teknikleri	Malzeme Tipleri		1. Orijinal haliyle kullanım - Yerleşim amaçlı kullanım - Tarımsal kullanım - Endüstriyel kullanım - Turizm amaçlı kullanım		Dil yansıması
-Dünya Erişim Etkisi -Geniş Vadi	-Geleneksel, Modern, Asit, Karayık Tarihsel Yapı Kullanımları -Yerleşim, -Askeri, -Eğitim, -Sağlık, -Seyahat, -Sosyal etkinlikler, -Ticari, -Dini.	-Beton, -Aşak, Taş -Metal (Alüminyum, demir, çelik)	-Denge, -Form, -Vücut, -Dran, -Dış, -İçim, -Tektir, -Renk, -Ölçek, -Fonksiyon, -Birikim, -İzlenim	2. Yeni fonksiyonlarla kullanım - Restorasyon amaçlı kullanım - Rekreatif kullanım - Turizm amaçlı kullanım - Dini amaçlı kullanım	-Doğusal etkiler, -Tarihsel öğeler, -Sesler, kokular ve tatlar, -Rozetler, -Yenilikçilik, -Güncel etkiler, -Görünüş, -Siyaset etkileşimleri	-İngilizce -Fransızca -Farsça -Lehçe -Almanca -İtalyanca -Nijerya
Alan kullanımı	Yönetim Sistemleri	Maddi Nesne (Öğeler)				Somut Olmayan Kültürel Miras Nitelikleri
-Geleneksel yerleşim alanı, -Geleneksel tarım alanı, -Dinsel alan, -Askeri alan, -Ticari alan, -İçim alan.	-Birlik (Lüka Birliği, Kolektif, vb.), -Köyler, -Tanıdıklık, -İmparatorluk	-Mimarî geleneksel yapılar, -Resim, -Heykel, -Minyatür, -Müzik, -Edebîyat				-Temsiller, -Gösteri sanatları, -Tarihsel uygulamalar, -Tören ve şölenler, -Doğa ve çevreyle ilgili bilgi ve uygulamalar.

Tablo 6. Musakauer Parkı Kültürel Mirası Özgünlüğünün Değerlendirme Skalası

Sonuç ve Öneriler

Kültürel miraslar yarattıkları etkiyle insanın yaratıcılığına olan saygıyı en üst seviyeye çıkartan “özgünlük” tanımlanmasındaki önemli kaynaklardır. Diğer bir deyişle özgünlük değerlendirmesi kültürel peyzajlarda somut olan nitelikler kadar, somut olmayan niteliklerin de anlaşılmasını mümkün kılmaktadır.

Dünya Miras Listesi’ndeki kültürel mirasların ve peyzajların birçoğu turizm faaliyetlerine açık alanlardır. Bu alanlarda yapılacak özgünlüklerin korunması çalışmalarında turizm faktörünü göz ardı etmemek gerekmektedir. Sadece turizm faaliyetleri, turizm gelirleri odaklı çalışmalar, peyzajların özgünlüklerinin korunmasında yeterli olmayacağı gibi, özgünlük nitelikleri alanının koruma planlamasında ve tasarımında önemli bilgiler sunabilir. Nitekim ziyaretçiler çoğu zaman alanın tarihsel, görsel, kültürel zenginliklerini yerinde görmek ve deneyimlemek istemekte olup, bu olanakların alanın özgünlüğüne sadık kalarak tasarlanması ihtiyacı doğmaktadır.

Peyzaj Mimarlığı doğal ve insan yapımı çevrenin planlanması, tasarlanması, yönetilmesi, korunması ve onarılması sanatı olarak tanımlanmaktadır. Kültürel mirasların ve peyzajların çalışma alanı kapsamına girdiği peyzaj mimarlığı meslek disiplini olarak bu mirasları anlama, yorumlama ve korunma mirasların gelecek nesillere aktarılabilmesi açısından son derece önemlidir. Dünya kültürel miras alanları listesine aday veya bu liste içerisinde bulunan kültürel mirasları tanımlamaları, özgünlük kriterleri de değerlendirmeye alındığında farklı zaman dilimlerini yansıtan mirasların tüm katmanlarıyla korunması daha etkili olabilecektir.

Kaynaklar

- Alberts H.C. and Hazen H. D., 2010. Maintaining Authenticity and Integrity at Cultural World Heritage Sites. The Geographical Review 100 (1): 56–73. New York.
- Anonim, 2009. The Story Of Bamiyan Buddhas - creation -massacre and reincarnation. <http://dilipkumar.in/articles/travel/the-story-of-bamiyan-buddhas-how-marvels-were-created-and-massacred.html> (Erişim Tarihi: 03.10.2012).
- Anonim, 2012a. Kırkpınar Yağlı Güreş Festivali. http://www.edirnegezi.com/Kirkpinar_guresleri.htm (Erişim Tarihi: 13.09.2012).
- Anonim, 2012b. Kayseri’de Bir Gün. http://www.kayserikent.com/list/list.asp?ktgr_id=833. (Erişim Tarihi: 14.09.2012).
- Anonim, 2012c. Filipinler Cordillera Bölgesi’ndeki pirinç üretim terasları, <http://glifr.com/tr/heritage/pirinc-teras-filipin-cordilleras-ve/628> (Erişim Tarihi: 14.09.2012).
- Anonim, 2012d. Blaenavon World Heritage Site. <http://www.flickr.com/photos/visitsouthernwales/galleries/72157623778476087/> (Erişim Tarihi: 14.09.2012).
- Anonim, 2012e. Blaenavon Industrial Landscape. <http://www.essentialtravelguide.com/attractions-guides/world-heritage-sites/blavenavon-industrial-landscape/> (Erişim Tarihi: 14.09.2012).
- Anonim, 2012f. Best Tourist Attractions inValletta. <http://www.traveldestinationinfo.com/valletta/best-tourist-attractions-in-valletta/> (Erişim Tarihi: 14.09.2012).
- Anonim, 2012g. Am Wasserturm. <http://www.wasserturm-badmuskau.de/besondere-angebote/besondere-angebote.html> (Erişim Tarihi: 14.09.2012).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2009. Kültürel Miras ve Müzecilik Yurtdışı Çalışma Raporu, <http://teftis.kulturuzturizm.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf> (Erişim Tarihi: 03.09.2012).
- Mitchell, N. J., 2008. Considering the Authenticity of Cultural Landscapes. Association for Preservation Technology International 25:25-31.
- Resmi Gazete, 2003. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi. http://www.civilscape.org/civilscape/var/www/downloads/coe-176/elc_turque.pdf (Erişim Tarihi: 10.09.2012).
- Stovel, H. 1995. Considerations in Framing the Authenticity Question for Conservation. In: Proceedings of the Nara Conference on Authenticity in relation to the World Heritage Convention. UNESCO WH Centre – Agency for Cultural Affairs (Japan) – ICCROM – ICOMOS.
- Stovel, H., 2004. Authenticity in conservation decision-making: the World Heritage perspective. Journal of Research in Architecture and Planning, Conservation and Cultural Heritage 3 (3).
- Taylor, K., 2011. Emergence of cultural landscape concepts. Landscape and Meaning. SW_423_Book Chapter PartI_Ch 2.indd.
- UNESCO, 1972. Convention concerning the protection of world cultural and national heritage. Paris: UNESCO. <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf> (Erişim Tarihi: 20.02.2011).
- UNESCO, 1994. Nara Özgünlük Belgesi. <http://whc.unesco.org/archive/nara94.htm>. UNESCO Resmi İnternet Sitesi (Erişim Tarihi: 10.09.2012).

- UNESCO Türkiye, 2003. Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi, <http://www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00009-TR-PDF.pdf> (Erişim Tarihi: 25.09.2012).
- UNESCO, 2005. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. UNESCO World Heritage Centre.
- UNESCO, 2009. Bangkok- Hoi An Protocols Dökümanı. <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001826/182617e.pdf> (Erişim Tarihi: 11.09.2012).
- UNESCO, 2011. Somut Olmayan Kültürel Miras, http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/somut_olmayan_km/SOKM_TR.pdf. (Erişim Tarihi: 05.09.2012).
- WHC, 2008. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention (Erişim Tarihi: 11.09.2012).
- WHC, 2012. Cultural Landscape. UNESCO <http://whc.unesco.org/en/culturallandscape> (Erişim Tarihi: 03.10.2012).

PEYZAJ EKOLOJİSİ ve DOĞA TOPLUM İLİŞKİSİ

Sevgi Görmüş

Dr., Bartın Üniversitesi, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 74100, Bartın

Tel: 0378 2235119

sevgigormus@gmail.com

Kuram kavramı

Kuram kavramı, bilim alanında 17. Yüzyıl sonrasında kullanılmaya başlanmıştır. Kuramın doğayı ve toplumu değiştirme ve dönüştürme sürecinde geliştiğini belirten Dinçer (2012) kuram kavramını “nesnel gerçekliğin insan bilincine düşünsel bir yansıması” olarak tanımlamaktadır. The American Heritage Dictionary’de (2012) kuram kavramı, “bir olayı ve olguyu açıklamanın yanı sıra tekrar eden ve herkes tarafından kabul edilen doğal olaylar hakkında tahminlerde bulunmak için kullanılan kurallar ve ilkel dizisidir” olarak tanımlanmıştır.

Kuramın içeriği farklı bilim dallarında farklı tanımlanabilmektedir. Düşünce sisteminde kuramın, bir dizi alt sistemlerden oluştuğu ve işlevsel ilişki biçimini (gerekirci nedensellik, olasılığa bağlı nedensellik ve bağıntı) ortaya koyduğu belirtilmektedir (Dinçer 2012).

Bilgi biliminde kuram; epistemolojik olarak farklı içeriklerde değerlendirilmektedir Pozitivizm’de, sayısal olarak kuramın doğrulanması gerektiğini ve dünyada gelişen ilişkileri anlaşılır duruma getiren yasa olarak ifade edilirken, idealizmde, insan eylemlerini yönlendiren değerlerin olmadığı noktasından hareketle kuramın evrensel bir değer olmadığı kişisel bir değer olduğu vurgulanmaktadır. Realizm, gerçek olanı kavramsallaştırmanın bir ara-

cı olarak kuramı göstermektedir. Realizme göre kuram geçmiş ve günümüzü değerlendirerek geleceğin anlaşılmasına katkı sağlamaktadır (Dinçer 2012).

Bilgi bilimi kapsamında yer alan ve doğa ile ilgilenen bilim dallarının kuramları benimsedikleri epistemolojik yaklaşım ve doğayı sınıflamada kullandıkları etmenlere göre gelişmiştir. Bu bilim dallarının doğayı sınıflamada kullandıkları etmenlerin soyut ya da somut olması (Kösemeihal 1982), ilgili bilim dalının doğa ile ilişkisinin kesin ya da belirsiz olmasına ve kapsadıkları meslek disiplinlerinin güçlü ya da zayıf olmasına neden olmaktadır. Doğadaki karmaşık ilişkileri ve doğa toplum ilişkilerini kendine özgün yaklaşımlar ve kuramlar geliştirerek **bilim dalının ya da meslek disiplinin konumunu ve diğer mesleklerle olan ilişkisini belirlemektedir.**

Bu çalışmada peyzaj ekolojisi bilim dalı kapsamında doğa-toplum ilişkisi konusunda geliştirilen kuramların Peyzaj Mimarısının planlamadaki konumunu nasıl etkileyebileceği konusunda değerlendirmeler yapılmıştır.

Doğa-Toplum ilişkisi

Doğa ve toplum ilişkisi konusunda geliştirilen kuramların bir bölümü, doğanın toplumu nasıl

oluşturabileceği yönünde gelişmiştir. Diğer bir bölümü ise, planlama eyleminde ekolojik değerlerin ağırlığı ve öncelikleri üzerine odaklanmaktadır.

Toplum belli amaçlar doğrultusunda, bir coğrafik alanda (toprak üzerinde) sıkı, seyrek, küme ve dağınık olarak yaşayan insanlardan oluşmaktadır. Bu nedenle toplumun iki ana ögesi; insan ve doğadır. İnsan ve doğa ilişkisini araştıran kuramlar, "coğrafyacı görüş" (doğaya ve coğrafyaya önem veren) "mekanist görüş" (toplumu fiziki doğaya bağlayanlar) ve olmak üzere iki sınıfta toplanmaktadır (Kösemeihal 1982).

Coğrafya koşullarının/doğa şartlarının toplumsal olayları belirlediğini vurgulayan "coğrafyacı görüş", bilimde daha çok kabul görmüş ve gelişmiştir. Bu görüşe göre, insanın müdahale edemediği doğa olayları (depremler, fırtınalar, doğal olarak yetişen bitkiler ve hayvanlar gibi) coğrafya disiplinin konusu iken, insanlar tarafından doğrudan ya da dolaylı olarak müdahale edilen ve değişikliğe uğramış doğa olayları (ormanlar, dereler gibi) ise sosyal antropolojinin konusudur (Kösemeihal 1982).

"Coğrafyacı görüş" kapsamında doğa toplum ilişkisi irdelendiğinde, doğa şartlarının toplumun yer seçimini, yapı tipini, yerleşim biçimini ve arazi kullanım şeklini doğrudan etkilediği görülmektedir. Bu nedenle toplumun oluşumu ile doğa şartları arasında kesin bir ilişkiden söz edilebilir. Ancak, doğa şartları coğrafik bir alanda yerleşen toplumun yaşam alanını çevreleyen doğayı nasıl kullanacağı ve algılayacağını doğrudan etkileyemez. Bu nedenle, doğa şartları ile toplumun yaşama ve algı süreci arasında belirsiz bir ilişkiden söz edilebilir.

Yukarıda anlatılan mekanist ve coğrafyacı görüşten sonra ekolojik görüş kavramı ortaya çıkmıştır. Doğanın insan için var olduğunu ileri süren ve doğayı formüle eden mekanist görüşten ekolojik görüşe geçilmesinde nüfus kuramının önemli katkısı olmuştur. Nüfus kuramında doğal kaynakları tüketen insanların doğal kaynakların artışından daha hızlı bir katsayı ile çoğaldığı ve doğal kaynakların insanların ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için nüfus artışının da sınırlandırılması gerektiği vurgulanmıştır. Evrim kuramı, bütün canlıların birbirleriyle ve cansız doğayla ilişkisi içinde uyum ve denge halinde olduğunu belirterek ekoloji görüşün güçlenmesini sağlamıştır. Genel sistem kuramı, doğadaki tüm canlıların birbirini etkilediği için insan-doğa ilişkilerinin bütüncül bir yaklaşım ile değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir (Evrendilek 2004, Yaylı ve Çelik 2011).

Ekolojik sorunların artmasına neden olmaya devam eden insan-doğa ilişkisi 1970'li yıllarda yeni ekolojik hareketlerin doğmasına neden olmuştur. Bu ekolojik hareketler; "insan merkezli/sığ ekoloji" ve "doğa merkezli/insan merkezli olmayan/derin ekoloji" kuramları olmak üzere iki ana grupta incelenmektedir. Toplumun doğa ile ilişkisini sorgulama sürecinde ortaya çıkan sığ ekoloji ve derin ekoloji kuramları doğa ve toplum ilişkisini algılama yaklaşımları birbirinden tamamen farklıdır. Sığ ekoloji, doğadaki her varlığın insanın kullanımını için var olduğunu savunurken; derin ekoloji, insan olmadan da doğanın anlamı ve değeri olduğunu vurgulamaktadır.

Bu kuramların temel amacı, doğa ile toplum arasındaki ilişkiyi netleştirmektir. Bu doğrultuda, kuram üreten disiplinlerden biri

ekoloji bilimi kapsamında gelişen peyzaj ekolojisi disiplindir. Ekoloji biliminde peyzaj ekolojisi yeni ve hızlı gelişen bir disiplin olarak belirtilmektedir. Bu yeni ve gelişen disiplin ile ilgili sorular ise şunlardır:

- Peyzaj ekolojisi nedir?
- Peyzaj ekolojisinin ekosistem ya da toplum ekolojisinden farkı nedir?
- Peyzaj ekolojisi disiplinin teknikleri ve kuramları nelerdir?
- Peyzaj ekolojisi diğer ekoloji disiplinlerinin yanıtlayamayacağı hangi soruları yanıtlayabilmektedir (Chen and Saunders 2006). Ekologların büyük çoğunluğu bilimsel araştırmalarda mekânsal ve zamansal ölçeklerin çok önemli olduğu konusunda fikir birliğine varmalarına rağmen peyzaj ekolojisini farklı bir disiplin olarak kabul etmemektedirler. Ancak ekolojik biliminin bir alt disiplini olan peyzaj ekolojisinin temel sorunsalı kendini diğer ekoloji disiplinlerinden ayırmak değildir. Çünkü peyzaj ekolojisi; ekoloji, coğrafya, orman, tarım, peyzaj tasarımı ve mimari, sosyal bilim, ve politik bilimi kapsamı nedeniyle multi-disiplinerdir (Chen and Saunders 2006, Liu and Taylor 2002).

Peyzaj ekolojisinin konumunu belirten Toll'un yaklaşımına göre; coğrafya bilimi yer yüzeyinin bölgesel birimlerine; ekoloji bilimi mikro alan (microsite) olarak tanımladığı alanlara yoğunlaşmaktadır. Peyzaj ekolojisi ise her iki bilimi (coğrafya ve ekoloji) birlikte araştırmakta ve değerlendirmektedir (Sanderson and Harris 2000). Turner'a (1996) göre peyzaj ekolojisinin konumu şu şekildedir: botanik, tek bir tür ile, ekoloji, türler arasındaki ilişki ile, peyzaj ekolojisi ise, habitatlar arasındaki ilişki ile ilgilenmektedir (Şekil 1). Bu kapsamda, pey-

zaj ekolojisi disiplininin ekolojinin diğer disiplinlerinden farklılıklarını aşağıdaki gibi açıklayabiliriz:

- Çevreyi oluşturan elementlerin ya da bileşenlerin **mekânsal düzenini** dikkate almaktadır.
- **Belirli bir ölçekte** ekolojik dokular ile değişim süreci arasındaki ilişkiyi tanımlamakta ve organize etmektedir (Farina 1998, Farina 2010).

Bu nedenle peyzaj ekolojisi, hem insanları hem de onların davranışlarını çevrenin bir parçası olarak kabul etmekte (Burel et al. 2003) ve doğa-toplum arasındaki ilişkiyi belirli hale getirmek adına araştırmalar yapmaktadır. Peyzaj ekolojisi mekansal desen ile ekolojik süreç arasındaki ilişkiyi netleştirmek için “desen-süreç etkileşimi” kavramını geliştirmiştir. Bununla birlikte, türlerin yaşamlarında ve habitatın korunmasında peyzaj yapısı ve mekansal dağılımın rolünü sorgulamakta ve analiz etmektedir (Hansson and Angelstam 1991, Bridgewater 1993, Burke 2000, Geneletti 2005). Bu doğrultuda, ekolojik sürecin toplumun oluşturduğu mekansal desenden nasıl etkilendiği ve ekolojik sürecin sürekliliği konusunda kuramlar üretmektedir. Bu nedenle peyzaj ekolojisi disiplini yukarıda ifade edilen bilim dallarının yanısıra sosyoloji, antropoloji, matematik, psikoloji, istatistik gibi bilim dallarından da beslenmektedir. Bu özelliği nedeniyle Peyzaj Mimarlığı mesleği multi-disipliner ve trans-disipliner bir meslektir.

Peyzaj Ekolojisi Kuramları

Peyzaj ekolojisi üç temel sorunsalın bilimsel anlayışını geliştirmeyi hedeflemektedir: sistemlerin heterojenitesi, ölçek rolü ile heterojenitenin etkisi ve organizma ile ekosistem arasındaki ölçek (Turner et al. 2001). Peyzaj ekolojisinin en önemli bileşenlerini belirleyen Chen ve Saunders (2006) bu bileşenleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

- peyzaj yapısını anlamak ve ortaya çıkarmak,
- peyzaj dinamiklerinin kalitatif ve kantitatif analizlerini yönetmek,
- ölçek kurallarını ve etkilerini değerlendirmek,
- mekansal desenlerin nedenlerini araştırmak,
- peyzaj dinamiklerinin simülasyonlarını üretmek,
- mekansal desenlerin sonuçlarını değerlendirmek,
- peyzajları yönetmek,
- deneysel ekolojiyi kapsamak.

Peyzaj ekolojisi peyzajı birbiri ile ilgili farklı mekansal birimlerin ekolojik sistemi, ekosistemi ya da meta-ekosistemi olarak tanımlamaktadır (Forman and Godron 1986, Finotto 2011). Bu tanıma göre peyzaj yönetimi, ekolojik sistemin sürekliliğinde önemli bir role sahiptir. Peyzaj ekolojisi çalışmalarının ana amacı, doğanın korunması için en uygun ekosistem desenlerinin belirlenerek (Forman and Godron 1986, Finotto 2011) alan kullanım planlamasının yapılmasıdır.

Peyzaj ekolojisinde kullanılan kuramlar;

- ekolojik sistemin **karışıklığı ve**

dinamiğini belirlemek için kullanılan kuramlar: hiyerarşi kuramı, kaos kuramı, fraktal geometri ve parselasyon kuramı ve

- ekolojik sistemlerdeki **mekânsal analizleri** belirlemek için kullanılan kuramlar: ada biyocoğrafya kuramı, bozulma kuramı ve metapopulasyon kuramı olarak ifade edilmektedir (Burel ve Baudry 2003).

Çalışmada, doğa ve toplum etkileşimini içeren ve ilişkinin sürekliliği için plancıları yönlendirebilecek üç kuram aktarılmaktadır. Bu kuramlar; hiyerarşi kuramı, adabiyocoğrafya kuramı ve metapopulasyon kuramıdır.

Hiyerarşi kuramı: İndirgeyici yaklaşımın bir alternatifi olan hiyerarşi kuramına göre “doğadaki hiyerarşi düzeni birbiri içine yuvalanmış halde” dir. Bu düzende parçalar ya da alt birimler bir araya gelerek bir üst birimi oluşturmaktadır. Bu nedenle bütünü anlamak için her bir parçayı ayrı ayrı bölmeye gerek yoktur. Çünkü “ekoloji bölmeyi değil, sentezi arayan bir bilim dalıdır” (Odum ve Barrett 2008).

Hiyerarşi kuramı;

- ekolojik sistemlerin organizasyonunu dikkate alan mekan ve zamanın farklı ölçeklerde araştırmanın önemini destekleyen (Burel ve Baudry 2003),
- ekosistem sürecinin farklı ölçeklerdeki etkileşimlerinin farklı olduğunu belirten (O’Neill 2005),
- farklı ölçekte ve zamanda meydana gelen olgular dizisini değerlendiren kavramsal bir yaklaşım sunmaktadır (Burel ve Baudry 2003).

Bu kurama göre zaman ve mekan arasında bir korelasyon vardır (Burel ve Baudry 2003):

- Büyük bir alanda oluşan olgu küçük bir alanda oluşan olguya göre daha yavaştır,

Şekil 1. Botanik, ekoloji ve peyzaj ekolojisi disiplinlerinin ilişkisi (Turner 1996)

• Organizasyonun düzeyleri, olgunun fonksiyonu ve fonksiyonun etkileşim oranına göre belirlenir. Bir peyzajdaki mekânsal hiyerarşi o peyzajdaki ekolojik olguları açıklamaktadır. Kotliar ve Wiens (1990) bir böceğin önce bir lekede, sonra bir ağaçta en sonunda ise bir yaprakta yer bulmak için pek çok kriteri olduğunu ifade etmişlerdir (O'Neill 2005).

Ada biyocoğrafya kuramı: Bir adadaki tür sayısının, adada nesli tükenen türler ile adaya dışarıdan göç eden türler arasındaki göç dengesine göre oluştuğunu ifade eden ada biyocoğrafya kuramı, peyzaj ekolojisi disiplininde, kenar, komşuluk, dış etki ve koridor kuramları olmak üzere 4 alt teori kapsamında incelenmektedir.

1967 yılında MacArthur ve Wilson tarafından ortaya atılan ada biyocoğrafya kuramı'na göre bir adadaki türlerin sayısı sadece adada yaşayan habitatlar ve var olan kaynaklar tarafından kontrol edilemez. Adadaki türlerin kontrolünde yerel türlerin varlığı ve göç dengesi önemli unsurlardır. Ada biyocoğrafya kuramı, doğanın korunması ve habitat parçalanmasının sonuçlarının yorumlanması için temel paradigmalardan birini oluşturmaktadır. Bu kuram kapsamında, habitat parçalanması sonucu oluşan ayırık (izole) lekeler arasında bağlantılılığın sağlanması gerekmektedir. Mekânsal planlama çalışmalarında bağlantılılık adım taşları ve koridorlar aracılığıyla sağlanmaktadır (Şekil 2) (Pulliam and Johnson 2002).

Ada biyocoğrafya kuramı ilkele-

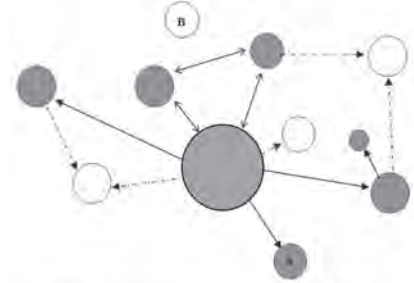
ri, peyzaj lekelerinin büyüklüğünün ne kadar olması gerektiği, biyolojik çeşitliğin korunması ve orman yönetimi konularında önemli katkılar sağlamaktadır (Odum ve Barret 2008).

Metapopulasyon kuramı: Mekansal heterojenitenin popülasyon dinamiği ya da sabitliği üzerinde etkili olduğunu vurgulamaktadır. Bir alandaki peyzaj lekeleri o alandaki topluluğun yapısını anlamayı sağlamaktadır (O'Neill 2005).

Metapopulasyon kuramı, türlerin yaşamlarını korumak için doğal alanlardaki parçalanmanın önemi-ne dikkat çekmekte ve birbirinden farklı habitat lekelerinin türlerin dolaşımı ve yaşamlarının devamı için bir ağ niteliği taşıdığını vurgulamaktadır. Habitat lekelerinin oluşturduğu bir ağ alanında yaşayan türlerin popülasyonu metapopulasyon (yerel popülasyonun popülasyonu) olarak ifade edilmektedir. Metapopulasyon kuramına göre birbirinden ayırık (izole) küçük habitat lekeleri türlerin yaşamlarının devamlılığı için bir tehdit oluşturmaktadır. Bir alanın daha küçük lekelerle bölünmesi mekansal planlama ile ilgili bir durumdur. Bu nedenle metapopulasyon kuramı mekansal planlama süreci ile güçlü ilişkiler barındıran bir kuramdır (Geertsema et al. 2011).

Bir peyzajın metapopulasyonunda B lekesi metapopulasyonun bir parçası değildir. Daire biçiminde gösterilen lekelerin büyüklüğü her bir lekenin sahip olduğu tür sayısını ifade etmektedir. Gri renkli lekelerde bireyler var ancak beyaz lekelerde bireyler henüz yoktur. Ancak

bu lekelerde bireyler geçmişte vardı ya da gelecekte olacaktır. Lekeler arasındaki düz ve kesikli çizgiler ise lekeler arasındaki bağlantılılık derecesini belirtmektedir (Şekil 3).

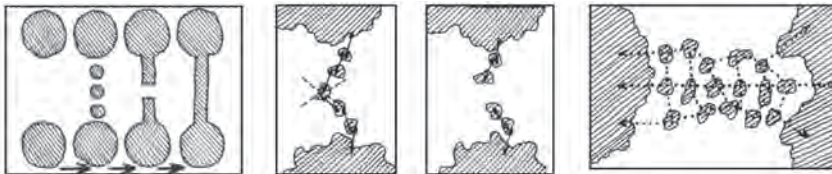

Şekil 3 Peyzajda metapopulasyon (Green et al. 2006)

Parçalanmış habitatları metapopulasyon kuramı ile değerlendirmek gerekmektedir. Bu kuram doğal alanların peyzajının yönetiminden sorumlu uzman ve meslekler için önemlidir (Green et al. 2006). Çünkü bu kuram, türlerin devamlılığı için bağlantılılığın nasıl olması gerektiği konusunda kavramsal bir çerçeve sunmaktadır.

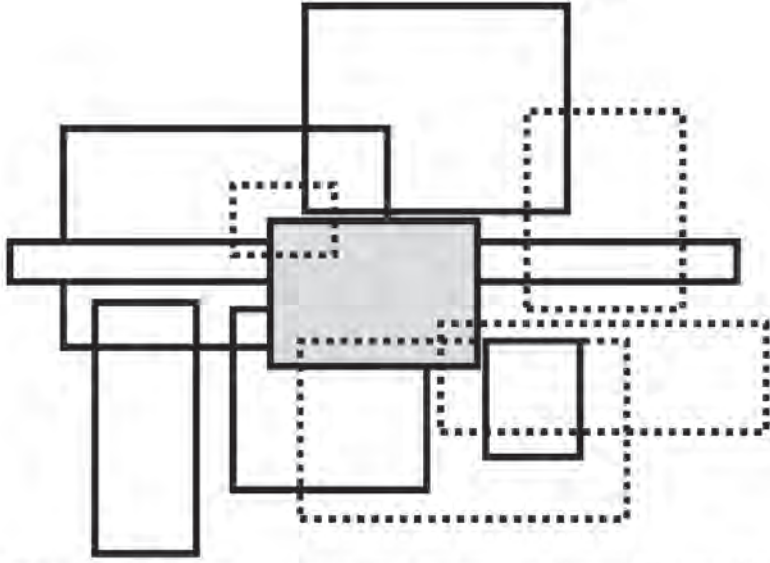
Sonuç ve Öneriler

Peyzaj ekolojisi biliminin kuramının bir bölümünü oluşturan hiyerarşi, adabiyocoğrafya ve metapopulasyon kuramları nesli tehlike altında olan türlerin korunması, yaban hayvanları yönetimi (Odum ve Barret 2008) ve sürdürülebilir alan kullanımı konularında-stratejiler ve yaklaşımlar sağlamaktadır. Bu nedenle bu disiplinin "desen-süreç ilişkisi" yaklaşımında, her yeni desenin mevcut ve gelecekte oluşması olası olan desenlerle bağlantılı olması gerektiği vurgulanmaktadır (Şekil 4). Merkezde yer alan gri dikdörtgen yeni deseni, düz çizgili dikdörtgenler mevcut deseni ve kesik çizgili dikdörtgenler ise olası deseni simgelemektedir (Şekil 4).

Şekil 2. Habitat bağlantılılığının derecesi (Dramstad et al. 1996)

Şekil 4. Yeni desen, mevcut desen ve olası desen bağlantısı (Turner 1996).

Günümüzde doğa-toplum ilişkisinin ikilemleri, yönetimi ve sürekliliği gittikçe önem kazanan bir konudur. Bu ilişkiyi yönetmek için geliştirilen kuramların varlığının yanında bu kuramların planlama mevzuatına aktarımı ve uygulamada kullanımının da dikkate alınması gerekmektedir.

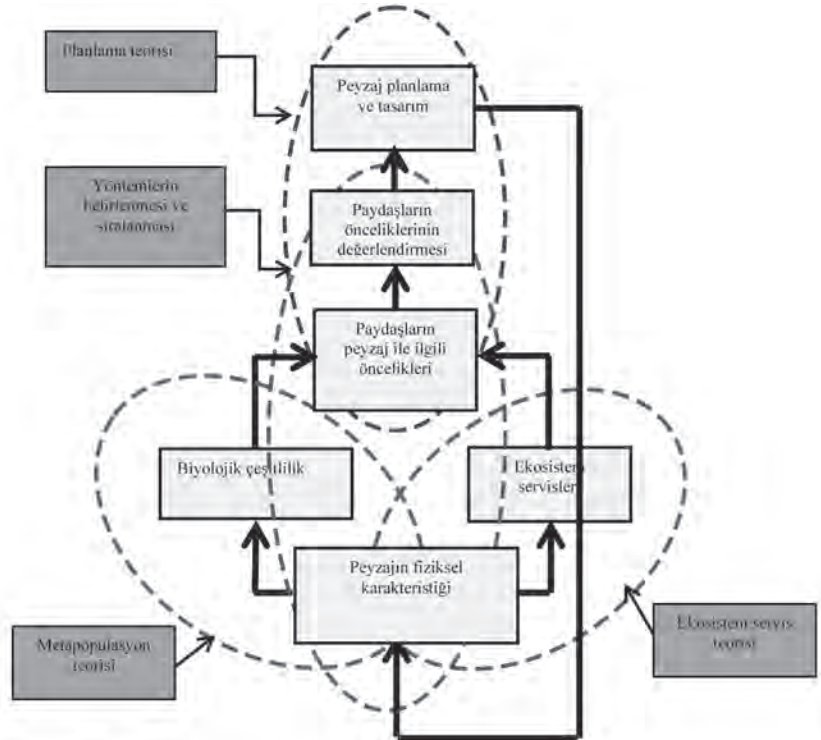
Son yıllarda Türkiye Avrupa Birliği'ne uyum çalışmaları ve uluslararası gereklilikler nedeniyle doğanın korunması ile ilgili sözleşmelere taraf olmaktadır. Bu sözleşmelerin ulusal planlama mevzuatına yansıtılması için toplantılar yapılmaktadır. Bu toplantılar sonucunda alınan kararlar doğrultusunda ulusal stratejiler ve tasarımlar yayınlanmaktadır. Türkiye Avrupa Birliği (AB) uyum süreci kapsamında Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısı görüşmelerine başlamıştır. Kanun Tasarısı'nın gerekçesinde Habitat Direktifi'ne vurgu yapılmaktadır. Bu direktif doğrultusunda geliştirilen Kanun Tasarısı'nda peyzaj ekolojisi çalışma alanını ve kuramlarını ilgilendiren koridor, ekosistem ve Ekolojik Etki Değerlendirmesi (EED) gibi önemli kavramlar yer almaktadır. Avrupa'da EED, Çevresel Etki

Değerlendirmesi (ÇED) sürecinin bir parçasıdır. Türkiye Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanun Tasarısı'nda EED, ÇED sürecinden farklı bir süreç ve yeni bir kavram olarak sunulmaktadır. Türkiye'de ÇED süreci ile ilgili pek çok olumsuz durum yaşanmıştır. EED'nin ÇED sürecini yaşamaması için peyzaj ekolojisi ile ilgilenen peyzaj mimarlarının bu bilimin kuramları-

nı kanunlara ve uygulamalara entegre etmede başarılı olması gerekmektedir. Bu doğrultuda; peyzajlar, paydaşlar, planlama süreci ve kuramlar arasındaki ilişki kurulmalıdır (Şekil 5).

AB müktesebatına uygun olarak hazırlanan taslak ve stratejilerin Türkiye'deki doğa koruma alanlarının mekansal durumunu (arazi kullanımı, arazi örtüsü, sosyal ve kültürel özellikler vb) ne ölçüde dikkate aldığı tartışma konusudur. Bu nedenle AB adaptasyon sürecinin beklentinin aksi yönde doğa koruma alanlarına zarar vermesi de sözkonusudur.

Olası zararları önlenmesi ve adaptasyon sürecinin başarısı için doğa toplum ilişkisini ve mekansal heterojeniteyi, derin ekoloji yaklaşımı ve genel sistem kuramı kapsamında ele alan peyzaj ekolojisi kuramları değerlendirilmelidir. Peyzaj ekolojisi disiplini kapsamında gelişen peyzaj mimarlığı bu kuramların mekansal heterojenite ile etkileşimini değerlendirebilecek

Şekil 5. Planlama sürecinde kuramlar (Geertsema et al. 2011)

mesleklerden biri olarak kuramın dilini adaptasyon sürecine aktarmada rol almalıdır. Bu rol Peyzaj Mimarları'nın diğer meslek disiplinleri ile çatışmalarının çözümünü ve planlamada mesleğin konumunun netleşmesini sağlayacaktır.

Teşekkür: Katkı ve önerileri için Yard. Doç. Dr. Ayşe Özdemir ve Peyzaj Mimarı Serhat Cengiz'e teşekkür ederim.

Kaynaklar

- Bridgewater, P.B., 1993. Landscape Ecology, Geographic Information Systems and Nature Conservation. In: Haines-Young, R., Green, D.R., Cousins, S. (Eds.), Landscape Ecology and Geographic Information Systems, Taylor and Francis, 23–36, London.
- Burel, F. and Baudry, J. 2003. Landscape Ecology Concepts, methods and Applications. Science Publisher Inc. USA.
- Burke, V.J., 2000. Landscape Ecology and Species Conservation. Landscape Ecology 15, 1–3.
- Chen, J. and Saunders, S. 2006. Ecology of Hierarchical Landscapes From Theory to Application.
- Dinçer, Y. 2012. Kent Planlama Kuramları: Planlama Kuram ve Teknikleri Ders Notları, Ders Notları. http://www.yarbis.yildiz.edu.tr/web/userCourseMaterials/gt_uzun_8653b026e25bd6dd37ab2_aadefdf4d83.pdf
- Dramstad, W.E., Olson, J.D., Forman, R.T.T., 1996. Landscape Ecology Principles in Landscape Architecture and Land-Use Planning, ISBN: 1-55963-514-2, Island Press, Washington.
- Evrendilek, F., 2004. Ekolojik Sistemlerin Analizi, Yönetimi ve Modellemesi. Papatya Yayıncılık Eğitim bilgisayar Sis. San. Ve Tic. A.Ş., İstanbul.
- Farina, A., 1998. Principles and Methods in Landscape Ecology. Chapman and Hall, London.
- Farina, A., 2010. Ecology, Cognition and Landscape, Linking Natural and Social Systems, Springer Science Business Media B.V. Springer, Dordrecht, Heidelberg, London, New York.
- Finotto F. 2011. Landscape Assessment: The Ecological Profile. Landscape Indicators, Assessing and Monitoring Landscape Quality (Editors: Claudia Cassatella, Attilia Peano). Springer Science Business Media BV.
- Forman, R.T.T. and Godron, M., 1986. Landscape Ecology. New York: John Wiley and Sons.
- Gardner, R. H., O'Neill, R., V., Turner, M. G., and Dale, V. H. 1989. Quantifying scale dependent effects with simple percolation models. Landscape Ecology, 3.
- Geertsema W., De Blaij A., Van der Heide M. 2011. Development and application of a landscape design method in the frisian lakes area. Knowledge in action. Edited by: Annemarie van Passen, Jolande van den Berg, Eveliene Steingröver, Renate Werkman and Bas Pedroli. Wageningen Academic Publishers.
- Geneletti, D., 2005. Formalising Expert Opinion Through Multi-Attribute Value Functions: An Application in Landscape Ecology, Journal of Environmental Management, 76, 255–262.
- Green D. G., Klomp, N., Rimmington, G., and Sadedin S. 2006. Complexity In Landscape Ecology. Published by Springer, Dordrecht, The Netherlands.
- Hannson, H., Angelstam, P., 1991. Landscape Ecology as a Theoretical Basis for Nature Conservation. Landscape Ecology 5 (4), 191–201.
- Kösemihal N. Ş. 1982. Sosyoloji Tarihi. Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul.
- Liu, J., Taylor, W. W., 2004. Integrating Landscape Ecology into Natural Resource Management, Cambridge Studies in Landscape Ecology, Cambridge University Press , ISBN 0-521-78433-6 paperback, Cambridge.
- Odum, E. P. and Barrett, G. W. 2008. Ekolojinin Temel İlkeleri (Editör: Kani Işık). Palme Yayıncılık, Ankara.
- O'Neill, R. V. 2005. Theory in Landscape Ecology. Issues and Perspectives in Landscape Ecology. Edited by John A. Wiens and Michael R. Moss. Cambridge University Press. UK.
- Pulliam H. R., and Johnson, B. R. 2002. Ecology's New Paradigm: What Does It Offer Designers And Planners? Ecology and Design. Frameworks for learning. Edited by Bart R. Johnson and Kristina Hill. Island Press. Washinton, Covelo, London.
- Sanderson, J., Harris, L.D., 2000. Brief History of Landscape Ecology. Landscape Ecology A Top-Down Approach, Lewis Publishers, Washington.
- The American Heritage Dictionary, 2012. <http://www.ahdictionary.com/>
- Turner T. 1996. City As Landscape A Post-Postmodern View Of Design And Planning. Published by E & FN Spon, an imprint of Chapman Hall, 2-6 Boundary Row, London, UK .
- Turner, M.G., Gardner, R.H. and O'Neill, R.V. 2001. Landscape Ecology in Theory And Practice, Pattern and Process, Springer-Verlag, New York.
- Yaylı H. Ve Çelik V. 2011. Çevre Sorunlarının Çözümü İçin Radikal Bir Öneri: Derin Ekoloji. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 26.

PLANLAMA VE TASARIMDA YENİ ANLAYIŞLAR VE PRATİKLER : YEŞİL ALTYAPI, PEYZAJ BAĞLAMINDA ŞEHİRCİLİK ...

Adnan Kaplan

Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Peyzaj Mimarlığı Bölümü

35040, Bornova, İzmir

E-posta: adnan.kaplan@ege.edu.tr;

adnankaplan@gmail.com

Çalışmanın Mantığı

Günümüzde iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik, sürdürülebilirlik gibi kavramlar yaşam ortamlarının biçimlendirilmesinde ve bunu sağlayan planlama ve tasarım araçlarının içeriğinde önemli değişimleri gündeme getirmektedir. Sürdürülebilir kentsel gelişme, geleceğin kent senaryoları, çok kültürlü yaşam gibi güncel ve çok bileşenli (ekolojik, sosyal ve mekansal) konular karşısında geleneksel kent planlama ve tasarımı uygulamaları, mevcut yasal ve yönetsel mekanizmalar yetersiz kalabilmektedir. Ekolojik kent planlama, ekolojik veya sürdürülebilir kentsel tasarım, yeni şehirleşme (new urbanism), yeşil şehirleşme (green urbanism), yeşil mimarlık (green architecture) gibi yaklaşımlar 'moda akım' oluşturma ya da (bazı) meslek disiplinlerinin etkinlik alanlarını genişletme yanında yukarıda tanımlanan konulara etkin ve alternatif çözümler getirme amacı taşımaktadır.

Yeşil altyapı (green infrastructure) ve *peyzaj bağlamında şehircilik* ya da *peyzaj şehirciliği* (landscape urbanism) yaklaşımları da; doğal ve kültürel yaşam ortamlarını bölge, kent ve yerel ölçeklerde, 'peyzaj sistemi ve bütünlüğü' mantığında tanımlamaya, biçimlendirmeye ve yönetmeye dayanmaktadır. Özellikle son 10 yılda, 'peyzaj bağlamında yaklaşımlar', teori ve

uygulamada, dünyanın farklı coğrafyalarında etkinliğini arttırmaktadır. Günümüzün karmaşık, farklı ölçekte ekolojik ve sosyo-kültürel sorunları yanında kent bütününe veya işlev değişikliklerine bağlı (tanımsız ya da atıl durumda kalan) bölgelerin 'peyzaj sisteminde' tanımlanması ve fiziksel strüktürün yönetilmesi bu yaklaşımları anlamlı kılmaktadır. Bu suretle bölge - kent - yerel ölçek dizininde 'tümdengelem' ya da 'tümevarım'la peyzaj(lar)ın ele alınması öngörülmektedir. 'Peyzaj' fiziksel çevreye yaklaşımda 'değerlendirme merceği' ve biçimlendirilecek 'nesne' olarak 2 farklı konumda tanımlanan anahtar kavram olup potansiyelleri ve öngördüğü ilişkiler düzeni planlama ve tasarımın başat konuları haline gelmektedir. Bu durumda peyzaj ekolojisi, planlama, tasarım, mühendislik, altyapı, toplum sağlığı gibi konuları 'peyzaj bağlamında' entegre eden, çok yönlü ve yaratıcı proje ortamları ve dolayısıyla bu gibi yaklaşımlar geliş(tiril)mektedir.

Bu ortamların bölge - kent - yerel ölçek dizininde geçişken, planlama ve tasarım alanlarını kapsayacak şekilde (~ 1/50000 - 1/500) ya da bu alanların arakesitindeki 'gri bölge'de (~ 1/5000 - 1/500) konumlandırılması; peyzaj (odaklı) sorunları doğrudan ve pragmatik çözümlenmeyi amaçlamakta olup özellikle ekolojik temelli tasarımın

ve toplumsal yaşamın yeniden tanımlanmasını ve uygulama alanının genişlemesini sağlamaktadır. Planlama ve tasarım alanlarının yukarıda tanımlanan yapı ve ilişkiler içinde birlikteliğini öngören bu yaklaşımlar oluşturdukları sinerji sayesinde, edinilen bilgi birikimini trans-disipliner bir çalışma ortamında kullanarak daha etkin ve işlevsel bir şekilde fiziksel ortamları biçimlendirmektedir. Bu durum; (peyzaj) planlama ve tasarımına farklı ölçek ve ilişkiler düzeninden yaklaşılarak peyzaj mimarlığı meslek disiplini boyutlarının genişlemesine ve entegre çalışmaların yaygınlaşmasına katkıda bulunmaktadır. Bazı ülkelerde ya da çalışmalarda bu yaklaşımların adı geçmese ya da kullanılsa bile, peyzaj odaklı çalışmaların içeriği bunların varlığına ve gerekliliğine işaret etmektedir. Planlama ve tasarım ortamları arasında yaşanan gerilimler göz önüne alındığında; yaklaşımların pragmatik yapısının bir anlamda 'aracılık' işlevi üstlenmesi çözümler getirmede önem taşımaktadır. Bu ilişkiler düzenine ve gelişmelere bağlı olarak, ülkemizde planlama ve tasarım ortamları eğitim-öğretim, araştırma ve uygulamada yeniden tanımlanmaya gerek göstermektedir.

Özellikle son yıllarda, Avrupa ve ABD'de planlama ve (ya) tasarım okullarında ve bölümlerinde (peyzaj mimarlığı, mimarlık ve şehir planlama) yeşil altyapı ve peyzaj bağlamında şehircilik konularını içeren çok disiplinli lisansüstü programlar ve dersler açılmakta, bu sayede peyzaj mimarlığı, mimarlık, bölge planlama, şehir planlama, kentsel tasarım, mühendislik, coğrafya, ekoloji alanlarıyla aynı yapı içinde, peyzaj sorunlarına çözüm getirebilme kapasitesini artırmaktadır. Bu durum, proje ortamında

meslek disiplinlerinin çalışma alanlarını genişletmelerine ve yeni çalışma yöntemlerinin, pratiklerinin geliştirilmesine hizmet etmektedir.

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde; yeşil altyapı ve peyzaj bağlamında şehircilik yaklaşımları dünyanın farklı bölgelerinden örneklenen proje ve uygulamalar üzerinden gidilerek ele alınmakta, ülkemizde bu yaklaşımların varlığı ve peyzaj mimarlığı meslek disiplininin bu gelişmelere bağlı olarak konumu tartışmaya açılarak öneriler geliştirilmektedir.

Proje ve Uygulamalar

Çalışmanın bu bölümünde yeşil altyapı ve peyzaj bağlamında şehircilik yaklaşımları;

- AILA (Avustralya Peyzaj Mimarları Enstitüsü) Victoria Eyaleti Proje Yarışması (2008 ve 2009, Planlama ve Araştırma kategorisinde),
- IFLA (Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu) 46. Dünya Kongresi ve Uluslararası Öğrenci Projesi Yarışması (2009),
- Kentsel Tasarım Fikir Projesi örnekleri üzerinden ele alınacaktır.

AILA Victoria Eyaleti Proje Yarışması (2008 ve 2009)

- *Planlama kategorisi üstün başarı ödülü (2009), Maribyrnong Nehri Master Planı*
Peyzaj Mimarı: Site Office

Landscape Architecture

İşveren: Moonee Valley City Council

Maribyrnong Nehri ve çevresine yönelik bir öngörü (vizyon) geliştiren proje peyzaj mimarlığı, ekoloji ve mühendislik arakesitinde sosyal iletişimi, toplum sağlığını ve nehrin ekolojisini temel alan planlama ve tasarım çözümlerine yer vermektedir [Şekil 1 (a), (b) ve (c)]. Yeraltı ve üstü su akışlarının denetlenmesi ve filtre edilmesi, su baskınına karşı önlem alınması, su kalitesinin iyileştirilmesi hususları proje ortamında entegre bir yaklaşımla ele alınmıştır.

- *Planlama kategorisi ödülü (2008), Stonnington Kenti Kamusal Yaşam Stratejisi*
Peyzaj Mimarı: ASPECT Studios Pty Ltd

İşveren: City of Stonnington
Stonnington Kenti Kamusal Yaşam Stratejisi yerleşim bütününde kamusal mekân parametrelerine, gelecekteki taleplere ve iklim değişikliğinin olası sonuçlarına dayanmaktadır. Kamusal yaşamı başlıca caddeler, patika yollar ve su yollarının oluşturduğu ağlar tanımlamaktadır. Jüri araştırma, analiz ve teorinin planlar ve diğer grafiksel anlatımlarla net bir şekilde ifade edildiğini, yerleşim bütününde açık mekânların planlanması, tasarımı ve yönetimini kapsayan bir öngörü sunulduğunu rapor etmiştir.

Şekil 1. Maribyrnong Nehri Master Planı (a) ve görüşler (b, c)
(http://www.aila.org.au/victoria/awards2009/maribyrnong_river_master_plan.htm)

• Araştırma ve Yayım kategorisi ödülü (2008)

Peyzaj Mimarları: Stutterheim/Anderson Peyzaj Mimarlığı Firması, RMIT Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü (Melbourne, Avustralya), Victoria Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü (Wellington, Yeni Zelanda) Öğrenci stüdyosunu temel alan araştırma kitabı (Moved to Design); Melbourne ve Wellington'da örneklenen kıyı yerleşimlerinde, iklim değişikliğine bağlı deniz seviyesi yükselmesine karşı geliştirilen planlama ve tasarım stratejilerini kapsamaktadır [Şekil 2 (a), (b)]. Disiplinlerarası çalışma ve bilimsel verilerin rehberliğinde, stüdyo ortamında üretilen senaryolar yayına dönüştürülmüştür. Çalışma bilimsel araştırma ve tasarım arasındaki iletişimin etkinliğine ve önemine işaret etmektedir. Yaşanan sosyal, mühendislik ve ekolojik sorunlar karşısında, tasarım çözümleri, yaratıcı ve yenilikçi yönünü geliştirmiştir. Bu durum deniz seviyesi yükselmesi gibi iklim değişikliği kaynaklı konularda peyzaj mimarlığı meslek disiplininin doğal ve kültürel peyzajlara yaklaşımını yeniden yapılandırması gerektiğini göstermektedir.

IFLA (Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu) 46. Dünya Kongresi (2009)

Ana teması 'yeşil altyapı' olan IFLA kongresinde Charles Waldheim 'Planlama, Ekoloji ve Peyzajın Varlığı' başlıklı sunumunda (2009); planlamada bürokrasinin yol açtığı sorunların kentsel (peyzaj) tasarımına ivme kazandırdığına, ekolojinin ön planda tutulduğu projelerde tasarım alanının etkinliğinin daha fazla arttığına işaret etmiştir. Peyzaj bağlamında şehircilik, kentlerin hızlı değişimi karşısında kentsel tasarımın etkin çözümler üretememesi nedeniyle ekolojik tabanlı alternatifler geliştirmiştir (Şekil 3).

Carl Steinitz ve Arancha Muñoz Criado 'Valencia Otonom Bölgesi Peyzaj Altyapısı' başlıklı ortak çalışmalarında (2009); Valencia otonom bölgesinde bölge, kent ve yerel ölçeklerde kurgulanan yeşil altyapı, kamu politikaları ve imar planları ışığında peyzaj değişimi ele alınmıştır. Bu suretle Valencia yeşil altyapısı; doğal, kültürel ve görsel önem taşıyan açık alanları büyük bir peyzaj sistemi içinde tanımlayarak bölgenin diğer bölümleriyle entegre edecek ve kent planlama-

Şekil 2. Araştırma kitabı kapağı (a) ve öneri kıyı mekânında denizden yükseltilmiş kamusal yaşam (b) (http://www.aiala.org.au/victoria/awards2008/moved_to_design.htm)

Şekil 3. Yerleşim ölçeğinde yeşil sistem oluşturulması (Waldheim, 2009)

yı yönlendirecektir [Şekil 4 (a), (b)]. Bölgede peyzajları koruma ve geliştirme yolunda oluşturulan politikalar ve planlarla Avrupa Peyzaj Sözleşmesi hükümlerinin uygulanması amaçlanmaktadır.

Uluslararası Öğrenci Projesi Yarışması (2009)

IFLA 46. Dünya Kongresi kapsamında düzenlenen 'Uluslararası Öğrenci Projesi Yarışmasında'; öğrenci

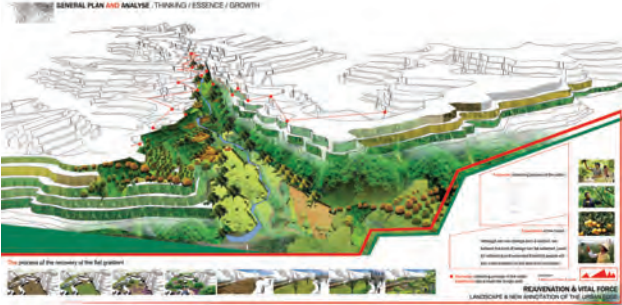
Şekil 4 (a), (b). Valencia bölgesinde öngörülen bölge ve kent ölçeğinde yeşil altyapı (Steinitz, Muñoz Criado, 2009)

yarışmanlardan belirledikleri peyzajlarda sürdürülebilirlik temelinde - ekolojik, sosyo-kültürel, ekonomik ve politik koşulları gözetenek - 'yeşil altyapı' temalı yeni stratejiler ve tasarım çözümleri geliştirmeleri istenmiştir. Nehir (havzası) ve deniz kıyısı, kent içi ve çevresi, kırsal yerleşim, maden ocağı gibi peyzajlarda hava kirliliği, su kirliliği, habitat tahribatı, yapılaşma, çölleşme, deprem, su baskını gibi sorunlar proje ortamlarında ele alınmıştır. Yarışmada son elemeye kalan 25 projeden üçüne aşağıda yer verilmiştir.

- *Ecological transformation of energy city urban sprawl and land reorganization of Tong Chuan City;* Chen Bo, Wang Huan, Chen Panpan (Xi'an University of Architecture and Technology, College of Art, China)

Projede nehrin denize boşaldığı kesimden kent merkezine uzanan dar bir depresyon bölgede, 50 yıllık bir zaman diliminde kent ölçeğinde kapsamlı bir ekolojik ağ oluşturulması amaçlanmaktadır (Şekil 5). Bölgede

tarım alanlarının ve imar faaliyetlerinin yaygınlaştırılması toprak erozyonuna ve kaymalarına, dolayısıyla habitatların tahribine yol açmaktadır. Ekolojik ağ sayesinde yerleşim dokusunun kent merkezi ve çevresinde kontrol altına alınması öngörülmektedir. Özellikle suyun (yağışlı dönemlerde) olumsuz etkilerine karşı geliştirilen 'yağmur suyu toplama kollektörleri'yle, yeraltı su kaynaklarının zenginleştirilmesi ve dolayısıyla habitatların beslenmesi amaçlanmaktadır.

Şekil 5. Deniz kıyısı - kent merkezi arasında uzanan dar şeritte ekolojik ağ tasarımı (Proceedings of 46th IFLA World Congress, 2009)

- *Green infrastructure: landscape infrastructure and people for tomorrow;*
Dong Li, Li Qiong, Sun Shuai, Zhang Hui, Shu Dongdong
(Beijing Forestry University Department of Landscape Architecture, China)

Nehrin mansap bölgesinde sanayi bölgesi ve tuz işletmesi kaynaklı kirliliğe çözüm getirmek üzere geliştirilen proje aynı zamanda kent ile denizi birbirleriyle ilişkilendirmeye dayanmaktadır. Dip taramasıyla kirlenici unsurların ortamdaki uzaklaştırılmasını ve çıkan çamurun temizlenmesini takiben liman ve su yolları, dolayısıyla nehir akıntı yönü ve bölgenin fiziksel strüktürü yeniden biçimlendirilecektir (Şekil 6). Kentlilerin kıyı kullanımına olanak sağlayacak bu bölgenin gelecekte kentsel yeşil altyapının önemli bir parçası olması öngörülmektedir.

- *Tibau - between two rivers;* André Luiz de Brito Thirler, Flora Oliveira de Souza Cardoso, Paula Carneiro Porto, Rafael Ramos Cury, Tom Ferreira Caminha
(Universidade Federal Fluminense Escola de Arquitetura e Urbanismo, Brasil)

Adayı ve yerleşimlerle olan bağlantıları kapsayan yeşil altyapı erişim, drenaj sistemi, kamusal mekanlar ve yaşam ortamı işlevleriyle tasarım çalışmasını yönlendirmektedir (Şekil 7).

Mavişehir Balıkçı Barınağı ve Çevresi Kentsel Tasarım Fikir Projesi

Kentsel yerleşimlerde peyzaj sistem(ler)i oluşturma-

Şekil 6. Nehrin denize döküldüğü, ekolojik yönden hassas bölgede fiziksel strüktürün ve su yollarının yeniden oluşturulması (Proceedings of 46th IFLA World Congress, 2009)

Şekil 7. Ada içinde ve yerleşimlerle bağlantılı ekolojik ağ oluşturulması (Proceedings of 46th IFLA World Congress, 2009)

da alt ölçekli çalışmalar; kent içinde ya da periferisinde, genellikle işlev değişikliğine bağlı olarak atıl ya da tanımsız durumda, stratejik konumuyla gelişme potansiyeli taşıyan ortamları ön plana taşımaktadır. Yeşil altyapı ve peyzaj bağlamında şehircilik yaklaşımları uyarınca; bu ortamların yerel, kent veya bölge ölçeğinde peyzaj sisteminin bir parçası olarak tanımlanması yüklenecikleri anlam ve işlevleri arttırmaktadır.

İzmir Büyükşehir Belediyesinin Mavişehir (Karşıyaka) - İnciraltı kıyı kesimi boyunca kesintisiz bir yaya ve açık alan sistemi oluşturulması, kıyı ile art alanı ilişkisini güçlendirmesi şehir ölçeğinde ekolojik, sosyo-kültürel, ekonomik katkılar sağlayacaktır. Bu yönde örneğin Turan Bölgesindeki sanayi tesislerinin kaldırılarak kıyı kesiminin kamusal işlevlerle dönüştürülmesi, Bayraklı ve Karşıyaka'da kıyı dokusunun geliştirilecek peyzaj sistemine entegre edilmesi bu düşüncenin alt ölçekte somut adımlarıdır.

Karşıyaka (İzmir) kıyı kesiminde atıl ya da yeni yaklaşımlar gerektiren 'Mavişehir Balıkçı Barınağı ve Çevresi' örneği de, yukarıda belirtilen kapsamda geniş bir bölgeyi etkileme potansiyelinde, alt ölçekte bir sorun alanı olarak tanımlanmıştır. Mevcut delta sistemi

ile kentsel yerleşim arasındaki geçiş bölgesinde olması etkile(n)me alanını genişletmektedir (Şekil 8). Çalışma, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 2008-2009 eğitim-öğretim yılı 8. yarıyılında 'kentsel tasarım fikir projesi' geliştirilmesi kapsamında ele alınmıştır. Proje alanının kıyı peyzajını art alanıyla ilişkilendirmesi, doğal peyzaj ile kültürel peyzaj arasındaki geçişi gözetmesi ve uluslararası, kentsel ve yerel bağlamlarda programlanması beklentileri bölgeye farklı anlam ve işlevler yüklemektedir. Bölgenin sosyo-ekonomik ve ekolojik potansiyellerinden hareketle; ilçede ve kentte çekim merkezi ve kıyı odaklı gelişme modeli ve de kıyı kesiminde yeşil altyapı kurgusunun önemli bir halkası olması öngörülmüştür (Şekil 9 ve 10).

Şekil 8. Proje alanı ve çevresi
(Özge İdali ve Özlem Yapıcı çalışması)

Şekil 9. Bir proje ekibinin çalışma aşamaları ve tasarımı
(Seçil Kaptıkaçtı ve Haldun İlikdoğan çalışması)

Şekil 10. Bir proje ekibinin tasarımı
(Gülşah Kaldırak ve Mehmet Chatzi çalışması)

Değerlendirme

Geleneksel planlama ve tasarım pratiklerinin, yasa ve yönetmeliklerin, idari yapılanmanın doğal ve(ya)

kültürel peyzajlardaki çok boyutlu sorunları tanımlama ve çözüme yetersiz kaldığı durumlar temel alınarak; yeşil altyapı ve peyzaj bağlamında şehircilik yaklaşımlarının, örneklenen projeler üzerinden okunması ve uygulanabilirliği ele alınmıştır. Bu yaklaşımların rehberliğinde, bölge - semt ölçeği aralığında, çok yönlü ve pratik (bürokrasi ve uygulama süreçleri açısından) projeler uygulama olanağı bulabilmektedir.

Örneklenen bazı projelerin önceliği, bu yaklaşımları temel almaktan ziyade karşılaşılan yeni durumlara bağlı planlama ve tasarım çözümleri getirmektir. Yaklaşımlar yeni ve teorik altyapılarını peyzaj konularına dayandırmakla beraber geçmişte yapılmış çalışmalar çıkış noktalarını oluşturmaktadır. Örneğin; yeşil altyapı yaklaşımı geçtiğimiz 10 yılda temellendirilmekle beraber kökeni Frederick Law Olmsted'in 1800'lerin son çeyreğinde gerçekleştirdiği 'Emerald Necklace' Park Sistemi (Boston) ve bunu izleyen çalışmalara dayanmaktadır. Yaklaşımların, ortaya çıktığı ülkelerdeki gelişmesi diğer ülkelere göre farklılıklar gösterebildiği gibi çelişkiler de taşıyabilmektedir. Kuzey Amerika'da yeşil altyapı çalışmalarında ekolojik kaygılar, Avrupa kıtasına göre daha fazla ön plandadır. Avustralya'da ise özellikle iklim değişikliği konusuyla ilişkisi gündemdedir. Benzer durum peyzaj bağlamında şehircilik yaklaşımında da geçerlidir. Ülkemiz şehirleri, Kuzey Amerika şehirleriyle öncelikler ve idari-bürokratik yapılanma hususlarında belirgin farklılıklar taşıdığı için, doğal ve kültürel peyzajlarımızda bu yaklaşımın içeriğinin, yasal ve idari çerçeveye, planlama sistemine nasıl oturtulacağı ve uygulanacağı hususları belirgin değildir. Diğer yandan, kompakt yerleşimi ve dikeyde büyümeyi, kullanım çeşitliliğini öngören yeni şehircilik (new urbanism) yaklaşımı, Kuzey Amerika şehirlerinin yatayda gelişmesinin sonucu sürekli büyümesini, yerleşimlerin birbirlerinden ve kamusal hizmetlerden kopuk olmasının getirdiği ulaşım ve altyapı sorunlarını temel almıştır. Ülkemiz (büyük)şehirlerinde ise dikeyde büyüme ve kullanım karmaşasının getirdiği sorunlar yeni şehircilik yaklaşımı beklentileriyle temelde farklılıklar göstermekte olup merkezi bölge(ler)deki yoğunluğun azaltılarak yaşam ve çevre kalitesinin artırılması ve ana fonksiyonların yaygınlaştırılması hususları önemlidir.

Peyzaj bağlamında şehirciliğin uygulama örneklerinin sınırlı olması yanında farklı ülke koşullarında nasıl işleyeceği hususu belirsizliğini sürdürmektedir. Bu hususu Charles Waldheim ve Frederick Steiner'in 'Kentsel Dönüşümde Ekolojik Planlama Modeli Semineri (13.6.2012, Bursa)'nde gündeme getirmeleri ve bu

toplantıdan önce Ege Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünde yürüttüğüm 'peyzaj bağlamında şehircilik' konulu lisans tezi seminerinde öğrenciler arasında uzun bir tartışma konusu olması anlamlıdır. Peyzaj ekolojisi temelli, geçmişte birbiriyle ilişkisi kurulamamış konuları (ekoloji, tasarım, rekreasyon, mühendislik, halk sağlığı gibi) kapsayıcı, esnek, sonuç odaklı çalışmalara gereksinim, bu yaklaşımları dünya örnekleri, ülkemiz koşulları ve öncelikleri üzerinden okumayı (sentezlere ulaşmayı) gerektirmektedir. Diğer yandan, dünyada çeşitli içerikte proje çalışmalarını kapsayarak gelişme gösteren (beslenen), farklı ülkelerin koşullarına bağlı olarak yeniden üretilebilen (yorumlanabilen), stratejik ve açık uçlu bir yapı göstermektedir. Teoride ve uygulamada, özellikle ülkemizde yaygınlaşmasında yaklaşımların (olası) olumlu ve olumsuz yönleri aşağıdaki tabloda ele alınmıştır.

Tablo 1. Yeşil altyapı ve peyzaj bağlamında şehirciliğin uygulanmasında olumlu ve olumsuz yönler

Olumlu yönler
Ekoloji, rekreasyon, mühendislik, halk sağlığı gibi konuları birbirleriyle ilişkilendirebilen bir planlama ve tasarım dizgesinde, bütünlük bir çalışma düzeni getirmektedir.
Pratik, uygulanabilir, stratejik ve yenilikçi proje çözümleri getirebilmekte, statik ve buyurgan bir yapı göstermemektedir.
Kati kural ve normları olmayıp içinde bulunulan koşullara bağlı olarak işlerlik kazanmaktadır.
Çok boyutlu ve birbirinden farklılık gösterebilen sorunlara aynı ortamda çözüm getirebilmekte, bürokrasiyi azaltmaktadır.
Çok disiplinli yapısı ve çerçevesi peyzaj mimarlığının çalışma alanını ve etkinliğini ve de diğer mesleklerle birlikte çalışma disiplinini genişletecektir.
Eğitim-öğretimde ve meslek pratiğinde disiplinlerarası çalışmayı ön plana çıkararak, peyzaj odaklı konuların her ölçek ve içerikte ele alınmasına olanak sağlamaktadır.
Olumsuz yönler
Çeşitli konuları entegre etmekle beraber ortak hedeflerin ve tercihlerin tanımlanması, bu yolda disiplinlerarası çalışmaların yürütülmesi ve ilgili kesimlerin aynı duyarlılıkta katılım gösterebilmesi zordur.
Uygulanabilir çözümler üretmekle beraber yasal ve idari çerçeveye oturtmak ve işlerlik kazandırabilmek belirsizliğini sürdürmektedir.
Pragmatik yapıları nedeniyle politik ve ekonomik yönlendirmelere açıktır.
Her bir konu farklı yasal ve idari çerçeve oluşturmayı gerektirdiği için getirilen çözümlerin uygulanmasında yasal ve kurumlararası yetki çatışmaları olacaktır.
Peyzaj mimarlığı çalışma alanlarının diğer meslek disiplinlerinin etki alanına girme riskini ve 'gri' bölgelerin yaygınlaşarak meslek disiplinleri arasında yetki çatışmasını arttırabilir.
Eğitim-öğretimde ve uygulamada yasal, yönetsel ve kurumsal altyapının ne şekilde oluşturulacağı belirsizlikler taşımaktadır. Bu nedenle mevcut kaotik durumu daha da derinleştirilecektir.

Tablo 1'de belirtilen olumsuz husus ya da riskler söz konusu olmakla beraber, bu çalışma peyzaj bağlamında yaklaşımların ülkemiz planlama ve tasarım gündeminde yaygınlaş(tırıl)masını öngörmektedir. Ülkemizin dünyada konuyla ilgili yaşanan gelişmelerden etkilenebileceği varsayımı ve bu yönde gereksinim duyulan teorik ve uygulamalı çalışmalar, çok disiplinli çalışma ortamları gibi başlıklar öncelikle bu yaklaşımların olası risklerinden ziyade sağlayabileceği fırsatlara odaklanmayı gerektirmektedir.

Yukarıdaki değerlendirmeyi temel alarak; günümüzün ekolojik ve sosyo-kültürel sorunlarına peyzaj bağlamında yaklaşmak, bu kapsamda peyzaj mimarlığı eğitim-öğretim, araştırma ve uygulama ortamlarını sorgulamak dünyada ve ülkemizde yaşanan gelişmelerin bir sonucudur. Bu durumda, ülkemizde ve peyzaj mimarlığı meslek disiplininde bu yaklaşımları yaygınlaştırma yolunda ilgili kesimler için öngörülen sorumluluklar aşağıdaki tabloda ele alınmıştır.

Tablo 2. Peyzaj mimarlığı meslek disiplininde öngörülen sorumluluklar

Özel sektör (Ö.S.)	çok disiplinli ve boyutlu (planlama, tasarım, koruma, onarım, yönetim) çalışmalar
Kamu sektörü (K.S.)	çok disiplinli ve kurumlu (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, DSİ, belediyeler ... işbirliğinde) çalışmalar
Akademik ortam (A.O.)	teorik çalışmalar, lisansüstü tezler, çok disiplinli (farklı akademik birimlerle ve kamu kurum-kuruluşlarla işbirliğinde) araştırmalar ve uygulamalar
Meslek odası (PMO)	genel politikalar oluşturulması, bu yolda meslek disiplini ve ilgili kurumlar arasında organizasyonun sağlanması, mesleki eğitim
K.S. + A.O. + PMO (+ Ö.S.)	ulusal ve uluslararası boyutta öğrenci ve profesyonellere yönelik (disiplinlerarası) proje stüdyoları, diğer uygulamalı ve bilimsel etkinlikler, yasal ve yönetsel altyapıyı oluşturma çalışmaları
Ö.S. + K.S. + A.O. + PMO	bu yaklaşımların (ve uygulamalarının) meslek disiplini ortamına entegre edilmesi ve yaygınlaştırılması, ülke/bölge/kent/yerel peyzaj politikaları oluşturma

Tabloda belirtilen hususların gerçekleştirilmesi yolunda;

- Ö.S.'ün proje alanında tasarım, uygulama ve bakım çalışmaları yanında mühendislik, sağlık, ekoloji ... 'yı kapsayan disiplinlerarası çalışmalara yönelmesi meslek disiplinine önemli sorumluluklar yükleyeceği gibi yapılan çalışmaların etkinliğini ve kapsamını genişletecektir. Dünyanın farklı coğrafyalarında bu sorumlulukları yerine getirmede son yıllarda büyük gelişmeler yaşandığını yapılan teorik ve uygulamalı çalışmalar göstermektedir. Bu yönde iş sektörünün geliştirilmesi (çeşitlendirilmesi), özellikle yurtdışında çok disiplinli, peyzaj mimarlığı hizmeti veren firmalardan yola çıkılarak özel sektörde yeniden yapılanma olanaklarının düşünülmesi içinde bulunulan dönemde önemlidir.

- K.S.'de farklı kurum-kuruluşların disiplinlerarası çalışması karmaşık ve çok boyutlu sorunlar karşısında zorunluluk haline gelmiştir. Örneğin geleneksel imar planlama çalışmalarının günümüz kentlerinde yetersiz kalması, planlama çalışmalarının iklim değişikliği, ekoloji, mühendislik, sosyal yaşam dinamiklerinin gözetilerek yürütülmesini ve bu çalışmalarda teknik-yasal sorumluluk taşıyan kamu birimleriyle işbirliğini gerektirmektedir. Nehir kıyısında yapılan planlama ve(ya) kentsel (peyzaj) tasarımı çalışması havza sınırını, su baskınlarını, toplum sağlığını ve su kirliliğini ele almadığında, etkinliği kısıtlı ve getirdiği çözümler yetersiz kalacaktır. Bu nedenle yürütülecek çalışmalarını tüm boyutlarıyla ele alabilecek, geniş çerçevede iş programı ve çalışma grubu oluşturulması dünya örneklerinde de görüleceği üzere gereklidir.

- A.O.'ların yeşil altyapı ve peyzaj bağlamında şehircilik konula-

rında yapacakları çalışmaları sadece kendi olanak ve kapasiteleriyle gerçekleştirmeleri olanaklı görünmediği için diğer akademik birimlerle, meslek disiplinleriyle ve ilgili (kamu) kurum-kuruluşlarla birlikte yürütmeleri gerekir. Aksi takdirde yapılan çalışmaların yasal, idari ve uygulama bakımından etkinliği (uygulanabilirliği) mümkün olamayacaktır.

- PMO bu ilişki düzeninin üzerindeki konumuyla ilgili kesimleri yönlendirme, içinde bulunulan koşulları ve yeni yaklaşımları temel olarak peyzaj mimarlığı meslek disiplininin diğer disiplinlerle ortak çalışmasının ve kent ölçeğinde etkin çalışmalar yürütmesinin (yasal, idari ve teknik çerçevede) önünü açma durumundadır.

İlgili kesimlerin kendi içinde ve diğer kesimlerle, meslek disiplinleriyle ve kamu kurum-kuruluşlarıyla işbirliğini gerektiren bu yapının meslek disiplinine ve yaşam ortamlarına sağlayacağı yararlar dünya örneklerinde görülmekle beraber ülkemizde yürütülmesi yolunda bürokratik, yasal ve yönetsel bakımdan önemli eksiklikler vardır.

AILA ve ASLA (Amerika Peyzaj Mimarları Cemiyeti) proje yarışmalarında (planlama kategorisinde) sunulan çalışmaların ağırlıklı 'planlama ve kentsel tasarım projeleri' olması, disiplinlerarası yaklaşımlara ve karmaşık peyzaj sorunlarının doğrudan, kısa zamanda ve uygulanabilir şekilde çözümlenmesine duyulan gereksinimden kaynaklanmaktadır. Uzun erimli planlama ve bürokratik çerçevenin yerini büyük ölçüde, ekoloji ve sürdürülebilirliği temel alan, planlama ve kentsel (peyzaj) tasarım çalışmaları alabilmektedir. Tarihi süreçte planlama ve tasarım ortamlarının birbirlerinden giderek kopması ve yeni durumları öngöreceği şekilde yasal, yönetsel,

teknik bakımdan yenilenmemeleri ve de bürokratik mekanizma yaşamın pratiği içinde 'kentsel tasarım', 'master planlama' gibi çözümleri bir anlamda meşrulaştırmıştır.

Diğer yandan, İzmir Liman Bölgesi örneğinde olduğu gibi, mevcut planlama pratiğinin yetersizliği düşünülerek esnek ve yaratıcı bir planlama-tasarım şeması oluşturma öngörüsü, yani kentsel tasarım ölçeğindeki çözümlerden yola çıkılarak bölgenin nazım imar planının hazırlanması (tümevarım) süreci (tasarım rehberliğinde planlama -*planning by design*-) sağlıklı bir şekilde yürütülemez. Buna karşın, günümüzde Mavişehir - İnciraltı kıyı kesimi, İzmir Liman Bölgesi, Bayraklı kıyı kesimi ve Turan bölgesi, dere yatakları örüntüsü ve denizle bağlantıları gibi çalışma örnekleri, dünyada benzeri çalışmalarda uygulama olanağı bulabilen yeşil altyapı ve(ya) peyzaj bağlamında şehircilik yaklaşımlarını ve bunların yasal, yönetsel, teknik bakımdan uygulanabilirliğini gerektirmektedir.

Sonuç

Yeşil altyapı ve peyzaj bağlamında şehirciliğin; disiplinlerarası ortamda oluşturacağı sinerji ile çok katmanlı çalışmaları ortak dil geliştirerek çözmesi, farklı ölçek ve içerikteki peyzaj sistemlerini ve peyzaj tiplerini ele alması, alternatiflere ya da senaryolara (deneylere) olanak sağlaması özelliklerinin karar verme ve uygulama süreçlerine önemli katkılar sağladığı ya da ülkemiz özelinde sağlayacağı açıktır. Ortak özellikler taşımakla beraber dünyanın farklı coğrafyalarında yaşanan peyzaj sorunları; toplumların kültürüne, yaşam biçimlerine ve diğer coğrafi dinamiklere, planlama deneyimlerine bağlı olarak farklılık ya da çeşitlilik göstermektedir. Ancak

birçok ülkenin ve özellikle peyzaj mimarlığı meslek disiplininin (buldukları koşullara bağlı olarak) kendi sentezlerini oluşturmaya çalıştıkları da yaşanan bir vakadır. Bu durumda ülkemizde ve farklı koşullar gösteren ülkelerde bu yaklaşımların gelişimini inceleyerek doğal ve kültürel peyzajlarımıza nasıl uyarlanacağı ya da etkinleştirileceği hususu önümüzdeki dönemde gündemde olacaktır.

Ancak, içinde bulunulan koşullara bağlı ya da pragmatik yönlenme gösteren bu yaklaşımların; mevcut planlama süreçlerini (ve hiyerarşik yapısını), yasal ve yönetsel çerçevesini dışlayıcı, kamunun ve özel sektörün serbest hareket alanı olarak görülmesi yanlış yönlendirilmesine (manipüle edilmesine) zemin hazırlayabilir. Özellikle 'değerlendirme' bölümünde belirtildiği üzere, ülkemizde politik ve ekonomik müdahale ya da rantın aracı olarak algılanmaya başlanması, mevcut planlama çerçevesine ve yönetsel yapıya alternatif olarak görülmesi önemli bir risktir. Bu nedenlerden dolayı, bu yaklaşımların işlevleri mevcut yöntem ve araçların yetersiz olabileceği çalışmalarda (örneğin; bu çalışmada sunulan örnekler çerçevesinde) söz konusu olmalıdır. Ülkemizde, kentsel tasarım aracını ön plana çıkararak planlamayı ve idari mekanizmayı dışlayıcı girişimler ve bu yolda yaşanan sorunlar ortada iken, bu yaklaşımlara 'toplum yararını' ve 'ekolojik ve sosyal kaygıları (peyzaj sorunlarını)' gözeterek şekilde, işlevlik kazandırılması önemli bir sorumluluktur.

Bu yaklaşımların getirebileceği olumsuz etkilere karşın;

Tablo 1 ve 2'de öngörülen 'fırsatlar' ve dünyada farklı içerikteki deneyimler uyarınca sahiplenilmesi,

ülkemizde geleneksel planlama ve tasarım pratiklerinin yeniden yapılandırılması gereği,

doğal ve kültürel peyzajlardaki sorunların ölçek ve içerik olarak

çeşitlenmesi ve bazı durumlarda mevcut yöntemlerle çözülebilir olmaktan çıkması,

dünya örneklerinden ve ülkemiz koşullarından edinilen deneyimler disiplinlerarası çalışmalara ve peyzaj mimarlığı meslek disiplinine önemli sorumluluklar yüklemektedir.

Ülkemizde gündemde olan 'kentsel dönüşüm' konusuna ve şehirlerin sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasına yukarıda belirtilen kapsamda yaklaşmak gerekir. Bu sayede, peyzaj mimarlığı meslek disiplininin her ölçek ve içerikte doğal ve kültürel peyzajları biçimlendirme ve yönetme etkinliğini artırabilmesi (özellikle kent bütünü kurgulama çalışmalarında yer alması) ve dolayısıyla kendini yeniden yapılandırmaya çalışması söz konusudur. Bu yaklaşımlar, aynı zamanda, meslek disiplini ve çok disiplinli-ölçekli ortamlarda, peyzaj sorunlarını ele alan stüdyo temelli eğitim-öğretimin, araştırmaların ve mesleki pratiğin önünü açacak gerekçelerden biri olarak görülmelidir.

Notlar :

- Bu çalışmada, *Türkiye'de Peyzaj Planlama ve Tasarımı Sorunları Sempozyumu* (11-13 Kasım 2009, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ankara)'nda aynı adla sunulan bildiri yeniden ele alınarak geliştirilmiştir.

- Yeşil altyapı ve peyzaj bağlamında şehircilik günümüzün karmaşıklaşan peyzaj sorunlarını teorik ve uygulamalı çalışmalarda ele alan çok disiplinli, ölçekli ve yaratıcı bir ortam olarak görülmüş, aynı zamanda planlama ve tasarım ortamlarının gelişmesine ivme kazandıracak araçlar arasında tanımlanmıştır. Mevcut planlama hiyerarşisine, planlama ve tasarım alanlarının kendi öznel yapılarına ve çalışmalarına karşı tamamıyla bir alternatif olarak görülmeleri

doğru değildir.

- Günümüz peyzajları yeni yaklaşım ve ilişkiler düzleminde, planlama ve tasarım ortamlarında ele alındığı için yeşil altyapı ve peyzaj bağlamında şehirciliğin ayrıntılı olarak tarihsel gelişimi, teorisi ve içeriği, akademik ve pratik çalışmalar ışığında kapsamlı değerlendirilmesi gibi hususlar bu çalışmanın boyutlarını aşmaktadır.

- IFLA Uluslararası Öğrenci Projesi Yarışmasından örneklenen projelerin açıklamaları ve şekilleri (Şekil 5, 6 ve 7) için IFLA 46. Dünya Kongresi Bildirileri CD'si (Proceedings of 46th IFLA World Congress) 'projelerin tanıtımı' bölümünden yararlanılmıştır.

- 'Mavişehir Balıkçı Barınağı ve Çevresi Kentsel Tasarım Fikir Projesi' bölümünde örneklenen öğrenci çalışmalarına (Şekil 8, 9 ve 10) yer verilmiştir. Bu çalışmalar Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünde Dr. Adnan Kaplan'ın 'kentsel tasarım' ve 'kent peyzajı' dersleri kapsamında yürütülmüştür.

Yararlanılan Kaynaklar

ASPECT Studios Pty Ltd projesi (AILA Victoria Eyaleti Planlama kategorisinde (2008) ilgili firmanın sunduğu proje dosyası)

http://www.aila.org.au/victoria/awards2009/maribyrrong_river_master_plan.htm (ilgili proje açıklaması ve şekiller)

http://www.aila.org.au/victoria/awards2008/moved_to_design.htm (ilgili proje açıklaması ve şekiller)

Steinitz C., Muñoz Criado A., 2009. The Landscape Infrastructure of the Autonomous Community of Valencia, Spain. Proceedings of 46th IFLA World Congress, Rio de Janeiro.

Waldheim C., 2009. Planning, Ecology, and the Emergence of Landscape. Proceedings of 46th IFLA World Congress, Rio de Janeiro.

DOĞA SU ve İNSAN

Ekin OKTAY*,
Reyhan ERDOĞAN*

*Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi,
Peyzaj Mimarlığı Bölümü, IV. Blok,
Kampüs 07070, Antalya/Türkiye

Telefon: +90 242 310 65 99,
+90 242 310 65 56

E-posta:
ekinoktay@gmail.com,
reyhanerdogan@akdeniz.edu.tr

Özet:

Doğa, insana ve diğer bütün canlılara ev sahipliği yapan en önemli unsurdur. Ancak insan faaliyetleri sonucunda oluşan birçok bozulma doğanın niteliğini bozmakta ve kalitesini düşürmektedir. Bunun en önemli göstergesi ise su ve su yapılarında gözlenmektedir. İnsanın bunca ekolojik krizin sorumlusu olduğu su götürmez bir gerçektir. Bundan dolayı genelde insan ve doğa arasında, özelde ise insan su arasında dengeli bir ilişkinin kurulması önem arz etmektedir. Bu çalışmada da bu temelden hareketle doğa, su ve insan arasındaki ilişki irdelenmiş ve Türkiye özelinde çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır.

Doğa

Doğa birçok canlının etkileşimi sonucunda ortaya çıkan, insanların ve diğer hayvanların da mensubu olduğu geniş bir üst kümeyi oluşturmaktadır. Bu bakımdan insanoğlunun öngördüğü gibi, insan doğanın dışında veya üstünde yer almamakta; kendi içinde uyumla çalışan bu sistemin bir parçası durumundadır. Ancak insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliği simge ve işaretler kullanarak yarattığı soyut, zihinsel bir dünyaya sahip olmasıdır. Bu soyut dünya sayesinde kültür oluşturabilmiş, dil ve yazı ile bilgilerini yetişen kuşaklara

aktarmayı başarabilmiştir. Yine bu boyut sayesinde insanoğlu, diğer canlılara karşı ne kadar savunmasız ve diğer canlılardan ne kadar zayıf olsa da hayatta kalmayı başarabilmiştir. Bu insanın doğa içerisinde yaşamda kalmak için gerçekleştirdiği en önemli çabasının ürünüdür.

Ancak her ne kadar, kendine ait zihinsel bir doğa yaratmış olsa da insanın temel yaşamı doğa içerisinde geçmektedir. Fiziksel anlamda yaşamını devam ettirmek için ihtiyaç duyduğu bütün kaynakları insanoğlu doğadan karşılamaktadır. Bu bakımdan insanın kendisini doğanın dışında düşünmesi ve bir ikilik (Kartezyen felsefedeki ismi ile dualite) oluşturması bu bakımdan farazi bir durum ortaya koymaktadır.

İşte sayılan tüm bu nedenlerden dolayı doğanın ve doğayı oluşturan canlıların varlığının insan açısından önemi tartışılmazdır. Bu bakımdan insanın hayatını devam ettirdiği bu yaşam alanına gereken önemi vermesi zorunludur.

İnsanoğlu, medya ve diğer kaynaklardan duyduğu çevresel felaketler, üçüncü kaynaktan edindiği bilgiler ve gelecekte olması muhtemel çevre felaketlerine çoğu zaman önem vermemektedir. Bu da gerekli önlemleri alarak çevrenin ve doğanın korunması için gereken adımların atılmasına engel olmak-

tadır. İnsanların çoğu; petrol krizi, çevresel kirlenme veya su kıtlığı gibi olaylardan doğrudan doğruya değil de, ikincil derecede etkilenmektedir. Yani çoğu insan, özellikle de gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin vatandaşları günlük yaşamlarında, sorunun kendisi ile değil de sorunun yol açtığı ikincil derecede etkilerle yüz yüze gelmektedir. Bu ikincil etmenlerde sorunun kaynağı olan temel faktörlerin anlaşılmasını güçleştirmektedir. Toplumun büyük bir kısmı bu gibi sorunların temelinde bulunan etmenleri görmemektedir.

Bu durumdan dolayı bu gibi olaylar sorunların sanal sorun olarak algılanmasına neden olabilmekte ve gereken önem verilmemektedir. Kısaca bunun temelinde, insanların tehlikeyle birebir yüz yüze gelmemiş olması yer almakta ve yer kürenin tamamını etkileyen olaylar dahi bireyin temel yaşamsal itkilerinin harekete geçmesi için yeterli olamamaktadır (Bennet 2010).

Küresel ısınma, içme suyu sıkıntısı, sel, kuraklık, türlerin yok oluşu vb. gibi sorunlara insanoğlunun duyarsız kalması, bir anlamda bu temel itkilerin sadece yüz yüze gelen gerçek bir tehlike karşısında harekete geçmesinden kaynaklanmaktadır. Bu problemlerin çözümünden önce günlük hayatındaki iş, aile, barınma ile ilgili sorunlar, ortalama insanın zihnini daha çok meşgul etmektedir (Zizek 2008, Bennet 2010). Yaşanan büyük modernleşmeye ve gelişmeye rağmen, halen daha atalarından miras kalan bazı itkilerle hayatını devam ettirebilmekte olan insanın çelişkileri, zararın sadece kendini değil, çevresini de etkilemesine yol açmaktadır. Su ve akarsular da bu bozulmadan en büyük payı alan kaynaklar arasındadır.

Su

Su yaşamın vazgeçilmez öğelerinden birisidir. En basit ifade ile su yaşamdır. Canlı organizmanın büyük bir kısmı sudan meydana gelmektedir (Gezgin 2009). Bütün yaşamsal faaliyetler su ile mümkün olabilmektedir. Bu nedenle su ve yakın çevresi, tarihin bütün dönemlerinde fiziksel ve kültürel anlamda önem taşımıştır. Birçok toplum ve insan topluluğu, yaradılış efsane ve mitoslarını, su üzerinden kurmaktadır. Bilimsel veriler de tıpkı mitolojide olduğu gibi suyun önemine işaret etmektedir.

Su ve su kıyıları tarih boyunca insanoğlunun yiyecek, yerleşme, çoğalma ve öğrenmeyi sağlayabildiği en ideal yaşam alanlarından biri olma görevini üstlenmiştir (Hamamcıoğlu 2005, Kurtaslan ve Bilsel 2007, Hölzer vd. 2008). Su, işlevsel açıdan sağladığı kolaylıklar yanında uygun iklimsel özellikler, manzara ve eğlenceli zaman geçirilebilecek alanlar da sunmaktadır (Hamamcıoğlu 2005). Bu temel ihtiyaç, canlıların her zaman gereksindiği bir nesne konumundadır. Canlılığın devamı için gerekli olan su, insanın çoğu zaman farkında olmadığı ve önemsemediği bir kaynak olabilmektedir. Bu koşullanmadan dolayı insanların bu temel kaynağa gereken ilgi ve özeni göstermemesi, o an ki koşullar çerçevesinde hatalı değerlendirmeler sonucu yanlış kararlar alarak, bu önemli kaynağın zarar görmesine, azalmasına ve hatta tükenmesine neden olabilmektedir.

Yaşamsal önemin yanında, su kaynakları insan hayatında farklı açılardan önemli bir yer tutmaktadır. Neredeyse bütün büyük şehirler, akarsu koridorları boyunca inşa edilmiştir (Baschak ve Brown 1994, Asakawa vd. 2004).

Kıtaları saran denizler kadar

dünya, kıtaları ağ gibi örmüş olan akarsu sistemleri ile de beslenmektedir. Kırsal alanlara olduğu gibi kentsel alanlara da sokulan akarsular kentlerin tarihleri, sosyo-kültürel yapıları ve ekonomileri ile yoğrulmakta, şekil bulmaktadır. Bu akarsular topoğrafik yapılarının sahip olduğu şartlar ile kentler içinde odak noktaları olduğu gibi, fark edilmeyen fiziksel durumlarıyla da varlıklarını sürdürmektedir (Önen 2007). Dünyadaki kentsel akarsulara örnek olarak; Venedik Kanalı (Venedik, İtalya), Tiber Nehri (Roma, İtalya), Sein Nehri (Paris, Fransa), Saone Nehri (Lyon, Fransa), Thames Nehri (Londra, İngiltere), Mersey Nehri (Liverpool, İngiltere), Tyne Nehri (Newcastle, İngiltere), Spree Nehri (Berlin, Almanya), Ren Nehri (Köln, Almanya), Elbe Nehri (Hamburg, Almanya), Main Nehri (Frankfurt am Main, Almanya), Oder Nehri (Frankfurt an der Oder, Almanya), İsar Nehri (Münih, Almanya), Ren Nehri (Basel, İsviçre), Aare Nehri (Bern, İsviçre), Limmat Nehri (Zürich, İsviçre), Parma Nehri (Parma, İtalya), Rotterdam Kanalları (Hollanda), Amsterdam Kanalları (Hollanda), Besos Nehri (Barselona, İspanya), Garonne Nehri (Bordo, Fransa), Tuna Nehri (Ingolstadt, Almanya; Viyana, Linz, Avusturya; Budapeşte, Macaristan, Belgrad Sırbistan), Charles Nehri (Boston, Massachusetts, ABD), Hudson Nehri (New York, ABD.), San Antonio Nehri (San Antonio, Texas, ABD.), Cheonggye Deresi (Seul, Güney Kore), Nil Nehri (Kahire, Mısır) verilebilir (Önen 2007, Hölzer vd. 2008).

Ülkemizde de pek çok kentimiz akarsuya sahip olma bakımından şanslıdır. Bunlar genelde küçük dere ve çaylar olduğu gibi bir nehir kenarında olma şansına sahip

Reichtag/Parlamento Binası – Berlin

Kentlerin simge yapılarına, akarsu vb. su yapıları farklı kottan ve açılardan çeşitli algılama imkânları sunar (Şekil 1)

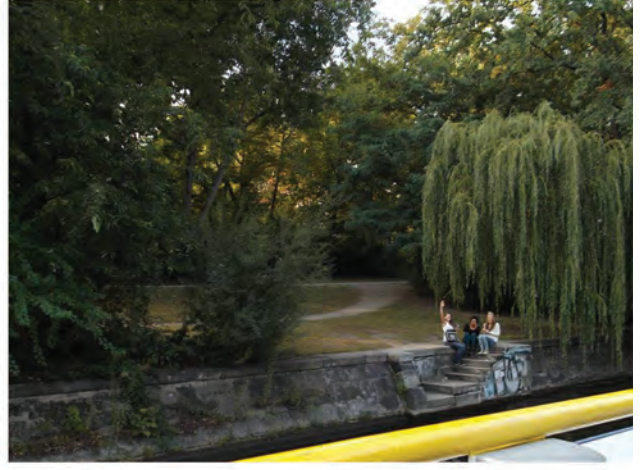
Güneşlenme Terası Spree- Berlin

Su kıyıları, kentsel açık alan olarak kent insanlarının toplandığı mekânlar görevini üstlenmektedir (Şekil 2)

Treptower, Molecule Man -Berlin

Sudan bakıldığında su kıyılarının bir anda kentsel mekânlara dönüşmesi güçlü görsel etkiler oluşturur (Şekil 3)

Görlitzer Park -Berlin

Su kıyıları, uygun düzenlemeler ve doğru bitkilendirme çalışmaları ile insanı doğa ile buluştururken, suya yakın olma doğallık algısını artırır (Şekil 4)

kentlerimiz de vardır (Onen 2007). Türkiye'deki kentsel akarsulara örnek olarak; Alleben Deresi (Gaziantep), Ankara Çayı (Ankara), Porsuk Çayı (Eskişehir) Melen Çayı (İzmir), Manavgat Nehri (Manavgat/Antalya), Düden Çayı (Antalya), Aksu Çayı (Antalya) Meriç Nehri (Edirne), Asi Nehri (Antakya), Yeşilirmak Nehri (Amasya), Seyhan Nehri, Adana, Kağıthane Deresi (İstanbul), Bartın Çayı (Bartın), Çoruh Nehri (Artvin), Dicle Nehri (Diyarbakır) verilebilir (Önen 2007).

Derelerden büyük nehirlere, küçük gölet ve göllerden büyük göllere, drenaj kanallarından su toplama rezervuarlarına kadar çeşitli biçim ve boyutlarda olabilen su yüzeyleri; peyzajda hem görsel hem de fonksiyonel olarak önemli işlevlere sahip birer kaynak komundadırlar (Güney ve Hepcan 1994).

Peyzajda farklı biçim ve formlarda olabilen su öğeleri gerekli düzenlemelerle toplum sağlığının iyileştiril-

mesi, bireyin kent yaşamında karşılaştığı güçlükler ve bunların sonucu oluşan stresin giderilmesi, psikolojik olarak tatminin sağlanması ve yabancılaşmanın önüne geçilmesi, su ögesinin ve yeşil alanların yerinde ve doğru planlanması ve tasarımıyla mümkün olabilmektedir. Bu süreç mekânsal kurgunun yanında toplum ve bireyin ihtiyaçlarının bilinmesi ile mümkün olabilmektedir (Güney ve Hepcan 1994).

Ancak gelişime bağlı olarak akarsular zamanla bazı bozulmalara uğramış ve bu alanlarda yeniden düzenleme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Özellikle sanayi devrimi sonrasında oluşan bu yeni dönemde; öncesinde kırsal alanlarda yüksek oranda bulunan nüfus, üretim biçimlerinde yaşanan değişimler nedeniyle büyük kitleler halinde, oluşan iş gücü ihtiyacını karşılamak üzere kentsel yerleşim alanlarına göç etmiştir. Bu dönemde "kır" cazibesini yitirmiş ve "kent" büyük bir miktarda

gibi kitleleri kendisine çekerek bugün yaşanan çözülmesi zor kentsel sorunların oluşumuna zemin hazırlamıştır. Kentsel alanlarda bulunan doğal alanlar tahribe uğramış ve bu süreçte en çok zararı akarsu ve kıyıları görmüştür. Bu bozulmuş ve niteliğini yitirmiş alanların kentlilerin kullanımına yeniden sunulabilmesi için sürdürülebilir planlama ve tasarım yaklaşımlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Kent içinde akarsuların çevresi iyi tasarlanıp düzenlendiğinde insanları çevresinde toplar. Akarsu çevreleri çeşitli aktivitelerin yer aldığı bir mekân haline gelerek toplanma eylemine olanak tanır. Genel olarak akarsuların içinde yer

alan heykel gibi plastik elemanlar, sanat yapıları ya da mimari unsurlar, akarsuyun çevresinde toplanma eylemini güçlendirir. Ulaşım mekânları olarak akarsular çizgisel ve yönlendirici karakterde olup, mekânsal olarak kent içerisinde hareketi güçlendirici etki sağlar. Akarsular içerisindeki araç ulaşımı sayesinde kentin mekânsal, kültürel varlıklarının farklı açılardan algılanması olanağı oluşur ve kent ile insanın ilişkisi bu sayede güçlenir.

Soygeniş (2010)'e göre hareket, mekânların farklı açılardan ve farklı noktalardan algılanmasına olanak tanır. Kentsel mekânın algılanmasında Gordon Cullen "Ardışık İmaj" adı altında, yayanın kent

mekânlarını birbiri ardı sıra gelen imajlar dizisi olarak algılamasının önemine değinirken, bu bütünlük ve değişkenliğin kentin algılanmasına anlam kazandırdığını dile getirmektedir. Akarsular; kentin doğal unsurları ile yapay unsurlarının kültürle zenginleştirilmiş bütünsel algısında, insana heyecan verici peyzajlar sunabilmektedir. Bu hem suyun içerisinde hem de suyun dışarısında karşılıklı olarak iki yönde gerçekleşebilmektedir. Yoğun kentleşme sonrasında, yatay ve dikeyde gelişen yapılar insan ölçeğinde kentsel mekânların algılanmasını imkânsız kılmaktadır. Bu bakımdan kent içerisindeki boşluklar, kentin peyzajını, bir anlamda kent man-

Water Villas- Almere (Hölzer vd. 2007)

Konut ve su sürdürülebilir bir etkileşim içinde modern bir yerleşim dokusuna örnek oluşturmaktadır (Şekil 5)

Amsterdam- Hollanda

Su kent kültürünü oluşturan en önemli doğal öğelerden birisidir (Şekil 6)

Parma- İtalya

Kenti ikiye ayıran su ögesi kıyılarındaki değişken ve hareketli vejetasyonu ile yeşil bir tampon oluştururken, dantel gibi kenti süslemektedir (Şekil 7)

Stuttgart-Almanya (Hölzer vd. 2007)

Su kıyısında oluşturulan kamusal mekânlar kentlilerin paylaşımlarını arttırdığı gibi, kentlilerin sosyalleşmesine imkân tanır (Şekil 8)

zaralarını algılamada önemli araçlar sunmaktadır. Özellikle boğaz, akarsu, göl, deniz kıyısı gibi geniş su yüzeyleri kentin algılanması için manzara noktalarına ev sahipliği yapmaktadır.

İnsan ve Kent

Kentleri insan nüfusunun yoğun olarak yaşadığı mekânlar olarak tanımlamak mümkündür. Kentler tarihin farklı aşamalarında yaşadıkları değişimlerle günümüzdeki durumlarına gelmişlerdir. Tarihsel aşamaların hassasiyetlerine göre kentler farklı kullanım ve yerleşim planlarına sahip olmuşlardır. Örneğin, ortaçağ döneminde savunma ihtiyaçları nedeniyle dışa kapalı, askeri gerekliliklerin önde olduğu, duvarların ardında ve hendeklerle çevrili bir karakterdeyken; barutun bulunmasıyla kent duvarları ve kaleler koruma işlevini yitirmiş, kent silüetinden kaybolmuş ve yerlerini açık alanlara bırakmışlardır. Bu bakımdan kent ve açık alanlar arasında değişen bir ilişkinin olduğu savunulabilir.

Güneş (2010), Hatt ve Reiss'a dayanarak; tarihsel olarak kentlerin ne zaman ve nasıl ortaya çıktığı ve geliştiğini kesin bir biçimde ortaya koymanın güç olduğundan bahseder. Bu güçlüğü birinci nedenini antik kentler hakkında arkeolojik çalışmalara dayanan bilgilerin büyük oranda eksik olmasına bağlamaktadır. Bütün tarihsel dönemlerdeki ve farklı coğrafyalardaki kentlerin eşit bir şekilde incelenmediğini söyleyen araştırmacı, doğu toplumlarında yer alan kentler hakkında bilinenlerin batı uygarlığındaki antik kentler hakkında bilinenlerden daha az olduğundan yakınmıştır (Güneş 2010). Bütün bunlara rağmen kentlerde günümüzdeki kullanımlar bile, geçmişteki kullanımlara dair ipuçları verebilmektedir.

Geçmişin koşulları doğrultusunda kurulan birçok kent yeni oluşumlara gösterdikleri adaptasyon ölçüsünde ayakta kalabilmiştir. Ancak yine de kentlerin tarihi, kentlere değer katmasının yanında çözülmesi güç sorunları da beraberinde getirmektedir. Kentlerin; eski dönemden kalan bir organizasyon ve işleyişe sahipken, aşırı nüfus artışı nedeni ile yeni oluşan koşullara adapte olması zaman almıştır. Bazı mekânsal sıkıntılar ile yüz yüze kalan kentler yeni dönemin koşullarına uygun çözümler aramak ve bu çözümleri idealize etmek zorunda kalmışlardır.

Örneğin yaşanan yoğun göç, konut sıkıntısını doğurmuştur. Bunun yanında yaşanan teknolojik atılımlar, yeni üretim merkezlerinin açılmasına, yeni üretim biçimlerinin oluşmasına ve yeni iş kollarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Eskiye ve eskide kalan üretim merkezleri terk edilerek, hayalet yapılar ve ıssız mekânlar halini almışlardır. Diğer taraftan üretimin en büyük girdisi olan doğal kaynak kullanımı ise had safhaya ulaşmış ve doğanın yoğun kullanımı beraberinde birçok sorunun oluşmasını tetiklemiştir.

İnsanlar oluşan bu yeni dönemde, geleneksel yerleşim biçimlerinin dışında yeni dönemin yarattığı koşullar altında yoğun ve düzensiz bir yerleşim geleneğinin esiri olmuşlardır. Yoğun nüfusun etkisi altında, arsa fiyatlarının artışı da yerleşimde pragmatik bir anlayışın benimsenmesine neden olmuştur. Bu pragmatik anlayış, insanın rutinler içinde sıkışarak, kendine ve çevresine yabancılaştığı bir ortam yaratmıştır. İnsan ruh halindeki değişim, suç oranlarındaki yükselme, bu genel sıkıntının bir dışavurumudur.

Zizek'e (2008) göre dünyada yaşanan ekolojik krizin önemi ne

kadar vurgulansa azdır. Kriz, sadece yarattığı fiili tehlike yüzünden, yani sadece insanın hayatta kalmaması söz konusu olduğu için önemli olmayıp "doğa"ya dair günlük kavrayışımızı ve algılarımızı sorguladığı için de tartışılmaktadır. Ekolojik krizlere karşı bireylerin farklı tepkileri bulunmaktadır. Zizek, bu tepkileri başlıca üçe ayırmaktadır. Birincisi, ekolojik krizi tam anlamıyla ciddiye alma isteksizliği içinde bulunanların geliştirdiği, "meselenin fena halde ciddi olduğunu gayet iyi biliyorum; ama yine de buna inanmıyorum, bunu simgesel evrenime dahil etmeye hazır değilim ve bu yüzden de ekolojik sorunların günlük yaşamıma etkisi olmayacakmış gibi davranmayı sürdürebilirim" düşüncesidir. Ekolojik krize verilen diğer bir tepki ise takıntı düzeyindedir. Kişi; "eğer ben bunu yapmazsam korkunç bir felakete neden olacak" diye düşünür. Üçüncü tür tepki ise, ekolojik krizin anlamının "doğayı acımasızca sömürüşümüz, doğayı kullanılıp atılan bir nesne ve malzemeler temin ettiğimiz bir depo muamelesi yapmamız yüzünden verilen bir ceza" olduğu düşüncesini taşıyanların verdiği tepki türüdür. Sadece bu üçüncü türde tepki verenlerin çıkardığı ders, doğanın parçası olarak yaşamamız, kendimizi onun ritimlerine uydurmamız, onun içinde kök salmamız gerektiğidir. Lacancı bir yaklaşımla ekolojik kriz konusunda, ekolojik krizin gerçekliğinin anlamsız fiiliyatı içinde, ona bir mesaj ya da anlam yüklemekten kabul etmeyi öğrenmemiz gerektiği vurgulanmaktadır (Zizek 2008). Bu da doğa ile insanı karşı karşıya getirmeden, bir denge içinde yaşamasına imkân veren bir anlayışın insanlığa hâkim olması ile mümkün olabilir. Ekolojik krizlerin önlenmesine yönelik planlama

yaklaşımları bu durumun oluşturulmasında önemli bir etmen olabilecek potansiyele sahiptir.

Peyzaj bakış açısı içine giren objelerin tümü, canlı cansız unsurlardan oluşan alan anlamına gelmektedir. Burada peyzajı oluşturan topografya, jeoloji, toprak, su ve bitki örtüsü gibi doğal faktörlerin yanında, peyzajı şekillendiren ve çoğu zaman değiştiren insan ile peyzaj arasındaki ilişkilerin anlaşılması önemlidir (Atik 2010). Kent içindeki peyzajda ise doğal öğelerden daha ziyade insan yapısı öğelerin baskın durumda olduğu bir manzara karşımıza çıkmaktadır. Zaman içinde değişen insan kullanımları ise, bu mekânların zaman içinde değişime ve dönüşüme uğramasına neden olmaktadır. Ancak tasarım disiplininin gelen plancı ve tasarımcılar bu mekânların dönüşümünü ve kente kazandırılmasını sağlayabilmektedir (Reed 2008).

Yapılan birçok çalışmada belirtildiği gibi su ve su yapıları ile ilgili çalışmalar doğa onarımı çalışmalarının yanında kültürel nitelikli çalışmalardır (Gobster ve Hull 2000, Darby ve Sear 2008). Bugüne kadar yapılan çalışmalarda, halkın desteğini alabilen çalışmaların daha başarılı sonuçlandığı görülmektedir. Bunun yanında en önemli materyalin ise doğanın kendisi olduğu kabul edilmelidir.

Bu durumdan dolayı planlama, tasarım, yönetim ve değerlendirme aşamalarının her birinde peyzaj ekolojisini göz önüne alan, paydaşların ilgi ve beklentileri doğrultusunda hareket eden, sürdürülebilir ve ekonomik yönetim yaklaşımları benimsemek bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

Kentlerde yaşayan insanlar doğaya duydukları özlemi, kent için-

deki, kente yakın ve kent dışındaki rekreasyon alanlarındaki faaliyetleri ile gidermeye çalışmaktadırlar. Kent içindeki yeşil alan ihtiyacının yetersizliği nedeniyle kent dışındaki alanlarda oluşan aşırı talep, kent içinde kalan boşlukların uygun planlama kararlarıyla değerlendirilmesi ve mevcutta bulunan yeşil alanların niteliğinin artırılmasıyla üstesinden gelinebilecek bir durumdur. Bu şekilde kent dışı doğal alanlar üzerindeki mevcut baskının ortadan kalkması olasıdır. Bu açık ve yeşil alanların yanında bu alanları destekleyen akarsu ve akarsu koridorlarının kente kazandırılması ile desteklenebilir. Bu sayede kentte yeni rekreasyon alanları oluşmasının yanında kullanarak korumanın önü açılmış olmaktadır. Akarsular bu sayede endüstriyel alanların atıklarının baskısından kurtularak, kentliye hizmet eden doğal bir kullanıma dönüşmüş olacaktır.

Kentsel ekosistemin devamı için su kaynaklarının korunması önem arz etmektedir. Eski dönemde enerji üretimi kaygıları ile inşa edilen, ancak yapımı sonrasında doğaya zararlarının bulunduğu görülen birçok hidro-elektrik santralinin devre dışı bırakılması, söz konusu alanlarda doğa onarım çalışmalarının başladığı görülmektedir. Ancak ne yazık ki ülkemizde dünya çapında terk edilen bu teknoloji, işletme standartlarının da altında faaliyet göstermekte ve akarsuların can suyuna önem verilmeden yenileri inşa edilmektedir. Bu konuda toplumsal bir bilinç yerel düzeyde oluşsa da, yerel paydaşların talepleri büyük şirketlerin istekleri doğrultusunda görmezden gelinmektedir.

Bunun yanında su varlıklarının tarımsal üretimde kullanımında da ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Daha yakın zamana kadar göller ve bataklıklarda, tarım alanı ka-

zanmak için kurutma çalışmaları yürütülmekteydi. Günümüzde bu gibi ilkel uygulamalardan giderek uzaklaşıldığını görmek oldukça memnuniyet vericidir. Ayrıca akarsulardan temin edilen sulama suyunun yanlış kullanımı sonucunda su kaybı yaşanmakta ve toprağın tuzlanarak verimsizleşmesi sorunlarına karşı önlemler alınmaya başlanmıştır. Damlama sulamanın tarımda ağırlıklı olarak kullanılması yönünde teşviklerin devlet tarafından sağlanması yanında enerji etkin üretim faaliyetleri konusunda da üreticinin bilgilendirilmesi ve teşvik edilmesi önem taşımaktadır.

Lynch'e göre en beğenilen görünüşler genellikle suyun ve mekânın görülebildiği geniş panoramalardır (Lynch 1960). Su, doğanın ve dolayısıyla insanoğlunun vazgeçilmez bir unsurudur. Bu şekilde akarsular da kentlerin insanı doğayla birleştiren hayat damarları olarak kabul edilebilir. Bu nedenledir ki kentlerde akarsuların niteliğini iyileştirmeye yönelik çalışmalar kent insanını doğaya yakınlaştırmakta, kentte yaşama konforunu artırmakta, insana yaşam zevkini verirken kente ayrı bir kimlik kazandırmaktadır. Günümüzde pek çok uygulamada tanık olduğumuz akarsuları kanal içine alarak iyileştirme ve kentsel mekân oluşturma çabaları ne yazık ki kent insanını su unsurunda uzaklaştırmaktadır. Pek çok Avrupa ülkesinde tanık olduğumuz uygulamaları ülkemiz kentlerinde de görmek vatandaşlarımızın en doğal hakkıdır. Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'nde peyzajın kişisel ve sosyal refahın en önemli öğesinden birisi olduğu belirtilmektedir. Peyzajların korunmasının, yönetilmesinin ve planlanmasının toplumdaki her bireyin hak ve sorumluluğunda bulunmaktadır. Günümüzde de kentsel alanlar içinde kalmış

akarsu koridorlarındaki planlama ve tasarım konularına gereken duyarlılığın gösterilmediğini görmek peyzaj mimarı olmanın ötesinde bir kentli olarak bizlere önemli bir sorumluluk yüklemektedir. Topoğrafya, vejetasyon ve sosyo-kültürel altyapının da dikkate alındığı planlama ve tasarım çalışmaları kentlilerin en doğal hakkıdır. Bu konuda Peyzaj Mimarları, Şehir Bölge Plancıları, Mimarlar, Çevre Mühendisleri, Biyologlar ve İnşaat Mühendisleri kent insanının da ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda ortak projeler üretmelidirler.

Kaynakça

- ASAKAWA, S., YOSHIDA, K. and YABE, K. 2004. Perception of urban stream corridors within the greenway system of Sapporo, Japan; *Landscape and Urban Planning*; 68: 167-182.
- ATİK, M. 2010. Peyzaj mimarlığına giriş, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ders Notu Yayın No:19, Antalya.
- BASCHAK, L.A. and BROWN, R.D. 1994. River systems and landscape networks. In: E. A. Cook H. N. Vanlier (Editors), *Landscape Planning and Ecological Networks*, Elsevier, pp. 179-199, Amsterdam.
- BENNET, D. 2010. Korkunun Bilimi. Orijinal makale BBC Focus, Aktran; NTV Bilim 18 s.66-73, ISSN 1308-8637
- DARBY, S. and SEAR, D. 2008. River restoration: Managing the uncertainty in restoring physical habitat. John Wiley and Sons, Sussex, ABD. ISBN: 978-0-470-86706-8
- GEZGİN, D. 2009. Su Mitosları, Sel Yayıncılık, ISBN:978-975-570-380-0, 136 sayfa, İstanbul.
- GOBSTER, P. H. and HULL, R. B. 2000. *Restoring Nature: Perspectives from the Social Sciences and Humanities*, Island Press, ISBN: 1-55963-768-4, Washington D.C.
- GÜNEŞ, F. 2010. Kentleşme, N. Suğur (Editör) *Sosyolojiye Giriş*, Anadolu Üniversitesi Yayını, No: 1951, s.244-267, Eskişehir.
- GÜNEY, A. ve HEPCAN Ş. 1994. Akarsu – Göl kıyılarında erozyon ve peyzaj onarımı. *Çevre Dergisi*, 12: 41-45.
- HAMAMCIOĞLU, C. 2005. Kentlerin Suyolu Girişlerinde Geçmişten Günümüze Yaşanan Aşamalar ve Kentsel Tasarım. *Planlama Dergisi*, Şehir Plancıları Odası Yayınları, 3:104-114
- HÖLZER, C, HUNDT, T., LÜKE, C. and HAMM, O. G. 2008. *Riverscapes: Designing Urban Embankments*, Ed: Montag Stiftung Urbane Raume and Regionale, Trans to English by: Wiethüchter, A., Herrlinger, R., Müller-Welt, C., Birkhauser, ISBN: 978-3-7643-8829-4, s:572, Basel, İsviçre.
- KURTASLAN, B. Ö. ve BİLSEL S. G. 2007. 3621 Sayılı Kıyı Kanunu'nda değişiklik öngören kanun tasarısı taslağının yasallık, kamu yararı ve sürdürülebilirlik ilkeleri açısından irdelenmesi, *Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Derg.*, 38 (2): 215-223, Erzurum.
- LYNCH K. 1960. *Image of the City*, MIT Press,
- ÖNEN, M. 2007. Kentsel Kıyı Mekânı Olarak Akarsuların Rekreatif Kullanım Potansiyelinin İrdelenmesi: Eskişehir Porsuk Çayı ve İstanbul Kurbağlıdere Örneği; Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı; İstanbul.
- REED, P. 2008. *Groundswell: Constructing the contemporary Landscape*, Museum of Modern Art, 168 sayfa ISBN:978-0-87079-379-9, New York.
- SOYGENİŞ G. 2010. Mimarlık Düşünmek Düşlemek, YEM Yayınevi, 4. Baskı, 136 sayfa, ISBN: 975-8599-82-8, İstanbul.
- TÜRKOĞLU, H. D. BÖLEN, F., BARAN, P. K. ve MARANS, R. W. 2008. İstanbul'da Yaşam Kalitesinin Ölçülmesi. *İTÜ Dergisi A Mimarlık, Planlama, Tasarım*, 7 (2): 103-113, İstanbul.
- ZİZEK, S 2008. *Yamuk Bakmak*, Popüler Kültürden Jaques Lacan'a Giriş, çev: Tuncay Birkan, Metis Yayınevi, üçüncü basım, ISBN: 978-975-342-469-1, 233 sayfa, İstanbul.

YEŞİL KORİDORLAR: KAVRAM ve KAPSAM AÇISINDAN BİR DURUM İNCELEMESİ

Yrd. Doç. Dr. Aylin SALICI*
Prof. Dr. M. Faruk ALTUNKASA**
salici_aylin@hotmail.com
faltun@cu.edu.tr

*Mustafa Kemal Üniversitesi Mimarlık
Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü,
31040, Antakya/HATAY

**Çukurova Üniversitesi Ziraat
Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü,
Balcalı/ADANA

GİRİŞ

Yeşil koridor düşüncesinin ortaya konulduğu, geliştiği ve uygulamaya aktarıldığı ülkelerde çıkış noktası benzer olmakla birlikte kavram ve kapsam açısından farklılık gösteren yaklaşımlar bulunmaktadır.

1990'lı yıllardan günümüze Avrupa'da doğa koruma izlemlerine karşı kavramsal yaklaşımlar yenilenirken, doğa koruma çerçevesinde ekolojik ağ fikrinin önemi artmıştır. Bunun sonucunda, Avrupa genelinde bölgesel ve ulusal ölçekte planlama yaklaşımları gelişmiştir (Jongman ve ark., 2004).

Avrupa'daki bu yaklaşımlar daha çok ekolojik altyapı, yeni doğal alanlar veya türlerin habitat gereksinimi gibi koruma amacına yönelmektedir. Bu bağlamda Avrupa ül-

kelerindeki yeşil koridorlar ekolojik altyapı, yaban hayatı koridoru, biyotop ağı veya ekolojik ağ planları kapsamında değerlendirilmektedir.

Amerika'da ise kullanma ağırlıklı koruma üzerine çalışmalar yapılmaktadır. Peyzajın sürdürülebilir kullanımı ilkesine dayalı olarak planlanan bu unsurlar için "Yeşil Koridor", "Çevresel Koridor" veya "Peyzaj Bağlantısı" gibi kavramların benimsendiği görülmektedir (Çizelge 1).

Çizelge 1'deki kavramlar arasında önemli farklılıklar olmakla birlikte tüm bu tanımları içeren kapsamlı bir terim bulunmamaktadır. Amerika'da yapılan son çalışmalarda ise "Yeşil Koridor" kavramının kabul edildiği gözlenmiştir.

Bu bağlamda yapılmış yeşil koridor tanımları aşağıda verilmiştir;

Çizelge 1. Yeşil Koridor Kavramı ve Kapsamları (Ahen, 1995)

Tanımlama	İşlevleri Biyotik (B) Kültürel (K) Çok Fonksiyonlu (ÇF)	Ölçek Kırsal (K) Ülke (Ü) Bölge (B) Yerel (Y)	Temel İlke Fiziksel (F) Biyolojik (B) Kültürel (K)	Alınan Kaynaklar ve Uygulanmış Örnekler	
Avrupa	Ekolojik Ağlar	B	K,Ü,B,Y	B	Kuzey Brabant Fiziksel Planı, Hollanda
	Ekolojik Altyapı	B	K,Ü,B,Y	B	Netherlands Nature Policy, 1990
Avrupa Kuzey Amerika	Nehir Kenarı Alanları	B, ÇF	B,Y	F	Binford&Buchenaü, 1993
	Yeşil Kuşaklar	K	B,Y	K	Londra, İngiltere Ottawa, Kanada
Kuzey Amerika	Ekolojik Koridorlar	B	B,Y	F	Phil Lewis, 1964
	Çevresel Koridorlar	ÇF	B,Y	F	Phil Lewis, 1964 Wisconsin
	Yeşil Koridorlar	B, K, ÇF	B,Y	F, K	Charles Little, 1990 Smith and Hellumnd, 1993
	Peyzaj Bağlantıları	B	B,Y	B	Harris and Gallagher 1989, Florida
	Yaban Hayatı Koridoru	B	B,Y	B	Smith and Hellumnd, 1993 Quabbin to Wachusett

Yeşil koridorlar, ekolojik, rekreasyonel ve kültürel, estetik ya da sürdürülebilir alan kullanımı kavramına uygun düşen, diğer çok sayıda amaca yönelik planlanan, tasarlanan ve kullanılan çizgisel açık alan ağlarıdır (Ahern 2004). Yeşil koridorların önemli bir bölümü rekreasyon ya da doğa koruma amaçlı olmasına karşın, bir bölümü ise her ikisini kapsayacak biçimde planlanmaktadır.

Şekil 1: Salisbury Yeşil Koridoru Bisiklet Yolu North Carolina

Fabos (2004)'a göre yeşil yollar, ekolojik, rekreasyonel ve kültürel/tarihi kullanımlar için planlanarak bu amaçlar doğrultusunda korunan ve yönetilen şebekelenmiş çizgisel açık alanlar bütünlülüğüdür.

Turner'e (1995) göre, yeşil koridorlar A noktasından B noktasına hareket eden insanları çevresel anlamda iyi nitelikli ve kamuya açık yüksek görsel nitelikli alanlardan erişim noktalarına ulaştıran güzergahlardır.

European Greenways Association'nun (EGWA) tanımlamasına göre yeşil koridorlar kullanım dışı ya da motorsuz araçlarca kullanılan yolları izleyen yeşillendirilmiş geçitlerdir (Anonymous, 2009).

Flink ve Searns'e (1993) göre yeşil koridorlar doğal bir koridor, bir kanal, bir manzara yolu ya da bir güzergah boyunca uzanan çizgisel alanlardır. Bu alanlar, yaya ya da bisiklet geçişi için doğal karakterinde bırakılmış ya da düzenlenmiştir. Yerel ölçekte, bu koridorlar manzara yolu ya da yeşil kuşak olarak tasarlanmış bir kuşak ya da çizgisel parklardan oluşan bir açık alan dizisidir (Var ve Kurdoğlu,

Landscape Architecture and Morris Land Conservancy, 2002).

Yeşil koridorlar çizgisel süreklilik gösteren açık ve yeşil alanlar arasında bağlantı oluşturan ve kentsel doku içine doğru gelişmeyi sağlayan genel bir kavramdır. Bu kavram içinde bisiklet yolları, yaban yaşamı koridorları, ıslah edilmiş su kıyıları veya kentten uzak bir akarsu veya körfez boyunca ağaçlandırılmış yaya aksları yer almaktadır. Gelişen kentsel peyzaj içinde, yeşil koridorlar iki fonksiyonu beraberinde getirmektedir. Bunlardan birincisi kamuya açık ve rekreasyonel kullanımlar için açık alanlar oluşturmak, ikincisi ise mevcut doğal kaynakların korunmasını ve geliştirilmesini sağlamaktır (Anonim, 2008).

Yeşil koridorlar, farklı ülkelerde farklı amaçlarla çalışmalar yapan bilim adamları ve plancıların öngörülerini temel alınarak 6 grupta toplanabilir;

Kentsel akarsu kıyısı yeşil koridorları: Kentsel alan kapsamındaki akarsu kıyılarının oluşturduğu koridorlardır. Bazen kentsel gelişimlerden olumsuz etkilenecek bozulan akarsu ve kenarları, yeniden geliştirme programları çerçevesince iyileştirilmektedir. İyileştirilen bu alanlar yeşil koridorların bir parçası olarak düşünülmektedir (Little, 1995). Ahern (1995), Little'ın tanımındaki gibi sadece akarsu kenarlarını değil suyla bağlantılı diğer kaynakları da yeşil koridorlara dahil etmiştir. Buna göre su kaynaklarıyla bağlantılı yeşil koridorlar,

Şekil 2: Scioto Nehri Yeşil Koridoru

sel yatakları, akarsu koridorları ve sulak alanlar gibi su kaynakları boyunca oluşmaktadır. Bu koridorların oluşturulmasındaki amaç, kaynakların korunması, iyileştirilmesi

ve yönetilmesidir (Şekil 2).

Rekreasyonel amaçlı yeşil koridorlar: Little (1995), rekreasyonel koridorları, oldukça uzun bir hat boyunca devam eden çeşitli tipteki

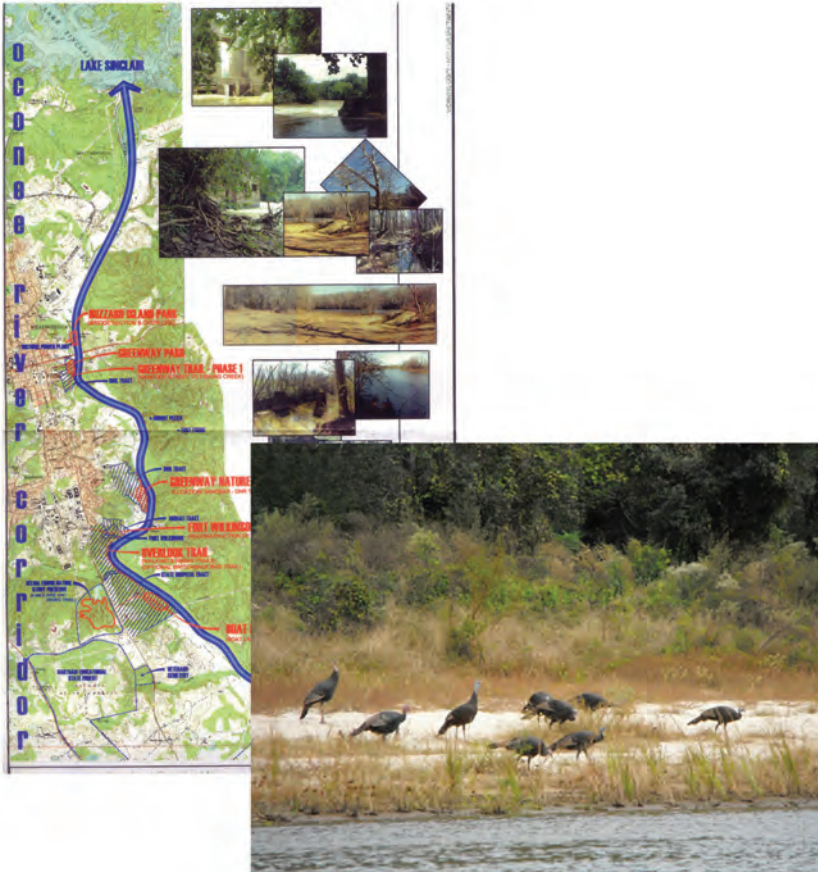
güzergah veya patika özelliği taşıyan alanlar olarak tanımlamıştır. Doğal koridorların yanı sıra kanallar, kullanılmayan demiryolu güzergahları da bu tür alanlara örnek olarak verilebilir. Fabos (1995) ise koridorları, genellikle suyla bağlantılı rekreasyonel alanlar ve görsel değeri yüksek peyzaj kaynaklarından geçen patika ve güzergahlar boyunca oluştuğunu belirtmiştir. Ayrıca bu rekreasyon odaklarının hem kentsel hem de kırsal alanlarda olabileceği gibi ölçeği de yerel, bölgesel, ulusal veya uluslararası olabilmektedir. Ahern (1995), rekreasyonel yeşil koridorları kentsel ve kırsal peyzajlardan geçen doğrusal koridorlar boyunca oluşmuş doğal kaynağa dayalı rekreasyon amacıyla kullanılabilmesi için olanak sağlayan koridorlar olarak tanımlamaktadır (Şekil 3).

Ekolojik öneme sahip doğal koridorlar: Genellikle akarsu, nehir ve bazen de vadi yamaçları boyunca uzanan alanların oluşturduğu koridorlardır (Little, 1995). Bu tür alanlar, yaban hayatının korunmasına ve göçünün sağlanmasına, türlerin yer değiştirmesine, biyolojik çeşitliliğin sürdürülmesine ve doğa yürüyüşlerine olanak sağlamaktadır (Fabos, 1995). Ahern (1995), ekolojik koridorları "Biyoçeşitlilikle bağlantılı koridorlar" olarak nitelendirmektedir (Şekil 4).

Manzara ve tarihi değere sahip yeşil koridorlar: Turistlerin dikkatini çeken, rekreasyonel, ekonomik, eğitim ve manzara açısından faydalar sağlayan ve sürekli-mevsimsel konaklama için olanaklar sunan koridorlardır (Fabos, 1995). Genellikle yol veya otoyol/karayolu nadiren de su kenarı yolu boyunca devam eden güzergahlardır. Bu güzergahlar otomobilden inilerek izlemeye ve belli noktalarda yaya aktivitelerine olanak sağlamakta-

Şekil 3. Willamette Nehri Yeşil Koridoru, Oregon

Şekil 4. Oconee Nehri Yeşil Koridoru, Athens, Georgia.

dırlar (Little, 1995). Bu koridorların bir diğer önemli özelliği kültürel ve tarihi kaynaklar arasında bağlantı kurmalarıdır (Ahern, 1995).

Kentsel gelişmeyi kontrol amaçlı koridorlar; Bu koridorlar, kentsel ve kırsal alanları ayırmak ve yayılmaları kontrol altına almak için oluşturulan koridorlardır (Ahern, 1995).

Kapsamlı yeşil koridor sistemleri veya ağları; Kentsel veya bölgesel ölçekte farklı türdeki açık alanların yeşil koridorla ilişkilendirilmesiyle oluşan sistemlerdir (Little, 1995).

ARAŞTIRMA VE UYGULAMA ÇALIŞMALARINDAN ÖRNEKLER

Ülkemizde ve yurt dışında yeşil koridorlarla ilgili yapılmış çalışmalar, araştırmada kullanılan kavram, planlama amacı, ölçek ve peyzaj tipi başlıkları altında irdelenmiş ve Çizelge 2 ve 3'te açıklanmıştır.

Çizelgelerde belirtilen çalışmaların değerlendirilmesinden ortaya çıkan bulgular aşağıda belirtilmiştir;

Yeşil koridorlar ekolojik, rekreasyonel ve kültürel kullanımlar için planlanarak bu amaçlar doğrultusunda korunan ve yönetilen çizgisel açık alanlar bütünlüğüdür. Bu koridorlar kavram olarak olduğu gibi kapsam olarak da farklı şekilde tanımlanmaktadır. Koridorlar, farklı amaçlara odaklandığı için kapsamı da farklı olmaktadır. Örneğin; koruma, koruma ağırlıklı kullanma, kullanma ağırlıklı koruma, kullanma (rekreasyon gibi) amaçlarının düzeyi yeşil koridorların biçimlendirmesini etkilemektedir (Scudo, 2006).

Bu koridorlarla ilgili yapılan çalışmalarda kullanılan kavramların hem ülkemizdeki hem de yurt dışındaki çalışmalarda farklılıklar gösterdiği anlaşılmaktadır.

Ülkemizde koridorlarla ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında rekreasyonel amaçlı yeşil koridor planlamalarının ekolojik amaçlı koridor planlamalarına göre daha fazla sayıda olduğu belirlenmiştir. Ancak yurt dışında, bu planlamaların ekolojik ve rekreasyonel amacı birlikte kapsayacak şekilde bütüncül planlamalara yöneldiği anlaşılmaktadır.

Yeşil koridorların planlama süreci peyzaj planlama yaklaşımıyla benzerdir. Bu koridorların planlaması yerel ölçekte başlamakta ve bölgesel hatta kıtasal ölçekte yeşil koridor sistemleri oluşturmaya kadar devam etmektedir (Conine ve ark., 2004).

Ülkemizde ve yurtdışında yeşil koridorlarla ilgili

Çizelge 2: Yeşil koridorlarla ilgili ülkemizdeki araştırma ve uygulama çalışmalarını

Alınan Kaynaklar	Araştırma Alanı	Çalışmada Kullanılan Kavram	Planlama Amacı	Ölçek	Peyzaj Tipi
Var ve Kortağlı (2003)	Traşozu-Gümüşhane Eski Övçler Karayolu	Yeşil Yol	Doğa Koruma, Rekreasyon, Manzara Yolu	Bölge Kent	Vadi, Yayla yitirmeleri, Tarihi alanlar
Arslan ve ark. (2007)	Ankara kenti ve yakın çevresi	Yeşil Yol	Doğa Koruma Rekreasyon,	Kent	Akarsu, Tarihi alanlar, Kent yeşil alanları, Kanalsız ve çevresi
Erbil (2005)	İstanbul Metropolitan alanı	Yeşil Yol (Greenway)	Ekolojik planlama	Bölge Kent	Akarsu, Sahil bandı, Tarihi alanlar, Kent yeşil alanları
Hosgör (2005)	Haliç-İstanbul	Yeşil Yol	Rekreasyon, Kirişik önleme, Tarihi değerleri koruma	Kent	Vadi, Orman, Sahil bandı, Tarihi öğeler, Ulaşım güzergahları ve çevresi, Denizler ve koridorları
Pekin (2007)	Çubuk ve Ankara Çayı	Yeşil Yol, Kentsel Akarsu Koridorları	Akarsu kıvrım koridoru, Baskı, kısıp, arda geçirme koridoru, Taşkın, Kışık, Kentsel gelişmeyi kontrol	Kent	Muhirler, Kent yeşil alanları
Yerli (2007)	Düzce kenti ve çevresi	Kentsel Koridorlar	Rekreasyon, Koruma	Kent	Kent yeşil alanları, Akarsu, Ulaşım güzergahları ve çevresi
Saier (2009)	Seyhan Nehri	Yeşil Koridor	Rekreasyon, Koruma	Bölge Kent	Nehir, Kent yeşil alanları, Kırsal peyzaj öğeleri
Kurtalan (2010)	Kayseri Kenti	Yeşil Yol	Kentsel Gelişmeyi Kontrol	Kent	Vadi, Bağ-bahçe alanları, Dağlık alanlar
Tokuş ve Eşbaş (2010)	---	Ekolojik Ağ, Yeşil Yol, Yeşil Ağıyığı	Ekolojik planlama, Doğa Koruma	---	---
Hepcan (2008)	Çeşme-Uzla Yarımadası	Ekolojik Ağ, Ekolojik Koridor	Ekolojik planlama	Bölge	Akarsu-Su Faynakları, Gölle-Kuru Dere, Yataklar-Sulama Kanalları, Ekolojik geçitler, Yerleşim alanları, Ulaşım güzergahları ve çevresi
Tulek ve Atik (2012)	Düziç Çayı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası/ Antalya	Ekolojik Ağ, Habitat Bağlantıları	Yaban Hayatı Koridoru	Bölge	Orman, Mera, Dağlık alanlar

Çizelge 3: Yeşil koridorlarla ilgili yurtdışındaki araştırma ve uygulama çalışmalarını

Kaynaklar	Araştırma Alanı	Çalışmada Kullanılan Kavram	Planlama Amacı	Ölçek	Peyzaj Tipi
Faboz (2004)	Connecticut, Massachusetts, Maine, New Hampshire, Rhode Island ve Vermont kapsayan New England bölgesi	Yeşil Koridor	Yaban yaşamı, Rekreasyon, Tarihi ve kültürel alanları koruma	Eyalet	Dağlar, Tepelikler
Hansen ve Reich (2006)	Bavyera/Almanya (The Bavarian state)	Yeşil Koridor, Habitat Ağları	Doğal habitatları koruma, Biyolojik çeşitliliğin korunması	Eyalet Bölge	Nehirler, Ormanlar, Ulaşım güzergahları ve çevresi
Remm ve ark. (2004)	Estonya	Ekolojik Ağ, Yeşil Ağ	Doğal habitatları koruma, Biyolojik çeşitliliğin korunması	Eyalet Bölge	Çayır, Durgun Su Yüreyler, Sulak Alanlar
Conine ve ark. (2004)	Concord/Küçük Kentli	Yeşil Koridor	Doğa koruma, Ulaşım amaçlı, Kentsel gelişmeyi kontrol	Bölge Kent	Kentsel alan, Akarsu-dere kanalları
Taccolini ve ark. (2005)	Lambre Nehri ve Vadisi, İtalya	Yeşil Koridor	Rekreasyon, Kentsel ve kırsal alanlar arasında bağlantı sağlama, Tarihi alanları koruma	Bölge Kent	Nehir ve çevresi, Kent, Kırsal alanlar
Taylor ve ark. (1995)	Fish Creek/Kanada	Yeşil Koridor	Rekreasyon, Doğa Koruma, Taşkın kontrol	Bölge Kent	Kentsel alan, Nehir, Orman
Little (1995)	The Brooklyn Queens, Coney Island	Yeşil Koridor	Rekreasyon	Bölge Kent	Kentsel alanlar, Nehirler
Linehan ve ark. (1995)	Massachusetts	Yeşil Koridor	Doğal Habitatları Koruma, Yaban Hayatını Koruma, Rekreasyon, Ulaşım	Bölge	Orman, Tarım alanı, Sulak alan, Maden ocakları ve çevresi, Ulaşım güzergahları ve çevresi, Kentsel alan, Endüstri alanları
Lindley (1991)	Indianapolis	Yeşil Koridor	Rekreasyon, Koruma, Doğal ve kültürel alanlar arasında bağlantı, Eğitim	Kent	Nehir, Vadi, Ulaşım Güzergahları ve çevresi

yapılmış çalışmalar ölçek bağlamında irdelendiğinde, yurtdışında yapılan çalışmaların kent ölçeğinden kıta ölçeğine kadar en geniş arazileri kapsayacak şekilde koridor planlamaları yapıldığı belirlenmiştir. Ancak ülkemizde ise bu tür çalışmalarda kullanılan ölçeğin genellikle kent ölçeğinde kaldığı anlaşılmaktadır.

Yeşil koridorlar, farklı ölçekteki peyzaj yapıları arasında ilişki kurabilmektedirler (Arslan ve ark., 2004).

Bu özellikleri planlamanın çeşitliliği açısından önemlidir.

Peyzaj tipleri açısından yurt dışındaki yeşil koridorlar çalışmalarının hem kentsel hem de kırsal alanlardaki tüm peyzaj tiplerini içeren planlamalar olduğu ortaya çıkmaktadır. Ülkemizdeki koridor planlamalarında yine yurt dışındaki gibi çeşitli peyzaj tiplerini içeren planlamalar yapıldığı belirlenmiştir. Ancak ülkemizdeki çalışmalar ölçek bakımından daha küçük ölçekli olması nedeniyle peyzaj tiplerinin kapsadıkları alanlar farklılık göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yukarıdaki irdelemelerin ışığı altında araştırmadan ortaya çıkan sonuçlar aşağıdaki gibi özetlenebilir;

- Yeşil koridor kavramı peyzaj planlama çalışmalarında çağdaş bir yaklaşım ve planlama etkili bir olgu olması nedeniyle bu koridorların kapsamının tam olarak ortaya konulması gerekmektedir.
- Yeşil koridorlarla ilgili yapılan çalışmaların birçok işlevi kapsayacak şekilde bütüncül bir yaklaşımla ele alınması önemlidir.
- Ülkemizde doğal alanların üzerindeki baskının önlenmesi amacıyla yeşil koridorlarla ilgili çalışmaların artırılması gerekmektedir. Doğal alanları kapsayan yeşil koridor planlamaları bu alanların korunmasıyla ilgili yasaların artması açısından önemlidir.
- Avrupa ve Amerika'da köklü bir geçmişe sahip olan ekolojik, rekreatyonel ve tarihi-kültürel anlamda önemli roller üstlenen yeşil koridor kavramının ülkemizde de planlama alanlarının genişletilmesi ve uygulama örneklerinin artırılması sağlanmalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Ahern, J., 1995. Greenways as a Planning Strategy. *Landscape and Urban Planning*. Volume: 33, p 131-155 p.
- Ahern, J., 2004. Greenways in the USA: Theory, Trends and Prospects (JONGMAN, R. and G., PUNGETTİ). *Ecological Networks and Greenways, Concept, Design, Implementation*, Cambridge University Press, 34-55 p. ISBN 0521827760.
- Anonim, 2008. Yeşil Yol. *Wikipedia Özgür Ansiklopedi*. http://tr.wikipedia.org/wiki/Ye%C5%9Fil_yollar.
- Anonymous, 2009. *European Greenways Association (EGWA)*. <http://www.aevv-egwa.org/site/1Template1.asp?DocID=144&v1ID=&RevID=&namePage=&pageParent>.
- Arslan M., E. Barış, E. Erdoğan, Z. Dilaver, 2007. Yeşil Yol Planlaması: Ankara Örneği. *Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi Kesin Raporu*, ISBN:978-975-01213-0-2 Proje Numarası: 2000-07-11 032, 139s.
- Arendt, R., 2004. *Linked Landscapes Creating Greenway Corridors Through Conservation Subdivision Design Strategies in the Northeastern and Central United States*. *Landscape and Urban Planning* 68, 241-269 p.
- Conine, A., W-N. Xiang, J. Young and D. Whitley, 2004. *Planning For Multi-Purpose Greenways in Concord, North Carolina*. *Landscape and Urban Planning*. Volume: 68, p 271-287.
- Erbil, A., 2005. *An Inquiry of Adaptation of Greenway Planning Strategy to The İstanbul Metropolitan Area, Turkey: Towards an Understanding of Differences in Environmental Discourses in Industrialized And Developing Countries*. University of Massachusetts Amherst, Department of Landscape Architecture and Regional Planning, Doctor of Philosophy. p 273.
- Fabos, G.J., 1995. *Introduction and Overview: The Greenway Movement, Uses And Potentials Of Greenways*. *Landscape and Urban Planning*. Volume: 33, 1-13 p.
- Fabos, G.J., 2004. *Greenway Planning in the United States: Its Origins and Recent Case Studies*. *Landscape and Urban Planning* 68, 321-342 p.
- Haaren C. and M. Reich, 2006. *The German Way to Greenways and Habitat Networks*. *Landscape and Urban Planning* 76, 7-22 p.
- Hepcan, Ç., C. 2008. *Doğa Korumada Sürdürülebilir Bir Yaklaşım, Ekolojik Ağların Belirlenmesi ve Planlanması: Çeşme-Urta Yarımadası Örneği*. Doktora Tezi. Ege Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı. İzmir.
- Hoşgör, Z., 2005. *Kentsel Yeşil Yollar ve Yeşil Yolların Planlama Stratejisi: İstanbul-Haliç İçin Bir Planlama Önerisi*. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. 171 s.
- Jongman, R.H.G., Külvik, M., Kristiansen, I., 2004. *European Ecological Networks and Greenways*. *Landscape and Urban Planning* 68, 305-319.
- Kurtaslan B., 2010. *Kentsel Yeşil Yol Planlaması: Kayseri Kent Bütünü Örneği*. *Selçuk Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*. 24 (4): (2010) 38-44.
- Linehan, J., M., Gross, J., Finn, 1995. *Greenway Planning: Developing A Landscape Ecological Network Approach*. *Landscape and Urban Planning* 33, 179-193 p.
- Lindsey, G., 1999. *Use of urban greenways: insights from Indianapolis*. *Landscape and Urban Planning* 45, p 145-157.
- Little, C. E., 1995. *Greenways for America*. The Johns Hopkins University Press, London, 237 p. ISBN: 0-8018-5140-8.
- Pekin, U., 2007. *Kentsel Akarsu Koridorlarının Geliştirilmesi ve Ankara Çayı Kavramsal Yeşil Yol Planı*. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi. Ankara. 294 s.

- Remm, K., Külvik, M., Mander, Ü. Ve K., Sepp, 2004. Design of the Pan-European Ecological Network: a National Level Attempt. Ecological Networks and Greenways, Concept, Design, Implementation, Cambridge University Press, 151-170 p. ISBN 0521827760.
- Rutgers Department of Landscape Architecture and Morris Land Conservancy, 2002. High Lakes Greenway: Linking Communities With Nature. Morris Land Conservancy, Boonton, NJ., 60 p. <http://www.yorku.ca/carmelca/6101E/readings/Rutgers-HighLakesGreenway.pdf>
- Salıcı, A., 2009. Çatalan Baraj Gölü-Deli Burun Aksında Seyhan Nehrinin Yeşil Koridor Potansiyelinin Araştırılması. Ç.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Adana. 166 s.
- Taylor, J., C. Paine ve J. Fitzgibbon, 1995. From Greenbelt To Greenways: Four Canadian Case Studies. Landscape and Urban Planning. Volume: 33, p 47-64.
- Toccolini, A., Fumagalli, N. ve Senes, G., 2006. Greenway Planning in Italy: The Lambro River Valley Greenways System. Landscape and Urban Planning, Volume 76, Issues 1-4, 98-111 p.
- Tokuş, M. ve Eşbah, H., 2010. Ekolojik Ağlar, Yeşil Yollar ve Yeşil Altyapı Kavramlarının Tariflenmesi, Ortaklık ve Farklılıklarının Ortaya Konması. Peyzaj Mimarlığı 4. Kongresi/21-24 Ekim 2010, Selçuk/İzmir. s 501-508.
- Turner, T., 1995. Greenways, Blueways, Skyways And Other Ways To A Beter London. Landscape and Urban Planning. Volume: 33, 269-282 p.
- Tülek, B., Atik M., 2012. Doğa Korumada Ekolojik Ağlar; Habitat Bağlantıları ve Antalya Düzlerçamı Yaban Hayatı Geliştirme Sahası Örneğinde İncelenmesi. Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi 6 (1): 01-06, 201.
- Var, M. ve B. Ç. Kurdoğlu, 2003. Yeşil Yollar, Özellikleri ve Trabzon İçin Öneriler. Doğu Karadeniz Bölgesinde Kırsal Alanda Ulaşım, Yerleşim Sorunları ve Çözümleri, 18-20 Aralık 2003, Trabzon. 147-158 s.
- Yerli, Ö., 2007. Kentsel Koridorların Estetik Ve İşlevsel Yönden İrdelenmesi Düzce Örneği. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Abant. 157 s.

PEYZAJ MİMARLIĞI EĞİTİMİNDE PEYZAJ YÖNETİMİ

Osman UZUN, Doç. Dr.,

Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi
Peyzaj Mimarlığı Bölümü,
0 536 351 56 20
osmanuzun@duzce.edu.tr,
pmosmanuzun@hotmail.com

1. Giriş

Peyzaj Yönetimi, sürdürülebilir kalkınma perspektifinden, bir peyzajın düzenli bakımını sosyal, ekonomik ve çevreyle ilgili süreçlerin yol açtığı değişiklikleri yönlendirecek ve uyumlaştıracak biçimde temin etmeye yönelik eylemlerdir (APS 2003). Tanımda geçen peyzaj, sürdürülebilir kalkınma, peyzaj değişimi ve eylemler kavramlarını detaylandıracak olursak peyzaj yönetiminin sınırları daha net olarak çizilebilecektir.

Peyzaj, insanlar tarafından algılandığı şekliyle, özellikleri doğal ve/veya insan aktiviteleri ve etkileşimleri sonucu oluşan bir alandır (APS 2003).

Peyzaj tanımının yapılmasında bize yardımcı olacak kavramlardan birisi biyolojide kullanılan "hierarchy düzeni"dir. Sözlük anlamı basamak, dereceli düzen, aşama sırası olan hierarchy düzeninde her bir basamakta bulunan birim, kendisini çevreleyen fiziksel çevre ile etkileşim (enerji ve madde alışverişi) halinde bulunur. Bu etkileşim sonucunda işlevsel bir sistem ortaya çıkmaktadır. Sistem, "birbirine bağımlı değişik parçalardan oluşan, her parçası sınırlı bir alt görevi üstlenen, parçaları arasında eşgüdüm ve işbirliği bulunan ve hep birlikte belirli bir üst görevi yerine getiren işlevsel bir bütün" olarak tanımlanır. Hem canlı hem de cansız parçaların bu-

lunduğu sistemlere biyosistemler denilmektedir. Biyosistemler genetik sistemlerden başlayıp, hierarchy düzeni içinde aşamalı olarak peyzaj düzeyine ve oradan da ekosfer düzeyine kadar devam eder. Biyolojide hierarchy düzeninin basamakları küçükten büyüğe doğru hücre, doku, organ, organ sistemi, organizma (canlı birey), popülasyon, komünite, ekosistem, peyzaj, biyom, ekosfer biçiminde sıralanır (Odum ve Barrett 2008).

Ekolojik anlamda peyzaj "birbirleriyle etkileşim halindeki ekosistemler kümesinden oluşan ve bu özelliğini geniş alanlarda tekrarlayan, heterojen yapılı arazi demektir (Forman ve Godron 1986). Yani, kilometrelerce geniş alanlarda benzer formlarla tekrarlanan arazi kullanımları ya da yerel ekosistemlerin karışımı olan bir mozaiktir (Forman 1995). Bir su toplama havzası hierarchy düzenindeki peyzaj düzeyini tanımlamak için iyi bir örnektir. Böyle bir alan belirli doğal sınırlara sahip olması nedeniyle, geniş boyutlu ekosistem yönetimi ve planlaması için uygun bir biyosistemdir (Odum ve Barrett 2008). Havza dinamik bir yapıya sahiptir ve sosyal, ekonomik ve bio-fiziksel sistemle bütünleşmiştir. İnsan, kent- sel ve kırsal topluluklar, tarım ve orman, birincil ve ikincil endüstri, iletişim, hizmetler ve rekreasyonel tesisler havza içerisinde yer alabilir.

Toprak, su ve bitki varlığı kaynaklarının havza içerisinde ayrı ayrı ya da birbirinden izole olarak nitelikli ve sürdürülebilir yönetimi mümkün değildir. Bu kaynakların doğal dengesi alan kullanımındaki değişikliklerle, yanlış bir yönetimle ya da kötü bir planlamayla kolaylıkla engellenebilmektedir (Anonymous 1997). Havza yönetimi, "su, toprak, bitki örtüsü ve hayvan varlığı ile insan kaynaklarını değerlendirme, yeni kaynaklar bulup geliştirme, doğal kaynaklarla insanlar arasında sağlıklı ilişkiler kurma, var olan kaynakların sürekliliğini sağlama amacıyla planlama, projelendirme ve uygulama sanatıdır" (Anonim 2000).

Havza ölçeği peyzajların tanımlanmasında ve peyzaj planlamada kullanılabilecek en önemli doğal arazi sınırlarından birisidir. Bu kapsamda da peyzaj planlamada doğal havza sınırlarının temel alınması önerilmektedir. Özellikle ana nehir havzaları yerleşim, tarım, orman, akarsu, göl, sulak alan ekosistemleri gibi farklı ekosistemleri bünyesinde barındırmaktadır. Bu kapsamda da sadece orman ekosistemi, tarım ekosistemi ya da kentler üzerine odaklanması bütün içinde bazı noktaların eksik kalmasına ve hatalı kararlara neden olmaktadır. Bu nedenle peyzajı bir bütün olarak değerlendiren ve tüm ekosistemlerin bütüncül olarak yönetimine odaklanan peyzaj yönetimi ve peyzaj planlama yaklaşımı önem kazanmaktadır.

Bu doğrultuda peyzaj mimarlığı eğitiminde tarım, orman, akarsular, göller, sulak alan ekosistemleri gibi peyzajı oluşturan tüm ekosistemlerin yönetimine ilişkin bilgi düzeyinin geliştirilmesi önem kazanmaktadır.

Sürdürülebilir kalkınma kavramını iki kısımda ele alınabilir. Birinci kısımda 'ihtiyaçlar', ikinci kısımda

ise çevrenin günümüzde ve gelecekteki talepleri karşılayabilme gücüne teknolojiye kaynaklanan 'sınırlamalar' bulunmaktadır. Diğer bir deyişle sürdürülebilir kalkınma, insan sağlığını ve doğal dengeli koruyarak sürekli bir ekonomik kalkınmaya olanak verecek şekilde doğal kaynakların akılcı bir şekilde yönetimini sağlamak ve gelecek nesillere yakışır bir doğal, fiziki ve sosyal çevre bırakmak yaklaşımıdır. Böyle bir yaklaşım kalkınmanın her aşamasında küresel anlamda ekonomik ve sosyal politikaların çevre politikaları ile birlikte ele alınmasını gerektirmektedir. Sürdürülebilir kalkınma; toplum için düşünüldüğünde sosyal, ekonomik, kültürel ve doğal kaynaklar kapsamında düşünüldüğünde ise ekolojik açıdan önem kazanmaktadır (Altunbaş 2004).

Doğa bilimleri ile Mühendislik ve Sosyal bilimlerin kesişim noktasında odak ve yönetici konumunda bir köprü görev gören peyzaj mimarlarının sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin hayata geçirilmesinde önemi büyüktür. Peyzaj Mimarları'nın bu kapsamda ekolojik temelli planlama ve tasarım alt yapısı sürdürülebilir kalkınma stratejileri ve ilkelerinin farklı ölçeklerde hayata geçirilmesinde önemli katkılar sağlamaktadır. Sürdürülebilir kalkınmanın hayata geçirilmesinde Peyzaj Mimarları'nın en önemli araçları Peyzaj planları, Peyzaj planlama yaklaşımları ve Peyzaj tasarımı'dır.

Ülkemizde 1933'lü yıllarda başlayan Peyzaj Mimarlığı eğitimi özellikle 1970'li yıllardan itibaren akademik ortamlarda ivme kazanmaya başlamıştır. 1990'lı yıllarda Peyzaj Mimarlığı Bölümlerinin ve peyzaj planlama konusunda çalışan araştırmacıların artması ile Avrupa ve Amerika Birleşik Devletlerindeki çalışmalara paralel, ekolojik ça-

kıştırma yöntemleri ve matematiksel yöntemlerin kullanıldığı peyzaj planlama konusunda akademik tezler ortaya çıkmaya başlamıştır. 2000 yılı sonrasında ise peyzajın yapısının, işlevinin sorgulandığı ve plan kararlarına aktarıldığı çalışmalar ortaya konulmuştur.

Peyzaj planlamaya ilişkin bu süreç 2000 yılı ve sonrasında Konya ve Malatya projeleriyle Bakanlık düzeyinde uygulamaya aktarılmaya başlanmıştır (Uzun ve ark 2010, Şahin ve ark 2012).

Peyzaj tasarımı konusunda ülkemizde sayısız örnek bulunmakta olup, son yıllarda peyzaj ekolojisi temelli ve ekolojik temelli yaklaşımların tasarım örneklerinde kullanılmaya başlandığı görülmektedir. Ulusal ve uluslararası düzeylerde yapılan uygulamalarda, doğal kaynakların mevcut durumuna uygun, arazi kullanım kararlarının verildiği, güneş enerjisi ve rüzgar gibi doğal faktörlerin etkin olarak kullanıldığı, yağmur sularının sulama amaçlı kullanıldığı, doğal hayvan varlığına uygun habitat ortamları sunan, kentleşmenin beraberinde getirdiği stres, gürültü ve hava kirliliğini bir ölçüde uzaklaştıran iş bahçeleri, çok katlı binalarda arakatlardaki bahçeler, çatı bahçeleri vb. örneklerle peyzaj tasarımı çalışmalarını yaşam konforunun artırılmasına önemli katkılar sağlamaktadır.

Peyzaj değişimi, sosyal, ekonomik ve çevreyle ilgili süreçlerin yol açtığı değişiklikler peyzaj üzerinde bazı değişimlere neden olmaktadır. Peyzaj planlama ve Peyzaj tasarımıya yönelik çalışmalarda peyzaj içindeki doğal süreçlerin irdelenmesi, tanımlanması ve bu süreçlere uygun karar verilmesi önem kazanmaktadır. Bu süreçlerin iyi tanımlanması verilecek kararlarda peyzaj değişiminin iyi yönetilmesini

sağlayacaktır. Avrupa Peyzaj sözleşmesinde de vurgulandığı üzere sadece doğal süreçlerin değil, sosyal ve ekonomik süreçlerinde iyi irdelenmesi olmazsa olmaz koşullardandır.

Planlama çevre değişiminde zamansal açıdan geleneksel bir odağa sahiptir. Sosyo- kültürel sistemler iyiye doğru giderken, doğal sistemlerin denge içinde ya da denge durumuna doğru hareket halinde olduğu düşünülebilir. Her iki durumda da değişim devam eden süreç olarak görülebilir. Son yıllarda peyzaj ekolojik planlaması değişimin geniş olarak anlaşılmasını da kullanılmaktadır. Bu kapsamda mekansal ve zamansal değişimler çalışılmakta, bu değişimleri kullanarak bir yerden diğer bir yere temel farklılıklar tanımlanmaktadır. Ayrıca peyzaj ekolojisi çalışmaları, biyofiziksel ve sosyokültürel süreçlerin etkileşimine de katılmakta, bilgiler ekolojik değişimde insanın rolünü açıklamaktadır (Hersperger 1994).

Eylemler, peyzaj değişiminin yönetilmesi için yapılması gerekenlerdir. Hangi eylemin, nerede, hangi kurum tarafından ne kadarlık sürede, hangi ekonomik destekle, hangi kurumların koordinasyonunda, hangi plan ve stratejilerle gerçekleştirileceği ayrıntılı olarak tanımlanmalıdır.

Yukarıdaki genel perspektifte verilen yaklaşımların ve peyzaj değişiminin yönetiminde alınacak peyzaj tasarımı ve peyzaj planlama boyutlarındaki kararların hayata geçirilebilmesi için, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı vb tüm Bakanlıkların merkezi teşkilat yapısı ile il düzeyindeki taşra teşkilatları ve il düzeyindeki kamu yö-

netimi yapısının iyi bilinmesi gerekmektedir. Aksi takdirde getirilecek tüm öneriler soyut olarak kalacak ve hayata geçirilmekten uzak olacaktır.

Tüm bu tanımlamalardan sonra, peyzaj yönetiminin temelde peyzaj planlama ve peyzaj tasarımı ilgi alanlarının ortak noktasında olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın amacı peyzaj yönetimini oluşturan kavram ve tanımlardan yola çıkılarak Peyzaj Yönetimi konusunda Peyzaj Mimarlığı Lisans ve Lisansüstü eğitiminin nasıl yapılandırılacağına ilişkin bir strateji oluşturmaktır.

2. Materyal ve Yöntem

Peyzaj yönetimi ile ilgili sunulmuş bildiriler, yapılmış tezler, yazılmış makaleler vb tüm çalışmalar çalışmanın ana materyalini oluşturmaktadır. Çalışmada yöntem olarak tümevarım ve tümden gelim yöntemleri izlenmiştir. Çalışmanın yöntemi iki aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada ülkemiz yasal ve yönetsel mevzuatı çerçevesinde, peyzaj yönetimiyle ilgili yasa ve yönetmelikleri açıklanmıştır. İkinci aşamada peyzaj yönetimi kavramı ve ilgili kavramlar Peyzaj Mimarlığı lisans ve lisansüstü eğitimi çerçevesinde değerlendirilerek bazı stratejiler önerilmiştir.

3. Araştırma Bulguları

3.1 Peyzaj Yönetimine İlişkin Yasal yönetsel durum

Ülkemizde peyzaj yönetimi kavramının içinde yer aldığı üç önemli belge bulunmaktadır.

Avrupa peyzaj sözleşmesi (APS), ülkemiz tarafından 20.10.2000 tarihinde imzalanan ve 01.03.2004 tarihinde uluslararası platformda yürürlüğe giren APS gereğince, doğal ve kültürel peyzajın korunması, planlanması ve yönetilmesinde

ulusal ve uluslararası düzeyde var olan yasal metinleri de dikkate alınarak, Avrupa peyzajlarının kalitesinin ve çeşitliliğinin ortak bir kaynak oluşturduğu, bunun korunmasında, planlamasında, yönetilmesinde işbirliğinin önemli olduğu kabul edilerek, ülkemiz peyzajlarının (doğal, kültürel, estetik, rekreasyonel vb. açıdan) korunması, yönetilmesi ve planlanması bu sözleşme ile taahhüt edilmiştir. APS ülkemiz tarafından imzalanmış olup 10.06.2003 tarih ve 4881 sayılı Kanun ile TBMM'ce onaylanmıştır.

Asgari Ücret Yönetmeliği, 21 Mart 2006 tarihli ve 26115 sayılı resmi gazetede yayınlanan Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Peyzaj Mimarları Odası Serbest Peyzaj Mimarlık Müşavirlik Hizmetleri Uygulama, Meslekî Denetim, Büroların Tescili ve Asgarî Ücret Yönetmeliğinde Peyzaj yönetimi; varolan ve/veya planlanan peyzajın sürekliliği açısından, doğal ve kültürel süreçlerin oluşturduğu değişikliklere uyum sağlamak ve rehber olmak için yapılan hizmetler olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda peyzaj yönetimi ile ilgili olarak, peyzaj uygulamalarının yönetimi ile çevre yönetim araçları olan çevresel etki değerlendirmesi (ÇED), stratejik çevresel değerlendirme (SÇD) ve ekolojik etki değerlendirmesine (EED) ilişkin peyzaj mimarlığı değerlendirmesi hizmetleri tanımlanmaktadır (Anonim 2006a).

İşkur tanımı, 2006 yılında Peyzaj Mimarları Odası girişimleriyle TC. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Meslek Araştırma ve Geliştirme Şube Müdürlüğü tarafından Peyzaj Mimarlığı hizmet tanımları güncellenmiştir. Bu kapsamda peyzaj Mimarlarının yaptıkları hizmetler Peyzaj planlama, Peyzaj

tasarımı, Çevre koruma-Peyzaj onarımı ve Peyzaj yönetimi başlıklarında dört başlık altında toplanmıştır. Peyzaj yönetimi alanında Peyzaj Mimarları'nın görev tanımı kentsel veya kırsal peyzaj yönetimi konularında fikir üretimi, projelendirme, uygulama, izleme, denetleme ve danışmanlık hizmetleri, Kırsal yerleşim kalkınma programları ve köy yenileme çalışmaları, Bölge, yöre ve havza yönetimi çalışmaları biçiminde tanımlanmıştır (Anonim 2006b).

3.2. Peyzaj Mimarlığı Eğitiminde Peyzaj Yönetimine İlişkin Bazı Stratejiler

Peyzaj yönetimine ilişkin bu tanımlamalardan ve mesleğin genel bilgi birikiminden hareketle aşağıda Peyzaj Mimarlığı eğitiminin genelinde, peyzaj planlama ve peyzaj tasarımı ana başlıklarında bazı stratejiler ve başarı göstergeleri önerilmiştir (çizelge 1)

Çizelge 1. Peyzaj Yönetimi ile ilgili bazı stratejiler

Genel	Stratejiler	Başarı göstergeleri
İçerisinde Peyzaj Yönetimi geçen tezlerin sayısının artırılması	30'a yaklaşan Peyzaj Mimarlığı bölümlerinde peyzaj yönetiminin farklı alanlarına odaklanmış tezlerin yapılması, öğrencilerin teşvik edilmesi	Yükse Öğretim Kurumu tez tarama sisteminde "peyzaj yönetimi" isimli tez sayısında artış olması
Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Uzaktan Algılama	Coğrafi Bilgi Sistemleri ve Uzaktan Algılama konularında öğrencilere farklı programları kullanmaları için seçenekler sunulması	Mezun durumundaki öğrencilerin ilgili programlarla bilgi üretebiliyor olması
Peyzaj fonksiyonlarının çalışması	Peyzaj fonksiyonlarını değerlendiren planlama ve tasarım yaklaşım ve yöntemlerine ilişkin bilgiler verilmesi	1933 yılından günümüze konuya ilişkin geliştirilmiş yaklaşımların öğrenciler tarafından kullanılabilir olması
Katılımcılık yöntem ve yaklaşımları	Planlama ve Tasarımda katılımcılıkla ilgili yöntem ve yaklaşımların verilmesi	Öğrencilerin en az bir derste katılımcılık konusunda uygulama yapmış olması
Ülkemiz idari yönetim yapısı	Ülkemizdeki Bakanlıklara ilişkin merkez ve taşra teşkilat yapısının anlatılması, birimlerin özellikle bizi ilgilendiren peyzaj planlama ve tasarım alanlarında sorumlu olduğu yetki alanları hakkında öğrencilerin bilgilendirilmesi	Mezun durumundaki öğrencilerin Bakanlıklar ve teşkilatlarının yapılanması hakkında bilgi sahibi olması
Kalkınma ajansları	Bölgesel Kalkınma Ajansları ile ilgili bilgilendirme yapılması,	Kalkınma ajanslarının yapılanması ve uygulama alanları hakkında bilgi sahibi olunması
Kalkınma Bakanlığı İstatistik Bölge Birimleri	İstatistik Bölge Birimleri Konusunda bilgilendirme	Öğrencilerin İstatistik bölge birimlerini en az bir proje çalışmalarında kullanmış olmaları
Havza Yönetimi	GAP, Doğu Anadolu Su Havzaları Geliştirme Projesi vb. havza projeleri hakkında öğrencilerin bilgilendirilmesi	Havza sınırlarının çizilmesi ve havza yönetimi konusunda uygulamalarda bulunmuş olması
Peyzaj ekolojisi	Peyzaj ekolojisi temelli planlama çalışmaları konusunda öğrencilerin bilgilendirilmesi	Peyzaj ekolojisi ile ilgili kuram ve teknikleri peyzaj planlamada ve tasarımda kullanmış olması
Kırsal Kalkınma	Farklı Kırsal kalkınma politikaları konusunda öğrencilerin bilgilendirilmesi	Kırsal kalkınmaya ilişkin bazı modellerin projelerde kullanılıyor olması
Çevresel etki değerlendirmesi (ÇED), stratejik çevresel değerlendirme (SÇD) ve ekolojik etki değerlendirmesi (EED)	ÇED, SÇD ve EED konularında öğrencilerin bilgilendirilmesi	ÇED, SÇD ve EED süreçlerine ilişkin bazı uygulamaların gerçekleştirilmiş olması
Yasal ve Yönetimsel Yapı	Peyzaj Mimarlığını ilgilendiren tüm konularla ilgili çevre hukuku ile yasal ve yönetimsel yapı hakkında öğrencilerin bilgilendirilmesi	Öğrencilerin projelere başlangıçlarında konuyla ilgili yasal ve yönetimsel yapıyı irdeleyerek başlamaları
Peyzaj Planlama		
Tarım sektörü Peyzaj Rehberi	Ülkemizdeki Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı politikalarına ilişkin genel bilgilerin verilmesi Bakanlığın uygulamış olduğu tarım havzaları kavramının öğrencilere aktarılması ve peyzaj planlamaya ilişkin bağlantıların kurulması	Öğrencilerin ülkemizdeki tarım politikalarını, yaptıkları projelerle bütünleştirebiliyor olması
Sanayi Sektörü Peyzaj Rehberi	Sanayi konusunda verilen teşviklerle ilgili olarak, genel bilgilerin verilmesi ve öğrencilerde bu konuda bir alt yapı oluşturulması Farklı sanayi kuruluşlarının çevresel zararlarına ilişkin bilgi verilmesi	Farklı sanayi tesislerinin çevreye olan zararları konusunda öğrencilerin projelerinde bazı uygulamalar yapmış olması
Turizm sektörü Peyzaj Rehberi	Kültür ve Turizm Bakanlığının Turizm stratejileri konusunda çerçeve bilgilerin verilmesi, Turizm potansiyeli, ekoturizm, kültürel peyzajlar konusunda yöntem ve yaklaşımların aktarılması	Turizm potansiyelinin belirlenmesine ilişkin bazı yaklaşımların ve yöntemlerin bazı projelerde kullanılmış olması
Ormancılık Sektörü Peyzaj Rehberi	Peyzajların habitat fonksiyonlarının değerlendirilmesiyle ilgili alt yapı oluşturulması, Orman ikincil ürünlerinin kırsal kalkınmada kullanımına yönelik temel bilgilerin aktarılması	Öğrencilerin projelerinde orman ekosistemlerinde ikincil ürünlerin kullanımına yönelik öneriler getirebiliyor olması

Havza ve Su Kaynakları yönetimi Peyzaj Rehberi	Havza yönetimi ve su kaynaklarının yönetimi idari yapılanmaları hakkında bilgiler verilmesi, su kaynakları yönetimi konusunda organizasyon yapısının ve alt havza ve ölçeklerde öneri yapılanmaların çerçevelerinin verilmesi, ilgili yasa ve yönetmeliklerin incelenmesi	Havza sınırlarını belirleyebiliyor ve havza bazında yönetimde etkili olabilecek paydaşları tanımlayabilir olması
Kentleşme Sektörü Peyzaj Rehberi	Mekansal planlama konusunda kalkınma planlarından uygulama imar planlarına kadar bilgilerin verilmesi Kentlerin nüfus projeksiyonlarının hesaplanmasına ilişkin yöntem ve yaklaşımlarının verilmesi Kent yönetim sistemleri konusunda bilgi verilmesi Çevre Düzeni, Nazım İmar, Uygulama İmar planlarını okuyup anlayabiliyor olması	İmar planlarından planladığı ya da tasarladığı projelere ilişkin alıntılar yapabiliyor olması, Üst ölçeklerde kentsel gelişimlere yön verebilecek kabiliyette olması
Peyzaj Onarımı	Katı atık depolama alanları, Yol kenarı sorunlu alanlar, kumullar, erozyon zararları, maden ocakları, Hidroelektrik santraller, doğal gaz ve petrol boru hatları vb. sorunlu alanlara ilişkin yönetim planlarının hazırlanması	Sorunlu alanlara ilişkin teknik peyzaj onarım raporu hazırlayabilir olmak
Peyzaj Tasarımı		
Mevcut Mekansal planlama süreci ile bütünleşme için Peyzaj Rehberi	Nazım İmar ve Uygulama İmar Planları ile yapılan tasarım projesinin bütünleştirilmesi	Ketsel tasarım ya da kent içi ve yakın çevresinde yapılacak parkların imar planları ile bütünleştirilmesini yapabiliyor olmak
Ulaşım sektörü Peyzaj Rehberi	Peyzaj tasarımının kentin ulaşım planıyla ya da yakın çevresi ulaşım planıyla bütünleştirilmesi	Peyzaj tasarımında ana ve tali ulaşım hatlarına öneriler getirebiliyor olmak ve bunu bazı projelerinde uygulamak
Açık ve Yeşil Alan sistemi Peyzaj rehberi	Peyzaj tasarımının kentin açık ve yeşil sistemine katkıları ve ilişkilerinin tanımlanması	Yaptığı tüm projelerde üst ölçeklerde açık ve yeşil alan sistemine katkıları ve yaptığı tasarımın üst ölçeklerde katkıları ortaya koyabilmek
Alt yapı sektörü	Peyzaj tasarımının kanalizasyon, drenaj, elektrik, iletişim vb. alt yapı olanakları ile bütünleştirilmesi	Projelerinde belirtilen alt yapı olanaklarına ilişkin öneriler yapabiliyor olmak
Arazi Biçimlendirme	Arazi biçimlendirmenin fonksiyonel ve estetik bilgilerinin verilmesi	Araziye dayalı mühendislik çözümleri yapabiliyor olmak
Drenaj Sektörü	Tasarımın yapıldığı alan ve yakın çevresine ilişkin yağmursuyu yönetim planlarının hazırlanması	Alan içi ve dışı drenajının gereklerini yaptığı projelerde yerine getirebiliyor olmak
Kentsel Estetik	Yapılan tasarımın kent silüetine ve yakın çevresine etkilerinin değerlendirilmesi, gerekli durumlarda görüntü ve gürültü perdeleme gibi tasarım örneklerinin ortaya konulması	Yaptığı projelerde kentsel estetik kaygılarını en az düzeye indirmek
Şantiye Yönetimi	Şantiye Yönetimi konusunda bilgi verilmesi, iş programı keşif metraj hazırlanmasına ilişkin bilgiler verilmesi	Öğrencilik sırasında şantiye deneyimi kazanmış olmak ve öğrendiklerini uygulama şansına sahip olmak

4. Sonuç ve öneriler

Peyzaj Mimarlığı eğitiminde Peyzaj yönetimi farklı dersler içinde öğrenilebilecek bir olgudur. Peyzaj yönetimi peyzaj planlama ve peyzaj tasarımının kesiştiği bir noktada bulunmaktadır. Bu nedenle üst ölçeklerden alt ölçeklere bir bilgi birikiminin varlığı etkin peyzaj yönetimi stratejilerinin ortaya konulmasında gereklidir (şekil 1).

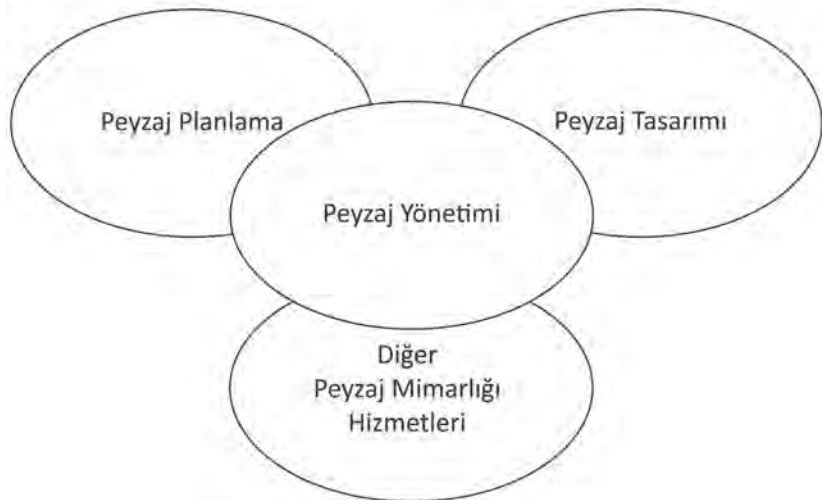
Peyzaj Mimarlığı lisans ve lisansüstü eğitiminin yapılandırılmasında yukarıda belirtilen stratejilerin gözden geçirilmesi ve eksiklerin kısa sürede tamamlanmasının mesleki gelişimimiz açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. Peyzaj yönetimine ilişkin ortaya konulacak eylemlerin uygulamaya geçirilebilmesinde ülkemizdeki mevcut idari

yapılanmanın (Bakanlıklar merkez ve taşra teşkilatları) iyi bilinmesi ve öğretilmesi gerekmektedir. Peyzaj yönetimine ilişkin olarak peyzaj planlama ve peyzaj tasarımı başta olmak üzere, tüm Peyzaj Mimarlığı hizmetlerinde halkın katılımına ilişkin yöntemlerin izlenmesi ve ha-

yata geçirilmesi önemlidir. Çünkü katılımcı planlama ve tasarım son yıllarda tüm disiplinler tarafından benimsenen bir stratejidir.

Sonuç olarak Peyzaj Yönetimi Avrupa Peyzaj sözleşmesinde de

Şekil.1. Peyzaj Yönetimi ve ilişkili olduğu alanlar

belirtildiği üzere, mekansal planlama ve tasarımda olması gereken bir süreçtir. Hayata geçirilebilmesi için peyzaj planlama ve peyzaj tasarım uygulamalarının yasal ve yönetsel düzeyde kabul edilmesi ve kurumlar tarafından uygulanabilir düzeye getirilmesi gerekmektedir.

Not: Bu çalışma 16. Peyzaj Mimarlığı Akademik İşbirliği Toplantısı kapsamında Çanakkale 18 Mart Üniversitesinde yapılan PEMAT 2012 toplantısında "Peyzaj Yönetimi" isimli sunum geliştirilerek hazırlanmıştır.

Kaynaklar

- Anonymous. 1997. Guidelines and Manual on Land Use Planning and Practices in Watershed Management and Disaster Reduction. Economic and Social Commission for Asia and The Pacific. United Nations.
- Anonymous. 2000. Guia Para La Elaboracion de Estudios Del Medio Fisico, Contenido y Metodologia. Ministerio de Medio Ambiente, Madrid.
- Altunbaş, D. 2004. Uluslararası Sürdürülebilir Kalkınma Ekseninde Türkiye'deki Kurumsal Değişimlere Bir Bakış, Yönetim Bilimleri Dergisi, Journal of Administrative Sciences, Cilt 1 - Sayı 1-2 - 2003 - 2004 - Volume 1 - Number 1-2, Çanakkale.
- Anonim 2006a. "TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Serbest Peyzaj Mimarlık Müşavirlik Hizmetleri Uygulama, Meslekî Denetim, Büroların Tescili ve Asgarî Ücret Yönetmeliği". 21 Mart 2006. Resmi Gazete 26115.
- Anonim 2006b. "Peyzaj Mimarlığı İş Tanımı". TC. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Meslek Araştırma ve Geliştirme Şube Müdürlüğü.
- APS 2003. Avrupa Peyzaj Sözleşmesinin Onaylanmasını Uygun Bulduğuna Dair Kanun, Kanun No: 4881, Kabul tarihi: 10.06.2003 Resmi Gazete Tarihi: 2003-06-17, Resmi Gazete Sayısı: 2514.
- Hersperger, A. 1994. Landscape Ecology and Its Potential Application To Planning. Journal of Planning Literature, Aug94, Vol. 9 Issue 1, p14, 16p.
- Forman, R. T. T., Godron, M. 1986. Landscape Ecology. Wiley. New York.
- Forman, R. T. T. 1995. Land Mosaics. The Ecology of Landscape and Region. Cambridge University Press. Cambridge, UK.
- Odum, EP, Barrett GW. 2008. Ekoloji'nin Temel İlkeleri. Çeviri Editörü: prof. Dr.Kanmi IŞIK, Beşinci Baskıdan Çeviri. Palme Yayınları. ISBN:978-9944-341-74-5. Ankara
- Şahin, Ş., Perçin, H., Kurum, E., Uzun, O., Bilgili, C. 2012. İl Ölçeğinde Peyzaj Karakter Analizi Ve Turizm/Rekreasyon Açısından Değerlendirilmesi (Peyzaj-44). 3. Rapor. Tübitak Kamu Kurumları Araştırma ve Geliştirme Projelerini Destekleme Programı (1007 Programı).Ankara.
- Uzun, O., İlke E.F., G. Çetinkaya, G., F Erduran., S. Açıksöz, Peyzaj Planlama: Konya İli Bozkır-Seydişehir-Ahırılı-Yalılıhüyük İlçeleri ve Suğla Gölü Mevkii Peyzaj Yönetimi Koruma ve Planlama Projesi. Editör: Osman UZUN, T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara (175 sayfa). 2012.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ GÜNDEMİNDE KENTSEL YEŞİL ALANLARA YENİDEN BAKIŞ

Ülkü Duman Yüksel

Gazi Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Şehir ve Bölge Planlama Bölümü,
Maltepe, Ankara, Türkiye

GİRİŞ

Günümüzde iklim değişikliği dünyanın karşı karşıya kaldığı en büyük sorunlardan biri olarak kabul edilmektedir (Kopenhag Mutabakatı 2009). Sera gazı emisyonları hemen durdurulsa dahi, atmosferde biriken sera gazları iklim sistemlerini etkilemeye devam ederek bir süre daha iklimin değişmesine neden olacaktır (Penney, Wieditz, 2007).

Araştırmalar, iklim değişikliğinin etkilerinin çok ağır olacağını ortaya koyarken, olası etkilerin doğal ya da yapay sistemlerde, farklı sektörler ya da bölgelerde kümülatif ya da sistematik olarak görülmesi beklenmektedir. Ormanlar ya da göller gibi pek çok ekolojik sistem ile turizm ya da tarım gibi iklime dayalı sektörler küresel, bölgesel ya da yerel iklim değişikliğinin baskısı altındadır.

İklim değişikliğinin insan yerleşimlerini az ya da çok, çeşitli şekillerde etkileyeceği neredeyse kesin olarak kabul edilirken (FAR 2007), insanların, yapıların, ekonomik aktivitelerin, ulaşımın ve atıkların yoğunlaştığı kentsel alanların da iklim değişikliğinden etkilenmesi beklenmektedir. Bartlett vd. (2009) yüz milyonlarca kentlinin günümüzde yaşanan ve gelecekte yaşanacak olan etkilerden dolayı risk altında olduğunu belirtmektedir. Ancak kentler ve iklim değişikliği arasındaki ilişki

basit (Dhakal 2008) ve doğrusal değildir ve her kentte yaşanan etki o kentin bulunduğu bölgeye, doğal, kültürel, sosyal, ekonomik yapısına, yapılı çevresine bağlı olarak farklı şekillerde olmaktadır.

İklim değişikliğinin kentlerdeki etkilerini doğrudan ve dolaylı etkiler ya da fiziki ve sosyoekonomik etkiler olarak sınıflandırmak mümkündür. TAR (2001)'de iklim değişikliğinin kentlerde insan sağlığı ve altyapıyı doğrudan etkileyeceğini belirtilirken; çevre, doğal kaynaklar ya da turizm, tarım gibi yerel sanayiye etkileyerek dolaylı etkilerde bulunacağını belirtilmektedir. Öte yandan kentsel alanlar deniz seviyesinin yükselmesi, kasırga, aşırı yağış, sel, kentsel sel, sıcak hava dalgası gibi iklim değişikliğinin yarattığı fiziki etkilerin baskısı altındadır. Dhakal (2008) seller, kasırgalar ve altyapı zararlanmalarının sosyoekonomik etkilerinin göz ardı edilemeyeceğini belirterek kentlerin sosyal ve çevresel, ekonomik açılarından giderek daha fazla etkileneceğini vurgulamaktadır.

Bu koşullar altında kentlerdeki riskleri azaltmak ve yaşam kalitesini sürdürülebilir kılmak için iklim değişikliğinin olumsuz etkilerini azaltmak önemli bir konu/gündem haline gelmektedir. Ancak yerel ölçekte çözülebilecek ve mekansal planlamanın kritik öneme sahip olduğu bu noktada kentsel yeşil alanların

rolünün irdelenerek yeniden ortaya konulması öncelikli ve ivedi bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Üç ana bölümden oluşan bu çalışmada birinci bölümde iklim değişikliği ve kentler arasındaki ilişki ortaya konulacak, ikinci bölümde iklim değişikliği ile mücadele sürecinde kentsel yeşil alanların yeri ve rolü tanımlanarak son bölümde bir değerlendirme yapılarak öneriler geliştirilecektir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ VE KENTLER

Bugün dünya nüfusunun yarısı kentsel alanlarda yaşamaktadır ve 2050 yılına gelindiğinde bu oranın %67'ye çıkması beklenmektedir (UN-DESA 2012). Kentleşme oranlarındaki artış, günümüzde zaten doğal sınırlarını aşarak büyüyen kentlerin eşiklerini daha da fazla zorlamasına ve yerleşilemez alanlara doğru sağlıklı biçimde genişlemesine yol açacaktır. HABITAT (2011), iklim değişikliği ve kentleşmenin etkilerinin bir araya gelerek dünyanın çevresel, ekonomik ve sosyal istikrarını ciddi anlamda tehdit edeceğini belirtmektedir.

Temel faaliyeti iklim değişikliği konusunda yapılan çalışmaları/araştırmaları düzenli aralıklarla değerlendirerek raporlamak olan Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), değerlendirme raporlarında iklim değişikliğinin yerleşimlere etkilerini açıklamıştır. Beklenen etkiler küresel önem sırasına göre sel, toprak kayması, tropikal hortum, su kalitesi, deniz seviyesinin yükselmesi, sıcak/soğuk hava dalgaları, su kıtlığı, yangın, dolu, fırtına, tarım/ormanlık/balıkçılık verimliliği, hava kirliliği, permafrost alanların erimesi ve kentsel ısı adalarıdır. Kentler konumlarına, ekonomilerine ve nüfus büyüklüklerine bağlı olarak bu etki-

lerden farklı şekillerde ve oranlarda zarar görecektir (TAR 2001).

Kentsel yerleşimler ve kentler iklim değişikliğinin etkilerinden kıyı kentlerinde deniz seviyesinin yükselmesi, ekstrem olaylardan ötürü altyapının zarar görmesi, aşırı yağışlardaki artıştan ötürü artan akarsu ve kent selleri, sıcaklık anomalileri, kuraklık, yüksek sıcaklıklardan veya ekstrem olaylardan ötürü insan sağlığında meydana gelen etkiler, enerji talebinde değişimler, su arzı ve talebindeki değişimler, turizm ve kültürel mirasa etkiler, hava kirliliğine ikincil etkiler olmak üzere birçoğunu yaşayacaktır.

İklim değişikliğinin kentlerdeki etkileri altı ana başlıkta incelenebilir:

Yapılı Çevreye Etkiler

Yapılı çevre, doğal çevreden farklı olarak insanların çevresindeki konut, ofis, hastane, okul, alışveriş merkezi gibi küçük ölçekli birimlerden komşuluk birimi, semt, kent gibi büyük ölçekli birimlere ve aynı zamanda bunlar arasındaki yollar, yeşil alanlar ve ulaşım sistemleri gibi insan yapımı bileşenlerden oluşmaktadır (Younger et al., 2008). Yapılı çevrenin bileşenleri ve insan aktiviteleri kentlerde iklim bileşenleri ile etkileşime girmektedir (Wilby 2007). Arazi kullanım kararları ve yapılı çevrenin tasarımı bu etkileşimin türünü ve derecesini belirlemektedir.

Yapılı çevrenin iklim değişikliğinden etkilenme derecesi aslında kentin ne kadar sürdürülebilirlik ilkeleri dikkate alınarak inşa edilmiş olduğunun da göstergesidir. Mevcut afet risklerini dikkate alarak ortaya çıkan kentsel gelişim en azından bugünkü riskleri azaltmada önemli bir faktördür. Ancak çoğu zaman kentleşme baskısı yüzünden doğal limitleri zorlayarak yapılan gelişim/

kentleşme iklim değişikliğinin hem bugünkü hem de gelecekte ortaya çıkacak etkilerinden zarar görme derecesini arttıracaktır. İklim değişikliğinin yapıları çevre üzerindeki etkilerini;

- Kıyı kentlerinde deniz seviyesinin yükselmesinden ötürü yapıları çevreye doğrudan etkileri, su basması ve yer değiştirme (inundation and displacement), fırtına sellerine (storm flooding) bağlı zararlanmalar ve engellenen drenajdır. Potansiyel dolaylı etkiler ise dip sedimentlerinin/çökellerinin dağılımındaki, kıyı ekosistemlerinin fonksiyonlarındaki değişiklikler ve insan faaliyetlerine etkilerdir (Hunt, Watkiss, 2011).
- İklim değişikliğine bağlı tehlike ve afetlerin artan sıklığından ötürü konut ve ticari yapılarda önemli zararlar meydana gelecektir. Bu bağlamda seller en pahalı ve yıkıma sebep olan doğal afetlerdir ve dünyanın pek çok bölgesinde fazlaşan yağış yoğunluğuna bağlı olarak artacaktır (HABITAT 2011). Artan yağışlardan ötürü toprak kayması riskinin de kentteki yapıları çevrede zarara yol açması beklenmektedir.
- İklim değişikliğinin kentteki yapıları çevredeki en iyi bilinen ve pek çok çalışmada ortaya konulan etkilerinden biri sıcak dalgalarının sayısındaki ve sıklığındaki artıştan ötürü kentsel ısı adalarının kentlileri daha fazla olumsuz olarak etkilemeye başlayacak olmasıdır.
- Yapılı çevrenin önemli bileşenlerinden biri olan ulaşımın aşırı yağışlar ve buna bağlı olarak ortaya çıkacak seller ve toprak kaymalarından zarar görmesi beklenmektedir. İklim değişikliği etkilerine bağlı olarak bir yan-

dan ulaşım altyapısının (yollar, köprüler, havaalanları, limanlar vb.), zarar görmesinden ötürü kentteki ulaşım hizmetleri de etkilenerek kesintiye uğrayabilecek; diğer yandan iklimsel koşullar ulaşım taleplerini etkileyebilecektir.

Altyapıya Etkiler

Bir kentin fiziki altyapısı içme suyu, kanalizasyon, enerji dağıtım, ulaşım sistemlerini kapsamaktadır.

İklim değişikliği bir kentin fiziki altyapısını doğrudan etkilemekte, buna bağlı olarak da o kentte yaşayanların refah ve geçimi etkilenmektedir (HABITAT 2011). Ibarrarán (2011), kompleks kent sel altyapı problemlerinin ve çevre problemlerinin yaşandığı kentlerin dikkatli planlama yapılmaz ve uygun yatırımlar gerçekleştirilmezse iklim değişikliğinden ötürü bunlara ek olarak ortaya çıkacak değişikliklerin insafına kaldığını belirtmektedir.

Su

İklim değişikliğinin kentlerde hem su arzı hem de su talebi üzerinde etkili olması beklenmektedir. Yağış rejimlerinde yaşanan değişimler su kaynaklarını etkileyecek, hava sıcaklıklarındaki artış ise bir yandan su kaynaklarını etkilerken diğer yandan su talebi üzerinde etkili olacaktır. Arz ve talep dengesinde yaşanacak değişiklikler kentlerdeki hızlı nüfus artışı ile bir araya gelerek yeni sorunlara yol açacaktır.

Ancak su konusu ile ilgili etkiler dünyanın her yerinde aynı olmayacaktır. Yağışlardaki değişiklikler ve deniz seviyesinin yükselmesi kentlerde suyun kalitesini ve arıtılmasını etkileyecektir. Su sıcaklıklarının artmasının su kirliliğini de etkilemesi/arttırması beklenmektedir (HABITAT

2011). Ayrıca içme suyu altyapısının sellerden ya da fırtınalardan etkileneceği de göz ardı edilmemelidir.

Kanalizasyon

İklim değişikliğine bağlı olarak yaşanacak afetlerin kanalizasyon sistemlerini zaten problem yaşayan özellikle gelişmekte olan ülkelerde etkilemesi beklenmektedir. Özellikle sel, toprak kayması ya da fırtına gibi afetlerin kanalizasyon altyapısına zarar vermesi söz konusu olacaktır.

Enerji

Kentler yapay ekosistemler olmalarından ötürü doğal ekosistemler gibi kendi enerjilerini üretebilme ve kendi kendilerine yetebilme özelliğine sahip değildirler. Kentteki barınma, ulaşım, üretim vb pek çok sistem için dışarıdan enerji girdisi sağlanması gereklidir. Dolayısı ile enerji arzı kentteki pek çok faaliyet için hayati önem taşımaktadır.

İklim değişikliğine bağlı olarak ortaya çıkan sıcak hava dalgaları kentlerde enerji talebinde ani artışlara neden olmaktadır. 2003 yılında Avrupa'da yaşanan sıcak hava dalgasında da görüldüğü üzere bu ani talep artışı enerjinin yetmemesine kesintiler yaşanmasına neden olabilmektedir. HABITAT (2011) elektrik dağıtım sistemlerinin de fırtına sel gibi afetlere karşı risk altında olduğunu belirtmektedir.

İnsan Sağlığına Etkiler

İklim değişikliğinin insan sağlığını sıcak ya da soğukun fizyolojik etkilerinden (Hunt, Watkiss 2011) ya da hava kirliliğinden (Kjellstrom, Weaver 2009) ötürü doğrudan etkilemesi beklenirken; gıda kaynaklı veya vektör kaynaklı patojenlerin iletim yollarındaki artış, selle-

rin refah üzerindeki etkileri (Hunt, Watkiss 2011) ve ruhsal stresden (Kjellstrom, Weaver 2009) ötürü dolaylı olarak etkilemesi beklenmektedir.

Biyolojik Çeşitliliğe Etkiler

İklim değişikliği biyolojik çeşitliliği maksimum, minimum ve ortalama sıcaklıkların, güneşlenme sürelerinin, yağış, nem gibi iklimsel parametrelerin değişmesinden ötürü etkileyecektir. Bazı türlerin yeni koşullara uyum sağlayamayıp yok olması söz konusu iken bazı türler uygun koşulların bulunduğu ortamlara göç edecektir. Bunun sonucunda ekosistemlerin dağılımında değişiklikler olacaktır. Bu yeni sürecin kent içindeki ve çevresindeki yeşil alanlara ve korunan alanlara etkisi olması beklenmektedir.

Hava Kalitesine Etkiler

İklim değişikliği ve hava kalitesi arasındaki ilişki tıpkı kentler ve iklim değişikliği arasındaki ilişki gibi karmaşık ve farklı açılardan birbiri ile sarmallanmış bir yapıya sahiptir. Younger et al, (2008) iklim değişikliği ve hava kalitesi arasındaki interaktif bir ilişki söz etmektedir.

Temel sera gazı olan CO₂ ile temel hava kirleticiler olan PM, NO₂ ve SO₂ büyük ölçüde aynı kaynaklardan ortaya çıkmaktadır. İklim değişikliği ve hava kalitesine ilişkin kaynakların bu ortaklığın dışında özellikle troposferik O₃ ve partiküller gibi hava kirleticilerin iklim sisteminde önemli bir rol oynadıklarına dair kanıtlar artmaktadır. Ayrıca iklim değişikliği ve hava kirliliği bazı hava kirleticilerin sera gazlarının yaşam ömürlerini etkilemesinden dolayı atmosferin kimyası aracılığıyla da birbiriyle ilişkilidir (Storch, Dovnes 2011). Özellikle NO₂ ve O₃ sıcaklık artışı ile etkileşi-

me girerek solunum sisteminde ters etkilerde bulunmaktadır.

Astım, solunum yetmezliği gibi rahatsızlıkları olan kişiler ile küçük çocuklar, yaşlılar risk grubunu oluşturmaktadır. D'Amato, Cecchi (2008), polen sezonunun uzunluğundaki ve şiddetindeki, aşırı yağış olaylarındaki ve hava kirliliği olaylarının sıklığındaki artışların önümüzdeki yıllarda çevresel risk faktörlerinin ciddi etkilerinin olacağını ortaya koyduğunu belirtmektedir.

Sosyal ve ekonomik yapıya etkiler

Kentlerde iklim değişikliğinin etkilerine bağlı olarak, ekosistem servislerindeki/ hizmetlerindeki kayıplar, gıda kaynaklarındaki ve insan sağlığındaki etkiler(UN-HABITAT 2011), hammadde üretimindeki değişiklikler, yaşanan felaketlerin kente getirdiği ilave yükler kentin ekonomik ve sosyal yapısını etkileyecektir.

Yapılan araştırmalar iklim değişikliğinin ekonomiyi tarım ve turizm gibi doğrudan iklim koşullarına bağlı sektörleri etkileyerek kentlerin ekonomik gelişimini etkileyeceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca artan sigorta, gıda, enerji ve yakıt maliyetleri kentlilere ekonomik zorluklar yaratacaktır.

İklim değişikliği gündemi ile adalet ve sosyal zarar görülebilirlik yeniden tartışmaya açılan konular olmuştur. Bunun nedeni iklim değişikliğinin herkesi eşit derecede etkilemeyecek olmasıdır. Toplumda kırılgan gruplar olarak tanımlanan yoksullar ve yaşlıların iklim değişikliğinden daha fazla etkilenmesi beklenmektedir.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELE SÜRECİNDE KENTSEL YEŞİL ALANLARIN ROLÜNÜN İRDELENMESİ

Yeşil alanların ve ekolojik sistemlerin önemi, ekonomi ve insan refahı üzerine etkileri kentlerde göz ardı edilen konular arasında yer almaktadır. Kentleşme karşısında çoğu zaman doğal bir güzelliğe ya da rekreasyonel kaynağa indirgenen anlamlarının çok daha ötesinde yeşil alanlar fiziksel, ekolojik, ekonomik, sosyal ve psikolojik pek çok fonksiyona sahiptir ve yeşil alanların kentsel peyzajın önemli bir bileşeni olduğu birçok kişi tarafından kabul edilmektedir.

İnsanların, altyapının ve kentlerdeki ekolojinin iklim değişikliğinin etkilerine karşı risk altında olduğu konusunda hiçbir şüphe bulunmamaktadır. Ancak, bu olumsuz etkilere karşı mücadele etmek için uygun yapı tasarımı, iklime duyarlı planlama, gelişmenin daha sıkı kontrol edilerek yüksek riskli alanlardan kaçınma, taşkınla mücadelede ve su arzında uygulanan mühendislik standartlarına iklim değişikliği hesaplarının dahil edilmesi ya da yeşil alanların kenti serinletmek ve taşkın etkisini azaltmak için tahsis

Doğrudan etkiler:

- Karbonun depolanması ve yutulması
- Yüzey suyu yönetimi
- Su kaynakları yönetimi
- Akarsu sellerinin etkisinin azaltılması
- Yüksek sıcaklıkların yönetimi
- Toprak erozyonunun azaltılması
- Kıyı taşkınlarının azaltılması
- Canlı türlerinin yeni iklim koşullarına uyum sağlayabilmesi için mekan oluşturmasıdır.

Dolaylı etkiler

- Kent ve yakın çevresinde rekreasyon olanağı yaratarak araç talebini azaltması
- Kent ve yakın çevresinde gıda üretimine olanak sağlaması

edilmesi gibi çeşitli araçlar geliştirilmektedir (Wilby 2007). Bu noktada iklim değişikliği bağlamında kentsel yeşil alanların doğrudan ve dolaylı etkilerini kısaca özetlersek,

Bu etkiler göz önünde bulundurularak, iklim değişikliği perspektifinden yeşil alanların kentlerde nasıl ele alınması gerektiği tartışılarak yeniden ortaya konulmalıdır.

Azaltım ve Uyum Aşamalarında Yeşil Alanların Rolü

İklim değişikliği ile mücadele, azaltım ve uyum aşamalarından oluşan bir süreçtir. Azaltım sürecinin temeli CO₂ emisyonlarının azaltılması, uyum aşamasının temeli ise iklim değişikliğinin beklenen etkilerine hazırlanmasından oluşmaktadır. Kentsel yeşil alanlar iklim değişikliği ile mücadelenin hem azaltım hem de uyum aşamalarında önemli role sahiptir.

Azaltım aşaması

İklim değişikliğinin etkilerini minimuma indirmek için insan kaynaklı sera gazı emisyonlarını azaltmak ve emisyon miktarında gelecekte stabilizasyonu sağlamaktır. Azaltım sürecinde kentlerdeki yeşil alanlar sera gazı emisyonlarını üç açıdan etkilemektedir:

- Bitkiler büyürken atmosferdeki CO₂ ve diğer sera gazlarını uzaklaştırarak, yapraklarında, dallarında, gövde ve köklerinde tutarlar.
- Bitkiler yazın yapıları gölgeleyerek, kışın soğuk kış rüzgarlarını bloke ederek elektrik ve doğal gaz kullanımını azaltır dolayısı ile yapıların ısıtılmasında ya da soğutulması sırasında ortaya çıkan sera gazı emisyonlarını azaltır
- Ölen bitkilerden elde edilecek odun; enerji üretiminde, biyo-

yakıt üretiminde, ısıtma ve soğutmada daha fazla sera gazı üreten benzin ile yer değiştirerek kullanılabilir

Azaltım süreci ile ilişkili olarak öne çıkan yeşil alan kavramlar kent ormancılığı ve peyzaj restorasyonudur. Seabrook vd., (2011) ormansızlaşma ve iklim değişikliği arasındaki ilişki düşünüldüğünde, peyzaj restorasyonunun artan CO₂ seviyelerinin etkilerini azaltmak veya tersine çevirmek için etkili bir yöntem olabileceğini belirtmektedir.

Ayrıca, kentlerdeki parklar, bahçeler, kent içi yollarda bulunan bitki türlerinin ve özellikle ağaç türlerinin envanteri yapılarak başta CO₂ olmak üzere diğer sera gazlarının ne kadarını yuttuklarının hesap edilmesine dair nicel çalışmalar son yıllarda artış göstermektedir.

Örneğin Chicago kentinde yerel yönetim tarafından yapılan bir çalışmada kentte 42 ha yeşil çatı oluşturulur ve yılda 83.333 ağaç dikilirse 0.100 - 0.170 MMT (milyon metrik ton) eşdeğer CO₂ azaltılabileceği hesap edilmiştir (Anonim 2008). Paoletti vd (2011) İtalya'nın Floransa kentinde bir parkta yaptıkları çalışmada tutulan karbon miktarının 55.1t/ha olduğunu tespit etmişlerdir.

Kentlerde bu tip çalışmaları yapabilmek pek çok paydaşın bir arada çalışmasını gündeme getirmekte ve bu noktada peyzaj mimarlarına ve yerel yönetimlere ciddi görevler düşmektedir.

Uyum aşaması

Uyum, iklim değişikliği ile gözlenen ya da gözlenmesi beklenen etkilerin olumsuz sonuçlarını azaltmak ve hatta bu etkilerden yeni fırsatlar elde etmeyi sağlayacak şekilde ekolojik, sosyal ve ekonomik sistemlerin bu değişikliklere uyumlu

hale getirilmesini sağlamaktır. İklim değişikliği ile mücadelenin önemli aşamalarından biri olan uyum aşamasında da yeşil alanlar önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Wilby (2007), yeşil alanların kentlerde sadece kentsel ısı adası etkisinin azaltılması için değil taşkın riskinin azaltılması, hava kalitesinin iyileştirilmesi, habitatların birbirleri ile bağlantılarının desteklenmesi bakımından öneminden bahsetmektedir. Bilindiği üzere kentsel ısı adası, taşkın riskinin artması, hava kalitesinin bozulması, içme suyu temini, biyolojik çeşitliliğin azalması iklim değişikliğinin kentlerde ortaya çıkaracağı ya da etkisini arttıracığı sorunlar arasında yer almaktadır ve bu sorunların çözümünde yeşil alanlara önemli roller yüklenmektedir. Uyum aşamasında yeşil alanların rollerini şu şekilde açıklayabiliriz:

- **Yapılı çevrede ortaya çıkan iklim değişikliğinin etkilerinin, kentsel ısı adası etkisinin azaltılması, hava sıcaklıklarının düşürülmesi**

Gill vd (2007)'nin Greater Manchester'de 1961-1990 yıllarını baz alarak yaptığı farklı iklim değişikliği senaryolarına göre modelleme çalışmasında kent merkezi ve yüksek yoğunluklu konut alanlarında yeşil alanlardaki %10'luk azalışın 2080 yılında yüzey sıcaklıklarında 7 °C ile 8.2°C artışa neden olabileceği ortaya konulmuştur. Bu artış, yeşil alanlar aynı kaldığında 3.3 °C ile 3.9 °C arasında olacaktır. Bu nedenle artan sıcaklıklar karşısında belirlenecek uyum stratejisi yeşil alanların miktarını-parklar, özel bahçeler, yollar, kamu alanları gibi mümkün olan her yerde arttırmaya çalışmak olmalıdır. Elbette yapılaşmanın tamamlandığı alanlar-

da yeni yeşil alanların tahsisi ve tesisi mümkün değildir. Bu noktada yeşil çatılar, yeşil cepheler, demiryollarının çevresinin yeşillendirilmesi, bazı yolların yeşil yollara dönüştürülmesi, kent içi yolların ağaçlandırılması gibi alternatifler değerlendirilmelidir. İklim değişikliği gündeminde kentlerde uyum aşamasında literatürde sıklıkla karşımıza çıkmaya başlayan kavramlardan biri bölgesel ölçekteki yeşil altyapı çalışmalarıdır. Yeşil altyapı, doğal ve ekolojik süreçleri destekleyen ve sürdürülebilir toplumların sağlığının ve yaşam kalitesinin ayrılmaz bir parçası olan çok işlevli açık alan sistemi olarak tanımlanmaktadır. Yeşil alanların yaratılması, korunması, geliştirilmesi ve sürdürülmesini içeren/kapsayan yeşil altyapı eylemleri iklim değişikliği ile mücadelede cazip bir yöntem olarak tanımlanmaktadır (Anonim 2011). Bahçeler de kentsel alanların önemli bir bölümünü kaplamaktadır ve onların koruma değeri hafife alınmamalıdır. Fakat diğer habitatlar gibi bahçeler de iklim değişikliğine karşı hassastır (Wilby 2007).

Kent içindeki yeşil alanlar evapotranspirasyon yoluyla buldukları ortamın ısını düşürerek iklimi dengelemektedirler. Örneğin Streiling ve Matzarakis (2003) Almanya-Freiburg'da ağaçlık bir alanla ağaçsız bir alan arasındaki ortalama hava sıcaklığında yaklaşık 1°C fark olduğunu ve ağaç sayısı arttıkça, bu farkın da arttığını tespit etmiştir. Spronken-Smith ve Oke (1998) Akdeniz ikliminde yer alan Vancouver ve Sacramento kentlerindeki parkların çevresindeki yapısal alanlara oranla genelde 1-2°C daha serin, ideal

koşullarda ise 5°C daha serin olduğunu belirtmiştir.

Bu sıcaklık farkı da yeşil alanın büyüklüğüne bağlı olarak yeşil alandan belli bir mesafeye kadar etkili olmaktadır. Örneğin Jauregui, Mexico City'deki yaklaşık 500ha büyüklüğündeki Chapultepec Parkının 2km çevresindeki hava sıcaklığını etkilediğini belirlemiştir (Shashua-Bar, Hoffman 2000). Ca vd. (1998) ise Tama New Town'da 35ha büyüklüğündeki kent parkının eğer rüzgar da kuvvetli ise 1 km uzağına kadar hava sıcaklığı üzerinde etkili olduğunu belirlemiştir.

Bu çalışmalar kentlerdeki yeşil alanların iklim parametreleri ve enerji tüketimi konusunda etkili olabilmesinin ancak kent içinde dengeli dağıtılarak ve yeterli büyüklüklerde planlanması ile mümkün olacağını ortaya koymaktadır.

- Sel ve taşkınla mücadele
Son bilimsel çalışmalar, iklim değişikliğinin sel olaylarının küresel dağılımında ve şiddetinde değişimler olabileceğini göstermektedir. Gelecekteki potansiyel riskler, taşkın ve sel ile başa çıkmak için yerel kapasitenin güçlendirilmesine yönelik araştırma ve müdahale çalışmalarının önemini vurgulamaktadır (Few 2003). Yeşil alanlar suyun akış oranını ve hacmini azaltarak yüzey suyu yönetimine katkıda bulunur, kanalizasyon taşkınlarını önler. Geçirimsiz yüzeylerin azaltılarak yeşil alanların artırılması suyun toprağa geçmesine izin vererek sel ve taşkına karşı tedbir oluşturur. Ayrıca ağaçlandırma çalışmaları ile selin olumsuz etkilerine karşı tedbir alınması da mümkündür.
İklim değişikliğinin etkilerine bağlı olarak yaşanacak doğal

afetlerin riski altında olan alanların yapılaşmaya açılmak yerine yeşil alanlara ayrılması uyum çalışmalarında önemli bir strateji olarak kullanılmalıdır. Bu sayede kentteki risklerin azaltılarak kentin daha yaşanabilir ve sağlıklı gelişimi sağlanmış olacaktır.

Yeşil alanların iklim değişikliğinin etkileri göz önünde bulundurularak selleri önleme fonksiyonlarının yanı sıra, içme suyu kaynaklarına olumlu katkıları da düşünülerek kentler açısından uyum aşamasında önemlerinin ve değerlerinin yeniden irdelenmesi gerekmektedir.

- Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürekliliğinin sağlanması

Çizelge 1. Yeşil altyapı ile iklim değişikliğine uyum- gösterge tipolojisi (Gill vd 2007).

	Koridor	Leke	Matris
Sel/taşkın depolama	+++	++	+
İnfiltrasyon kapasitesi	+	++	+++
Evaporatif soğutma	+	+++	++
Gölgeleme	+	++	+++

Bu bağlamda özellikle kent içindeki ve yakın çevresindeki korunan alanlar yeniden ele alınarak değerlendirilmeli, kent ve yakın çevresindeki yeşil alanlarla bağlantısı kurulmalıdır. Bu alanların ekosistem hizmetlerinin kent için, hem ekolojik hem ekonomik faydaları unutulmamalıdır.

Biyolojik çeşitliliğinin korunması için geliştirilmesi gereken iklim değişikliği uyum stratejileri şu şekilde sıralanabilir:

Kentteki yeşil alanlar için iklim değişikliğinin etkileri düşünülerek eylem planları hazırlanması, Büyük ölçekli, birbiri ile bağlantısı iyi kurulmuş, sürdürülebilir bir yeşil alanlar ve korunan alanlar sistemi oluşturulması

Canlı türlerini ve habitatları iklim değişikliğinin etkilerinden korumak için ekosistem fonksiyonlarının onarılarak ve iyileştirilerek yönetilmesi

Tehdit ve tehlike altındaki türler için uygun yönetim eylemleri belirlenmesi/ geliştirilmesi

Mevcut politika ve programların iklim değişikliği göz önünde bulundurularak yeniden değerlendirilmesi ve gerekli mevzuat değişikliklerinin yapılması

Bu alanların yönetim çalışmalarına girdi sağlayabilmek için araştırmalara öncelik verilmesi

İklim değişikliğine uyum aşamasında yeşil alanların rolüne peyzaj ekolojisi perspektifinden bakıldığında yeşil alanların tipolojisinin nasıl olması gerektiği sorusu da cevaplanmaktadır. Çizelge 1'de bu tipolojinin değerlendirilmesi görülmektedir.

SONUÇ

İklim değişikliğinin yaşanan ve gelecekte yaşanacak etkilerinden ötürü kentsel yeşil alanların nasıl değiştiği ve büyük kentsel alanlarda yerel azaltma ve uyum hedeflerine nasıl katkıda bulunacağı, önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak ekosistemlerin karmaşık yapısı bu tip çalışmaları güçleştirmektedir.

Konunun disiplinlerarası yapısı peyzaj mimarlığı, ziraat, ormancılık, çevre mühendisliği, kent planlama disiplinlerinin bir araya gelerek çalışmalarını zorunlu kılmaktadır (Rosenzweig vd. 2009). Ancak artık günümüzde yeşil alanların kritik bir çevresel sermaye olarak görülerek stratejik olarak planlanması gerekmektedir (Gill vd 2007). Planların, yeşil alanların iklim değişikliği gündemi ile değişen rolünü kavrayarak kentlerdeki açık ve

yeşil alanları mümkün olduğunca korumaları, onarmaları, miktarlarını arttırmaları ve iklim değişikliği ile mücadelede önemli bir stratejik araç olduğunun farkına varmaları gerekmektedir.

Ülkemize baktığımızda bu konunun önündeki temel engeller; açık ve yeşil alanların öneminin ve fonksiyonlarının algılanamayıp hala basit düzeylere indirgeniyor olması, İmar Mevzuatının yeni ortaya çıkan ve çıkacak olan kavramları ve yaklaşımları uygulamaya dökmekten çok uzak olmasıdır. Bu noktada iklim değişikliği senaryoları ile birlikte geleceğin yeni "yeşil" meslekleri keşfedilirken asıl aktörün rolünün hatırlatılması gerekmekte ve bu konuda peyzaj mimarları olarak bizlere önemli görevler düşmektedir.

KAYNAKLAR

- Anonim 2008. Chicago's Greenhouse Gas Emissions: An Inventory, Forecast and Mitigation Analysis for Chicago and the Metropolitan Region, Research Summary, The Center for Neighborhood Technology, USA.
- Anonim 2011. Green Infrastructure to Combat Climate Change- A Framework for Action in Cheshire, Cumbria, Greater Manchester, Lancashire, and Merseyside. Northwest Climate Change Partnership, UK
- Ca V.T., Asaeda E.M., Abu E.M., 1998. Reduction in Air Conditioning Energy Caused by a Nearby Park. J. of Energy and Buildings 29, 83-92.
- D'Amato, G. and Cecchi, L., 2008, Effects of climate change on environmental factors in respiratory allergic diseases. Clinical & Experimental Allergy, 38: 1264-1274.
- Dhokal, S., 2008. Climate Change and Cities: The Making of a Climate Friendly Future (Chapter 7), In: Peter Droege, Editor(s), Urban Energy Transition, Elsevier, Amsterdam, Pages 173-192, ISBN 9780080453415,
- FAR 2007. Climate Change 2007: Impacts, Adaptation and Vulnerability. Contribution of Working Group II to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change M.L. Parry, O.F. Canziani, J.P. Palutikof, P.J. van der Linden and C.E. Hanson, Eds. Cambridge University Press, Cambridge, UK, 976 pp
- Few, R., 2003. Flooding, vulnerability and coping strategies: local responses to a global threat Progress in Development Studies, Vol. 3 no. 1 43-58
- Gill, S.E., Handley, J.F., Ennos, A.R., Pauleit, S. 2007. Adapting Cities for Climate Change: The Role of the Green Infrastructure, Built Environment Vol 33 No 1, 115-133
- Hunt, A., Watkiss, P., 2011. Climate change impacts and adaptation in cities: a review of the literature, Climatic Change, Volume 104, Issue 1, pp 13-49
- Kopenhag Mutabakatı (Copenhagen Accord), 2009. Report of the Conference of the Parties on its fifteenth session, 7-19 December 2009, Copenhagen, Erişim tarihi: 22/10/2012, <http://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/11a01.pdf>
- Kjellstrom T, Weaver HJ., 2009. Climate change and health: impacts, vulnerability, adaptation and mitigation. New South Wales Public Health Bulletin 2009; 20: 5-9.
- Paoletti, E., Bardelli, T., Giovannini, G., Pecchioli, L., 2011. Air quality impact of an urban park over time. Procedia Environmental Sciences, Vol 4, 10-16
- Penney, J. and Wieditz, I., 2007. Cities Preparing for Climate Change A Study of Six Urban Regions. Clean Air Partnership, Toronto, Ontario, Canada.
- Rosenzweig, C., Cox, J., Hodges, S., Parshall, L., Lynn, B., Goldberg, R., Gaffin, S., Slosberg, R.B., Savio, P., Watson, M., Dunstan F., 2009. Mitigating New York City's Heat Island: Integrating Stakeholder Perspectives and Scientific Evaluation, Bulletin of the American Meteorological Society 90(9):1297-1312.
- Seabrook, L., McAlpine, C.A., Bowen, M.E., (2011). Restore, Repair or Reinvent: Options for Sustainable Landscapes in a Changing Climate, Landscape and Urban Planning, 100, 407-410
- Shashua-Bar L, Hoffman M.E., 2000. Vegetation as a Climatic Component in the Design of an Urban Street: An Empirical Model for Predicting the Cooling Effect of Urban Green Areas with Trees. Journal of Energy and Buildings 3, 221.
- Spranken-Smith RA, Oke TR., 1998. The Thermal Regime of Urban Parks in Two Cities with Different Summer Climates. International Journal of Remote Sensing 18 (11), 2085-2104.
- Streiling S, Matzarakis A., 2003. Influence of Single and Small Clusters of Trees on the Bioclimate of a City: A Case Study. Journal of Arboriculture 29 (6), 309-316
- Svensson MK, Eliasson I., 2002. Diurnal Air Temperatures in Built-Up Areas in Relation to Urban Planning. Landscape and Urban Planning 61, 37-54.
- UN-DESA (United Nations, Department of Economic and Social Affairs-Population Division), 2012. World Urbanization Prospects: The 2011 Revision, CD-ROM Edition.
- TAR 2001, Climate Change 2001: Impacts, Adaptation, and Vulnerability, Contribution of Working Group II to the Third Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change, Ed. James J. McCarthy, Osvaldo F. Canziani, Neil A. Leary, David J. Dokken, Kasey S. White, Cambridge University Press, Cambridge, UK
- Wilby, R.L., 2007. A Review of Climate Change Impacts on the Built Environment. Built Environment, Vol 33 No 1, p: 31-45
- Yu C, Hien WN., 2006 Thermal benefits of city parks. Energy and Buildings 38, 105-120

BİYOLOJİK HAVUZLAR

Şükran Ayalp Peyzaj Yüksek Mimarı

Cep tel: (0532) 762 59 97
Ev tel: (0216) 417 18 99
sukranayalpster@gmail.com
Adres: Cumhuriyet Caddesi,
Gülçıkmazi Sokak,
No:5/2 34840
Küçüköyü - İSTANBUL

Günümüzün artan nüfusu, şehir baskıları ile yeni yerleşim birimlerini doğurmaktadır. Büyük şehirlerimizde toplam nüfusu 2000'i bulan dikey kasabalar hızla yükselmektedir. Yeni kurulan bu tarz yerleşimlerde farklı su öğelerinin (açık ve kapalı yüzme havuzları, açık ve kapalı çocuk havuzları, sıcak havuz ve jakuziler, su perdeleri, şelaleler, fiskiyeler, müzikli su gösteri göletleri, doğal göletler, nilüfer havuzları, çeşmeler, kaskatlı havuzlar ve göletler, akıntı ve oyun havuzları, lap havuzları, olimpik yüzme ve müsabaka havuzları, su kaydırakları, lazy river ve crazy river ... gibi) çok sayıda kullanıldığını görmekteyiz. Suyun devreye girmesiyle hem proje bazında hem de uygulama bazında ortaya mavi bir yüzey çıkmakta; bir odak noktası olan su öğeleri, eğlence ve spor amaçlı kullanıldığı kadar, yatay çizgisi ile bizi dinlendirmektedir.

Biyolojik Havuzların Tarihçesi :

1980'li yıllarda, Avusturya'da **Schwimmteich** adı ile bilinen, doğal sistemli yüzme havuzları yapan firma, 1990'lı yıllarda yaygınlaşan doğal hayatı koruma zihniyeti ile öne çıkmaya başlamıştır. Ardından Almanya'da **BioNova** adı ile bu tarzda yüzme havuzları yapan bir firma doğmuştur. Onu takip eden yıllarda da Avusturya'da **Biotop**

firması kurulmuştur. Yüzme havuzlarının, doğanın bir parçası olarak çalıştırılması ve kullanılması esasına dayanan bu havuzlarda kimyasal maddeler kullanılmamakta; doğal su kaynaklarının kendi kendilerini regenerere etme özellikleri dikkate alınarak tasarlanmakta, planlanmakta ve uygulanmaktadır. Bu havuzlar, bünyelerinde barındırdıkları fauna ve flora ile sucul bir biotopturlar. Bu nedenle öncelikle doğal göletlerin regenerasyon özelliklerinin incelenmesi gerekir.

Kimyasal Kullanılan (Geleneksel) Yüzme Havuzlarının Çalışma Prensibi :

Yüzme Havuzlarının çalışma prensibi 3 aşama üzerine kuruludur;

1-Filtrasyon : Fiziksel (su mekaniği: hidrolik), biyolojik ve kimyasal yöntemlerle olur.

- Katı atık filtrasyonu
- Mikron düzeyindeki küçük partiküllerin filtrasyonu

2-Dezenfeksiyon : Biyolojik ve kimyasal yöntemlerle olur.

3-Oksidasyon : Fiziksel (su mekaniği: hidrolik), biyolojik ve kimyasal yöntemlerle olur.

Genel olarak havuzlar bakteri, virüs ve mantar gibi mikroorganizmaların sudan uzaklaştırılması veya yok edilmesi için organik ve inorganik özellikteki katı, sıvı ve gaz dezenfektan maddelerle dezenfekte

edilir. Dezenfeksiyonu olmayan havuzlarda patojen mikroplar bulunur. Tifo, paratifo, verem, dizanteri, kolera, şap, cilt hastalıkları, çocuk felci, menenjit, yaz gribi, sarılık, göz hastalıklarına neden olan bakterileri ve virüsler ortama yayılır.

Ayrıca havuz suyunun pH'sini ayarlamak, askıdaki katı maddeleri çöktürmek, küf, maya ve yosun gibi canlıların oluşumunu engellemek ve bazı parametreleri dengelemek amacıyla havuz kimyasalları kullanılmaktadır. Bu kimyasallar; Ph düşürücü, Ph yükseltici, klor, çöktürücü, topaklayıcı, yosun önleyici ve öldürücü, sertlik gidericidir, kireç önleyici, berraklaştırıcıdır.

Biyolojik Havuzlar ve Yapımları:

Biyolojik havuz sisteminin temeli limnolojiye (göl bilimi) aynı zamanda biyolojik taklide dayanır. Doğal yüzme havuzlarının yapımında kullanılan uzun ömürlü biyolojik arıtma sistemi, doğal yöntemlerle suyu arıtarak sürekli biyolojik denge oluşturur. Sistemin temeli kontrollü su döngüsüdür. Sistem bir kere kuruldu mu ömür boyu devam eder. Hatta ekolojik yönden güçlendikçe daha doğal bir havuz oluşur. Biyolojik havuz; içinde çakıl, kum, bazalt taş ve filtre bitkilerinin bulunduğu regenerasyon havuzu ile içinde yüzülebilen havuz olmak üzere iki bölümden oluşur. Rejenerasyon havuzu, zararlı mineralleri ve bakterileri yok eden, su bitkilerini içeren bir botanik bahçedir. Tabanına Hindistan cevizi kabuklarından yapılan fiber serilirse olumlu sonuç verir. Üzerine minimum 30 cm. derinlikte olacak şekilde dere kumu, çakıl ve bazalt taş konulmalıdır. Deniz kumu, tuzlu olduğundan dolayı asla düşünülmemelidir. Sudaki hijyenik ortamı sağlayan sadece rejenerasyon havuzundaki bitkiler

değildir. Bu mikroorganizma ve planktonlar sadece rejenerasyon havuzunda değil, suyun her yerinde bulunur ve sürekli olarak arıtma işlemini gerçekleştirirler.

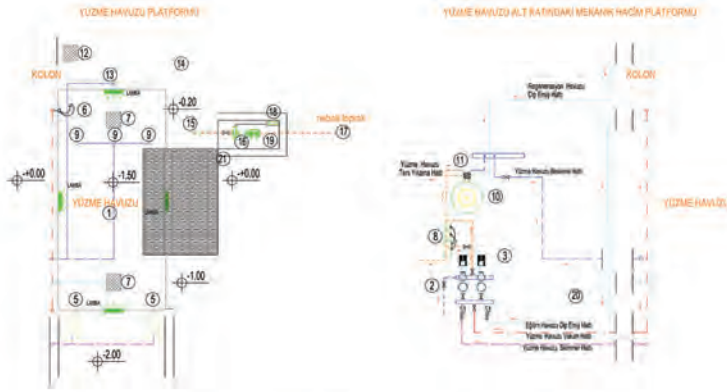
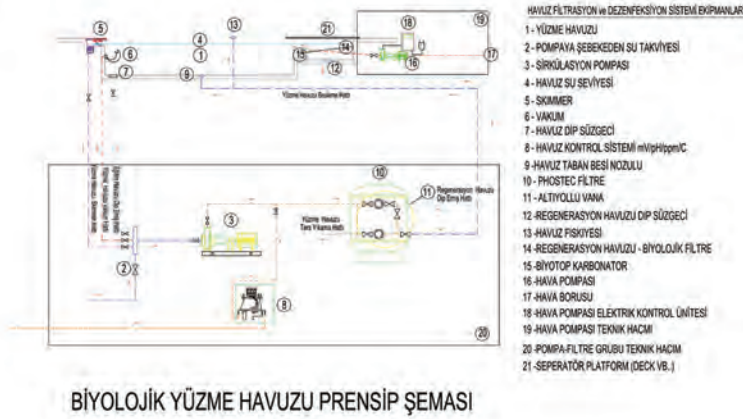
'Devir-daim Yoksa yani Suda Akıntı Yoksa - Oksijen de Yoktur'

Su bahçelerinde ve yüzme göletlerinde en büyük problem oksijen eksikliğidir. Daha doğrusu başta gelen problemdir. Yalıtımın iyi yapılması gerekir. Yalıtım iyi yapılmamışsa su kayıpları ve ardından su dolumu için ödenecek faturalar artacaktır. Yüzme ve regenerasyon havuzunun taban ve duvarlarında doğal taşlar, seramik, BTB, cam mozaik, fayans, Pebble kullanılabilir. Sadece yüzme alanının zemini çeşitli çakıllar ile kaplı ise zemini temizlemek mümkün olmaz. Böyle olunca da zemindeki tortular uzaklaştırılmadığı sürece çoğalırlar ve sonunda oksijen miktarında azalma meydana gelir. Betonarme veya panel havuz olarak inşa edilebilirler.

Yüzme havuzu bölümü minimum 30 m² olmalı, bir bu kadar alan da teknik hacimler ve regenerasyon havuzları için ayrılmalıdır (Şekil 1). En azından toplam 50 m² alana ihtiyaç vardır. Görsel efekti sağlamak için su yüzeyi 10 cm aşağıda olmalıdır. Elbette doğal yüzme havuzları bitkiler ile çevreledikleri için küçülmektedir. Havuzun uygun bir tarafında sıkıştırmadan kaçınarak bitkilendirmek daha doğrudur. Regenerasyon havuzunun yapılacağı yer problem değildir. Yüzme havuzunda sabit olan 140 cm. lik su derinliği; regenerasyon havuzunda gitikçe yüzeye doğru sığlaşır. Bu nedenle suyun derinliği değişken ve ısı değişimi de derin bölgeden sığ bölgeye (soğuk bölgeden sıcak bölgeye) doğrudur. Isı değişimi suyun hareketine yön verir. Özel olarak seçilip yerleştirilmiş,

yöresel bitkiler sayesinde su hem temizlenir hem de oksijen ile zenginleştirilir. Araştırmalar sonucunda su bitkilerinin azot, nitrat, potasyum ve fosfor gibi zararlı maddeleri ve mineralleri absorbe ettiği görülmüştür. Genel görüş sudaki azot ve fosfatın olabildiğince temizlenmesi üzerine kuruludur. Bu şekilde yosun oluşumu engellenir. Ayrıca insan vücudundan çıkan atıklar gibi çeşitli sebeplerden dolayı oluşan mikroplar ve zararlı bakteriler de bu bitkiler için besin kaynağıdır. Kolorimetre kullanılır. Kolorimetre basit bir test aletidir; amonyum, KOİ (kimyasal oksijen ihtiyacı) ve klor gibi parametreler için kapsamlı ölçüm yapar. Yosun konsantrasyonu en fazla 10 mikrogram/lit olmalıdır. Su sıcaklığının fazla yükselmesi engellenmelidir. Maksimum 28 °C'de sabitlenmeli, güneş yönüne yerleştirilecek ağaçlarla gölge sağlanmalıdır. Gerekli olan günlük bakım; skimmer ve bir süpürücü aracılığı ile yüzeydeki yaprakların vs temizlenmesi ve organik atıkların olabildiğince uzaklaştırılmasıdır. Bu şekilde ön temizliğe tabi tutulmuş su, önce biyolojik filtre tabakasını kapsayan regenerasyon havuzuna aktarılır, ardından regenerasyon havuzunun dibinde yer alan tahliye borusu ile Phostec filtreden geçirilir, biyokimyasal yöntemlerle suyun filtrasyon ve dezenfeksiyonu sağlanır. (Şekil 1). Pompa vasıtasıyla filtrelenmiş su, yenilenmiş olarak havuz tabanında bulunan besi nozulları ve şelale/fiskiyelerle yüzme havuzu taban ve yüzeyine aktarılır. (Şekil 1).

Şekil : 1

Şekil 1: Biyolojik Yüzme Havuzunun Yerleşimi ve Prensip Şeması

1- Biyolojik Havuzlarda Bitki ve Biyolojik Filtre Kullanımı:

“Dünya üzerindeki tüm yaşam; DNA, proteinler ve yağları oluşturmak için altı bileşeni kullanır: Oksijen, hidrojen, karbon, azot, fosfor ve kükürt”.

Su, içinde ve üstünde bir takım mikro ve makro organizmaları barındırarak hem onlara yaşam ortamı sağlar, hem de üremelerine yardımcı olur. Su içindeki bazı fitoplanktonlardan (bitkisel planktonlar) gelişmiş sucul bitkilere kadar tümü fotosentez yaparak sudaki bileşikler emer, enerji ile birlikte oksijen açığa çıkar. İlkel bitkiler olan bakteri, mantar ve yosun (alg)'un vücuda gelmesinin tek nedeni: Su+Güneş+Ortam sıcaklığı'dır.

Biyolojik filtre, yüzme havuz suyunun temizlenmesini sağlar. Bu, özel olarak geliştirilmiş filtre yatağından oluşur. Bir pompa yardımıyla su, taban besisi ve jet nozulları vasıtasıyla püskürtülür, filtre yatağı boyunca akar. Filtre yüzeyindeki ince gözenekler, su yosunu ve küçük partiküller halindeki diğer artıkları toplarlar. Biyolojik fitrenin yavaş akış hızı sayesinde suda bulunan zooplanktonlar korunur. Biyolojik filtre tabakasını oluşturan substrat yüzeyinde organik maddeler ve bakteri formları bitki kökleri tarafından emilerek ortamdaki dışarı atılır. Ayrıca, bitkilerin kökleri de kalıcı filtre tabakası vazifesini görür.

Biyolojik havuzlarda kullanılacak olan su bitkileri veya sucul bit-

kiler (helofit ve hidrofite) suyu çevreleyen, yüzme havuzu üst çizgisine yaklaştıkça bodurlaşan, yüzeysel, yayılıcı, oksijen üretici ve oksijen yayıcı sazlık ve bataklık bitkileri olmalıdır. Yine de sahanın mikroklimatik özellikleri dikkate alınarak lokal bir bitki tasarımı yapılmalıdır. Hızla üreyen sucul bitkiler belli aralıklarla kesilmeli ve budanmalıdır. Su derinliğine göre bunları 3 ayrı bölümde ele alabiliriz.

1.1- Gölet içinde (1 m. ve üstü); Alisma natans, Aponogeton distachyos, Azolla caroliniana, Callitriche stagnalis, Eichhornia ssp. (Su sümbülü), Hydrocharis morsus (kurbağa zehiri), Hippurus vulgaris, Hottonia palustris (su menekşesi), Lemna minor (su mercimeği), Lunularia cruciata, Nelumbo nucifera (lotus), Nuphar lutea, Nymphaea ssp (nilüfer), Nymphoides peltata, Pistia stratioides (su marulu), Polygonum bistorta (kurtpençesi), Potamogeton natans, Salvinia natans, Stratioides aloides (su aloe'si), Trapa natans (su kestanesi) gibi suda yüzen bitkilerin meydana getirdiği kütleler yüzeyi kaplar ve ışığın azalmasına yardımcı eder. Bunlar kökleriyle çamura tutunmuş bitkilerdir. Yaprak sapı ve gövdeleri çeşitli uzunlukta ve derinlikte olup yaprakları su yüzeyindedir. Yapraklar su yüzeyini örterek ışığı engeller ve Ceratophyllum demersum (su boynuzu), Elodea crista, Lagarosiphon major (göl otu) gibi su altı bitkilerinin gelişimini yavaşlatırlar. Birbirine karışmış yoğun gövde yığınlarından dolayı yüzen bitki bölgesinde toprak parçaları toplanmaya başlarken ölü bitki artıkları da tabanın süratle yükselmesini sağlayarak bataklık bitkilerinin yerleşmesi için uygun ortamı hazırlamış olur.

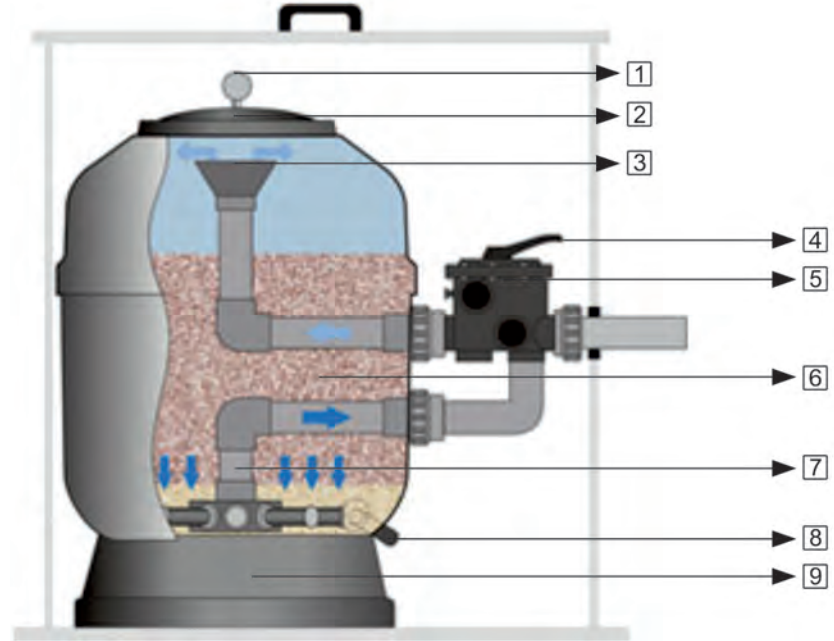
1.2- Su derinliği 50 cm-1 m. arasındaysa; kökleri dipte, su altın-

da yaşayan, gövdeleri ve yaprakları su yüzüne çıkan *Acorus calamus* (eğir otu), *Fargesia nitida* (bambu), *Phragmites australis* (kamış), *Scirpus ssp.* (saz otu), *Typha latifolia* (hasır otu) gibi rizumlu bitkilerin istilası kolaylaşır. Bunlar sazlık, bataklık bitkileridir. Hemen hepsinde bulunan dallanmış rizomlar sayesinde ortama kolayca yayılırlar ve su yüzeyini gölgeleyerek suda yüzen türlerin kısmen ya da tamamen kaybolmasına neden olurlar. Aynı zamanda ölü bitki artıkları ve sedimanların hareketlerini engelleyerek birikmesini dolayısı ile göl kenarlarının dolmasını sağlarlar.

1.3- Su kıyılarında (50 cm'e kadar); ilk gelen ışgalciler ortamdan çekildikçe artan ışık miktarı sebebi ile *Brunnera macrophylla* (brunnera), *Butomus umbellatus* (çiçekli saz), *Calla palustris* (bataklık yılan yastığı), *Caltha palustris* (Bataklık düğün çiçeği), *Campanula ssp.* (çan çiçeği), *Cardemine pratensis* (kardemin), *Carex ssp.* (bodur saz), *Cotula coronopifolia*, *Cyperus alternifolius* (Japon şemsiyesi), *Chrysopogon zizanioides* (vetiver), *Colocasia esculenta*, *Eleocharis ssp*, *Eriophorum ssp*, *Equisetum japonicum* (atkuyruğu), *Epilobium hirsutum*, *Galium odoratum* (yoğurt otu), *Geum rivale* (hint çukolatası), *Hosta ssp* (hotsa), *Houttuynia cordata* (hotuynia), *Iris germanica* (süsen), *Juncus effusus* (tirbüşon sazı), *Ligularia dentata* (ligularya), *Lysichiton americanus* (bataklık yılan yastığı), *Lysimachia mummularia* (para otu), *Lythrum salicaria* (mor aklar otu), *Mentha aquatica* (su nanesi), *Menyanthes trifoliata* (su yoncası), *Mimulus luteus* (musk), *Miscanthus giganteus* (gümüşi kamış), *Myosotis palustris* (Unutmabeni çiçeği), *Nasturtium officinale* (su teresi), *Orontium aquaticum*, *Osmunda regalis* (kral

eğreltisi), *Peltandra virginica* (ok yapraklı yılan yastığı), *Peltiphyllum peltatum* (hint ışgını), *Pontoderia cordata* (turna otu), *Primula denticulata* (çuha), *Ranunculus aquatilis* (su düğün çiçeği), *Sagittaria sagittifolia* (suoku), *Sparganium erectum*, *Teucrium scordium* (kurt-

verilmesi önemlidir. Çalı türlerinden *Acer palmatum* (Japon akçaağacı), *Astilbe ssp*, *Spiraea ssp* (keçi sakalı), *Cornus alba* (kızılçık), *Corylus avellana 'Contorta'* (tirbüşon fıncığı), *Hamamelis mollis* (cadı fıncığı), *Sorbaria aitchisonii* (yalancı keçi sakalı) dikilebilir.

Şekil 2 : Phostec Filtre

luca), *Valeriana officinalis* (kedi otu), *Veronica veccabunga* (yavşan otu), *Zantedeschia aethiopica* (gelin çiçeği) bulunan çayırlar haline dönüşmeye başlarlar. Bu bitkilerin hepsi su ve rüzgarla taşınan toprağı tutup, bitki artıklarını biriktirip, ortamın suyunu transprasyonla uzaklaştırarak habitatın değişmesine sebep olurlar.

İstilacı bir tür olan bambulardan ve bilhassa *Phyllostachys pubescens* (moso bambu) kaçınmak gerekir. Ayrıca topraktaki tuz oranı yüksek olan mıntikalarda yapılacak olan havuz çevrelerinde *Tamarix tetrandra* kullanılması, taban suyu yüksek mıntikalarda yapılacak havuz çevresi ağaçlandırmalarda *Salix ssp* (söğüt), *Eucalyptus ssp.* (ökaliptüs), *Tamarix ssp.* (ılgın), *Alnus ssp.* (kızılağaç) türlerine yer

- 1 Basınçölçer
- 2 Açma ve kapama
- 3 Besleme Hattı
- 4 Operasyon başlangıcı
- 5 Altıyollu vana
- 6 Filtre Materyali
- 7 Drenaj Borusu
- 8 Drenaj vanası
- 9 Zemin

2- Biyolojik Havuzlarda Phostec Filtre Kullanımı:

"PhosTec-Ultra Filtre sayesinde; Yosunlar zehirle yok edilmez, fosforun belli bir seviyede tutulması ile ölür. Yeni bir filtre malzemesidir (Şekil 2). İçinde bulunan demir klorür, kireç ve zeolit ile negatif yüklü fosfat iyonlarını bir miktarda gibi filtreye bağlar. Filtre malzemesi doyanaya kadar randıman devam eder. Yaklaşık senede bir yenisi ile değiş-

tirmek gerekir. Yeni PhosTec ultra filtre su döngüsüne entegre edilmiştir. Öncelikle su, biyolojik filtre ile mekanik ve biyolojik olarak temizlenir, organik atıklar dekompoze edilir. İki yıllık bir süre içinde yapılan ölçümlerle fosfor konsantrasyonunun düştüğü ve yosun oluşmadığı gözlenmiştir.

Geleneksel yüzme havuzu ile doğal havuzun mükemmel birleşimi olan Biyolojik Yüzme Havuzu, klor ve benzeri kimyasal temizlik maddelerine kesinlikle ihtiyaç duymadan, biyolojik filtre ve özel geliştirilmiş PhosTech-Ultra Filtre ile suyun her zaman saf ve hijyenik kalmasını sağlar. Aynı zamanda yok denecek kadar az bakım masrafı ve düşük işletme gideri sayesinde ekonomi ve tasarruf avantajı sağlar. Az yer kaplar. Phostec filtre havuz suyu hacmine göre 6 farklı ebatla üretilmektedir. "

3-Biyolojik Havuzlarda Biyotop Karbonator Kullanımı:

"Aktif toz veya yapraktan gelen nitrat ve fosfat durgun su içinde birikme eğilimindedir. Bu besinler yosun miktarının artmasının temelini oluşturur. Buna ek olarak, yoğun güneş ışığı da yosun miktarını artırır. Su içinde pH değerinin artması yosun büyümesine bağlıdır. Besin için yosun ile rekabet eden bitkisel filtre, düşük pH değerleri tercih eder. Yosun ise yüksek pH değerlerinde uygun ortam bulur. Normalde havuz zemininde karbondioksit miktarı yüksek bir seviyededir.

Karbonatör, saf hava ile çalışır. Havuz dışındaki borular vasıtasıyla zeminden emilen hava, karbonatör yoluyla biyolojik havuza geri üflenir. Bu havanın kimyasal bileşimi atmosferik havadan farklıdır. Elde edilen sonuçlar şaşırtıcıdır. Karbonatör ile ortamın oksijen miktarı artar, kar-

bondioksit miktarı düşer ve yosun miktarı azalır. Su bitkilerinin yaşam koşullarında herhangi bir değişiklik olmaz."

Kaynaklar:

- Klaas T.Noordhuis, 1996. *Encyclopaedia Of Garden Plants*. Rebo Productions Ltd., pp.253-272. The Netherlands.
- Prof. Dr. Turhan Baytop, 1994. *Türkçe Bitki Adları Sözlüğü*. Türk Dil Kurumu Yayınları : 578, sf. 150,189,199,239, 250,251. Ankara.
- Yvonne Rees & Peter May, 2001. *Su Bahçeleri Tasarım Kitabı*. DeryaNükhet Özer, Zerrin Özsüle, Necmi Aksoy Yem Yayınları : 82, pp.120-127. İstanbul.
- Yvonne Rees, 2006. *İç Mekan Su Bahçeleri Tasarımı*. Burcu Serdar Göknaar Yapı Yayınları : 118, pp.120-127. İstanbul.

Ek : Kimyasal Kullanılan Havuzlar İle Biyolojik Havuzlar Arasındaki Farklar:

Kimyasal Kullanılan Havuzlar

Klor ile dezenfeksiyonu yapılan havuzlardır.

Kapalı sistemdir, kimyasal süreçlerle işletilir.

Sürekli havuz kimyasallarına ödeme yapılır. Yüksek bakım masrafı söz konusudur.

Tek bir mekanik oda ve denge tankı (üstten taşma ise) vardır. Başka bir tali ortama gerek duyulmaz.

Çalışma sistemleri skimmer (yüzeyden emme) veya üstten taşma sisteminde inşa edilirler.

Ekolojik dengenin sağlanması, çevrenin korunması, doğaya saygı ana tema değildir.

Zemin çoğunlukla seramik, btb, cam mozaik gibi malzemelerle kaplıdır.

Su temizdir ve sterildir.

Sert peyzaj ile bütünleşir.

Kimyasalların egzama, cilt tahrişleri, göz yanmaları, kaşıntı gibi rahatsız edici özellikleri görülür.

Klor kullanıldığı için çocuklarda astımı tetikleyici etkisi vardır.

Su içinde organik bileşiklerle bir araya gelen klorun kanserojen etkisi vardır. Siyanürik asit, brom ve çeşitli hijyenik kremler bu etkiyi artırır.

Mayolarda renk ağarmaları görülür.

Havuz duvarlarında klorla bağlı tortu oluşur.

Klor ve diğer kimyasallar havuz iç kaplamasında kullanılan doğal taşlar (granit, mermer, kayrak, bazalt, andezit gibi) üzerinde aşındırıcı etki yapar. Kullanılsa bile zamanla aşınma meydana geleceği için tercih edilmezler.

Çevre ile kombine tasarım çalışmaları zordur.

Klor kullanımından dolayı pH değerlerini sürekli de-ğişkendir. Günlük pH ölçümlerin yapılması gerekir.

Ortam sadece yüzme havuzu olarak kullanılır.

Devr-i daim sistemi çalıştırıldığı ve kimyasal kullanıldığı müdetçe havuza girilir.

Kışın boşaltılmasına gerek yoktur.

Klor kullanımı havuz içinde var olan yararlı mikroorganizma ve planktonları öldürür.

Yapımından itibaren beklemeden kullanılırlar.

Biyolojik Havuzlar

Kimyasal kullanılmaz.

Kapalı sistemdir, doğal süreçlerle işletilir.

Bakım masrafı ve düşük işletme gideri sayesinde ekonomi ve tasarruf avantajı sağlar.

Çevrelerinde içinde sucul bitkilerin yaşadığı ilave bir biyolojik filtrasyonu ve regenerasyonu gerçekleştiren tali havuz olmalıdır. Biyolojik havuzun dezenfeksiyonu içinde phostek filtre ile pompasını barındıran teknik oda olmalıdır. Ayrıca bitkisel havuzda suyun oksijenini arttırmak amaçlı karbonatore gerek duyulmaktadır. Bu nedenle tali ortamlar daha fazladır ve daha çok yer kaplarlar.

Çalışma sistemleri skimmer (yüzeyden emme) veya üstten taşma sisteminde inşa edilirler.

Ekolojik dengenin sağlanması, çevrenin korunması, doğaya saygı ana temayı oluşturur.

Yüzme havuzu iç kaplaması ne olursa olsun bitkisel havuz bölümü çoğunlukla membran ve Hindistan cevizi filberi ile kaplanır.

Su temizdir ama çok steril değildir.

Yumuşak peyzaj (bitkisel) peyzaj ile bütünleşir.

Kimyasalların egzama, cilt tahrişleri, göz yanmaları, kaşıntı ... gibi rahatsız edici özellikleri bu havuzlarda görülmez.

Klor kullanılmadığı için çocuklarda astımı tetikleyici etkisi yoktur.

Mayolarda renk ağarmaları görülmez.

Havuz duvarlarında tortu oluşmaz. Ancak kışın yüzme havuzu tabanında sedimentasyon birikimleri oluşabilir.

Kimyasal kullanılmadığı için havuz iç yüzeylerinde doğal taşlar (granit, mermer, kayrak, bazalt, andezit gibi) kullanılabilir.

Çevre ile kombine tasarım çalışmaları kolaylaşır.

pH değeri biyolojik dengenin işlediği sezonda 7-8 arasında kalır.

Yüzme havuzunu helofit (sucul) bitkilerle paylaşmak gerekir.

Kolorimetre ile günlük yosun ölçümlerin yapılması gerekir.

Kışın su sıcaklığının düşmesi ile karbondioksit oranı artar ve sistem devre dışı kalır. Bu nedenle kışın havuza girilmemelidir. 22-24 °C bitkisel faaliyetlerin başladığı, bu nedenle de sistemin devreye girdiği sıcaklıktır.

Kışın boşaltılmasına gerek yoktur.

Havuz içinde var olan yararlı mikroorganizma ve planktonlar yaşatmak ve artırmak düşüncesi ile kururlar.

Randımanlı çalışmaları için en azından iki senenin geçmesi gerekir.

Zamanla regenerasyon havuzunda sedimentasyon oluşur, taban yükselir. Oluşan sedimentasyon tabakasının alınması gerekir.

SERT ZEMİN TASARIM VE UYGULAMALARINDA YENİ BİR YAKLAŞIM PLASTİĞİN KULLANILMASI

Mehmet Çetin, Ph.D

Temple University, Department of Civil and Environmental Engineering, 1947 North 12th Street, Philadelphia, Pennsylvania, United States of America, 19122
tel: (+1) 215 204 7814
fax: (+1) 215 204 4696
web: www.temple.edu
email: mehmet.cetin@temple.edu, mehmetcetin_43@hotmail.com
tel: (+1) 267 270 5180

Özet

Günümüzde tasarım ve uygulamalarında ortak olarak kullanılan geleneksel sert zemin uygulamalarından sonra meydana gelen yüzey deformasyonları, yüzeyde su birikintileri, drenaj problemleri bakım ve onarım masraflarının önüne geçilmesi göze çarpan bir problemdir. Aynı zamanda günlük hayatımızda vazgeçilmez olup sık sık kullandığımız plastik diğer bir çevresel geri dönüşümde büyük bir problem olmaktadır. Görüldüğü üzere iki birbirinden bağımsız düşünülebilecek problemi bir noktada birleştirerek çözülebilir. Bu iki büyük problemin çözümü için plastik sert zeminler büyük rol oynayabilir ki geri dönüşüm konusunda çözüm sağladığı gibi aynı zamanda drenajın sağlanması, bakım ve onarım masraflarını azaltabilir. Böylece yeni bir sürdürülebilir alternatif zemin uygulaması olarak karşımıza çıkmaktadır. Geri dönüşüm için kullanılan plastiğin eklenmesi ile geleneksel sert zemine kıyasla direnci geliştirilmiş ve geçirgenliği artırılmış bir sert zemin elde edildiği görülmektedir. Yollarda, kaldırımlarda, sert zeminlerde beton ya da asfaltlar üzerinde suların filtrasyonunu sağlamak ve geri dönüşümün kazandırılmasını sağlamak amacı ile peyzaj uygulamalarında ve tasarımlarında yeni bir yaklaşım olarak görülebilecek, günlük hayatta çok

kullandığımız plastiğin örneğin; pet şişelerin küçük parçalara ayrılıp eritilip beton ve asfaltla karışımı yapılarak sert zemin uygulamalarında kullanılabilir. Sert zeminlerin uygulanmasında yeni bir yaklaşım olacak bu karışım ile oluşturulan sert zeminler otopark, yaya yolları, bisiklet yolları, çocuk oyun alanları, basketbol ve tenis sahaları, spor alanları, garaj yolları, rekreasyon alanları ve otopanlarda da kullanılmaktadır. Hem sel sularını yüzeyde tutmadan filtre edebilirler hem de toprağı korumaya yardımcı olurken plastiğin de geri dönüşümünü sağlamış olurlar. Böylelikle günlük hayatımızda kullandığımız ve sık sık karşımıza çıkan plastiklerin geri dönüşümü sağlanarak çöp toplama yerlerinde sıkıntı oluşturması engellenecektir. Amerikan Plastik Endüstrisi Topluluğu (ASPI, 2012) tarafından bilindiği üzere 7 çeşit plastik türü nitelendirilmiş ve özel işaretlerle numaralandırılmıştır ki pet şişelerin altına baktığımızda üçgen işaretinin içinde yazan numara plastik türünü gösterilmektedir. Örneğin; küçük pet şişelerin alt kısmında genelde üçgen işaretinin içinde 1 rakamı bulunmaktadır ki bu PET ya da PETE (Polyethylene terephthalate) anlamını taşımaktadır. 2 HDPE (High-density polyethylene) genellikle plastik süt şişeleri ve şampuanlar, 3 PVC (Polyvinyl chloride) yemek paketleri, sıvı

deterjan konteynerleri, 4 LDPE (Low density polyethylene) ekmek ve donmuş yemek paketleri, çöp poşetleri, 5 PP (Polypropylene) içecek pipetleri, 6 PS (Polystyrene) plastik çatal bıçak, 7 Diğerleri (diğer 6 grubun dışında kalanlar) far camları şeklinde pet şişe türlerini örneklendirebiliriz. Sert zeminlerde geçirgenliği sağlamak için hava boşluğunun oluşturulması plastik karışımların devamlılığı ve performansı ile yakından alakalıdır. Yapılacak sert zemin uygulamalarına geçirgen çakıl taşları ve PET, PETE, HDPE, ve LDPE plastik karışımları asfaltla ve betonla karıştırılmaktadır. Plastiğin geçirgen sert zeminlerin tasarım ve uygulanmasındaki ana temada çevre ve güvenlik ön plandadır ki böylelikle drenaj sisteminin geliştirilmesi sağlanarak yüzeydeki tıkanıklığın önlenmesi, sel sularının bir an önce yeraltına geçmesi, toprağın korunması, kent sıcaklığının azaltılması, sert zeminlerde ki direncin artırılması ve sert zeminlerde kullanıcılar nedeniyle oluşan seslerin azaltılması sağlanabilecektir. Plastik karışımı geçirgen sert zeminleri iki ana

belirgin özelliği bulunmaktadır. Bunlar ilke ve en değerlisi çevresel açıdan geri dönüşümü sağlayarak plastiklerin çöp sahalarını doldurmasını engeller. İkincisi ise fırtınalardan sonra yüzeyde oluşan su birikintilerinin bir an önce yeraltına geçmesini sağlayarak yüzeyin ve toprağın korunmasını sağlamak ve suların yüzeyde kalmasını azaltmaktır. Plastiğin karışımlarda kullanılmasının bir diğer özelliği de sert zeminlerin yüzeyinde oluşan sesi azaltmaya yardım etmektir. Bir bütün olarak düşünüldüğünde plastik geçirgen sert zeminler gelecekte yapılacak tasarım ve uygulamalarda iyi bir drenajın sağlanması, toprağın korunması, maliyetlerin azaltılması geri dönüşümün sağlanması açısından çok önemlidir. Günlük hayatımızın vazgeçilmezi olan plastiklerin bu kadar kolay kullanım ve maliyetsiz geri dönüşümü sert zemin tasarım ve uygulamalarında kullanılarak sert zeminlerdeki fiziksel ve mekaniksel özellikleri artırılabilir. Böylece daha dayanıklı geçirgen yapıya sahip sert zeminler elde edilmiş olacaktır.

Peyzaj mimarları için sert zemin

yol ve kaldırım tasarım ve uygulamalarında yeni bir materyal olarak görülebilecek olan plastiğin beton yada asfalt ile karıştırılarak uygulanması hem günlük yaşantımızda kullandığımız çeşitli plastik maddelerin örneğinin; pet şişeler gibi geri dönüşümünü kolaylaştırmak hem de sert yüzeylerde meydana gelen fırtına ya da yağmur sonrası biriken suyun direkt olarak toprağa geçmesini sağlanabilmektedir. Geçirgen plastik beton yada asfalt karışımı hava boşluğu; toplam ağırlığının %1'i, %3'ü ya da %6'sı plastik, ve toplam ağırlığının ise %4'ü, %5'i, ya da %6'sı asfalt ya da beton içerebilmektedir. Plastik karışımın materyalin özelliği ile sıkı sert yüzeyi ile nemi uzaklaştırmayı temin edilebiliyor. Aynı zamanda sert zeminlerde meydana gelebilecek kar erimesi veya fırtına sonrası sellerden oluşabilecek bakımlarda bakım ve geliştirme fiyatlarını da düşürebilmekte ve drenajın gelişmesini sağlayabilmektedir. Böylece sert yüzeylerde meydana gelen kırılmaların ve bozulmaların önüne geçilmiş oluyor ve daha uzun süre dayanıklı olması sağlanabiliyor.

Şimdiye kadar yapılan tasarımlar ve uygulamalar gösteriyor ki geçirgen sert zeminler çevresel sorunların vurgulanmasında ve sürdürülebilir yeşil yapıda da etkilidirler. Haselbach vd. (2009)'a göre geçirgen sert zeminler otopark alanlarında ve yaya kaldırımlarında yağmur sularının zeminde kalmasını önlemek amacıyla tasarlandı ve uygulandı. Huang vd. (2010) ve Tennis vd. (2007)'ye yapılan çalışmalarına göre sert zeminler üzerinde inflatrasyonla biriken sel sularını hemen azalttığı görülmekte ve toprağa inflatrasyon sonunda yer sularına dönüşmesine yardımcı olmaktadır. Böylece sert zemin yüzeylerde kullanılan materyalin

Plastik karışımı asfalt otopark uygulama alanı

tasarımlarda da önemi göz önünde bulundurulabilir.

Yağmur suyu geleneksel beton ve asfalt üzerinde kalırken, plastik asfalt ve betonlu yüzeylerde su drenajı sağlanabilmektedir. Park alanlarında, yağmur suyu yere doğru sızmadan önce yer altı havzalarında filtrelenir. Amerikan inşaat mühendisleri topluluğu ve ulusal asfalt, sert zemin birliği yollarda drenajı sağlamak için yüzeyde suyu tutmadan direkt toprak altına filtrelemesinde kullanılan boru ve drenaj yapılarının kullanımını azaltmak için yerine direkt drenajı toprağa sağlamak amaçlı plastik asfalt yol yapım tekniği tercih etmektedir.

Geçirgen sert zeminler sellerden meydana gelen suların miktarını sadece azaltmak ya da çabucak yer zeminine geçirmekle kalmaz aynı zamanda sert zeminleri kuru tutmayı sağlayabilir (Subagio vd. 2005).

1970 yılında Franklin Endüstrisi Philadelphia Pennsylvania'da geçirgen sert zemin uygulamasını geliştirilmiş ve böylece sert zeminlerdeki suyun kalma süresini azaltılarak direkt yer altına geçmesi sağlanmıştır. 40% hava boşluğu ile oluşturulan sert zeminde fırtına sonrası oluşan suların sert yüzeyden asfalt toprağa zarar vermeden yavaşça filtresi sağlanarak drenajı sağlanmıştır. Sert zeminlerde oluşacak çakıl hareketlerinde bir bakıma önüne geçilmiştir (Adams ve Cahill, 2003).

Geçirgen zeminler özellikle otopark alanlarında çok uygun olarak kullanılabilir. Şimdiye kadar yapılmış başarılı ve uzun ömürlü uygulamalar özellikle Pennsylvania eyaleti civarında görülebilir. Geçirgen sert zeminler geleneksel sert zeminlere karşı daha üst düzeyde koruma, geçirgenlik ve uzun ömür sağlayabilmektedir. Geçirgen sert zeminler dayanıklılık ve sel yönetiminde de başarılıdırlar. Son zamanlarda geçirgen sert zemin uygulamaları özellikle Philadelphia şehrinde hızla artmaya başladı. Philadelphia'da Swartmore Koleji yürüme yolları, Penn New Okulu kentsel oyun alanı sert zemini ve North Caroline Üniversitesi'nde Chapel Hill otopark alanı sert zemininde geçirgen sert zemin uygulamaları yapılmıştır ve uygulamalara devam edilmektedir (Adams ve Cahill, 2003).

Plastik Üzerine Yapılan Çalışmaların Değerlendirilmesi

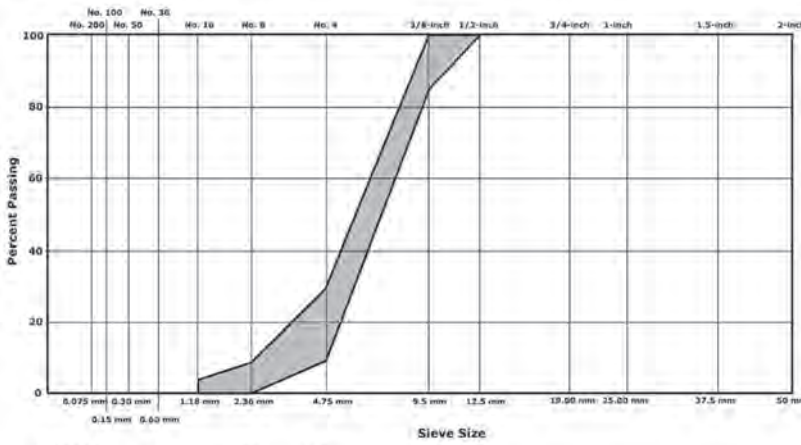
Plastik atıkların artması, belediyelerin plastiğin çeşitli kullanımalarını genişletmesi ve yeni gelişmiş teknolojilere öncülük yapmasına neden olmaktadır. Ulaşım departmanı araştırmacıları mühendislik projeleri ile alakalı geri dönüşüm plastiğinin performans olarak uygulanabilirliğin ekonomik ve ekolojik etkileri üzerine

Parçalanmış plastik LDPE

çeşitli çalışmalar geliştirmektedirler. Plastiğin hidrolik ve mekanik özelliği üzerine çalışmalar yapılarak ve bu çalışmada hidrolik geçirgenlik (k) ve dolaylı gerilme gücü (indirect tensile strength-ITS) testler uygulandı. Laboratuvar sonuçlarına göre geleneksel yapılan sert zeminler plastik karışımı ile yapılan geçirgen zeminlere bir alternatif sürdürülebilir geçirgen sert zemin olabilmektedir. Dolaylı gerilme gücü değerlerinin yüksek plastik içeriği ile birlikte eş zamanlı arttığı görülmektedir. Plastik karışımın içeriğinde plastik oranının arttığı gibi hidrolik değerlerinde olağanüstü bir şekilde azalma gözlenmektedir (McCain ve Dewoolkar, 2009 ve 2010; Delatte vd. 2009; Huang vd. 2010; Kevern vd. 2009; Henderson vd. 2009; Montes vd. 2005; Rizvi vd. 2009).

Sert zeminler PET, PETE, HDPE ve LDPE karışımları ile geçirgenlik, gerilme direnci, ve yorgunluk yılını genişletmeyi sağlayabiliyorlar. Plastiğin geri dönüşümü ile toprak beton ve asfalt mekanik olarak sabitleştirilmektedir. Plastiğin materyal ile karışımında temel olarak plastik materyalin plastik indeksinin artmasına ve materyalin sıkıştırma öncesi materyal verisinin azalmasına neden olabilir (Hassani vd. 2005; Hınıslioğlu ve Ağar 2004; Mallick ve Teto 2000). Plastiğin çeşitli kullanımlarından biri olarak yeni geçirgen sert zeminlerde yeni ve yaratıcı bu çalışmaya öncülük yapılabilmektedir. Yeni plastik geçirgen sert zeminlerin yapımında karışım elde edilmesi için yaygın işlem olarak geri dönüşüm için parçalanmış plastik parçaları, çakıl taşları, toprak, beton ya da asfalt ve gerekli belirgin bir sıcaklık (160°F) kullanılarak ısıtılıp karıştırılabilir. Isıtılan ve tüm materyallerle homojen bir şekilde karıştırılan karışım sıkıştırılmak için belirli bir özelliğe sahip 4 inçlik yada 6 inçlik hazır çember kalıplara dökülerek 50 çekiç darbesiyle arka ve ön yüzüne vurularak sıkıştırılabilir. Sıkıştırmadan sonra final ürünümüz gerekli

Şekil 1.1 Çakıl geçiş dağılımı AASHTO Numara 8 (Pavement Interactive, 2011)

testlere hazırlanır. Plastik karışımın özelliği basıncına, geri dönüşümlü plastiğin çeşitine ve çakıl taşlarının özelliğine göre değişir (Sobhan 1997; Meyers vd. 2006; Malloy vd. 2003; Balkum 2002).

Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada çakıl taşı olarak karışımda kullanılmak üzere ezilmiş kireçtaşları seçildi. Toplu ya da birikmiş gerekli numunelerden çakıl taşları alınarak Amerikan Topluluğu Eyalet Yolları ve Ulaşım Ofisi AASHTO (American Association of State Highway and Transportation Officials-AASHTO) numara 8'e göre elekten geçirildi (AASHTO, 2012). Buna göre AASHTO numara 3/8 inches 4, 8, 16 kullanıldı geçirgen kaldırım karışımı için Şekil 1.1 (Pavement Interactive, 2011) de ve Tablo 1.1 de görüldüğü üzere elekten geçirilen çakıl taşları ilk önce yıkandı ve sonra 24 saat 110 °C fırında bekletildi ve kurumaları için oda sıcaklığında kurutma raf-

Tablo 1.1 AASHTO 8 numara kullanılan çakıl boyut ve geçişi

AASHTO 8 numara	
Boyut mm	% Geçen
12.7	100
9.5	92.5
4.75	20
2.36	5
1.18	2.5

larına yerleştirildi. Uygulanan bu yöntem iyi bir kontrol sağlamakta ve aynı zamanda çakıl taşları karışımların fiziksel ve kimyasal özellikleri üzerinde olağanüstü etkisi bulunmaktadır.

Geri dönüşüm plastiği Amerikan Plastik Endüstrisi (ASPI, 2012) topluluğu tarafından sınıflandırılan 4 numaralı az yoğunluklu Polyethylene (Low density polyethylene-LDPE) plastik geçirgen kaldırımın oluşturulması için toplanmış ve parçalara ayrılmış ve kullanılmıştır. Tablo 1.2 de görüldüğü üzere LDPE (LDPE, 2012) özellikleri verilmektedir (Matbase, 2012 ve Dynalop corp, 2012).

Tablo 1.2 LDPE mekanik ve fiziksel özellikleri

LDPE özellikleri	
Mekanik özellikleri	
Elastikiyet katsayısı	200-400 mpa
Makaslama modulu	100-350 mpa
Gerilme direnci	8-12 mpa
Uzanim	600-650 %
Eğilme dayanımı	10-40 mpa
Verim gücü	15-20 mpa
Fiziksel özellikleri	
Işıl genişleme	150-200 e-6/K
Işıl geçirgenlik	0.3-0.335 W/m.K
Belirgin sıcaklık	1800-3400 J/kg.K
Erime sıcaklığı	125-136 °C
Yoğunluk	910-928 kg/m ³
Erime noktası	248 °F 120 °C
Maximum sıcaklık	176 °F 80°C
Minimum sıcaklık	58 °F 50°C
Su emilimi	0.005-0.015 %

LDPE toplanıp küçük parçalar şeklinde kesildi ve karışımın nem oranının kaybolmaması için kuru olarak 160 °F'lik fırına verildi. Karışıma aynı karışım sıcaklığı korunarak (160°F'da) %1'lik, %3'lük ve %6'lık LDPE eklenerek karıştırıldı.

Aynı zamanda karışımda asfalt PG 68-22 kullanıldı (Binder, 2012). Toplam karışım ağırlığındaki karışıma asfalt PG 68-22'in %4, %5 ve %6 oranında karıştırıldı. 160°F de karışımla aynı derecede karıştırılıp sıkıştırıldı.

Numunelerin Hazırlanması

Homojen bir karışıma ulaşmak için plastik parçaları asfalt PG 68-22 ve çakıl taşları ile 160°F'da fırına verildi. Homojen bir karışım 2 saat sonunda fırından alınıp karışım sağlamak için tüm materyal bir kaba döküldü ve metal çubukla karışımlar homojen bir şekilde karıştırılarak homojen bir karışım sağlandı. Karışım sıcaklığı korunarak karışımın soğuması bekletilmeden 4 inches çapında 2.5 inches yüksekliğinde silindir demir kalıplara döküldü ve sıkıştırılması yapıldı. Her iki yöne Marshall

Tablo 1.3 Geçirgenlik testi sonuçları

PG 68-22	Ortalama geçirgenlik geleneksel sert zemin ft/day	Ortalama geçirgenlik %1 LDPE ile sert zemin ft/day	Ortalama geçirgenlik %3 LDPE ile sert zemin ft/day	Ortalama geçirgenlik %6 LDPE ile sert zemin ft/day
%4	2.567	2.835	2.994	3.102
%5	3.725	3.906	4.117	4.290
%6	4.632	4.773	4.907	5.102

(AASHTO testlerinde kullanılan numuneleri sıkıştırma-yı sağlayan makine) çekici ile 50 basınç uygulandı. Sıkıştırılması bittikten sonra numuneler kalıplardan çıkartıldı ve direkt geçirgen testi ve dolaylı gerilme direnci testleri uygulandı.

Laboratuvar Testleri

Araştırmada numunelerin geçirgenlik ve dolaylı gerilme direnci ölçüldü. Geçirgenlik testi Fwa vd. (1998) ve Khoury vd. (2008) (araştırmasındaki işlem detaylarına)'e göre azalan yük yaklaşımı ölçülüp uygulanarak şekillendirildi. Dolaylı gerilme direnci Amerikan Test ve Materyaller Topluluğu (ASTM-American Society of testing and materials)'na göre C 6931-07 (standart test modu dolaylı gerilme direnci için) test moduna göre yönetildi.

Geçirgenlik Testi

Testler sonucu oluşturan sonuçların özetleri Tablo 1.3 de geçirgen plastik karışım numunelerinde geçirgenlik (k) gösterilmiştir. Laboratuvar sonuçları kıyaslandığında, plastik yüzdesi fazla olan geçirgen plastik sert zeminler geleneksel sert zeminlere göre daha fazla geçirgenliğe sahip olduğu görülmektedir. Aynı zamanda geleneksel sert zeminlerde kullanılan asfalt miktarı geçirgen düzeyini etkilemektedir ki plastik karışımı yüksek olan numunede geçirgenlik daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Tabloda ki sonuçlardan görüleceği üzere plastik karışımı sert zeminler suyu çabuk ve direkt olarak toprağa iletmektedirler ve böylelikle yüzey-

deki su birikimlerinin de önüne geçilmiş olmaktadır. Geçirgenliğin geleneksel sert zeminlere kıyasla daha fazla olmasının asıl nedeni plastik karışımlarda hava boşluklarının fazla olması nedeniyle geçirgenlik hızının artmasıdır. Tablodaki sonuçlardan da görüleceği üzere en yüksek plastik karışımın geçirgenliği daha fazladır ki sert zemin uygulamalarında ne kadar çok miktarda (toplam karışım ağırlığının yüzdesine bağlı olarak) plastik eklenirse karışıma yüzeydeki geçirgenlik o kadar arttığı görülmektedir. Tasarım ve uygulamalarda sert zeminler ile plastiğin karışımı yüzeyde biriken suların yer altına geçirgenliğini ve drenajı etkilediği görülebilmektedir. Yapılacak sert zemin tasarım ve uygulamalarında plastiğinde karıştırılması drenaj sorunun çözülmesini sağladığı gibi yüzeyde biriken tıkanmaları etkileyeceği aynı zamanda geri dönüşümede katkıda bulunacağı görülebilir.

Dolaylı Gerilim Direnci Testi

Tablo 1.4 de görüleceği üzere dolaylı gerilim direnci sonuçları sergilenmektedir. Laboratuvar sonuçları gösteriyor ki dolaylı gerilim direnci geleneksel sert zeminlere göre plastik karışımı daha azdır. Plastik karışımı sert zeminlerde karışıma plastik miktarının artırılması gerilim direncinin artmasını etkilediği görülmektedir ki drenajı ve geçirgenliği etkilemektedir. Aynı zamanda uygulama ve bakım olanaklarını da güçlendirmektedir. Geleneksel sert zeminler plastik karışımı sert zeminlerin aksine belli bir süreden sonra bakım ve geliştirme maliyeti yüksek olup yapımından çok kısa

Tablo 1.4 Dolaylı gerilim direnci

PG 68-22	Ortalama dolaylı gerilim direnci geleneksel sert zemin psi	Ortalama dolaylı gerilim direnci %1 LDPE ile sert zemin psi	Ortalama dolaylı gerilim direnci %3 LDPE ile sert zemin psi	Ortalama dolaylı gerilim direnci %6 LDPE ile sert zemin psi
%4	72	76	81	93
%5	83	89	94	98
%6	89	95	103	112

süre sonra hava şartlarına bağlı olarak çok çabuk bakım ve geliştirme gerektirirler. Yeni bir yaklaşım olarak plastik karışımı sert zeminlerde özellikle karışıma %6 LDPE oranında plastiğin karıştırılması ile plastik direnci artırılarak geçirgenlik de artırılır böylece yeni bir tasarım yaklaşımına farklı bir bakış açısı getirilmektedir. Her iki testin sonuçlarına göre geçirgen sert zeminlerde kullanılacak yeni bir sürdürülebilir alternatif zemin uygulaması kullanılabilir.

Sonuçlar

Yapılan çalışmada da görüldüğü üzere sert zemin tasarım ve uygulamalarında karışımın toplam ağırlığına göre belirli ölçüde plastik karışıma eklenebilir. Böylece günlük hayatımızda kullandığımız plastiklerin geri dönüşümü sağlanmış olup aynı zamanda çöp toplama yerlerindeki plastiklerin sıkıntı oluşturması engellenebilir. Sert zeminlere de farklı bir bakış açısı getirilmesini sağlayarak hem fiziksel hem mekanik işlev yapmaktadır. Sert zeminlerde yüzeyde biriken yüzey suların geçirgenliğini sağlayarak drenaj da büyük rol oynamaktadır. Böylece toprağın ve yüzeyin korunmasını sağlamaktadır. Ayrıca bakım ve onarım maliyetlerini geleneksel sert zeminlere göre daha aza indirdiği görülebilir.

Geleneksel sert zemin tasarım ve uygulamalarından sonra meydana gelen yüzey deformasyonları, yüzeyde su birikintileri, drenaj problemleri bakım ve onarım masraflarının önüne geçilmesi gerektiği günümüzde göze çarpan bir süreçtir. Plastiğin de çevresel olarak geri dönüşüm çoğu zaman problem olmaktadır. Bu iki büyük problemin çözümü için plastik sert zeminler büyük rol oynayabilir. Hem geri dönüşüm konusunda hem de dre-

nağın sağlanması, bakım ve onarım masrafların azaltılmasında yardımcı olabilir. Böylece yeni bir sürdürülebilir alternatif zemin uygulaması kullanılabilir. Geri dönüşüm için kullanılan plastiğin eklenmesi ile geleneksel sert zemine kıyasla direnci geliştirilmiş ve geçirgenliği artırılmış bir sert zemin elde edildiği görülmektedir. Öncelikle bu çalışma sürdürülebilir çevresel yeni bir yaklaşım olarak plastik karışımı sert zeminlerin geleneksel sert zeminlerden daha geçirgen bir yapıya sahip olup hidrolik ve mekanik özelliklerini değerlendirmeyi üstlenmektedir. Böylece yüzeyde biriken sularının direkt olarak toprağa geçmesini sağladığı gibi plastiğin sert zeminde kullanımı ile geri dönüşümü sağlamaktadır. Her iki testin sonuçlarına göre plastik karışım oranının fazla olması hem geçirgenliğin daha çabuk hem de direncin daha fazla olmasını etkilediği görülmektedir.

Laboratuvar test sonuçları gösteriyor ki tasarımlarda, planlamalarda ve uygulamalarda plastik karışımı geçirgen sert zeminler uygulanabilir ve sürdürülebilir ekonomik sert zeminler olarak görülebilmektedir. Plastik geçirgen sert zeminler iki önemli noktayı göstermektedir ki bunlardan en önemlisi çevresel olarak geri dönüşümü sağlamaktadır ve plastiklerin çöp sahalarını doldurmasını engellediği gözlemlenebilir. İkincisi ise fırtınalardan sonra yüzeyde oluşan su birikintilerinin bir an önce yeraltına geçmesini sağlayarak suların yüzeyde kalmasını azaltmaktır. Aynı zamanda da sert zeminlerin yüzeyinde oluşan sesi azaltmaya yardım etmektedir.

İyi bir drenajın sağlanması, toprağın korunması, maliyetlerin azaltılması geri dönüşümün sağlanması açısından gelecekte yapılacak tasarım ve uygulamalarda

plastikler sert zeminlerle karışımları sağlanmalıdır. Günümüzde her zaman kullandığımız ve karşılaştığımız plastiklerin bu kadar kolay bir kullanım ve maliyetsiz geri dönüşümü sağlanarak sert zeminlerdeki fiziksel ve mekanik özellikleri artırılabilir. Böylece daha dayanıklı geçirgen yapıya sahip sert zeminler elde edilmiş olacaktır.

Kaynaklar

- AASHTO, 2012. *American Association of State Highway and Transportation Officials*. Çeviren Mehmet Çetin. Siteye giriş Ekim 2011. <http://www.transportation.org/Pages/default.aspx>
- Adams Michele C., ve Cahill Thomas H., 2003. "Infiltration BMPs-Porous Asphalt Pavement and Beyond", *World Water Congress 2003*. American Society of Civil Engineer, 2004 (ASCE). Çeviren Mehmet Çetin. Siteye giriş 16 Şubat 2011. www.ascelibrary.org
- ASPI, 2012. "SPI Resin Identification Code - Guide to Correct Use", *American Society of Plastic Industry*. Çeviren Mehmet Çetin. Siteye giriş Ekim 2011. <http://www.plasticsindustry.org/AboutPlastics/content.cfm?ItemNumber=823&navItemNumber=1125>
- Balkum, E., 2002. "Aggregate Using Recycled Plastics", Çeviren Mehmet Çetin, U.S. Patent No. 6,488,766.
- Binder, 2012. *Asphalt 64-22*, Cas No 8052-42-4 PG-2010-321, NuStar Asphalt Refining, LLC, 4Paradise Rd. Paulsboro, NJ, 08066, Phone 856 224 7405.
- Delatte, N., Mrkajic, A. ve Miller, D.I., 2009. "Field and Laboratory Evaluation of Pervious Concrete Pavements", *Journal of the Transportation Research Board*, Çeviren Mehmet Çetin, Washington D.C., pp. 132-139.
- Dynalab Corp, 2012. *Plastic Properties of Low Density Polyethylene (LDPE)*, *Supplying Science and Education*, Çeviren Mehmet Çetin. Siteye giriş Ekim 2011.

- http://www.dynalabcorp.com/technical_info_id_polyethylene.asp
- Fwa, T.F., Tan, S.A., ve Chuai, C.T., 1998. "Permeability Measurement of Base Materials using Falling-Head Test Apparatus", *Transportation Research Record*, Çeviren Mehmet Çetin, No. 1615, 1998, pp 94-99.
- Hassani, A., Ganjoudoust, H. ve Abedin Maghanaki, A., 2005. "Use of plastic waste (poly-ethylene terephthalate) in asphalt concrete mixture as aggregate replacement", *Waste Manage Res*, Çeviren Mehmet Çetin, 2005: 23: 322-327.
- Haselbach, L., 2009. "Pervious Concrete and Mitigation of the Urban Heat Island Effect", *Transportation Research Board 2009 Annual Meeting CD-ROM*, Çeviren Mehmet Çetin.
- Henderson, V., Tighe, S. L., ve Norris, J., 2009. "Pervious Concrete Pavement: An Integrated 10 Laboratory and Field Study", *Transportation Research Board Annual Meeting*, Çeviren Mehmet Çetin, Washington D.C., January. 11, 2009.
- Hinislöglü, S. ve Ağar, E., 2004. "Use of Waste High Density Polyethylene As Bitumen Modifier in Asphalt Concrete Mix", *Materials Letters*, Çeviren Mehmet Çetin, 2004, 58, 267-271.
- Huang, B., Wu, H., Shu, X., Burdette, E.G., 2010. "Laboratory Evaluation of Permeability and Strength of Polymer-Modified Pervious Concrete", *Construction and Building Materials*, Çeviren Mehmet Çetin, 2010. 24, pp. 818-823.
- Kevern, J.T., Schaefer, V.R. ve Wang, K., 2009. "Temperature Behavior of a Pervious Concrete System", *Transportation Research Board 2009, Annual Meeting CD-ROM*. Çeviren Mehmet Çetin.
- Khoury, N.N., Khoury, C.N. ve Abousleiman, Y., 2008. "Soil Fused with Recycled Plastic Bottles for Various Geo-Engineering Applications", *ASCE Conference(2008)*, Proceedings 309, 42, Çeviren Mehmet Çetin.
- LDPE, 2012. *Low Density Polyethylene*, Husky, 2008 Polly America, 2000 West Marshall Drive, Grand Prairie, Texas 75051, Phone 800 527 3322, Press 7654, Çeviren Mehmet Çetin. Siteye giris Ekim 2011. www.poly-america.com.
- Mallick, R.B. ve Teto, M., 2000. "Evaluation of Use of Manufactured Waste Asphalt Shingles in Hot Mix Asphalt", 2000, Chelsea Center for Recycling and Economic Development Technical Research Program, Çeviren Mehmet Çetin, July 2000.
- Malloy, R., Kashi, M. ve Swan, C., 2003. "Fly Ash/Mixed Plastic Aggregate and Products", Made There from U.S. Patent No., 6,669,773, Çeviren Mehmet Çetin.
- Matbase, 2012. *Plastic Properties of Low Density Polyethylene (LDPE)*, Çeviren Mehmet Çetin. Siteye Giris Ekim 2011. <http://www.matbase.com/material/polymers/commodity/ldpe/properties>
- McCain, G. N. ve Dewoolkar, 2009. M. M. "Strength and Permeability Characteristics of 15 Porous Concrete Pavements", *Transportation Research Board Annual Meeting(2009)*, Çeviren Mehmet Çetin, Washington D.C, January, 16, 2009.
- McCain, G. N. ve Dewoolkar, 2010. "M. M. Porous Concrete Pavements: Mechanical and Hydraulic Properties", *Transportation Research Board 2010 Annual Meeting CD-ROM*, Çeviren Mehmet Çetin.
- Meyers, III, Swartz, J, Nathaniel, Kurczewski, N ve Kurczewski, M., 2006. "Recyclable Composite Materials Articles of Manufacture and Structures and Method of using Composite Materials", Çeviren Mehmet Çetin, U.S. Patent No. 6,984,670.
- Montes, F., Valavaka, S. ve Haselbach, L., 2005. "A New Test Method for Porosity Measurements of Portland Cement Pervious Concrete", *Journal of ASTM International*, Volume 2 Issue 1, Çeviren Mehmet Çetin.
- Pavement Interactive, 2011. "Graduation Test", *Pavement Interactive, Aggregate Gradations Plot*, 1 July 2011. Çeviren Mehmet Çetin. Siteye giris Eylül 2011. <http://www.pavementinteractive.org/article/gradation-test/>
- Rizvi, R., Tighe, S., Henderson, V. ve Norris, Jodi, 2009. "Laboratory Sample Preparation Techniques for Pervious Concrete", *Transportation Research Board 2009 Annual Meeting CD-ROM*, Çeviren Mehmet Çetin.
- Sobhan, K., 1997. "Stabilized Fiber-Reinforced Pavement Base Course With Recycled Aggregate", Ph.D. Dissertation, Çeviren Mehmet Çetin, Northwestern University, Evanston, Illinois, June, 1997, 303 pages.
- Subagio B., Kosasih D., Busnial, ve Tenrilangi D., 2005. "Development Of Stiffness Modulus And Plastic Deformation Characteristics Of Porous Asphalt Mixture Using Tappack Super™", *Proceedings of The Eastern Asia Society For Transportation Studies*, Çeviren Mehmet Çetin, 2005, Vol. 5, pp. 803-812.
- Tennis, P.D., Leming, M.L. ve Akers, D.J., 2007. "Pervious Concrete Pavements", *Portland Cement Association*, Çeviren Mehmet Çetin.

ACER PLATANOIDES L. "KRIMSON KING", BERBERIS THUNBERGII DC. "ATROPURPUREA" VE PRUNUS CERASIFERA EHR. "PISARDII NIGRA" TÜRLERİNİN SERA KOŞULLARINDA ÇELİKLE ÜRETİMİ*

İlknur Özkök Kaşıkçı

Ziraat Y. Mühendisi

Bolu Belediyesi, Çevre Koruma Ve Kontrol Müdürlüğü, Aşağısoku, Bolu

Tel/Fax: 0 374 212 7120
0 533 335 1259

e-posta: ilknur5514@hotmail.com

Pınar Köylü

Yrd.Doç.Dr.

Düzce Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Düzce

Tel/Fax :0 380 542 1137
0 380 542 1136

e-posta: koylupinar@yahoo.com

Bitkiler işlevsel ve estetik açıdan peyzaj planlamanın ve tasarımının en önemli bileşenlerinden birini oluşturur. Bitkilerin havayı temizleme, iklimi ıslanlaştırma, çeşitli hayvanlara yaşam alanı oluşturma, erozyonu önleme, rüzgâr perdesi oluşturma, gölgeleme, gürültüyü azaltma gibi işlevleri vardır. Bunun yanında mekân oluşturma, odak noktası veya fon yaratma, kötü görüntüleri engelleme, yapıların oluşturduğu sert etkiyi yumuşatma, fark edilmesi istenen görüntüleri çerçeveleme, yansımayı önleme, görsel aks yaratarak yaya ve taşıt trafiğini yönlendirme gibi özellikleri de bulunmaktadır (Booth, 1990; Motloch, 2001).

Genel olarak bir bitki; dokusu, biçimi ve ölçüsü açısından göze çarpsa da, bitkinin bulunduğu konumdaki vurgusunun asıl belirleyicisi bitkinin rengidir. Bu nedenle bitkilerdeki çiçek, yaprak, dal ve gövde renklenmeleri bir mekânın atmosferini değiştirerek, tekdüzelikli kırıp insanlar üzerinde farklı psikolojik etkiler yaratabilir (Booth, 1990; Motloch, 2001; Dirik ve ark., 2007).

Kırmızı renk özelliğine sahip bitkiler vurgu sağlayarak odak noktası oluşturmaları, yeşil ile zıtlık oluşturularak mekâna renk açısından çeşitlilik kazandırmaları nedeniyle,

kentlerde sıklıkla kullanılmaktadır (Booth, 1990; Motloch, 2001; Dirik ve ark., 2007). Bu bitkiler arasında akçaağaç (*Acer sp.*), kadın-tuzluğu (*Berberis sp.*) ve süs eriği (*Prunus sp.*) en çok tercih edilen türler arasındadır (Anonim, 1999; Arslan ve Çelem, 2001; Gültekin, 2007; Güngör ve ark., 2007). Ancak, kent içi bitkilendirmelerde çok kullanılan bu üç türün dışarıdan temin edilmesi maliyetli olmaktadır. Tohumdan üretimle ise türlerde aynı şekil ve renk kalitesinin yakalanamaması nedeniyle, belirlenen anaçlardan vejetatif yollarla üretim başarılarının araştırılması gerekmektedir.

Eşesiz üretim olarak isimlendirilen vejetatif üretim; gövde ve köklerden elde edilen parçalar yanında yaprak, yumru, kol, rizom (kökümsü gövde), stolon (ipçik), korm (soğanımsı gövde) gibi vejetatif bitki kısımlarından alınan parçalarla yapılan bitki üretim şeklidir (Genç, 2005). Vejetatif üretimde genel olarak çelik, aş, daldırma, ve diğer (doku kültürü vb) olmak üzere 4 temel yöntem uygulanmaktadır (Gültekin, 2007). Bunlardan çelikle üretim tekniği, üretilecek bitkiden alınan ve çelik adı verilen bir gövde, kök veya yaprak parçası ile yeni bir bitki oluşturma tekniğidir. Birçok bitki, farklı çelik tipleri (yaprak,

* Bu makale, Yrd.Doç.Dr. Pınar Köylü danışmanlığında, İlknur Özkök Kaşıkçı tarafından Düzce Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda tamamlanan "Bolu Kentinde Peyzaj Çalışmalarında Kullanılan Bazı Bitkilerin Çelikle Üretimi" başlıklı yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır.

gövde, kök çelikleri) kullanılarak başarılı olarak üretilebilmektedir. Kolay köklenen çok yıllık odunsu bitkiler için, açık alan koşullarında (fidanlıklarda) basit ve düşük maliyetle köklendirilebilen gövde çelikleri kullanılmaktadır (Tunçtaner, 2007).

Genel olarak çeliklerin köklendirilmesinde köklendirme ortamı, özellikle güç köklenen türlerin çeliklerinde büyük önem taşımaktadır. Köklendirme ortamı bu türlerde yalnız köklenen çeliklerin yüzde miktarına değil, aynı zamanda oluşan kök sisteminin tipine de etki yapmaktadır. Ancak çelikleri çok kolay köklenebilen türlerde, ortamın cinsi fazla önemli olmamaktadır (Ürgenç, 1998). Üretim ortamı olarak perlit, orman toprağı, humus, funda, ağaç kabuğu, kum, vermikülit, kayayünü, köpük (styromul), cüruf, hindistan cevizi lifi, çeltik kavuzu gibi çok çeşitli materyaller kullanılabilir.

Kırmızı renk özelliği ile çarpıcılığı olan ve uygulamalarda tek başına veya toplu olarak sıkça kullanılmak istenen bitkilerden *Acer platanoides* L. "Krimson King" (kırmızı çınar yapraklı akçaağaç), *Berberis thunbergii* DC. "Atropurpurea" (kırmızı kadın tuzluğu) ve *Prunus cerasifera* Ehr. "Pisardii Nigra" (kırmızı yapraklı süs eriği) türlerinin çelikle üretiminde kışın alınan çeliklerin; köklendirme ortamlarına, sürgün yaşlarına ve ortam sıcaklıklarına göre köklenme başarılarını belirlemek ve elde edilen veriler doğrultusunda üreticilere ve uygulamacılara önerilerde bulunmak amacıyla bir deneme gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda şu hipotezler kurulmuştur:

H₀: Bitki çeşitlerinin köklenme üzerine etkisi yoktur,

H₁: Kalemlerin bir yıllık veya iki yıllık olmasının köklenme üzerine

etkisi yoktur,

H₂: Köklenme ortamının köklenme üzerine etkisi yoktur,

H₃: Köklenme ortamının sıcaklığının köklenme üzerine etkisi yoktur.

Söz konusu deneme, Bolu İl Merkezinde bulunan, Bolu Belediyesi Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğüne ait kuzey-güney yönünde 32 m x 13 m boyutlarında bir cam serada gerçekleştirilmiştir. Serada havalandırma, kenarlarındaki pencereler ve giriş kapısıyla yapılmakta, ısıtma ise kömürle çalışan kalorifer sistemiyle sağlanmaktadır.

Denemede kullanılan bitkilerden *Acer platanoides* L. "Krimson King" İkinci Komando Tugayı alanından, Deprem Anıtı Parkı'ndan ve Belediye Meydanı'na yedi yıl önce dikilmiş olan ağaçtan, *Berberis thunbergii* DC. "Atropurpurea" çelikleri Bolu Terminal Bahçesinden ve *Prunus cerasifera* Ehr. "Pisardii Nigra" çelikleri ise Bolu kent merkezindeki Uğur Mumcu Parkı'ndan ve Çevre Koruma ve Kontrol Müdürlüğü bahçesindeki saksılı fidanlardan 16 Aralık 2008 tarihinde sabah saat 8:00'de bir ve iki yaşındaki kısımlardan olmak üzere 14-16 cm boylarında alınmıştır. Hazırlanan çelikler gölgede üstü kapalı bir şekilde saklanarak aynı gün saat 11:00 civarı köklendirme kaplarına dikilmiştir.

Çalışmada iki tür kap kullanılmıştır.

Bunlar; ısıtmasız ortamda plastik, iç yüzeyleri aşağıya doğru oluklu olarak imal edilmiş ve 32 adet bölmesi bulunan özel üretim kapları (viol) ve ısıtmalı ortamda ise, 50 cm x 200 cm boyutlarında dikdörtgen şeklinde saçıtan yapılmış beş adet metal yastıktır (Şekil 1).

Köklendirmede 5 farklı ortam kullanılmıştır;

1-torf; Yeniçağa sulak alanından çıkartılmış ve süs bitkileri yetiştiriciliğinde kullanılmak üzere işlenmiş malzemedir.

2- perlit

3-çam ve göknar ormanlarının ölü-örtü organik maddesi ile bunların kabuk ve ibrelerinin öğütülerek hazırlanan, kısmen çürütülmüş malzeme,

4-yukarıda sıralanan üç ortamın 1:1:1 oranında karıştırılmasıyla oluşturulan karışımli ortam

5- organik madde oranı çok düşük tanecik bileşimi toz (tın) olarak sınıflandırılan toprak.

Ortamlara özel bir sterilizasyon işlemi uygulanmamış, kaplar çelik dikimlerinden 6 gün sonra 1000 ppm'lik fungusit (Pomarsol Forte WP 80) ile sulanmıştır.

Çelik almaya başlanıldığında hava sıcaklığı 6 °C, çeliklerin dikildiği anda seranın sıcaklığı 17 °C olarak ölçülmüştür. Sıcaklık ve nem ölçümleri çeliklere yakın noktalara yerleştirilen termometre ve hidro-metrelerle sabah (8:00), akşam

Şekil 1. Çalışmada kullanılan 32 lik violer ve alttan ısıtılan metal yastıklar (Orijinal 2009).

(17:00) ve gece (24:00) olmak üzere, deneme süresince günde 3 kere ölçülmüştür. Ayrıca çeliklerin köklendiği ortamların sıcaklıkları da toprak termometresi ile ölçülerek çevrenin sıcaklığı (*ambient*) ile olan farkları belirlenmiştir. 16 Aralık 2008 ve 20 Nisan 2009 tarihleri arasında, sera içinin ve denemede kullanılan üretim ortamlarının sıcaklık ortalamaları aşağıdaki değerlerde hesaplanmıştır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Ölçülen ortalama sıcaklık değerleri (16.12.2008 - 20.04.2009).

Saat	Sera Sıcaklık Ortalaması (°C)	Altın Isıtılan Ortamlar Sıcaklık Ortalaması (°C)				Isıtılmamış Ortamlar Sıcaklık Ortalaması (°C)
		Perlit	Karışım	Organik Madde	Torf	
08:00	16.5	10.6	11.7	12	12.5	10
17:00	17.9	13.4	14.4	15	15.5	13.5
24:00	12.9	14.4	15.4	15.7	16.3	13.8

Sulama, çeliklerin bulunduğu ortamlar elle kontrol edilerek gerekli görüldüğü zamanlarda tüm çeliklere aynı anda ve belirli miktarda, sulama-bahçivanları ile yapılmıştır. Ayrıca nemin azaldığı durumlarda havanın nem oranını arttırmak için küçük pülverizatörle çelikler üzerine kireçsiz su püskürtülmüştür.

Deneme deseni olarak; 3 bitki çeşidinin X 2 çeşit kalem (1 ve 2 yaş) X 5 köklendirme ortamında X 2 kap sıcaklığında; 32 tekrarlı faktöriyel deneme deseni kullanılmıştır. Buna göre 60 deneme ünitesinin ve toplamda 1920 kalemin bulunduğu denemede, çeliklerin dikilmesinden 80 gün sonra (05.03.2009) başlayarak, iki ay boyunca her hafta her deneme ünitesinden rastgele

yöntemle belirlenen dört örnek (60 X 4 =240) çıkarılmıştır. Bunların köklenme oranları, kök uzunlukları (mm), kök yüzey alanları (mm²) ve kök ağırlıkları (g) belirlenmiştir (Şekil 2). Kök yüzeylerinin belirlenmesi için çelikler bir kap içine doldurulmuş su içinde bekletilip köklerin temizlenmesi sağlandıktan sonra, alan ölçerle (Bioscientific Ltd. Area Meter AM 300) alanları ölçülmüştür. Daha sonra kök örnekleri fırında 65 C⁰de 48 saat

kurularak hassas terazide tartılıp kök ağırlıkları hesaplanmıştır.

Sekiz hafta sonunda tüm çeliklerin köklenme oranları, kök uzunlukları, kök yüzey alanları ve biyo kütleleri belirlendikten sonra, denemenin başında kurulmuş olan hipotezleri test etmek için SAS (Statistical Analysis Software) 1996 ile istatistiki analizler yapılmıştır.

Araştırmanın sonucunda, *Berberis thunbergii* DC. "Atropurpurea" ve *Prunus cerasifera* Ehr. "Pisardii Nigra" kış çeliklerinin, vejetasyon döneminin başlarında köklendikleri görülmüştür. Ancak, *Acer platanoides* L. "Krimson King" çelikleri sekiz hafta boyunca köklenme sağlamamıştır. Bu durumda "H₀: Bitki çeşit-

lerinin köklenme üzerine etkisi yoktur" hipotezi reddedilmiştir. Anonim (1996), Anonim (1999), Arslan ve Çelem (2001), Gültekin (2007) ve Güngör ve ark. (2007) *Acer platanoides* L. "Krimson King" çeliklerinin köklenmesinin genellikle zor olduğunu belirtmişlerdir. Denemede *Acer platanoides* L. "Krimson King" çeliklerinin köklenmemesi de bunu desteklemektedir.

Denemede kullanılan iki yaş çelikleri, bir yaş çeliklerine göre yaklaşık iki kat daha fazla köklenme oranına sahip olmuştur. Buna göre, "H₀: Kalemlerin bir yıllık veya iki yıllık olmasının köklenme üzerine etkisi yoktur" hipotezi reddedilmiştir. Ürgenç (1998) de, bir dalın veya sürgünün çeşitli kısımlarından alınan çeliklerin köklenmeleri arasında farklılıklar görülebileceğini ve çoğu kez en iyi köklenmenin, dalın ve sürgünün fazla kalın olmamak şartıyla, dip kısımlarından alınan çeliklerde gözlemlendiğini ifade etmiştir. Ayrıca, çeşitli çalışmalarda (Thompson, 1986; Heller ve ark., 1994; Dick ve ark., 1999; Agho ve Obi, 2007; Ali, Malik, Sharma, 2008; Kaul, 2008) çelik yaşlarının köklenme üzerinde etkisinin türlere göre farklılık gösterdiği de belirtilmektedir.

Köklendirme ortamları, çeliklerin köklenme oranı üzerinde etkili olmuştur. Denemede çelikler, tür farkı gözetilmediğinde, en çok organik maddede, en az tınlı toprak ortamında köklenmiştir. Bu durumda, "H₀: Köklenme ortamının köklenme üzerine etkisi yoktur" hipotezi reddedilmiştir. Bu sonuç, çeşitli çalışmalarda (Thompson, 1986; Shiembo ve ark., 1996; Agho ve Omaliko, 2006; Athangana ve ark., 2006) belirtilen farklı köklendirme ortamlarının çeliklerin köklenme oranları ve kök ağırlıkları üzerinde etkili olduğu görüşünü de destek-

Şekil 2. Denemede kullanılan çeliklerin köklenme oranlarının ve kök uzunluklarının belirlenmesi (Orijinal 2009).

lemektedir. Bitki türleri açısından değerlendirildiğinde ise, *Berberis thunbergii* DC. "Atropurpurea" en iyi kök gelişimini organik maddede ve torfta göstermiştir. *Prunus cerasifera* Ehr. "Pisardii Nigra", beşinci ve altıncı haftalarda perlitte, yedinci haftada ise tınlı toprakta en fazla köklenme oranına (yaklaşık %75) sahip olmuştur.

Denemede, ısıtılmayan köklendirme ortamındaki çeliklerin, kontrolsüz olarak alttan ısıtılan köklendirme ortamlarındakilerden daha fazla köklenme oranı gösterdiği bulunmuştur. Isıtma yapılmayan violerde her ortamda köklenme gerçekleşmiştir. *Berberis thunbergii* DC. "Atropurpurea" çelikleri soğuk koşullarda, sıcak koşullardakilere göre 2,5 kat daha fazla köklenmiştir. Ayrıca, *Berberis thunbergii* DC. "Atropurpurea"nın ısıtılmalı koşullarda köklenen çelikleri, ısıtmasız ortamdakilere göre kök uzunluğu açısından avantajlı bir durum da sergilememiştir. *Prunus cerasifera* Ehr. "Pisardii Nigra" çelikleri ise, sıcak koşullarda köklenmemiştir. Buna göre, " H_0 : Köklenme ortamının sıcaklığının köklenme üzerine etkisi yoktur" hipotezi reddedilmiştir. Ürgenç (1998), seralarda vejetatif üretimde köklenme için genelde ortam sıcaklığının hava sıcaklığından yüksek olmasının (köklenme ortamı sıcaklığının 20–25°C ve hava sıcaklığının ise 15°C olmasının) iyi bir köklenme için istendiğini belirtmektedir. Bu denemedeki, ısıtılmalı ortamda köklenmenin başarısızlığının, kasaların kontrolsüz olarak fazla ısıtılmış (24°C) olabileceğinden kaynaklandığı düşünülebilir. Hartman ve Kester (1974)'in de ifade ettiği gibi, çok kısa bir zaman için bile olsa, aşırı derecede yüksek sıcaklıklar çeliklerin ölmesine sebep olabilmektedir.

Kısaca, bu çalışmada, *Acer platanoides* L. "Krimson King", *Berberis thunbergii* DC. "Atropurpurea" ve *Prunus cerasifera* Ehr. "Pisardii Nigra" türlerinin, sürgün yaşlarının, köklendirme ortamlarının ve köklendirme ortamı sıcaklıklarının, bu türlerden alınan çeliklerin köklenmesi üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. *Acer platanoides* L. "Krimson King" çeliklerinde köklenme görülmemiştir. Bu nedenle *Acer platanoides* L. "Krimson King"ların tohum veya aşı ile üretiminin, çelikle üretime göre daha başarılı olacağı düşünülebilir. Türlerimize göre değişmekle birlikte, iki yaş çelikleri ile üretimin tercih edilmesi önerilebilir. Üretilen türlerin köklenme başarıları, kullanılan köklendirme ortamlarına göre değişebilmektedir. Başarılı bir üretim için *Berberis thunbergii* DC. "Atropurpurea"nın organik madde ve torfta, *Prunus cerasifera* Ehr. "Pisardii Nigra"nın ise perlitte ve tınlı toprakta köklendirilmesi önerilebilir. Köklendirme ortamlarında kapların aynı sıcaklığı sağlayacak şekilde, kontrollü olarak ısıtılması önem taşımaktadır. Bu nedenle, köklendirme ortamlarının kap bazında kontrollü olarak ısıtılması da sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

Agho C. U., Omaliko C. M., 2006. "Initiation and growth of shoots of *Gongronema latifolia* Benth stem cuttings in different rooting media". *African Journal of Biotechnology*, 5 (5), pp. 425-428.

Agho, C. U., Obi, I. U., 2007. "Variability in Propagation Potentials of Stem Cuttings of Different Physiological Ages of *Gongronema latifolia* Benth". *World Journal of Agricultural Sciences*, 3 (5), pp. 576-581.

Ali, M., Malik, A. R., Rai Sharma, K., 2008. "Vegetative propagation of *Berberis aristata* DC. An endangered Himalayan shrub". *Journal of Medicinal Plants Research*, 2(12), pp. 374-377.

Anonim, 1996. *Orman Fidanlıklarında Teknik Çalışma Esasları*. T.C Orman Bakanlığı Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü AGM Yayınları Çeşitli Yayınlar Serisi No:1, Ankara.

Anonim, 1999. *Botanica*. Könenan, Cologne.

Arslan, M., Çelem, H., 2001. *Ankara'nın Egzotik Ağaç ve Çalıları*. TÜBİTAK Türkiye Tarımsal Araştırma Projesi Yayınları. Ankara.

Athangana, Z., Tchoundjeu, E.K., Asaah A.J., Simons, Khasa D.P. 2006. "Domestication of *Allanblackia floribunda*: Amenability to vegetative propagation". *Forest Ecology and Management*, 237 (1-3), pp. 246-251.

Booth, N.K., 1990. *Basic Elements of Landscape Architectural Design*. Waveland Press, Inc., Illinois.

Dick J., Magingo F., Smith R. I., McBeath C. 1999. "Rooting ability of *Leucaena leucocephala* stem cuttings". *Agroforestry Systems*, 42, pp. 149–157.

Dirik, H., Uzun, A., Altınçekiç, H., Kart, N. 2007. *Kent Bitkilendirme Teknikleri*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul.

Genç, M. 2005. *Süs Bitkisi Yetiştiriciliği (Temel Üretim Teknikleri)*. 1. Cilt. S.D.Ü Orman Fakültesi Yayın No:55 Isparta.

Gültekin, H.C., 2007. *Akçaağaç (Acer L.) Türlerimiz ve Fidan Üretim Teknikleri*. Çevre ve Orman Bakanlığı Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Müdürlüğü Fidanlık ve Tohum İşleri Daire Başkanlığı, Ankara.

Güngör, İ., Atatoprak, A., Özer, F., Akdağ, N., Kandemir, İ.N., 2007. *Bitkilerin Dünyası*. 2.Baskı. Lazer Ofset Matbaa, Ankara.

Hartman, H.T., Kester, D.E., 1974. *Bahçe Bitkileri Yetiştirme Tekniği*. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayınları:79, Ders Kitapları:2, Adana.

- Heller A., Borochoy, A., And Halevy, A. H., 1994. "Factors affecting rooting ability of *Coleonema aspalathoides*". [Scientia Horticulturae](#), 58 (4), pp. 335-341.
- Kaul, K., 2008. "Variation in rooting behavior of stem cuttings in relation to their origin in *Taxus wallichiana* Zucc.". *New Forests*, 36, pp. 217-224.
- Motloch, J., 2001. *Introduction to Landscape Design*. 2nd Edition. John Wiley and Sons, Inc., New York.
- Shiembo, P. N., Newton, A. C., And Leakey, R. R. B., 1996. "Vegetative propagation of *Irvingia gabonensis*, a West African fruit tree". *Forest Ecology and Management*, 87 (1-3), pp. 185-192.
- Thompson, W. K., 1986. "Effects of origin, time of collection, auxins and planting media on rooting of cuttings of *Epacris impressa* Labill". *Scientia Horticulturae*, 30 (1-2), pp. 127-134.
- Tunçtaner, K., 2007. *Orman Genetiği ve Ağaç Islahı*. Eğitim Dizisi:4 Türkiye Ormancılık Derneği, Ankara.
- Ürgenç, S., 1998. *Genel Plantasyon ve Ağaçlandırma Tekniği*. İÜ. Orman Fakültesi Yayınları Yayın No: 3644, Fakülte Yayın No:407, İstanbul.

ÜLKEMİZDE DİKEY BAHÇE İHTİYACININ DOĞUŞU VE TERCİH SEBEPLERİ

Peyzaj Mimarı

Mehmet S. GERÇEK

Silvanus Dikey Bahçe Proje

Yöneticisi

Silvanus Dikey Bahçe Mimarlık

Mühendislik ve İnşaat Ltd. Şti.

Adres: Çobanyıldızı Caddesi No:12

34860 Kartal/İstanbul

Telefon:0216 517 0650

Fax:0216 306 4420

e-mail: mehmet@dikeybahcem.com

web: www.dikeybahcem.com

Ülkemizde 20. yy'ın ortalarında hızlanan çarpık kentleşme, 21.yy'a gelindiğinde deyim yerindeyse insanlara nefes alabilecekleri boşluk dahi bırakmamıştır. Dolayısıyla bu kentleşme anlayışının insanlara yeterli yeşil alanı sağlaması da mümkün olmamıştır. Beton yığınları arasında yaşamaya mahkûm edilen insanların, beden ve ruh sağlıkları söz konusu kentleşme sürecinden olumsuz etkilenmiştir.

Neyse ki imar kanunundaki ve yapılaşmadaki reformlar bu kötü gidişatı tamamen durduramasa da oldukça yavaşlatmıştır. Bu durumun getirisi olarak kentsel tasarımcılar, mimarlar, peyzaj mimarları ve şehir bölge planlamacılar yeşil alanların yaşam kalitesi açısından önemini ve gerekliliğini projelerinde ortaya koyma imkânı buldular.

İnsanların ihtiyaçlarını karşılayabilecek standartlarda yeşil alanların planlanabilmesi; hem kent çehresinin güzelleştirilmesi açısından hem de daha sağlıklı bir kentleşme örneği sergilenmesi açısından önemlidir. Kentlerde bu planlamaların, özellikle de peyzaj mimarisinin gelişmesiyle birlikte tasarımcılar, mimarlar, peyzaj mimarları projelerinde; insanlar ise çevrelerinde yapılan uygulamalarda en güzelini, en farklısını arzu etmeye başladılar. İnsanların istekleri farklı peyzaj uygulamalarıyla birlikte, yurt dışında uzun yıllardır sağlık

ve estetik yönünden olumlu etkileri bilinen yeşil duvar uygulamalarını ön plana çıkardı.

Yeşil duvarlar, «yeşil cepheler» ve «yaşayan duvarlar» olarak iki ayrı dala ayrılır. Yaşayan duvarlar da kendi içinde; «modüler yaşayan duvarlar» (Saksı, Kaset, Raf Sistemleri) ve «dikey bahçeler» (keçeli sistemler) olarak ikiye ayrılır. Bütün bu sistemler içerisinde en uzun ömürlü sağlıklı ve estetik olanı dikey bahçelerdir.

Özellikle yapılaşmanın uzun yıllar önce tamamlandığı, yeni yeşil alan yaratmanın zor veya imkânsız olduğu alanlarda; yeni bir kimlik kazandırılmak istenen alanlarda; turistik potansiyeli olan, insanların ilgisinin yoğunlaşması istenen alanlarda; lüzumlu ancak kötü görünüme sahip istinat vb. duvarlarda, dikey bahçe diğer peyzaj uygulamalarından bir adım öne çıkıyor. Bunların yanında kişisel tasarım bahçeler, kış bahçeleri, teras bahçeleri yaratmak isteyen insanlar için de önemli bir tercih haline gelmiştir.

Dikey bahçelerin tercih sebepleri olarak, hem iç hem de dış mekâna uygulanabilmesi, bakım ihtiyacının çok az ve uygulayan şirket tarafından üstlenilmesi, uygulandığı mekânda yatayda önemli miktarda yer kaplamaması alandan tasarruf edilmesi buna rağmen etkisinin maksimum olması, yine yatayda

yeşil alan yaratmanın mümkün olmadığı alanlarda dikey olarak istenilen etkiyi sağlaması, kötü görüntüleri perdeleme amaçlı kullanılabilmesi gibi birçok sebep sayılabilir. Ayrıca mikro klimaya olan olumlu etkisi, CO₂ ve toz emilimi gibi kamusal yararları da göz ardı edilemeyecek boyuttadır.

Dikey bahçeler diğer yeşil alanlar gibi insanlara sağlıklı bir ortam hazırlarken, görüntüsü ve çektiği ilgi ile psikolojik bir rehabilitasyon sağlamaktadır. Bugüne kadar yapılan uygulamalarda, istenilen amaca fazlasıyla hizmet eden, uygulandığı alana değer katan, görme fırsatı bulan herkesin ilgisini çeken, estetik ve sağlıklı bir uygulama olduğunu fazlasıyla kanıtlamıştır.

Bütün bu olumlu seçim sebeplerinden sonra insanlara sadece dikey bahçelerini konumlandırmak istedikleri yeri seçmek kalıyor.

Fotoğraf Hak Sahipleri Mehmet S. GERÇEK Tufan ÇİVİCİ

Not: Fotoğraflar PMO Dergisi Dışında herhangi bir yerde hak sahiplerinin izni olmaksızın yayınlanamaz.

ANKARA'NIN İLK MEYDANLARINDAN ATPAZARI MEYDANI'NIN SORUNLARI

Dr. Ali Kemal ARKUN

ARKUN Mimarlık

Adres: Zülfü Tigrel Caddesi No:21
D-3 Blok Daire:203 Oran Mahallesi
06450 Çankaya
Ankara
Telefon: 0533 259 31 13
E-posta: alikemalarkun@yahoo.com

Ankara kent merkezinin ilk yerleşim yeri olduğu düşünülen, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Ankara Kalesi önemli bir tarihi, kültürel ve arkeolojik değerdir. Ankara Kalesi dışı yerleşim yayılımı Hisarkapısı önündeki Atpazarı Meydanı ve yakın çevresinde gerçekleşmiştir. Bu alan kentin gelişim tarihi açısından oldukça önemli bir odak noktasıdır.

Atpazarı Meydanı'nın kültürel peyzaj öğelerinin değişiminin ve dönüşümünün saptanması ile tarihi kimliğini olumsuz etkileyen etmenler bu çalışmada ele alınmıştır.

Atpazarı Meydanı'nın Tarihsel Gelişimi

Atpazarı (Hisarkapı) Meydanı, kuzeyde Ankara Kalesi'nin güney kapısı olan Hisarkapısı (Dışkale Kapısı), güneyde Çukurhan, Çengelhan ve Pilavoğlu Hanı ile çevrili, dış surun önündeki alandır.

Dışkale'nin Bizans döneminde (MS 7. yy.) inşa edildiği düşünülmektedir. Meydanın bilinen ilk yapısı Kale'nin surları ve Hisarkapısı'dır. Hisarkapısı öne yüzyıllar boyunca Kale'ye gelen kervanların konaklama yeri olarak kullanılmıştır. Tunçer'e (2001) göre ticaret ve zanaatla ilgili eylemler, surların kervan yoluna en yakın bağlantı sağlayan kale kapısının hemen dışına çıkmıştır. Ankara'da bu eylemler Hisarkapısı önünde ve kalenin güneyine doğru gelişmiştir.

Ayrıca bu eylemlerin kaleyi kervan yollarına bağlayan yol üzerinde bir meydan çevresinde olmak üzere yoğunlaştığı çeşitli kaynaklarda belirtilmektedir.

Selçuklu devrinin kervan ticareti yerine, Osmanlılar devrinde, artan tüketici kitleler önemli bir alışveriş canlılığı yaratmışlardır. Bunun sonucunda, önemli maddelerin elden ele devri pazar hizmetlerini çok arttırdığı için, pazarlıkların kapalı yerlerde geçmesi halinde büyük kazanç sağlanacağı anlaşılmış oluyordu. Bu dönemde kale dışına taşan ticaret eylemleri, genellikle bir bedesteni çevreleyen hanlar zinciri ve bunlara açılan sokaklarda sürdürülmüştür (Tunçer 2001). Ankara'da bu gelişme Atpazarı Meydanı'nın güneyinde görülmektedir. Osmanlı'nın güçlü olduğu dönemde, 15. yüzyıl ile 17. yüzyıl arasında bölgeye bir çok han inşa edilmiştir. Bundan dolayı meydan Hanlar Bölgesi olarak adlandırılmıştır (Sekil 1).

Sekil 1. 16 - 17. yüzyılda Atpazarı Meydanı çevresindeki hanlar ve çarşılar (Tunçer 2001)

Erdoğan vd. (2007)'ne göre pazar yeri niteliğinde olan Atpazarı Meydanı, Selçuklular döneminden itibaren at satışlarının ve bakımının yapıldığı yerdir. Bundan dolayı Atpazarı olarak adlandırılmıştır. Daha sonra halk pazarına dönüşmüştür. Osmanlı döneminde Atpazarı'nda çoğunluğunu çerçilerin işgal ettiği dükkanların yer aldığı, burada hayvan alım satımı yapıldığı sicil kayıtlarında yer almaktadır. Bedesten çevresinde kümelenen büyük hanlar ise, sadece konaklama değil aynı zamanda sanat ve ticaret işlevlerini yüklenmişlerdir (Tunçer 2001). Ancak yangınlar ve bakımsızlık gibi nedenlerden hanların bir kısmı yok olmuş, bir kısmı özgünlüğünü kaybetmiştir. 1920'lerde meydanın doğusu şehir dışı otobüslerin kalktığı ulaşım odağı olarak kullanılmıştır. Atpazarı Meydanı'nın kuzeydoğusundaki barakalar 1930'larda kaldırılarak meydan genişletilmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki imar faaliyetleri bu bölgede çok fazla etkili olmamıştır. Ankara'nın ticari önemini yitirmesi ve başkent ilan edilmesi gibi nedenlerden meydan ve çevresi önemini yitirmiştir. Bu bölgedeki onarım ve imar faaliyetleri, Bedesten ve Kurşunlu Han'ın onarımı, Ulucanlar ve Talatpaşa Bulvarlarının açılması, alanın çehresini değiştirmiştir (Tunçer 2001).

Ankara Kalesi ve yerleşim alanı 1985 yılında I. Derece Tarihi Kentsel Sit Alanı olarak ilan edilmiştir. Dışkale'deki yapıların Atpazarı'na yakın olanları restore edilip restoran, kafe ve hediyelik eşya dükkanlarına dönüştürülerek kaleye olan ilgi artırılmıştır.

1990'larda Hisarkapısı'nın doğusuna, dış surunun önüne tek katlı, metal duvarlı ve ondülin çatılı, birbirine bitişik 10 adet birimden oluşan Altındağ Belediyesi Kale Kuru Bakliyat ve Kuruyemişçiler Çarşısı yapılarak mey-

Çizelge 1. Atpazarı Meydanı'nın tarihi kimliğini olumsuz etkileyen etmenler

	Yapısal Peyzaj
BULGULAR	- Ankara'nın en eski meydanlarından olan Atpazarı Meydanı'nın 1930'lara kadar düz olmadığı, Hisarkapısı'ndan güneye doğru alçalan kademeli (teraslı) bir alan olduğu düşünülmektedir. Eski fotoğraflardan Hisarkapısı'nın girişinin doğal taş kaplama olduğu anlaşılmaktadır. Bu kaplama günümüze ulaşmamıştır. Ayrıca 1930'lu yılların fotoğraflarında Hisarkapısı'nın önünde ve batsına görülen tek katlı yapılar yıkılmıştır.
	- 1940'larda meydanın doğusundaki tek katlı barakamsı yapılar yıkılarak meydan genişletilmiş ve meydan nispeten düzleştirilmiştir. Meydan parke taş kaplanmıştır. Ancak daha sonra meydan asfalt kaplanarak tarihi doku zedelenmiştir.
	- Erdoğan vd.'ne (2007) göre Ankara, Frig Kralı Gordios'un oğlu Midas'ın bir gemi çapası (anker) bulduğu yerdir. Kentin Helen dilinde Ankyra olan adı, gemi çapası anlamına gelmektedir. Latince "Ankira"(Ancyra) kullanılmaktadır. Bunu sembolize eden yatık siyah büyük bir çapa Çengelhan ile Çukurhan'ın birleştiği duvarın önüne koyulmuştur. Ancak çevresi otopark olarak kullanıldığından algılanmamaktadır. Bilgi levhası da yoktur.
	- Hisarkapısı'nın girişi doğal blok taş, doğusundaki kaldırım andezit bordürlü parke taş, Çengelhan önü andezit, Çukurhan önü andezit ve kırmızı tuğla ile döşenmiştir. Meydan diğer bölümlerinde kaldırım yoktur. 1940'larda taş kaplama olan meydan zemini asfalt ile kaplanmıştır.
	- Çengelhan önünde alçak istinat duvarlı, merdivenli kaldırım yapılmıştır. Ancak bu kaldırım sokak eğimi ile uyumlu değildir, yaya dolaşımı için engel oluşturmaktadır.
	- Çengelhan ve Çukurhan'ın önünde otopark yeri ayırmak için tarihi dokuya uygun olmayan turuncu plastik kukalar yerleştirilmiştir.
	- Çukurhan'ın önündeki andezit plakta döşemenin yanında yer alan diğer döşemede granit küp taş derzli kırmızı tuğla kullanılmıştır.
	- Meydanın ortasında, Koyunpazarı Sokağının girişinde yıkılmış bir çeşmenin kalıntıları bulunmaktadır. Çeşmenin etrafı çöplük olarak kullanılmaktadır.
	- Hisarkapısı'nın batsındaki alçak brüt beton istinat duvarı ile doğusundaki örme taş duvar tarihi dokuyla uyumsuzdur.
	- Günümüzde meydanın güneyi ve doğusu düzensiz otopark olarak kullanılmaktadır. Yaya dolaşımı için hiçbir düzenleme yapılmamış, önlem alınmamıştır ancak turuncu plastik kukalar ile otopark yeri ayrılmıştır. Atpazarı Meydanı'nda çağdaş bitkisel ve yapısal peyzaj tasarımı ve uygulaması yapılmadığından tarihi kimlikli bir meydan olarak algılanmamaktadır.

dan daraltılmıştır.

Çengelhan 2003- 2005 restore edilip Rahmi M. Koç Müzesi adıyla Ankara'nın ilk ve tek sanayi müzesine dönüştürülmüştür. Çukurhan 2007-2010 yılları arasında restore edilerek butik otele dönüştürülmüştür. Çukurhan'ın doğusuna özel arkeoloji koleksiyonu müzesi yapılması planlanmıştır (Ek 1).

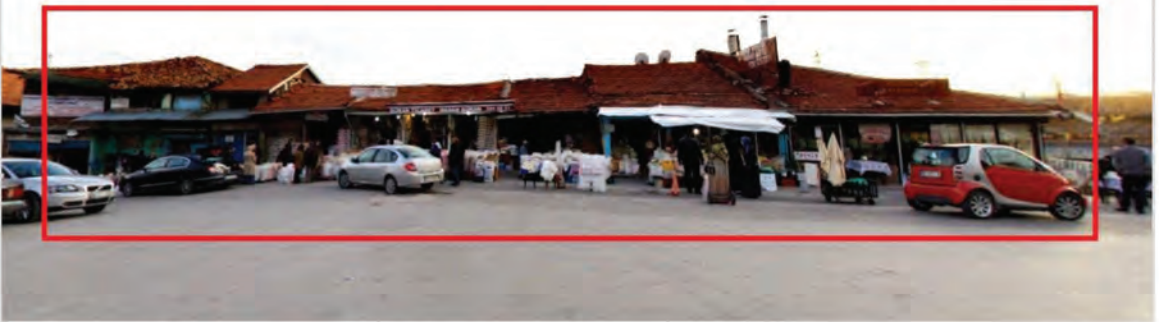
Değerlendirme

Atpazarı Meydanı'nın tarihi kimliğini olumsuz etkileyen etmenler analizler yapılarak çizelgeler halinde sunulmuştur (Çizelge 1 - 4)

Sonuç

Atpazarı Meydanı geleneksel pazarları ve ticarethaneleriyle yüzyıllar boyunca kentin iktisadi yaşamın kalbinin attığı yer olmuştur. Meydan ve çevresinin, oluşmaya başladığı zamandan günümüze kadar konut ve ticari alan kullanımı devam etmektedir. Ancak ticari eylemler farklılaşmış ve eski önemi kalmamıştır. Geleneksel el sanatları büyük ölçüde kaybolmuştur.

Çizelge 2. Atpazarı Meydanı'nın tarihi kimliğini olumsuz etkileyen etmenler

Yapısal Peyzaj		
		
1920'lerde meydan kademelidir (Cangır 2007)	Hisarkapısı zemini doğal döşenmiştir (Cangır 2007)	1930'larda Atpazarı Meydanı parke taş kaplaması (Cangır 2007)
		
Çengelhan önündeki rastgele yerleştirilmiş Çapa turuncu kukalar ve asfalt vb. tarihi dokuya uygun değildir (Orijinal 2012)	Çukurhan önündeki malzemeleri farklı kaldırımlar ve uyumsuz turuncu kukalar (Orijinal 2012)	Yıkılmış çeşme çöplük olarak kullanılmaktadır (Orijinal 2012)
		
Meydanın doğusundaki (Pilavoğlu Han'ın kuzeyi) bitişik tek katlı yapılar bakımsızlık ve uyumsuz eklemeler ile meydanın kimliğini olumsuz etkilemektedir, ayrıca yapıların önünde kaldırım yoktur (Parlak 2011)		

BULGULAR

Çizelge 3. Atpazarı Meydanı'nın tarihi kimliğini olumsuz etkileyen etmenler

Yapısal Peyzaj

Düzensiz otopark kullanımı nedeniyle meydanın güneyini tanımlayan iki tarihi yapının, Çengelhan ile Çukurhan'ın algılanması zorlaşmaktadır (Orijinal 2012).

Meydanın güney girişi ve güney doğusu tanımsız biçimde ,düzensiz otopark olarak, kuzeybatısı ise taksi durağı olarak kullanılmaktadır. Bundan dolayı yaya dolaşımı olumsuz etkilenmektedir. (Orijinal 2012).

Atpazarı Meydanı'nın kuzey sınırı oluşturan Hisarkapısı ve surların silüetini bozan öğeler (Orijinal 2012).

BULGULAR

Çizelge 4. Atpazarı Meydanı'nın tarihi kimliğini olumsuz etkileyen etmenler

Yapısal Peyzaj	
	 <p style="text-align: right;">ALİ KEMAL ARKUN - 2012</p> <p>Tarihi dokuya uygun olmayan, görüntü kirliliği yaratan, Hisarkapısı'nın ağılanması zorlaştıran öğeler (Orijinal 2011)</p>
BULGULAR	<p>1- Kale Taksi Durağı Kulübesi, önündeki çöp kutusu, Salkım Söğüt ağacı, oturma elemanları ile beton istinat duvarı tarihi dokuya uygun olmadığı gibi suru perdelemektedir. Hisarkapısı, Gözcü Sokak yönünden bu yapısal öğeler yüzünden algılanmamaktadır.</p> <p>2- Meydan ve çevresinde elektrik direkleri, kablolar ve aydınlatma elemanları estetik olmadığı gibi mekan bütünlüğünü bozmaktadır.</p> <p>3- Sur önüne yerleştirmiş telefon kutusu tarihi dokuya uygun olmadığı gibi görüntü kirliliği yaratmaktadır.</p> <p>4- Hisarkapısı'nın beyaz kolon parçaları eksilmiştir. Hisarkapısı kemerinin batısına delik açılarak doğusuna siyah metal yağmur borusu yerleştirilmiştir. Ayrıca kemerin üstündeki delikten siyah kablo geçirilmiştir.</p> <p>5- Hisarkapısı'nın her iki tarafına yerleştirilen çöp kutuları tarihi dokuya uygun olmadığı gibi görüntü kirliliği yaratmaktadır.</p> <p>6- Hisarkapısı'nın doğusundaki kaldırım tarihi dokuya uygun değildir. Bu kaldırım çok nadir kullanılmaktadır.</p> <p>7- Hisarkapısı'nın doğusundaki tarihi dokuya uygun olmayan tel çit derme çatma yapılmıştır, tarihi dokuya uygun olmadığı gibi görüntü kirliliği yaratmaktadır.</p> <p>8- Hisarkapısı Doğu Kulesi üstünde tel çit ve derme çatma eklemeler yapılmıştır, tarihi dokuya uygun olmadığı gibi görüntü kirliliği yaratmaktadır.</p> <p>9- Surun önü perdeleyen Kuru Bakliyat Semt Pazarı tarihi dokuya hiç uygun değildir, yaya-araç dolaşımını da olumsuz etkilemekte ve görüntü kirliliği yaratmaktadır.</p>

Meydan çevresindeki tarihi dokuya uygun olmayan eklemeler yapılar, meydanın gelişmiş güzel otopark olarak kullanımı, yayalara ayrılmış bölümlerin olmayışı ve diğer yapısal sorunlar nedeniyle alanda bütünlük yoktur. Meydanın tarihi kimliği algılanamamaktadır.

Tarihi kimliğinin algılanabilirliğini ve okunabilirliğini arttıracak, fiziksel ve sosyo-kültürel bütünlüğü sağlayacak bir anlayışla Ankara'nın en eski meydanlarından At pazarı Meydanı'nın katılımcı yöntem ile planlanması ve tasarlanması kültürel peyzajın korumasını ve sürdürülebilirliğini sağlayacaktır.

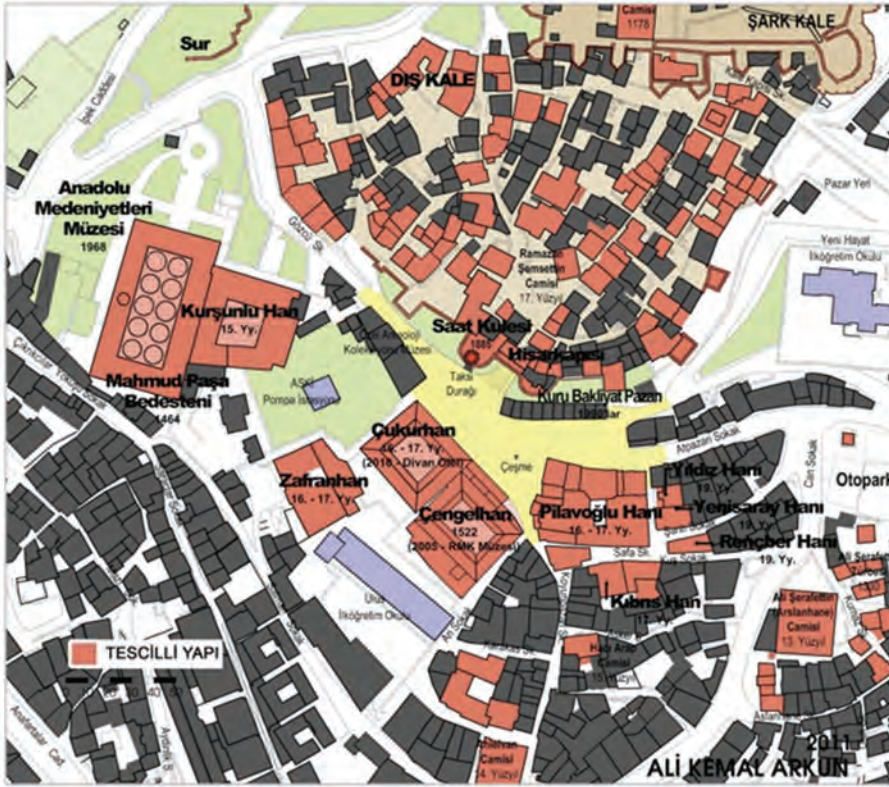
At pazarı Meydanı gibi kültürel peyzaj alanları, yerine yenisinin yapılması mümkün olmayan sadece bir toplumun değil tüm insanlığın ortak mirasıdır.

Kaynaklar

- Cangır, A. 2007. Cumhuriyetin Başkenti. Ankara Üniversitesi, 1422 s., Ankara.
- Erdoğan, A., Günel, G. ve Kılıcı, A. 2007. Ankara Tarihi ve Kültürü Dizisi 1- 8. ABB Yayınları, 2207s., Ankara
- Parlak, Z. 2011. Ankara Fotoğrafları Arşivi.
- Tunçer, M. 2001. Ankara (Angora) Şehri Merkez Gelişimi (14.-20.Yy.). T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 110s., Ankara.

Ekler

Ek 1. At pazarı Meydanı ve yakın çevresinin vaziyet planı (Orijinal 2011)

BAŞKENT MERKEZİNDEN ÇÖKERKEN

Bayazıt Oğuz AYOĞLU

Peyzaj Yüksek Mimarı

PROMİM Çevre Düzenleme,
Kentsel Tasarım Bil. Hiz. Tic. Ltd. Şti.
Adres: Güniz Sokak 33/14
Kavaklıdere 06700 Ankara
Tel: 03124670537
Fax: 03124277297
E-posta: oguzayoglu@gmail.com

Ülkenin ilk planlı şehri ve feodal despotik saltanat karşısında devrimin, yeni rejimin simgesi Ankara. Küçük bir yerleşkeden metropole uzanan bir başarı hikayesidir gelişimi. Belki de bu yüzdendir bunca önemine paralel, bunca örselenmişliği. Merkez’de oluşan Yenisehir’le (Kızılay), halkın yönetenlerle içiçeliğini hedefleyen hükümet kartiyesiyle, o günden merkezde araç trafiğini yavaşlatıp yayaya öncelik veren ana artere dik saplanan yollarıyla, açık ve yeşil alan sistemini kent içinde sürdüren yeşil çizgileriyle, plastik öğelerin kullanımındaki görsel ilişkileriyle, insanı ezmeyen yapı yükseklik hiyerarşisi ile yoktan var edilmiştir Ankara. Gelişen burjuva demokrasisiyle her siyasal iktidarın kendini ispat alanı olması da bundandır biraz.

Her güzelin kusuru vardır. İlk zamanlarında yönetici sınıfların ve yoktan yaratılan milli burjuvazinin varlıklı azınlığının hizmetinde olan elit kent merkezinin, geniş halk yığınları ve alt sınıflarla kucaklaşması uzun yılları bulmuştur. Bu buluşma ancak kent merkezinin planlılık ve peyzaj değerlerini kaybetmesi pahasına gerçekleşebilmiştir. 1950’lerde artık uluslararası sermaye ile entegre olmak isteyen örgütlü bir burjuvazi, devrimin kazanımlarından memnun olmayan, devrimin cefasını çekmiş ve yorulmuş yığınları da arkasına alarak

iktidarı aldığı anda, kuşkusuz olarak öncelik dünyanın ilk metropolü ve yüzyıllara yayılmış bir hükümlanlığın henüz tozlanmamış anılarını taşıyan İstanbul’a verilmiştir. Yahya Kemal’in “Ankara’nın en güzel yanı”nı yanlış tespit etmesi ile başlayan talihsizliğin açtığı yolda; buradan sonrası Ankara’nın devrimden aldığı itki ile yoluna devam edip, deformasyona ve yalnızlığa destansı direnişinin hikayesidir.

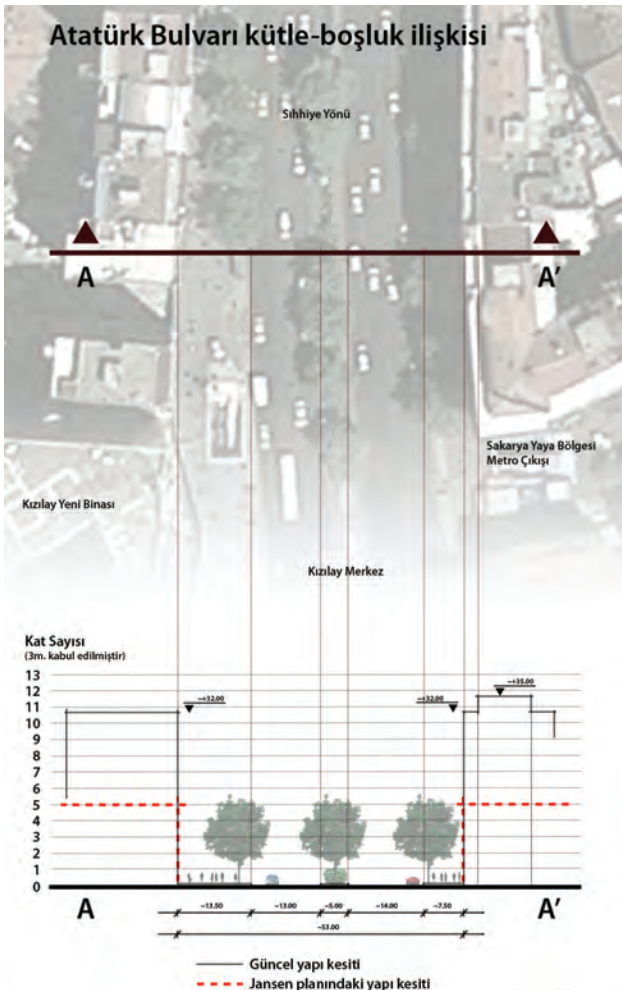
Toplu taşımın hep ardıl gündem olarak kalması; artan alışveriş merkezlerinin artık çekiciliğini yitirmesi üzerine tüketim festivallerinden medet umulması; kent merkezinde örselenen açık yeşil alan sistemine dair hamle yapılmazken, kent dışında çoğunluğun gündelik kullanımından uzak geniş açık yeşil alanlar yaratılması; kullanıcının meydan-park talebine lunaparkla yanıt verilmesi; kaza/ölümlere rağmen bisiklet yolları olmaması/yapılmaması; uygulamaları eleştiren meslek/bilim insanlarının, demokratik kitle örgütleri/akademilerin dinlenmek bir yana hakarete varan tepkilerle karşılanması; yanlış uygulamaların yerel yönetim ve yöneticilere sunulan ödüllerle meşru gösterilmesi; bugün Ankara genel peyzajının güncel bileşenleridir.

Oysa merkez’de çalkalanma daha devrim sürerken başlamıştır. Hükümet kartiyesinin inşaa süreci tartışmalarla başlamış; Ankara’ya

gelmiş ve yerlinin devrimden sonra gideceğini düşünüp “yaban” dediği yöneticiler ve yakın çevreleri kadastral yapıdan, imar planlamasına geçileceği bilgisine öncelikli sahip olmanın avantajını kullanarak Yenişehir’de aldıkları arsaların kamulaştırılmasıyla zarar etmek için projeye türlü gerekçelerle karşı çıkmışlardır. Bunların sonucu, Güven Anıtı’ndan Parlamento kapısına uzanan, halk ve yönetimi kaynaştırması hedeflenen aksın İçişleri Bakanlığı Binasının geçişe izin ver-

Şekil 3

meyen mimarisi ile kesilmesidir. Sanki bazı yöneticiler halkla içiçe olmak istememiş gibidir. Bugün aleyhte alınmış 4 mahkeme kararına rağmen yapılmış Akay Kavşağı ile perçinlenmiş bu kesintinin bir adım sonrası, Parlamento’nun yapıldığı arazinin yirmi bin TL yerine iki buçuk milyondan fazla bedel karşılığı, zarar edilerek kamulaştırılması ile devam eder. Daha sonra yapılan Milli Eğitim Bakanlığı’nın farklı mimari dili buna eklenir.

Aksın yeşil başlangıcı Güvenpark da günümüze yaklaştıkça nasibini alır; dolmuş ve otobüs duraklarına, projedeki yeri yöneticiler tarafından değiştirilen metro istasyonu çıkışlarına hep kendinden, yeşilinden verir. Bulvarın ilk halinde içinde yürüyüş yolları bile olan orta refüjleri motorlu taşıtlar lehine giderek incilir.

Planlama “komünist icadı”dır, bütünlüklü planlama zor ve çok bileşenlidir. Uygulaması da zordur, çünkü mali spekülasyon hep siyasi bir güce sırtını yaslar ve “bizim polislin elinden bir yankesici kaçamaz: Fakat bir ev, bir mahalle, bir şehir kaçabilir” (Atay 2009). Kaçılır yeni planlama çalışmalarından, ya da kolayına kaçılır planlama çalışmalarında. 1951’de bitişik nizamla izin verilmesiyle kaybedilir yeşile sisteme katılıp nefes alan yapı arası açıklıklar. Kat yükseklikleri yeniden ve yeniden artırılır her müdahalede. Kızılay 3 kez yıkılıp yeniden yapılır.

Kurum olarak Kızılay da kar etmek ister tüm bu süreçte. Halka açık yeşiller içerisindeki 1929’da projelendirilmiş tarihi Kızılay binası, kanunsuz biçimde yıkılır. Ankara’da bu yıkımın yaşandığı 1979 yılında doğan bir bebek, eskiden halka açık bu arsaya ancak 30’lu yaşlarında ayak basabilecek, ancak aynı yeşil orada bir daha hiç bitmeyecektir. Onun yerine bugün; 1980’de yapılan yarışmayı kazanan projenin

Şekil 2

ancak 1992'de pek çok tartışma ile uygulamaya başlanabilmiş ve uygulanması da yine tartışmalarla sürmüş, Londra'da 1986'da tamamlanan London Bridge No.1 binasının bir benzeri, Kızılay Alışveriş Merkezi olarak yükselmiştir (Şekil 1 - Anonim 2012).

Hükümet kartiyesinin başlangıç noktası olan Güven Anıtı, çevresindeki kütlelerin ağırlığı ile ezilmiş, anıtsallığını kaybetmiştir (Şekil 2 - Güven Anıtı'nın çevresiyle geçmişteki (Anonim 2010) ve bugünkü oransal ilişkileri). Benzer bir kaderi paylaşan Zafer Anıtı ile görsel ilişkileri kesilmiş, Sıhhiye-TBMM arası korunabilmiş tarihi yapıların aldırıldığı nefese inat, insanı ezen yüksek duvarlı bir koridora dönüşmüştür (Şekil 3 - Atatürk Bulvarı kütle-boşluk ilişkileri temsili kesiti). Zafer Meydanı'nın Batı yakası'ndaki park, bulvardan kavaklarla ayrılmış ve yoğunlukta bir soluklanma

cebi vazifesi görmüştür 1960'lı yıllara kadar. O da yerini şu an üzeri anlamsız/fonksiyonsuz bir sert zemine dönüşmüş yer altı çarşısına (Zafer Çarşısı) terketmiştir (Şekil 4 - Bugün Zafer Çarşısı olan bölgenin dönüşümü (Anonim 2009, 2010)).

Hep mi kötü şeyler olur? 1978'de İzmir Caddesi'nin yayalaştırma çalışmaları ile başlayan yayalaştırma hareketi 12 Eylül darbesi ile sekteye uğramış olsa da 1986'da Yalçın-Beate Oğuz projesiyle devam eder. Her ne kadar bu projede Güven Park yeniden düzenlenerek anıtın konumu değiştirilmiş, tarihi aks bozulmuş ve Zafer Meydanı'nın Batı yakasında korunabilmiş yeşil alan otoparka dönüştürülmüş olsa da, bu öneriler tepkiler sonucu uygulanmamıştır. Ancak bunun yanında önerilmiş ciddi ve kapsamlı yayalaştırma çözümlerinin bir kısmı da uygulanmayanlar listesindedir. Örneğin genişletilen yaya ceple-

riyle kumrulardan, araçlara tahsisi perçinlenen Kumrular Sokak da bağlantıları ile birlikte bu projede yayalaştırılmış alandır.

Sakarya Yaya Bölgesi de bu proje ışığında ancak 1988'de Turgay Ateş tarafından yeniden projelendirilerek uygulanmıştır. Ne yazık ki onun da uygulama teknik şartnameleri ve altyapı önerileri pahalı bulunarak uygulamaya yansıtılmamış, uygulama kalitesi düşürülmüştür. Mevcut durumda, pek çok yeri yamalanmış deforme edilmiş proje alanı, asıl projede olmayan çiçekçilerin işgaliye gölgesini taşımaktadır (Şekil 5- Ateş'in Sakarya Yaya Bölgesi Selanik Caddesi tasarımı, uygulama öncesi (Oruçkaptan 1990) ve güncel durumu)

Belirtilmesi gerekir ki gerek Yalçın-Beate Oğuz, gerek Turgay Ateş projelerinde, bugün Kızılay Alış Veriş Merkezi'nin yükseldiği alan -o dönemde projesi yarışma

ile netleşmiş olmasına rağmen-, mesleki/toplumsal bir duyarlılık örneği olarak “yeşil alan” olarak önerilmiştir.

İzmir Caddesi 2003’de yeniden projelendirilerek uygun bir yaya arterine dönüşürken, caddenin Güney devamı süreklilik içerisinde halen yeniden ele alınmayı beklemektedir (Şekil 6).

Akay kavşağı ile simgeleşen araç merkezli yaklaşım kent merkezindeki araç trafiğini geçici bir ferahlığa kavuşturursa da, trafiğe çıkışını özendirdiği yeni kişisel araçlarla durumu orta-uzun vadede çözümsüzlüklere sürüklemiştir. Yayalar için yerli yersiz yapılan yüksek üst geçitler, yaşlı-çocuklu-alışveriş sepeti taşıyanları bir kenarda tutalım, gençler için bile pek çok durumda kullanışsız kalmıştır. Oluşan kuytu mekanlar gece kullanımında güvensizlik ve özelde kadınlar için yer yer fiili sokağa çıkma yasağı etkisi yaratmaktadır. Kullanışsız bu dikey çözümleri yayalara faşizan bir biçimde dayatmak için yapılan perdeleme ve bariyerler de işlevsiz kalmıştır. Kamu parasıyla yapılan onca harcamanın ardında kalan, kullanılmayan ve görsel kirlilik dışında bir etkisi olmayan metal yı-

ğınları olmuş; Kızılay keyif alarak zaman geçirilen bir odaktan, transit bölgeye dönüşmüştür.

Sadece yer üstü değil, devrimin ilk planlı oluşumundaki ileri görüşlü altyapı da tahribe uğraya gelmiştir. Zaman içinde açılmış galeriler tüvenan malzeme ile doldurulmuş, yaya bölgesi uygulamaları sırasında PTT büzlerine kanalizasyon bağlandığı bile görülmüştür.

SSK İşhanı’nın tahliyesi sonrasında yerine daha küçük oturma alanı olan bir yapı, yer altı otoparkı ve meydan yapılması önerisinin engellenmesi, ya da seçim vaatlerinde Cumhuriyet’in yeni şehri Kızılay’a Selçuklu mimarisi düzenlemeleri önerilebilmesi örneklerinde olduğu gibi alanın çekiciliğini sürekli örseleyen ve örselemeye devam eden bir yaklaşımdır başkent merkezini çöküşe götüren.

Meslektaşlarımızın başarısı uluslararası platformlara taşınmış tasarımı ile oluşturulan Atatürk Meydanı altındaki Akay Kavşağı’nın kent merkezindeki trafiği hızlandırarak alanı uğrattığı deformasyonu engelleyememiştir. Bugün olumlu bir girişim ve genç meslektaşlarımızın azımsanmayacak katkıları ile engelli barışık olarak yeniden dü-

zenlenen Yüksel Yaya Bölgesi, işgalyelerin altında ezilen engelli takip taşları ve kötü işçiliğin gölgesini taşımaktadır.

Yeşilin rant lehine gaspı, sanatsal öğelerin sürekli yer değiştirilmesi, kaldırılması, tahribatı ya da değişen çehre ile önemini yitirmeye terk edilmesi, kentsel silüetin deformasyonu, kütle-boşluk ve kütle-insan ilişkilerinin bozulması, kişisel araç kullanımını özendiren uygulamalar, altyapının tahribatı... Tüm bunlar elbette sosyal ve kültürel peyzajı da etkilemiştir. 1985 yılında “eylem yasağı” getirilen meydana da süregelen politik ve ekonomik talepli eylemlilikler 2000’li yıllarda yaya bölgelerine kaymıştır. Bugün Kızılay’ın “yasak meydan” statüsü sürerken, diğer taraftan kavşak, maç kutlamaları gibi toplantı ve yürüyüşlere uygulamada halen açık durumdadır. Kullanıcı kitlesine bu bilinçli-doğrudan müdahaleler dışında fiziksel değişimin koşulladığı daha dolaylı, ama aynı derece etkili değişimler de olmuştur. Prestijli odaklar Kızılay’ı yavaş yavaş önce Çankaya, sonra Eskişehir yolu, en sonunda da İstanbul adresine doğru terk ederken, oluşan boşluğu sosyal anlamda daha düşük nitelikli kullanımlar doldurmuştur. Kullanıcıların çoğunun alanı transit bölge olarak kullanması da alandaki ticari hareketliliği zedelemiştir. Kızılay’a iş aramak için gelen, ancak bulamadığı için biriken bir yığın, Kızılay kullanıcı profilinin tipik bir bileşeni haline gelmiştir. Sokak terörünü de tetikleyen bu durum, fiziksel tahribatın koşulladığı kullanımlardaki değişikliklerle karşılıklı bir etkileşim içinde Kızılay’ın çöküşünü hızlandırmaktadır.

Kentin, örnek planlı bir başkent olarak var edilmesinden sonra, yaşadığı geri-evrimci (irticai) dönüşümü, 1950’lerden bu yana yo-

ğunlaşarak bugün kenti çözümsüz ve çözülmesi giderek zorlaşan sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır. Cumhuriyet'in var olmasıyla, var olmuş, onunla büyümüş, dönüşmüş olan kent merkezi ise, gerek simgesel, gerek fiziksel olarak, belki de bu durumun etkilerini ilk elden yaşayan/yansıtan alandır. Yarım asrı aşan bu süreç, -bir ihtimalle yavaşlığından- aydın ve kültürel seviyesi yüksek bir azınlık dışında, yeterli toplumsal tepkiyi görmemiştir. Bir anlamda "ekmek kavgası içinde, belediye yardımlarına alıştırılan" yerli yoksul halk, kaybedilen değerleri "zaten bu alanları kullanmıyorum" anlayışı ile önem atfetmeyecek, durumu kabullenmiştir. Ankara gelişen örnek bir kentten, kaçılan/göçülen bir konuma düşürülmüştür. Kavramların erozyona uğradığı bir zamanda; milliyetçiliğin alternatifi ümmetçilik; Cumhuriyet'in alternatifi "yeni Osmanlı", ve nihayetinde Ankara'nın alternatifi İstanbul olarak çoğu kez adı konulmadan, yer yer farkında olunmadan gündemleşmektedir. Devrimin başkenti Ankara, Cumhuriyet'in bir değeri olarak savunulması gereken bir cephe. Arkasında, "ne kadar kötüleşirse, taşınması o kadar kolay olur" önermesi yattığını düşündüren uygulamalar, sadece kente kentliye değil, fakat aynı zamanda Cumhuriyet'in temel bir unsuruna zarar vermektedir. Ankara'nın kalbi konumunda ve TBMM ile komşu olan Kızılay ve yakın çevresi, da bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Başkent merkezinden çökerken; merkezi ve kapsamlı bir fiziksel/stratejik planlamadan arı yapılan küçük olumlu girişimler merkezi kurtarmaya yetmemektedir. Temeli olan bir çözüm ancak yerel iktidarların bilime dayalı planlı ve senkron hareketi ile mümkündür. Her planıcı/tasarımcı ürettiği ürünün estetiği

kadar, çevresel etkileri, fiziksel ve sosyal karşılıklarını da hesaba katmakla yükümlüdür. Kızılay ve yakın çevresi, meslekler arası çalışma gerektiren, hassas ve önemli bir alandır. Bugün haklı bir kamuda istihdam talebini yükselten peyzaj mimarları, planlamadan, tasarım ve uygulamaya, sonrasında koruma/sürdürme aşamalarına kadar bu süreçte olmaları gerektiğini ve katkı sunabileceklerini ispatlamıştır.

Ankara, kendini bir devrimle yaratmış, bilimle var etmiştir. Ankara ve kent merkezini içinde olduğu durumdan kurtaracak olan da ilgili branşların toplumsal tabana oturmuş aynı devrimci bilim ve sanat ışığıdır.

KAYNAKLAR

- Makale yazarın "Zafer Anıtı – Güvenpark – TBMM Aksının Varolan Durumunun İrdelenmesi ve Cumhuriyet Aksı Olarak Yeniden Tasarımı" adlı yüksek lisans tez çalışmasına dayandırılmıştır. Kapsamlı kaynakça için tezin tüm metnine <http://www.bearsign.net/yukseklisans-tezim-zafer-anitiguvenpark-tbmm-kent-aksinin-varolan-durumunun-irdelenmesi-ve-cumhuriyet-aksi-olarak-yeniden-tasarimi.html> adresinden ulaşılabilir. Aşağıda sadece doğrudan alıntılar ve tezin kendisi kaynak olarak belirtilmiştir. Kaynak gösterilmeyen fotoğraflar kişisel arşivdendir.
- Anonim. 2009. Cumhuriyet Devrimi'nin Yolu Atatürk Bulvarı. Koleksiyoncular Derneği Yayını, Sf. 61, 222, 223, Ankara.
- Anonim. 2009. A.g.e, Sf. 222-223, Ankara.
- Anonim. 2010. Ankara-Eski Fotoğraflar başlıklı forum girdisi. WowTurkey Web Sitesi. <http://wownturkey.com/forum/viewtopic.php?t=557>. Erişim Tarihi: 12.01.2010.
- Anonim. 2012. <http://www.waymarking.com/gallery/image.aspx?f=1&guid=1879841b-92e0-41b7-97ac-2376e30ff12f>. Erişim Tarihi: 31.11.2012

- Atay, F.R. 2009. Çankaya. Pozitif Yayınları, Sf.494, İstanbul.
- Ayoglu, B. O. 2010. Zafer Anıtı – Güvenpark – TBMM Aksının Varolan Durumunun İrdelenmesi ve Cumhuriyet Aksı Olarak Yeniden Tasarımı (Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 151sf., Ankara
- Oruçkaptan, A. İ. 1990. Kızılay Meydanı Çevresindeki Yaya Bölgelerinin İrdelenmesi ve Geliştirilmesi Üzerine Bir Araştırma (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Sf. 91, Ankara.
- Oruçkaptan, A. İ. 1990. A.g.e, Sf. 117.

AYIRAN YOLLAR - KAVUŞTURAN YOLLAR: PEYZAJ PARÇALANMASI

Semiha DEMİRBAŞ ÇAĞLAYAN*
Prof. Dr. Nilgöl KARADENİZ

*PEYZAJ ARAŞTIRMALARI DERNEĞİ
Adres: 345. Sok 6/14 Kırkkonaklar /
ANKARA
Telefon: 0530 580 52 03
e-posta: semiha.caglayan@pad.org.tr

20. yüzyılın sonlarında sosyal, ekonomik, politik ve kültürel alanda dünyayı değiştiren sosyal ve ekonomik akımlar yeni bir dünya düzeninin kurulmasına yol açmıştır. Küresel dönüşüm, emeğin işbölümü, kaynakların üretimi ve tüketimini de kapsayacak şekilde coğrafi anlamda iktisadi faaliyetlerin yeniden kurgulanmasına neden olmuştur. Elbette bu ekonomik değişimin ekolojik yapı üzerinde de sonuçları olmuştur: sanayi, kentleşme ve tarımsal alanların genişlemesi; doğal alanların bu faaliyetlerle yer değiştirmesiyle sonuçlanmıştır. Bu nedenle IUCN (Uluslararası Doğa Koruma Birliği) habitat kaybı ve peyzaj parçalanmasını küresel ekolojik krizin başlıca faktörleri olarak tanımlamıştır.

Parçalanmanın sözlük anlamı bir bütünün kendini oluşturan daha küçük birimlere ayrılmasıdır. Peyzaj ekolojisi çerçevesinden bakıldığında da parçalanma benzer bir durumu ifade etmektedir. Peyzaj parçalanması bir peyzaj mozağinin daha küçük ve daha izole peyzaj lekelerine ayrılmasıdır (Jaeger 2000). Ancak parçalanmanın peyzajın almış olduğu bir durumdan ziyade bir süreç olarak tariflenmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Çünkü parçalanmış bir peyzajda ekolojik süreçler ve peyzaj dinamikleri olumsuz bir şekilde etkilenecek ve yıkıcı olabilecek bazı sonuçlar

süreç içinde kendini gösterecektir.

Peyzaj parçalanması doğal yangınlar, taşkınlar, depremler ya da volkanik patlamalar sonucu oluşabileceği gibi sanayi, tarımsal faaliyetler, yerleşim, madencilik gibi insan aktiviteleri nedeniyle de oluşabilir. Bu yazıda insan faaliyetlerinden kaynaklanan peyzaj parçalanması değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu faaliyetler arasında da kesintisiz ve çizgisel karakterleri nedeniyle peyzaj parçalanması sorununu yerel ölçekten bölgesel ölçüğe taşıyan karayolları ele alınmıştır.

Genel olarak bakıldığında yolların ekolojik etkileri habitat kaybı, rahatsızlık, bariyer etkisi, birey kaybı ve peyzaj parçalanması olarak sıralanabilir (leull vd. 2003).

Yollar takip ettikleri güzergahlar boyunca farklı alan kullanımlarıyla yer değiştirmektedirler. Habitat kaybı; özellikle doğal alanlarla olan yer değiştirmeyi ifade etmektedir. Her ne kadar yolun kapladığı alan küçük bir sorunmuş gibi gözükse de servis alanları, park alanları, bağlantı yolları, banketler, şevler ve eğim dolgularıyla beraber ele alındığında daha büyük bir alan kapladığı görülecektir. Örneğin ottoyollarda, yolun her kilometresi için 10 hektardan daha büyük bir alan asfalt/geçirimsiz malzeme ile kaplanmaktadır. Ancak pek çok araştırmacı yol kaynaklı habitat kaybı

sorununu, yolların neden olduğu diğer ekolojik sorunlar düşünüldüğünde daha önemsiz bir problem olarak ele almaktadır.

Yollar; ışık yoğunluğunu artırmakta, hava nemini azaltmakta ve günlük hava sıcaklığında ani değişimler yaratmaktadır. Bu değişimler en güçlü şekilde yolların ormanlık habitatlardan geçtiği alanlarda yol kenarından 30 m. mesafede görülmektedir (Mader 1990). Yol inşası sırasında genellikle yapay dik kenarlar oluşturulmakta ve doğal vejetasyon tahrip edilmektedir. Orman gölgesinden mahrum kalan bu alanlarda yosun ve liken gibi orman altı vejetasyon gelişimi yavaşlamakta ve bu açık habitata uyum sağlayabilen türler gelişmeye başlamaktadır. Yollar ayrıca rüzgar yönü ve hızı, sıcaklık, bağıl nem ve güneşlenme gibi diğer iklimsel faktörleri de etkilemektedir. Genel olarak yol kenarları daha rüzgarlı, türbülanslı, daha sıcak ve kurudur. Özellikle bozuk satırlı yol kenarlarındaki havada daha çok toz parçacığı bulunmaktadır. Yol tozu vejetasyon yüzeyini kaplayarak bitkilerin fotosentez, solunum ve transpirasyon gibi hayati faaliyetlerini etkilemektedir. Bunların dışında araçlardan salınan kirleticiler ve yolların bakımı sırasında peyzaja yayılan kimyasallar da peyzajda birikmekte hatta bazıları rüzgar, su gibi taşıyıcılarla taşınarak çok büyük ölçekli alanları etkilemektedirler.

Araştırmacıların üzerinde durduğu başlıca problemlerden biri; yolların etkilerini onlarca metreden, yüzlerce hatta kilometrelerce mesafe öteye taşıyan rahatsızlık sorunudur. Rahatsızlığın ölçeği ve yayılım boyutu; yol ve trafik karakteristiği, topografya ve hidroloji, rüzgar yönü, vejetasyon tipi gibi pek çok faktörden etkilenmektedir.

Bunun yanı sıra yaban hayatı ve ekosistemler üzerinde yaratacağı etkiler de türlerin ve ekosistemlerin duyarlılık derecelerine göre değişmektedir.

Yola yakın bölgelerde bulunan veya yol yoğunluğu yüksek bölgelerde yaşayan pek çok tür rahatsızlık nedeniyle davranışlarını değiştirmektedir. Örneğin doğal koşullarda ötüş ve şakımalarını eş bulma, kur yapma, bölgeyi rakiplerine karşı savunma, sosyal grupla iletişim sağlama, yiyecek arama ve yaklaşan yırtıcılar için uyarma anlamında kullanan kuşlar gürültü nedeniyle ötüşlerini değiştirmektedirler.

Diğer rahatsızlık faktörü ise gececi kuşlar, yarasalar ve güve kelebekleri gibi gece aktif olan hayvanların davranışlarını etkileyen ışıktır.

Bazı türler içinse yolla ilişkili rahatsızlık ve davranış değişikliklerine eşlik eden stres faktörleri bütün popülasyonun varlığını etkileyebilir. Yol olmayan bölgelerde yaşayan amur kaplanları (*Panthera tigrisaltaica*), avlarının yanında daha çok kalarak daha çok et yiyebilmekte ve tersi koşullarda yaşayan kaplanlara göre daha uzun süre hayatta kalabilmektedirler. Öte yandan ürkek hayvanlar gürültüyü insan varlığının göstergesi olarak kabul ederek gürültülü alanlardan uzak durmaktadır. Örneğin yabani ren geyiği (*Rangifer tarandus*) yola yakın habitatlardan uzak durmakta veya bitişik habitatları yoğun kullansalar dahi bu alanları daha az kullanmaktadır. Trafik gürültüsü kaynaklı kaçınmaların amerikan geyiği, ren geyiği ve boz ayı için de geçerli olduğu farklı kaynaklarda belirtilmektedir (Seiler, 2002).

Yolların yaban yaşamı üstündeki en görünür etkisi araç çarpışmalarından kaynaklanan hayvan ölümleridir (Şekil 1). Göç yolları

ve yaşam alanları yollarla kesişen hayvanlar, yoldaki araçlarla karşılaşabilir ve araç çarpmasına maruz kalabilirler. Trafik kazalarının oranını etkileyen en önemli faktörlerden biri besin, su gibi yaşamsal kaynakların mekansal desenidir. Kaynağa ulaşmakta zorlanan hayvanlar yolları aşmak zorunda kalabilirler. Diğer önemli faktör de arazideki su döngüsü, mevsimler ve dağılım, üreme ve beslenme dönemleri, popülasyonların yaşam döngüsü gibi çeşitli faktörlere bağlı zamansal desenleridir. Zamansal değişimler tür aktivitelerini yönlendiren biyolojik faktörlerle (örn. günlük beslenme ve dinlenme alışkanlıkları; üreme, genç bireylerin dağılması, yazlık ve kışlık habitatlar arasında mevsimsel göç) ilişkilendirilebilir. Örneğin amfibiler gibi kısıtlı hareketi ve belirli habitat gereksinimi olan türlerde, olası çatışma alanlarını saptamak nispeten kolaydır. Amfibi ölümlerinin çoğu bahar mevsiminde kısa bir dönem içinde görülmektedir (üreme alanlarından karaya doğru hareket eden amfibiler, yolların bu rotalarla kesiştiği alanlarda araçlarla karşılaşmaktadırlar). Bu nedenle bazı ülkelerde, amfibi üreme alanları ile karasal habitatları bağlayan güzergahları kesen yollarda bahar döneminde geçici yol kapatmalarına gidilmektedir. Çünkü amfibiler trafik kazalarına karşı hassas türlerdendir. Yolu geçme teşebbüsleri aniden gerçekleşir fakat küçük olmaları nedeniyle sürücüler tarafından zor fark edilirler. Ayrıca hareketlerinin yavaş olması ölüm oranlarını artırmaktadır.

Belirli habitat tiplerine daha az bağımlı olan ve/veya peyzajı daha geniş ölçekte kullanan diğer türler özellikle büyük memeliler için çarpışmanın olası sıcak noktalarını saptamak daha zordur. Ancak, de-

Şekil 1. Karayolu ve yol ölümleri (Al-Azar, 2012)

ğerli habitat parçalarının altyapıyla bölündüğü veya altyapının peyzajın doğrusal elemanlarıyla (akarsu koridorları, çitler, diğer küçük yol ve tren yolları) kesiştiği yerlerde, çarpışma riski artmaktadır.

ABD’de yol kaynaklı omurgalı hayvan ölümü sayısının avcılık kaynaklı ölüm sayısını geçtiği Forman ve Alexander (1998) tarafından ortaya konmuştur. Örneğin Florida’nın büyük, nadir ve tehdit altında olan omurgalılarından kara ayı (*Ursus americanus*), panter (*Felis concolorcoryir*), geyik (*Odocoileus virginianus clavium*) ve timsahın (*Corocodylus acutus*) ölüm nedenlerinin başında araba çarpmaları gelmektedir.

Ashley ve Robinson (1996);

Kanada, Erie Gölü yakınlarındaki 3.6 km’lik yol parçasında yaptıkları çalışmada 2 yılda 32 000 amfibi, sürüngen kuş ve memelinin öldüğünü belirtmiştir. Ehmann ve Cogger (1985); her yıl Avustralya’da 5.48 milyon sürüngen ve kurbağanın trafik kaynaklı ölümler nedeniyle hayatlarını yitirdiklerini tahmin etmektedir (Carr ve Fahrig 2001).

Trafik kaynaklı hayvan ölümlerinin bir diğer etkisi de yolların “ekolojik tuzak” olarak davranmasıdır. Güzergâh boyunca bulunan leşleri kolay besin olarak gören pek çok hayvan içinde trafik kazaları göz önüne alınması gereken bir konudur.

Yaban hayatı türleri ve araç çarpışmaları sadece tür koruma

odaklı bir problem değildir. Trafik güvenliği; birey ve kamu ekonomileri için de oldukça önemli bir sorundur (Putman 1997). Pek çok ülkede yaban hayatı türleri ve araç çarpışmalarını azaltma yöntemlerinin nedeni trafik güvenliğidir. İnsan yaralanmaları yaban hayatı türleri-araç çarpışmalarında nispeten az rastlanan bir durumdur yine de yaralanan insan sayısı ve araç zararlarını da içeren toplam ekonomik bütçe azımsanmayacak miktardadır. Iuell vd.’de (2003) belirtildiğine göre Avrupa’daki (Rusya hariç) polis kayıtlarına göre yılda yarım milyondan fazla toynaklı hayvan- araç kazası, en az 300 kişinin ölümüne, 30.000 kişinin yaralanmasına ve 1 milyar Avroluk materyal bozulmasına neden olmaktadır.

Yol ölümleri, trafik yoğunluğuyla artmakta ve trafik yoğunluğu sabitlendiğinde bu sayı da sabitlenmiş görülmektedir. Çok yüksek trafik yoğunluğuna sahip yollarda gürültü ve araç hareketi pek çok hayvanı caydırmakta, dolayısıyla trafik akışı artsa dahi ölüm oranı artmamaktadır. Çitleme ve geçitler gibi azaltma yöntemlerinin uygulanması ve yol kenarı planlaması kaza riskini etkilemektedir. Yaprak döken bitkilerle bitkilendirilmiş altyapı kenarlarının açıklığı, İskandinavya’da Amerikan geyiği ile kazaların oranını %20-50 arasında düşürmüştür (Jaren vd. 1991). Diğer taraftan, yol kenarlarının yaban yaşamına cazip geldiği yerlerde, araç- hayvan çarpışması muhtemelen yükselecektir (GrootBruinderink ve Hazebroek 1996).

Trafik yoğunluğu, altyapının kendisi ve bazı durumlarda altyapıyı çevreleyen çit ve perdeler yolun bariyer etkisini oluşturmaktadır. Bariyer etkisi; altyapı etkileri içinde en ayrıntılı incelenmesi gereken bileşenlerdendir. Altyapı bariyerleri

bitki yayılımı ve hayvan hareketleri de dahil doğal süreçlerde aksamaya neden olmaktadır. Yaban hayatı üzerindeki bariyer etkisi rahatsızlık ve kaçınma (trafik gürültüsü, araç hareketi, kirlilik ve insan aktiviteleri gibi) etkilerinden kaynaklanmaktadır. Fiziksel engeller ve trafik ölümleri, altyapı boyunca olan hareketin sayısını düşürmektedir. Altyapı yüzeyi, oluklar, banketler, çitler ve bentler hayvanların aşamayacağı fiziksel bariyerlerdir (Şekil 2). Altyapı güzergahındaki açıklık ve açık yol kenarı yapısı pek çok küçük tür için uygunsuz veya muhalif habitatlar oluşturmaktadır. Pek çok altyapı bariyeri aslında hayvan geçişlerine tamamen engel olmamakta ancak geçiş sayısını önemli ölçüde düşürmektedir.

Başarılı geçiş sayısı türden türe değişiklik göstermektedir. Bazı türler için bu etkenler engel oluşturmazken, bazıları yol güzergahına yaklaşmayı denememektedir. Bariyer etkisini azaltmak için, birey bazında engelleyici faktörlerin ortaya konulması gerekmektedir.

Ulaşım altyapısı uygulamada bütün karasal hayvanların ve bazı sucul hayvanların hareketini engellemektedir. Bariyer etkisinin önemi

farklı türler için değişiklik göstermektedir. Mikroklima, tanecik ve yol yüzeyi ile yol kenarı arasındaki açıklık; yüksek sıcaklık, yüksek ışık yoğunluğu ve kaplanmış yüzeylerde barınacak yer bulamama gibi faktörler likozid örümcekler ve karabid böceklerini püskürtmektedir (Mader vd. 1990). Salyangozların yoldan geçerken kurduğu ya da ezildiği bilinmektedir (Baur ve Baur 1990). Öte yandan amfibilerin, sürüngenlerin ve küçük memelilerin yol koridorunun açıklığına, yol yüzeyine ve trafik yoğunluğuna duyarlılığı fazladır (Clark vd. 2001). Kuşlar da geniş ve yoğun trafikli yolları geçme konusunda isteksizlik göstermektedirler (Reijnen vd. 1995). Yarı sucul hayvanlar ve göç eden balıkların akarsu hareketleri de köprüler ve çok dar suyolları tesisi ile engellenmektedir. Büyük memeliler için yollar ve tren yolları çitlenmediği veya trafik yoğunluğu çok fazla olmadığı sürece fiziksel bir bariyer teşkil etmezler. Ancak pek çok memeli; insan kaynaklı koku, gürültü ve araç hareketine duyarlıdır. Bu rahatsızlık hayvanları altyapı koridoruna yaklaşımdan alıkoymaktadır. Herhangi bir türün altyapı kaynaklı bariyer etkisine

gösterdiği duyarlılık; popülasyon ölçüsü, hareketlilik ve bireylerin alan ihtiyaçlarının kombinasyonudur. Yeni altyapı güzergahları arasında dikkatli seçimler yapmak, küçük türlerin popülasyon parçalanmalarını önleyebilir, ancak geniş alan ihtiyacına sahip türlerde bariyer etkisi önlenemez. Çoğu durumda, fauna geçitleri veya habitat köprüleri gibi güzergah boyunca teknik /fiziksel önlemler alınarak bariyer etkisinin azaltılması veya habitat bağlantısının tekrar sağlanması ihtiyacı oluşmaktadır.

Peyzaj bağlantısı; habitat lekelerinde ve bu lekeler arasında gerçekleşen ekolojik dinamiklerde önemli role sahiptir. Yollar, küçük lekeler yaratarak leke izolasyonunu artırmaktadır. İzolasyon, popülasyonların iç ve dış göçlerini sınırlandırdığı için peyzaj parçalanmasının en önemli sonuçlarından biridir. İzolasyon sadece habitatlar arasındaki mesafeden etkilenmez, aynı zamanda organizmaların hareket kabiliyetini etkileyen insanların alan kullanımlarıyla da doğrudan ilişki halindedir. Pek çok bitki türü için habitat parçalanmasının üretkenlik başarısı (tohum veya meyve üretimi gibi) üzerinde negatif etkisi bulunmaktadır. Türlerin izolasyona gösterdikleri duyarlılık, hareket tipine, hareket ölçeğine, gündüzcül veya gececi oluşlarına ve peyzaj değişimine gösterdikleri tepkiye bağlıdır. Herhangi bir türün popülasyonu izole iken aynı peyzajda başka bir türün bireyleri rahatlıkla hareket edebilmektedir.

Peyzaj parçalanmasının bir diğer etkisi ise yollar nedeniyle oluşan yeni kenar oluşumlarıdır. Örneğin 10 m genişliğinde bir yolun, kenar etkisi derinliği 50 m'yi bulmakta fakat 10 katı kadar genişliğinde bir alana nüfuz etmektedir. Kenar etkisi derinliği 5 m'den yüzlerce hatta

Şekil 2. Bariyer etkisi (Luellvd. 2003).

binlerce metre genişlikte bir alanı etkileyebilmektedir. Bu mesafe ekosistem, mevsim farkı, yol genişliği, yol yönü, yol yüzeyi, yolun suya yakınlığı ve trafik yoğunluğu gibi değişkenlere göre farklılaşmaktadır. Collinge'de (2007) belirtildiği üzere Wisconsin bölgesinde orman lekeleriyle yapılan bir araştırma (Ranney vd. 1981) mikroklimatik değişimlerin kenardan 15 m mesafeye kadar değiştiğini ortaya koymuştur. Bir orman lekesinin kenar bölgesinde yetişen ağaçlar, orman iç bölgesindeki ağaçlara göre daha yüksek şiddette rüzgara maruz kalacaktır. Brezilya'da 10 ha büyüklüğünde bir orman parçasının kenar bölgesinde rüzgar nedeniyle yıllık ağaç ölümünün % 2.6 olduğu tahmin edilmiştir (Lovejoy vd. 1986). Kenar etkisinin bir diğer etkisi orman kenar bölgesinde tür kompozisyonunun değişmesidir. Kenar bölgeler daha ziyade öncü ve kuraklığa dayanıklı bitkiler içermektedir. Egzotik bitki türlerinin yayılımı da yine bu alanlarda görülmektedir.

Habitat parçasının büyüklüğünün bir lekede gerçekleşen ekolojik aktiviteler üzerinde çok büyük

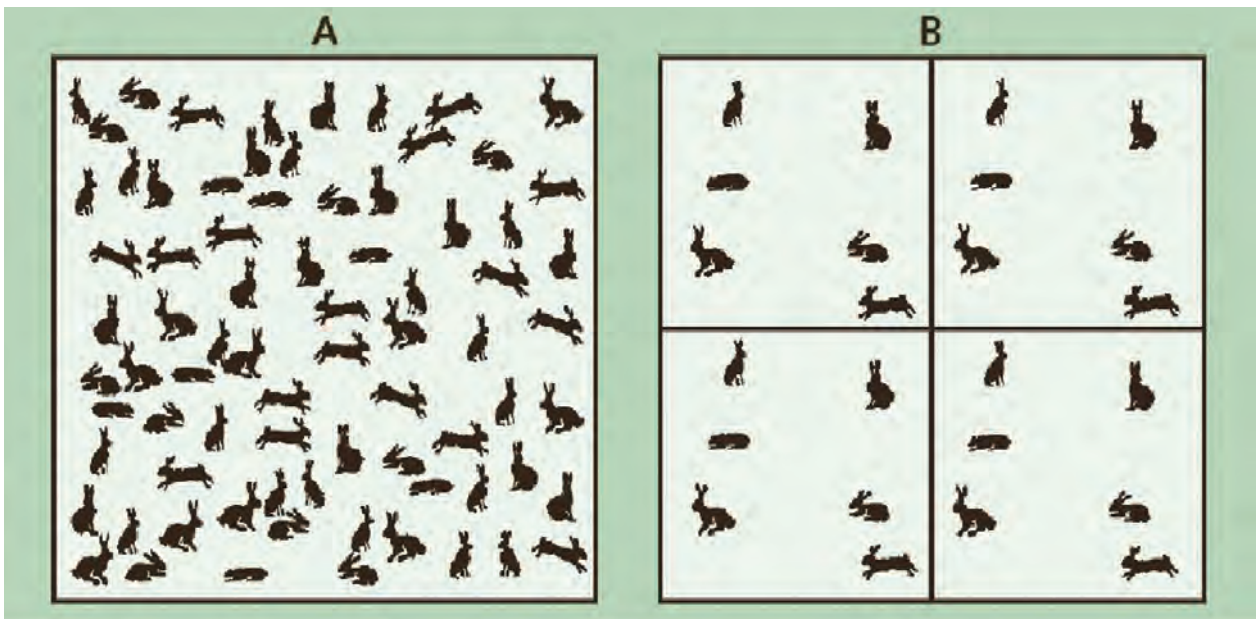
etkisi bulunmaktadır. Parçalanmış peyzajda hayvanlar için leke ölçüsü parçada bulunma olasılığını etkileyen ana faktördür (Şekil 3). Leke ölçüsü azaldıkça bulunma sıklığı azalacak ve tür muhtemelen küçük parçada bulunmayı seçmeyecektir. Bunun nedeni lekenin büyüklüğünün tek bir bireyin ihtiyaç duyduğu minimum alanı karşılayamıyor olması olabilir (Jaeger 2007).

Yolların bir diğer etkisi de uzak ve insan etkisi görülmeyen alanlara insanları taşımasıdır. Özellikle korunan alanlardan geçen yollar, insanların bölgeye ulaşımını kolaylaştırmakta ve koruma altındaki türleri sığınaklarında olumsuz etkilemektedir.

Peyzaj parçalanması sorunu özellikle yolların projelendirilmesi aşamasında ele alınması gereken bir sorundur. Bu sorun pek çok ülkede peyzaj parçalanmasına yol açmayacak şekilde güzergah seçmek, bu koşulun sağlanamadığı durumlarda da; peyzaj parçaları arasındaki bağlantıyı sağlayacak yapay bağlantı yapılarıyla (habitat köprüleri, ekoduktlar vb.) çözülmeye çalışılmaktadır. Ancak hem kentleşmenin hem de diğer ge-

lişim indikatörlerinin son derece hızlı büyüdüğü ve hatta kimi yerde kontrolsüz bir sıçrama yaptığı günümüz Türkiye'sinde peyzaj parçalanmasının sadece yol inşasından kaynaklanan bir problem olmadığı unutulmamalıdır. Madencilik, kentleşme, enerji yatırımları gibi pek çok faaliyet, hazırlık ve yapım süreçlerinde peyzajı parçalamaktadır.

Oysa sahip olduğumuz bu coğrafyayı yaklaşık 13000 bitki türü, 18000 kınkanatlı, 380 kelebek, 30 amfibi, 120 sürüngen, 468 kuş ve 168 memeli türüyle paylaşmaktayız (Şekercioğlu vd. 2011). Tüm bu türlerin yaşamları, yukarıda bahsedilen faaliyetlerin hangi anlayış ve yaklaşımlarla tasarlanacağına ve uygulanacağına bağlıdır. Peyzaj parçalanması sorununun bu türlerin yaşam alanlarını daraltan, yaşamsal döngülerini etkileyen başlıca problem olduğu göz ardı edilmemeli ve ilgili kamu kurumlarının, projelendirme ve yapım süreçlerinde peyzaj parçalanması sorunu dikkate alarak tüm süreçlerde peyzaj mimarlarına yer vermelerini sağlayacak çalışmalarımız sürdürülmelidir.

Şekil 3. Peyzaj parçalanması ve tür yoğunluğu (Jaeger 2007)

KAYNAKLAR

- Bu makale, Prof. Dr. Nilgöl KARADENİZ danışmanlığında, Semiha DEMİRBAŞ ÇAĞLAYAN tarafından Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı'nda tamamlanan "Karayollarından Kaynaklanan Peyzaj Parçalanmasının Korunan Alanlar ve Önemli Doğa Alanları Üzerine Etkilerinin İrdelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden hazırlanmıştır.
- Al-Azar, 2012. Highways may harm wild animals. I'm creative facebook page. Erişim: [http://www.facebook.com/photo.php?fbid=404257209628336&set=a.240068159380576.62873.240062632714462&type=1&theater]. Erişim tarihi: 24.Eylül.2012.
- Ashley, E.P. and Robinson, J.T. 1996. Road mortality of amphibians, reptiles and other wildlife on the long point causeway, Lake Erie, Ontario. *The Canadian Field-Naturalist*, 110, 403-412.
- Carr, L.W., Fahrig, L., 2001. Effect of road traffic on Two Amphibian Species of Differing Vagility. *Conservation Biology*, 15(4), 1071-1078.
- Clark, B.K., Clark, B.S., Johnson, L.A. and Haynie, M.T. 2001. Influence of roads on movements of small mammals. *Southwestern Naturalist*, 46, 338-344.
- Collinge, S.K. 2007. Ecological consequences of habitat fragmentation: Implications for landscape architecture and planning. *Landscape and Urban Planning*, 36, 59-77.
- Collins, S. 2004. Vocal fighting and flirting: the functions of birdsong. 39-79. *Nature's music: the science of birdsong*. Academic Press/Elsevier, San Diego, California.
- Forman, R.T.T., and Alexander, L.E. 1998. Roads and their major ecological effects. *Annual Review of Ecology and Systematics*, 29, 207-231.
- Groot Bruinderink, G.W. T.A. and Hazebroek, E. 1996. Ungulate traffic collisions in Europe. *Conservation Biology*, 10, 1059-1067.
- Iuell, B., et al., 2003. *Wildlife and Traffic: A European Handbook for Identifying Conflicts and Designing Solutions*. European Co-operation in the Field of Scientific and Technical Research, 172, Brussels.
- Jaeger, J.A.G. 2000. Landscape division, splitting index, and effective mesh size: new measures of landscape fragmentation. *Landscape Ecology*, Vol. 15 (2), pp. 115-130.
- Jaeger, J.A.G., Bertiller, R., Schwick, C. 2007. Degree of Landscape Fragmentation in Switzerland, Quantitative analysis 1885-2002 and implications for traffic planning and regional planning. Office federal de la statistique (OFS), Neuchâtel, Switzerland.
- Jaren, V., Andersen, R., Ulleberg, M., Pedersen, P.-H. and Wiseth, B. 1991. Moose-train collisions: the effects of vegetation removal with a cost-benefit analysis. *Alces*, 27, 93-99.
- Lovejoy, T. E., R. O. Bierregaard Jr., A. B. Rylands, J. R. Malcolm, C. E. Quintela, L. H. Harper, K. S. Brown Jr., A. H. Powell, G. V. N. Powell, H. O. Schubart, and M. B. Hays. 1986. Edge and other effects of isolation on Amazon forest fragments. Pages 257-285 in M. E. Soulé, editor. *Conservation biology: the science of scarcity and diversity*. Sinauer, Sunderland, Massachusetts.
- Mader, H.J., Schell, C. and Kornacker, P. 1990. Linear barrier to arthropod movements in the landscape. *Biological Conservation*, 54, 209-222.
- Putman, R.J. 1997. Deer and road traffic accidents: Options for management. *Journal of Environmental Management*, 51, 43-57.
- Reijnen, R., Foppen, R., Ter Braak, C.J. and Thissen, J. 1995. The effects of car traffic on breeding bird populations in woodland. Reduction of density in relation to the proximity of main roads. *Journal of Applied Ecology*, 32, 187-202.
- Seiler, A. 2002. Key Ecological concepts and Effects of Infrastructure on Nature, In: Trocmé, M., Cahill, S., De Vries, H.J.G., Farrall, H., Folkson, L., Fry, G., Hicks, C., Peymen, J. (Eds) *Habitat Fragmentation due to Transportation Infrastructure*. pp. 19-48. European Commission, Belgium.

KENT TARİHİ ÜZERİNE BİR DENEME*

Alpay TIRIL

Peyzaj Mimarı

Tarih Bilim Uzmanı

Peyzaj mimarlığı açısından kentler, sahip oldukları özel ya da kamusal dış mekânların (daha çok kullanılan söylem ile açık yeşil alanların) planlama ve tasarımının çok daha ötesinde anlam taşımakla birlikte, bazı akademik çalışmalarda bile dış mekân bağlamında planlama ve tasarım olgularına indirgenerek ele alınmakta; gerek mimari görünürlükleri gerekse ekolojik işlev ve değerlerinin arkasındaki tarihsel birikim yeterince ele alınmamaktadır. İster estetik ve işlevsel, ister ekolojik yönleriyle ele alınsın, kentsel mekânın görünürlüğü, sosyal ve ekonomik dinamiklerin ideoloji ile harmanlanarak yoğurduğu bir tarihsel arka plana dayanmaktadır. Buradan hareketle, kentin tarihsel arka planının anlamı ve sosyal tarihçilik açısından nasıl değerlendirilebileceğine dair düşünsel birikimi ana hatlarıyla tartışmak gerekli görülmektedir. Bu tartışma öncesinde “kent” olgusunun adlandırılmasını da kısaca değerlendirmenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Şehir ve kent sözcükleri, çoğunlukla birbirlerini ikâme edecek biçimde kullanılır. Ancak, Mehmet Ali Kılıçbay gibi, genellikle anlamdaş olduğu düşünülen bu iki sözcüğe farklı anlamlar yükleyen tarihçiler de vardır. Kılıçbay’ın kentler üzerine yazıları topladığı

kitabın adının “Şehirler ve Kentler” (Kılıçbay 2000) olması, yazarın şehir ve kent sözcüklerine farklı anlamlar yüklediği fikrini baştan verir.

Kılıçbay’a(2000) göre, şehirler uygarlık yanları ağır basan yerleşim yerleri, kentler ise daha çok insan ve bina yığılmaları olarak ortaya çıkmaktadır. Uygarlığı dışı olarak niteleyen Kılıçbay, kentlere eril, şehirlere ise dışıl bir anlam yüklemektedir. Kentlerin temeli olan yerleşik hayata tarımın öğrenilmesinden sonra geçildi. Erkekler, üretim yapmak yerine doğada varolanı elde etmek için avcılık ve toplayıcılıkla uğraştı. Tarım, yani üretim ise kadına kaldı. Kılıçbay buradan hareketle, uygarlığın beşiği olan kentlerin varlığını kadına borçlu olduğunu savlar (Kılıçbay 2000). Kılıçbay’ın kentin ortaya çıkışını referans göstererek geliştirdiği bu ayırım, kent (ya da şehir) yazınının bütününe bakıldığında pek dillendirilen bir ayırım değildir. Türk Dil Kurumu’na (2005) göre, şehir ve kent sözcükleri eşanlamlıdır. Bu konuda yapılabilecek bir genelleme, kent ve şehir terimlerinin, dilin eski ya da yeni terimlerle ifadesi bağlamında ele alınan sözcük tercihine göre seçtikleri ve kullanıldıkları, kavramsal bir farklılık taşımadıklarıdır. Türkçe’nin yeni sözcüklerini kullananlar kent,

* Bu yazı, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı’nda Yrd. Doç. Dr. Nedim Yalansız danışmanlığında hazırlanan ve 12.02.2010 tarihinde Prof. Dr. Abdullah Martal, Yrd. Doç. Dr. Nedim Yalansız ve Yrd. Doç. Dr. Hakkı Uyar’dan oluşan jüri tarafından kabul edilmiş, “Cumhuriyet Döneminde Sinop (1923-1950)” başlıklı yüksek lisans tezinin “Giriş” bölümünden üretilmiştir.

kadim kelimeleri tercih edenler ise şehir demektir. Bu çalışmada kent sözcüğü yeğlenmiş olup, Kılıçbay'ın ifade ettiği kavramsal bir kent-şehir farklılık bu satırların yazarınca benimsenmemektedir.

Kentlerin ortaya çıkışı, uygarlık tarihinde önemli bir dönüm noktasıdır. Süha Göney'e(1995) göre, kentler insanlık tarihinde ateşin keşfinden sonraki en önemli dönüm noktasıdır. Göney, Rousseau'nun kentleri insanlığın erişebileceği doğru nokta olarak gördüğünü belirtir.

Kentlerin tanımlanması ve kırsal-kent ayrımının yapılması kent bilimleri alanında çalışan araştırmacıların üzerinde en çok çalıştığı konulardandır. Kent ölçütlerinin belirlenmesinde demografik parametreler ön plana çıksa da, kent-kırsal ayrımı sosyolojik ve üretimle ilgili ölçütlere de bağlıdır. Kentler sahip oldukları çok çeşitli işlevler ve sunulan hizmetler nedeniyle köylerden ayrılır (Göney 1995). Farklı kent tanımlarından çıkarılabilecek kent olma ölçütleri, genel olarak, tarım dışı faaliyetlerin yoğunlaşması ve gelişmiş bir işbölümü olmasıdır. Bir yerleşim merkezinin kent özelliği taşımada kullanılabilecek bu temel ölçütler çoğaltılabilir ve genişletilebilir. 442 sayılı Köy Kanunu'na göre ise ülkemizde nüfusu 20.000'i aşan her yerleşim birimi kent sayılmaktadır (Resmi Ceride 7 Nisan 1340 [1924]).

Tarihinin uzun bir bölümünde sabit yaşama mekânı olmayan insanlık, bu dönemde toplayıcılık ve avcılıkla yaşamını sürdürdü. İnsan toplulukları, ancak tarımın öğrenilmesiyle toprağa bağlı yaşama-ya başladı (Begel 1996). İlk yerleşimler, Fırat ve Dicle'nin suladığı Mezopotamya, Nil ve İndus vadileri gibi su kaynaklarının bulunduğu tarıma elverişli topraklarda ortaya

çıktı. İlk kentlerin ortaya çıkmasından sonra tarımsal faaliyetlerin gelişmesi, tarım ürünleri ve madenlerin fazlasının ticaretini artırdı ve ticaretin ön plana çıktığı kentler gelişmeye başladı. Özellikle Ege Denizi kıyılarında elverişli limanı olan, yerüstü ve yeraltı kaynakları zengin yerlerde kurulan kentler hızla gelişti. Bu kentlerden göç eden koloniler Akdeniz ve Karadeniz'de yeni kentler kurdu (Göney 1995). Kentlerin gelişmesinde önemli bir yer tutan ticaret, kıyı kentlerini avantajlı kılıyordu. 19. yüzyılda demiryolunun icadına kadar gemi taşımacılığı en hızlı taşımacılık oldu. Gemicilik merkezleri, diğer ticaret bölgelerinden daha hızlı gelişti (Begel 1996).

Eski Yunan ve Roma düşüncesinde kent, özgürlük ve siyasal katılım alanıydı. R. J. Holton (1990), kendi kendini yönetme yeteneği ve özgür insanın siyasal katılım hakkı gibi yurttaşlıkla ilgili siyasal ve ahlaki niteliklerin mekânı olarak kabul etmekte ve bu özelliğinin kenti, pozitif değerlerle kaynaştıran bir kültür geleneğinin parçası haline getirdiğini söylemektedir.

Kentin Eski Yunan-Roma kültürlerinde taşıdığı anlam, bu kültürlerin ardılı olan Avrupa kültüründe de sürdü. Almanlar'ın "kent havası insanı özgür kılar" (*Stadtluftmachtfrei*) atasözü, ortaçağ sonu ve yeniçağ başı Avrupa kentleri ile baskıdan kurtulma ve özgürleşme arasındaki tarihsel ilişkinin simgesi olarak dikkat çekicidir (Holton 1999). Çağdaş toplumlarda da kentlerde siyasal katılımın arttığı ve yönünün değiştiği görülmektedir (Keleş 1993).

Kent olgusunun kabuk değiştirerek yeniden yapılanması endüstri devrimi ile birlikte oldu. Bu yeniden yapılanma, kentin demografik ve mekânsal yapısını değiştirdiği

gibi düşünce tarihinde önemli yer tutan ideolojileri de ortaya çıkararak siyasal tarihe yeni bir yön verdi. Endüstri devrimi ile birlikte değişen üretim-tüketim ilişkilerinin biçimlendirdiği yeni kent, kırsal alandan göç alarak kalabalıklaşan ve mekânsal olarak hızla büyüyen, yeni sosyal ve siyasal yapılanmalara sahne olan bir olgu olarak insanlığın karşısına çıktı. Bu farklılaşma, kent-kırsal farkını belirginleştirdi, kentli-kırsal farkını da keskinleştirdi.

Avrupa'nın 19. yüzyılda endüstri kapitalizmine geçmesi, kentleri burjuvazinin ve ekonomik ilerlemenin merkezleri haline getirdiği gibi siyasal erdem simgesi de yaptı. Kentin bu derece idealize edilmesi, toplumun ekonomik gelişmesi ile yakından ilintilidir. Geçmişten kopuşu gösteren bu durum insanın üretkenliğinin artmasına bağlıdır. Bu gelişme, doğa karşısında bir üstünlük duygusu yarattığı gibi yeni bir toplum duygusu da yarattı. Kentte yaşayan toplumun kente bakışı, kendini yüceltmesine ve kırsal alanlarda yaşayanları aşağılamasına neden oldu (Holton 1999).

Feodalizmden endüstri çağına geçişte kentlerde meslekler ve zanaatlar arasındaki ayrışma giderek arttı. Üretimin ve ticaretin artmasıyla zenginleşen burjuva sınıfı, aristokratlara göre daha eğitilmiş olduğu halde, bütün önemli siyasal görevler ve makamlar aristokrasinin elindeydi. Burjuvazi, aristokrasinin gücünü ve tekeli kırma yolunda ilk büyük adımı 18. yüzyılın sonunda attı. Ancak burjuvazinin egemenliği tam anlamıyla ele geçirmesi yaklaşık bir yüzyıl sonraya kaldı. Burjuvazi, bir sınıf olarak kentlerdeki yerini aldı. Üretimdeki artış, daha önceden bir işi olmayanların üretim sürecine katılmasını sağladı. Bir süre sonra burjuvazinin karşısında bir

işçi sınıfı oluştu. Ancak sayıları giderek artan işçilerin yönetimdeki yeri yoktu (Begel 1996). Kent kökenli bu iki siyasal kanat, 19. yüzyıldan günümüze kadar dünya tarihinin biçimlenmesinde başrol oynadı. Bu iki grubun doğduğu ve çektiği mekânlar kentlerdi. Böylece kentler siyasal ve toplumsal alanda yeni bir boyut kazanmış oldu. Kentlerin başta siyasal ve toplumsal olaylar olmak üzere birçok alanda belirleyici olma özelliği, endüstri devrimi sonrasında artarak devam etti.

Kentler, eskiçağdan endüstri toplumuna kadar tarihin örülmesinde ön planda oldu. Eskiçağda kent-devleti olarak siyasal ve kültürel yaşamın belirlendiği kentler, endüstri devrimi sonrasında bu niteliklerini pekiştirdi. Siyasal ve ekonomik üstünlükleri yanında sanatın ve entelektüel üretimin her dalında merkeze oturan kentler, kaçınılmaz olarak tarihin belirleyicisi ve önemli bir öznesidir. Tarih biliminde son yıllarda geliştirilen yeni yöntem-bilimsel yaklaşımlar ve tarihin ele aldığı kişiler ve olaylar yelpazesinin genişletilmesi, genç bir dal olan "kent tarihi"nin önemini arttırdı. Kent tarihinin önem kazanmasına etken olan bir neden de, geleneksel tarih yazımının yerini sosyal tarihçiliğin almasıdır.

19. yüzyılın olay yönelimli profesyonel tarih yazıcılığı, 20. yüzyılda sosyal bilim yönelimli tarih ve tarihsel araştırma ve yazma biçimine yöneldi. Geleneksel tarih yazımı, soyut genellemelere indirgenmeye karşı koyan bireylerin aracılığına ve kasıtlılık unsurlarına odaklanmış iken, tarihin sosyal bilim yönelimli yeni biçimleri toplumsal yapıların ve toplumsal değişim süreçlerinin altını çiziyordu (Iggers 2003).

Sosyal bilim yönelimli yeni tarih anlayışının geleneksel tarih yazımına getirdiği bir eleştiride de, tarihte-

ki öznelerin dar bir kapsamda ele alınarak tarihin daha çok "büyük adamlar"ın tarihine indirgendiğidir. Sosyal bilim yönelimli tarih ekolleri, ideolojik ve yöntem-bilimsel farklılıklar taşıyalar da, siyasal tarihten toplumsal tarihe doğru bir genişleme göstererek tarihin alanını büyüttüler. Bir yandan da tarihi demokratikleştirdiler. Tarihin konusu, toplumsal yapılardan ve süreçlerden, geniş anlamda gündelik yaşam kültürüne doğru kaydı. Üstün ve güçlü olan bireylerin yerini sıradan insanlar almaya başladı (Iggers 2003). Tarihin içeriğindeki bu genişlemeyi, Edward Hallett Carr ve José Fontana'nın kitabına yazdığı önsözde Özer Ozankaya şöyle ifade etmektedir:

"Hegel'in ünlü deyişiyle, "tarihten öğrendiğimiz tek şey, insanların ondan hiçbir şey öğrenmediğidir".

Bu durumun başlıca nedeni, tarihi "kralların, kahramanların, önderlerin yaptığı" yolundaki yanlış anlayıştır. Oysa tarih, bir bilim olabilmek için, "genel olarak insanın", başka deyişle en büyük çoğunluğun yaşamını düzenlilikleriyle anlayıp açıklamak durumundadır." (Ozankaya 1992).

Tarih biliminin temel amacı olan geçmişin anlaşılması, bugünün ve geleceğin daha iyi anlaşılmasını sağlar. Tarih, insanların toplumsal yaşam içindeki kavgaları ve ilerlemeleriyle ilgilenir, böylece içinde yaşadıkları dünyayı anlamalarında ve onlara geleceği kurmalarında yardımcı olur. O halde tarih, süreç içerisinde başrolü kimin oynadığı sorusuyla da bağlantılı olarak kişilerden başlayıp topluluk olarak insanların yaptıkları hareketlere doğru bir açılım yaptı. Bundan dolayı, "büyük kişiliklerin tarihi"nin karşısına çıkan tarih kendini "top-

lumsal tarih" olarak nitelemektedir. Toplumsal tarih anlayışında başrolü toplum içinde insan oynar. Devlet adamları, kahramanlar ve dahiler kadar işçiler, çiftçiler ve yoksullar bu toplumun bireyleridir (Sarioğlu 2001). Edward Hallett Carr (2005), toplumun veya bireyin önceliğinin olmadığını, birbirlerinden ayrılmaz tamamlayıcılar olduğunu belirtir. Carr, toplumun mu yoksa bireyin mi önce geldiği sorusunu, yumurtanın mı tavuktan, tavuğun mu yumurtadan çıktığı sorusuna benzetmektedir. Tarih araştırmalarında böyle bir öncelik aramak gerekmez de, sosyal tarih anlayışının "önemli birey(ler)"le "sokaktaki birey(ler)"i ve bireyle toplumu eşitleme bile yaklaştırdığını söylemek doğru olacaktır. Bu demokratikleşme eğilimi dışında tarih araştırmalarında göze çarpan bir yenilik de, mekânın etki ve öneminin kavranmasıdır.

Tarihi olaylar mutlaka fiziksel ya da sosyal bir mekânda gelişir. Bu mekân bir cadde, mahal, kent ya da ülke olabilir. Böyle olmasına rağmen tarih araştırmalarında çoğu kez insan-mekân ilişkisinin geri plana itildiği ve olayların geçtiği tarihsel mekânların, olayların geçtiği bir dekor düzeyine indirildiği görülür. Oysa insanla yaşadığı mekân arasında bir etkileşim bulunmaktadır. İnsan yaşadığı mekânı biçimlendirirken çoğu mekân ya da coğrafya da insanı biçimlendirmektedir. Ülkemiz tarihçiliğinin eksik yönlerinden birisi de mekân bilgisinin yetersizliğidir. Buradan hareketle insan-mekân ilişkileri tarihçilerin üzerinde daha fazla eğilmesi gereken bir olgu olarak görünmektedir (Toprak 1994, Sarioğlu 2001).

Tarihe mekân ölçeğinde yaklaşıldığında kentlerin ayrı bir yeri vardır. Uygarlık tarihinin büyük bir bölümünün gelişmesini kentlere borçlu

olmasının yanında, siyasi tarihte de kentler önemli bir yer tutar. Mehmet Sarioğlu, tarihin itici gücünün kentler olduğunu söyler. Köylülüğü bir anlamda tarih dışında kalan bir unsur olarak gören Sarioğlu, kentin kırsal bölgeden farkının, tarihin bizzat kentte cereyan etmesi olduğunu belirtir (Sarioğlu 2001).

Tarih, insanı, insanın düşüncesini, kendisinin ürünü olan çeşitli nesnelere yansımaları üzerinden açıklama çabasıdır. Bu ürünler, kimi zaman mimari biçimler, yerleşim modelleri gibi fiziksel oluşumlar, kimi zaman politik yaşam, din, hukuk gibi üstyapı kurumları ya da sosyal örgütlenme, ekonomik faaliyetler, kültür, âdet ve inanışlar olabilmektedir (Anonim 1994). Bunlar çoğunlukla kent kaynaklıdır.

Arnold Toynbee, ülke tarihi çalışmalarında, çok fazla ve bir anlamda da hatalı olarak ilginin o ülkenin üzerinde yoğunlaştığını öne sürer. Toynbee'ye göre, ülkeler büyük ölçüde sınırları dışındaki güçlerden etkilenmektedirler. Bu nedenle tek tek ülke tarihleri, parçası oldukları daha geniş bir sistem içerisinde incelenmedikleri zaman yeterince anlaşılabilirler. 1994 yılında kent tarihleri üzerine sempozyum ve atölye çalışması yapan Tarih Vakfı altında oluşturulan Kent Tarihleri Proje Yazımı Grubu, Toynbee'nin önerisinin olaya daha büyük bir sistemi yakalamaya yarayacak olan teleskopla bakabilmeye benzetmekte ve şu soruyu sormaktadır: "Ancak, tarih çalışmalarında, teleskop kadar mikroskobun da işlevi yok mudur?" (Anonim 1994).

Tarih Vakfı Kent Tarihleri Proje Yazımı Grubu, ortaya attığı soruyu şöyle yanıtlar:

"Bir ülke tarihi, onu oluşturan parçaların özgül koşulları ve özgün nitelikleri göz ardı edilerek de yeterince anlaşılabilir. Çünkü

yerel topluluklar, parçası oldukları büyük topluluğun bir tür dışavurumudur. Olaya bütün ve parçaları bağlamında bakıldığında, değişik parçaların aynı etkenlerden farklı biçimde etkilendikleri, farklı tepki gösterdikleri ve bütüne farklı katkılarda buldukları gözlemlenir. Sonuçta, her yerleşim birimi, kendine özgü ekonomik faaliyet ve sosyal örgütleniş biçimiyle, kendi topografisiyle ulusal yaşamı oluşturan, farklı bir dile getiriş biçimi sunmaktadır.

Bunun da ötesinde, yaşanılan mekâna ilişkin tarih bilinci, toplumun bugünkü durumuna nasıl geldiği ve geçmişte nasıl farklı olduğu konusundaki bilinçlilik, o yerleşim biçimiyle topluluk açısından bir "aidiyet duygusu" gelişimini birlikte getirir. Küçük, kapalı yerleşim birimlerinde olduğu kadar, büyük kentlerde de özdeşleşme, gurur ve ortak ruh yansımalarını çeşitli biçimlerde saptamak olasıdır. Özellikle bugünün kentlerinin büyük kalabalıklarındaki aidiyet arayışları, insanları özdeşleşebilecekleri ereklere paylaşılan toplulukların arayışlarına yönlendirmektedir.

Benzer biçimde, bir yerleşim birimini diğerinden farklılaştıran öğeler o "mekân"ın kişiliğini oluşturur. Bu kişiliğin tanımlanması, ona, içinde yaşayanlarca bir değerler kümesi, dolayısıyla bir kimlik atfedilmesini ve bu kimliğin gerçekleştirilebilmesi için de fedakârlıklarını talep edebilir. Bu durum, o yerleşim biriminde yaşamayı sakinleri için anlamlı hale getirir ve bizzat kendileri için bir aidiyet ve kimlik anlamı taşır. İnsanın yaşadığı mekânla kurduğu böylesi bir ilişki, onun bulunduğu mekâna sahip çıkma, o mekâna ilişkin sorunların çözümüne, alınacak kararların oluş-

masına katılma isteğini güçlendirerek, bir anlamda demokrasinin ve çoğulculuğun toplumda yerleşmesine hizmet etmektedir. Mekânların farklılıkları, kesişme ve çatışma noktaları, ancak, onlara tarihsel bir açımla yaklaşabilecek araştırmalarla açığa çıkarılabilirler." (Anonim 1994).

Bu söylem, kent tarih(ler)i ihmal edilerek ulusal tarihin eksiksiz yazılamayacağı gerçeğinin saptanmasıdır. Sözelimi, makro tarih yaklaşımlarının genel hatlarıyla anlattığı ve Türk modernleşmesinde önemli bir yer tutan Jön Türk muhalefeti, İttihat ve Terakki örgütlenmesi ve II. Meşrutiyet gibi olay ve olgular Selânik tarihinden ayrı tutulamaz. Bu kentin o dönemdeki özgün koşulları olmasaydı ulusal tarih bu yatakta akar mıydı? Kentin o dönem tarihi bir devletin de kaderini değiştirdi. Selânik'te Batı kültürü ve kurumlarıyla ilişkili Yahudi nüfusunun yaşaması, bunların kurduğu okullar ve diğer ilişkileri, kentin görece özgür ve II. Abdülhamit baskısından uzak düşünsel ortamı, Harbiye mezunu genç subayların İstanbul'dan uzaklaştırılmak amacıyla buraya gönderilmesi gibi birçok olay Selânik tarihinin ayrılmaz bileşenleridir. Bu olaylar aynı zamanda Osmanlı'nın son birkaç on yılının ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kaderini de belirledi. Daha evrensel bir örnek vermek gerekirse, dünya tarihinin son ikiyüz yıldan fazlasına damgasını vuran Fransız Devrimi, 18. yüzyıl Paris'inden, bu dönemde kentteki sosyoekonomik yapılanmadan soyutlanabilir mi? Türkiye Cumhuriyeti'nin erken tarihi ise Ankara'nın tarihiyle örtüşürülebilir. Ankara, Kemalist modernleşmenin olduğu kent ve devrimin vitrinidir. En azından Atatürk döneminde, bir kentin tarihi bir ülkenin tarihini aydınlatır. Bu ilişki, cumhuriyetin ilk

yıllarındaki kadar belirgin olmasa da bugün de sürmektedir.

Erken Cumhuriyet tarihinde önemli bir yer tutan Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın ve bu dönem Türkiye Cumhuriyeti tarihinin yazımında fırka reisi Fethi Bey'in İzmir mitingi ve burada yaşanan olaylar üzerinde durulur. Bu olayların, SCF'nin kapatılması, 1930'lara damgasını vuran devletçilik uygulamaları ve Türkiye Cumhuriyeti'nin yaklaşık onbeş yıl daha tek partili olmasının ana nedenlerinden biri olduğu söylenebilir. Ulusal tarihin önemli bir bileşeni olan bu olay, ülke çapındaki, hatta dünya çapındaki olayların bir yansıması olduğu kadar, İzmir'deki sosyoekonomik yapılanma, sınıf bilinci ve örgütlülük gibi kente özgü koşullarla da bağlantılıdır. Ulusal tarih yazılırken yerel dinamiklere yer verilmeden aydınlatılmayacak bu konu aynı zamanda kent tarihinin bir parçasıdır. Bu tür örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Kent tarihinin önemi, küresel dünya düzeninde kentlere yeni işlevler atfedilmesi ve algılanışlarının değişmesi nedeniyle daha da artmaktadır (Anonim 1994).

Divan edebiyatında "şehrengiz" geleneği vardı. Osmanlı döneminde kentin bilimsel ve tarihsel bir temele oturtulmayan mekânsal ve sosyal yönleri şehrengizlerde yer buldu. Yerli ve yabancı seyyahların ziyaret ettiği kentlerin mekânsal ve sosyal yapısı seyahatnâmelere yansdı. Mahkeme sicilleri, tahrir defterleri ve salnameler ise Osmanlı kentlerine ilişkin başlıca kaynakları oluşturdu.

Yeni Türkiye'de kentlere ilgi cumhuriyetten önce başladı. Yeni devlet, 1922-1928 yılları arasında, Ankara, Bayazıt (Bugünkü Ağrı İlinin adı o dönemde Bayazıt idi) Çatalca, Gaziantep, Gelibolu,

Isparta, Kastamonu, Kayseri, Çankırı, Kırklareli, Kırşehir, Konya, Muğla, Niğde, Sinop, Urfa, Zonguldak vilâyet ve sancakları (Osmanlı Devleti'nin son döneminde idari teşkilatlanma içinde vilâyetten küçük, kazadan büyük olan idari birimler olan "sancak"lar Cumhuriyet döneminde kaldırıldı) için "*Sıhhi ve İctimai Coğrafya*" kitapları yayınladı. İlhan Tekeli'ye göre bu kitapların yayınlanması, sağlık konusunun yeni devletin şehircilik anlayışında önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir (Tekeli 2005). "*Sıhhi ve İctimai Coğrafya*" kitaplarının ilki Sinop için hazırlandı ve henüz Milli Mücadele sürerken, 1922 yılında yayınlandı.

İlhan Tekeli, "*Sıhhi ve İctimai Coğrafya*" kitaplarının ilkinin 1922'de Ankara için yayınlandığını söylemekle birlikte (Tekeli 2005), Sinop Sıhhiye Müdürü Doktor Mehmed Said tarafından hazırlanarak 1922'de yayınlanan "*Türkiye'nin Sıhhi İctimai Coğrafyası-Sinop Sancağı*" adlı esere, 10 Mart 1922 tarihli bir ön-söz yazan "*Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekili ve Sinop Mebusu Doktor Rıza Nur*", "...Sinop nüshasını numune olmak üzere intihab edip bazı tadilat ve tekmilat icrasından sonra" yayınladıklarını belirtmektedir (Mehmed Said 1338 [1922]). Ayrıca "*Türkiye'nin Sıhhi İctimai Coğrafyası*" serisini inceleyerek bu konuda yayın yapan Osman Gümüştü de, Sinop için hazırlanan kitabın serinin ilk kitabı olduğunu, Ankara kitabının ise 1925 yılında basıldığını belirtmektedir (Gümüştü 1999).

"*Sıhhi ve İctimai Coğrafya*" kitaplarının yayınlanmasından sonra cumhuriyet tarihçilerinin kentlerin sosyal yapısına ve geçmişine eğilmeleri birden olmadı. Bu süreçte,

Halkevleri'nde yapılan çalışmaları da anmak gerekir. Halkevleri'nin, Türkiye'de 1930'lu ve 40'lı yıllarda yerel tarih çalışmalarının öncüsü olduğu rahatlıkla söylenebilir. Türkiye'de kent tarihçiliğinin gündeme gelmesinde "*Annales ekolü*" (Annales ekolü, 1929 yılında Strasbourg'da (Fransa) MarcBloch ve LucienFebvre tarafından yayınlanmaya başlayan "*LesAnnalesd'historiéconomique et sociale*" adlı dergi çevresinde toplanan tarihçilerin temsil ettiği bir akımdır. Geleneksel anlatı tarihi yerine sorunları ön plana çıkaran, salt siyasi tarihi değil, tüm insan faaliyetlerini ele alan, bu amaca ulaşabilmek için coğrafya, sosyoloji, psikoloji, ekonomi, antropoloji gibi sosyal bilimlerden üst düzeyde yararlanmaya çalışan bir tarih anlayışı geliştiren bu ekolün Türkiye'deki en önemli takipçileri Ömer Lütfi Barkan ve Halil İnalıcık'tır) ve Amerikan sosyal tarih anlayışının etkileri yadsınamaz.

Kent tarihinin tarihçilerin ilgi alanına girmesinden önce edebiyatçılar ile mimar ve kent plancılarının kent tarihiyle ilgilendikleri söylenebilir. Mimar ve kent plancıları daha çok kentin fiziksel mekân kurgusu ve gelişimiyle ilgilenirken edebiyatçılar sosyal ve kültürel geçmiş üzerine yoğunlaştı. Bu çalışmaların hız kazandığı dönem, ülkemizde kentlerin kabuk değiştirdiği, mekânsal ve demografik olarak hızla büyüdüğü, sosyal ve siyasal yönden hareketlendikleri bir dönem oldu. Ancak 1950 sonrası bu kent-sel dönüşüm, Türkiye kentlerinin Kemalist yapılanmasından sonra geçirdiği ikinci bir dönüşüm olarak düşünülmelidir. Cumhuriyetin kuruluşundan tek parti iktidarının sona erişine kadar olan dönemde -Ankara dışında- kentlerin fiziksel büyümesi dikkat çekici boyutta

olmasa da, sosyal, kültürel ve siyasal dönüşümler çok belirgindir. Kemalizm, ideolojisini ve kurumlarını yaratırken kentleri de ihmal etmedi. Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Kemalist kadronun gerçekleştirilme-ye çalıştığı topyekûn modernleşme en büyük yansımalarını kentlerde bulurken kentlerin sadece sosyal ve siyasal yapısını değil fiziksel mekân kurgusunu da değiştirdi. Özellikle tek parti döneminde, Kemalist modernleşmenin getirdiği yenilikler ve kurumlar, ister merkezden dayatması ister yerel dinamiklerin coşkuyla karşılaşması olarak algılandı. Türkiye kentlerinde yankılandı. Türkiye kentlerinin tek parti dönemi tarihini yazmak, bu bağlamda Kemalist modernleşmenin –ve yer yer karşı duruşların- yerel tarihini yazmak anlamına da gelir.

Burada İlhan Tekeli'nin bir görüşüne yer vermekte fayda vardır. Tekeli, Ankara'nın başarısı ne kadar yüceltilirse yüceltilsin, 30'lu yıllardan sonra Cumhuriyet yöneticilerinin kenti sevmedikleri, hatta kentten korktukları görüşündedir. Tekeli'ye göre 30'lu yıllardan sonra yönetime gelenler köycüdür, köycülüğü savunur. Kent onlar için işçi sınıfının doğacağı ve devrim girişiminde bulunacağı bir yerdir. Cumhuriyetin bu yıllarında kentin önemi ve ilerlemenin ancak kentle olabileceği fikri sosyologlar tarafından savunulur (Tekeli 2005.).

Genç ve dinamik bir cumhuriyetin devrimci yönetimi, başta büyük kentler olmak üzere kendi içlerinde bir dinamiği bulunan kentlerde tarih biliminin kaydedebileceği daha çok icraata imza attı.

Kent tarihi araştırmaları, kuşkusuz, tarihin demokratikleştirilmesi ve öznesinin kahramanlardan toplumun bütününe genişletilmesine en elverişli tarih alanıdır. Her türlü kent tarihi çalışması yapılırken ve

okunurken, Carr'ın(2005)"Tarihçi zorunlu olarak seçmecidir" sözü anımsanmalı ve unutulmamalıdır ki;

"Olgular gerçekte bir balıkçının tablasındaki balıklar gibi değildir. Olgular uçsuz bucaksız ve hatta bazen sınırsız bir okyanusta dolaşan balıklara benzerler. Tarihinin ne yakalayacağı kısmen şansa, fakat asıl, avlanmak için okyanusun neresine gideceğine ve hangi oltayı kullanmayı seçeceğine bağlıdır". (Carr 2005).

Kaynaklar

- Anonim, 1994. "Sunuş".*Kent Tarihçiliği*.Toplu Konut İdaresi/Tarih Vakfı, İstanbul, s. VII-XI.
- Begel,E.E., 1996. "Kentlerin Doğuşu".*Cogito-Kent ve Kültürü*, Sayı: 8, Yaz 1996, s. 7-16.
- Carr, E.H., 2005. *Tarih Nedir?Çev: M.G. Gürtürk*, İletişim Yayınları, İstanbul, 255 s.
- Göney, S., 1995. Şehir Coğrafyası. İstanbul Üniversitesi Yayın No: 3908, İstanbul, 260 s.
- Gümüşçü,O., 1999. "Milli Mücadele Dönemi Türkiye Coğrafyası İçin Bilinmeyen Bir Kaynak: Türkiye'nin Sıhhi-i İctimai Coğrafyası". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, Cilt: XV, Sayı: 45, s. 939-968.
- Holton, R.J., 1999.*Kentler, Kapitalizm ve Uygarlık*.Çev: R. Keleş, İmge Kitabevi, Ankara, 207 s.
- Ilgers, G.G., 2003. *Bilimsel Nesnellikten Postmodernizme Yirminci Yüzyılda Tarih Yazımı*. Çev: G.Ç. Güven, Tarih Vakfı Yurt Yayınları 96, İstanbul, 160 s.
- Keleş, R., 1993. *Kentleşme Politikası*. İmge Kitabevi, Ankara, 504 s.
- Kılıçbay,M.A., 2000. Şehirler ve Kentler. İmge Kitabevi, Ankara, 2002, 246 s.
- Mehmed Said, 1338 [1922]. *Türkiye'nin Sıhhi İctimai Coğrafyası-Sinop Sancağı*. Türkiye Büyük Millet Meclisi Umur-u Sıhhiye ve Muavenet-i İctimaiye Vekâleti, Ögüd Matbaası, Ankara, 64 s. (Osmanlıca).
- Ozankaya, Ö.,1992."Çevirenin Önsözü".*Tarih Yazımında Nesnellik ve Yanlılık*, İmge Kitabevi, Ankara, 1992, 138 s.
- Resmi Ceride, 1340 [1924]. "Köy Kanunu", 7 Nisan 1340 (Osmanlıca).
- Sarioğlu, M., 2001. "Kent Tarihi Çalışmaları Üzerine Bazı Düşünceler".*Kebikeç*, Sayı: 11, s. 333-344.
- Tekeli, İ., 2005. "Türkiye'de Kent Planlama Düşüncesinin Gelişimi". *XXII. Yunus Aran Konferansı*, 12 Mayıs 2005, Ankara, (<http://www.yunusaran.org>).
- Toprak, Z.,1994. "Dünle Bugünü Örtüşüren Tarihçilik: Kent Tarihçiliği".*Kent Tarihçiliği*, Toplu Konut İdaresi/Tarih Vakfı, İstanbul, 156 s.
- Türk Dil Kurumu, 2005. *Türkçe Sözlük*. TDK Yayınları: 549, Ankara, 2523 s.

BİR ÇEVRE VE DOĞA EĞİTİMİ PROJESİNİN ARDINDAN!

Yrd. Doç. Dr. Sevgi ÖZTÜRK

Kastamonu Üniversitesi, Kuzeykent
Kampusu, 37200/Kastamonu,
Tel:0 366 2801632,
Fax: 366 2151364,
e-posta: sozturk@kastamonu.edu.tr

Dünyanın birçok yerinde nüfus artışından dolayı kaynaklara ve ekolojik sisteme olan baskı, iklim değişikliği, kirlilik, azalan canlı türleri, su kaynaklarına erişim gibi çevre problemleri yaşanmaktadır. Bu çevre sorunları küresel, ülkesel ve bölgesel anlamda bütün dünyayı ortak bir noktada birleştirebilmektedir. Eğitsel odaklı bu ortak nokta çevre ve doğa kavramının, ilköğretimden üniversiteye kadar süren okul programında en uygun şekli ile işlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Ancak, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler çevre ve doğal varlıkları koruma konusunda etkin bir eğitim sistemi oluşturamamıştır.

Çevre ve doğaya ilişkin eğitim sistemindeki eksiklik nedeni ile Kastamonu Sosyal Hizmetler Kurumu Yurtlarında kalan 13-18 yaş arası ortaöğretim öğrencilerine yönelik "Sosyal Destek Yaklaşımli Çevre ve Doğa Eğitimi" isimli proje Kastamonu Üniversitesi tarafından, TÜBİTAK Bilim ve Toplum Projeleri Destekleme Programı kapsamında hazırlanmıştır. Sosyal Hizmetler Kurumunda kalan aile ortamından uzakta yetişen çocuklarda genellikle çevre ve doğaya karşı ilgisizlik, özgüven eksikliği, çevreyi umursamazlık, kolay arkadaş edinememe gibi problemlerle karşı karşıya kaldıkları literatür kaynaklarında belirtilmektedir.

Bu durum ilerleyen yıllarda meslek ve sosyal hayatlarına da yansiyabilmektedir. Tüm bu sorunlar göz önüne alınarak hazırlanan çevre ve doğa eğitimi projesinde, uzman kadrolarca belirlenen konular, katılımcılarla öğretmen-öğrenci hiyerarşisinin ötesinde, katılımcı, sorgulayıcı ve tartışmacı bir yaklaşımla ele alınmıştır. Projenin anlamıyla örüntülü olarak yapılmış etkinlikler, yani dersane ve laboratuvar doğanın bizzat kendisi olmuştur. Bu bağlamda doğayı tanıma, doğadaki çeşitliliği keşfedebilme ve bir şekilde onunla etkileşimde bulunma dürtüsü bütüncül ve sentezci bir yaklaşımla ele alınmaya çalışılmıştır.

Projenin gerçekleştirildiği Kastamonu ili yüzyıllar boyu birçok uygarlığa beşiklik etmiş, bu nedenle de zengin kültürel varlıklara sahiptir. Kent, Roma, Beylik, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemine ait önemli öğeleri olan dokuları ve yapıları barındırmaktadır. Aynı zamanda ilde Ilgaz Dağı Milli Parkı ve Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı gibi önemli iki korunan alan bulunmaktadır. Milli park alanları biyo-çeşitliliği, endemik tür zenginliği, pek çok tıbbi ve aromatik bitkiye ev sahipliği yapması yönünden önemlidir. 1000 ha büyüklüğünde olan Ilgaz Dağı Milli Parkı sahip olduğu doğal zenginlikler yanında turizm alanı olması ile

Şekil 1. Proje ekibinin bir bölümü ile ilk gün (Kastamonu Üniversitesi Arşivi)

de ayrı bir öneme sahiptir. 37000 ha büyüklüğünde Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı ise iki ilin (Kastamonu-Bartın) sınırlarında kalan Avrupa'nın 100, Türkiye'nin 9 sıcak noktasından birisi, WWF tarafından Dünyaya armağan edilen ve Avrupa'nın önemli korunan alan sertifikasyon sistemi PAN Parks Sertifikasyon sistemine dahil olan Türkiye'nin en önemli milli parklarından biridir.

Proje, 23 Temmuz-01 Ağustos, 06-15 Ağustos 2012 tarihleri arasında 2 dönem ve her dönemde 20 öğrenci olmak üzere toplam 40 öğrenciyi kapsamıştır. 10 gün süresince devam eden projenin ilk 4 günü Ilgaz Dağı Milli Parkı'nda, sonraki 3 gün Kastamonu Merkez, Taşköprü, Devrekani ve Daday ilçelerinde (arkeolojik sit alanları, fidanlık, mesire alanları, mağara, baraj gibi rekreasyonel alanlar) ve son 2 gün de Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nda devam etmiştir.

Sosyal Hizmetler Kurumunun öğretmenleriyle birlikte öğrencilerle ilk buluşma, 23 Temmuz günü Ilgaz Dağı Milli Parkı'nda gerçekleşmiştir. Projenin ilk gününde

Şekil 2. Devrekani-Beyler Barajı, Daday, Kırkpınar Yaylası ve Ilgaz Dağı Milli Parkı'ndaki aktivitelerden görünüm (Öztürk, 2012)

Şekil 3. Kastamonu-Bartın Küre Dağları Milli Parkı'nda yapılan çeşitli aktivite görüntüleri (Öztürk, 2012)

katılımcı öğrencilere sorulan «Çevremizi ve Doğamızı Seviyormuyuz?» sorusuna verilen yanıt "HAYIR" cevabı olmuştur. Proje yürütücüsü (Yrd. Doç.Dr. Sevgi Öztürk), uzmanları (Doç.Dr. Saim Ateş, Yrd. Doç. Dr. Hakan Şevik) ve öğretmenleri tarafından sabırlı ve özenli bir şekilde verilen emek sonucunda derslere ilgi, katılım 3.günde artmaya ve katılımcı grupta değişiklikler yaşanmaya başlamıştır (Şekil1). İlk gün drama dersinde birleştirilemeyen ekolojik zincir 3. gün Kırkpınar Yaylasına yapılan seyahatte birleşmiş, proje sonuna kadar bir daha hiç kopmamıştır. İsimlerini bile söylemek istemeyen öğrenciler (arkeolojik kazı alanı, mağaralar, orman işletme müdürlüğü vb.) proje arazi çalışmalarındaki uzmanlara sorular sormaya, dersleri dikkatle ve ilgiyle dinlemeye başlamış proje sonuna kadar da merak ve heyecanları bu şekilde devam etmiştir.

10 gün süren projede; gökyüzü gözlemciliği, fotoğraf çekme, bitki ve hayvanları tanıma, drama,

Şekil 4. Taşköprü Küçükusu Mesire Yerinde yapılan çevre temizliği (Öztürk, 2012)

doğa yürüyüşleri, kuş gözlemciliği, oryantiring, yön bulma, ilk yardım, çevre temizliği gibi birçok aktivite gerçekleştirilmiştir (Şekil 2,3,4). Gerçekleştirilen aktiviteler, eğitsel dersler ve arazi gezileri sonucunda katılımcıların; grup çalışmalarında ortak hareket etmelerini sağlamak, yorumlama yeteneklerini geliştirmek, ezbercilikten uzak, bilimsel düşünme yeteneğini kazandırmak, kalıcı, duyarlı ve olumlu davranış değişikliği kazanmalarını sağlamak, farklı metodlarla doğa ve çevre sevgisini aşlamak, üretken, kendisini ve çevresini değerlendirebilen, özgüveni gelişmiş bireyler olmalarını sağlamak, tahrip olan çevreyi geri kazanma üzerine düşünsel olarak ilgilerini arttırmak ve sorumluluk duygularını geliştirmek hedeflenmiştir. Örneğin, Daday ilçesinde gerçekleştirilen fidan dikimi aktivitesinde bitkinin gelişimi için gerekli toprak, su ve mineraler öğretilerek katılımcılara ağaç ve doğa sevgisi uygulamalı olarak vermeye çalışılmıştır. İnönü Mağarası, Buz Mağarası, Beyler Barajı, Horma Kanyonu, Mantar Mağarası ve Ejder Çukuru gibi ilginç jeolojik oluşumları görmeleri sağlanarak yaşadıkları bölgenin kaynak değerleri tanıtılmış ve ilgilerinin artması sağlanmıştır.

Proje başlangıcında, katılımcıların yaşayacakları 10 günlük deneyimlerin hayatlarında kalıcı bir yer etmesi ve belki de meslek seçiminde etkili olması en önemli proje hedefi idi. Proje, katılımcı öğrencilerin "peyzaj mimarı, orman mühendisi, biyolog, arkeolog olmak istiyoruz, sizlerle üniversite'de tekrar görüşeceğiz" sözleri ile son bulmuştur.....

DERELER YOK OLMUŞ, ÇUBUK ÇAYINI KURTARALIM

Nurgül Gürsoy

Peyzaj Mimarı

Keçiören Belediyesi

Etüd Proje Müdürlüğü

Kent içi akarsu sistemleri doğal özellikleri, kentsel çevre ile etkileşimleri ve toplumsal algıyı harekete geçirme becerileri ile kentsel mekanın planlanmasında önemli yere sahiptirler. Kentsel mekan planlaması içinde doğanın devamlılığını sağlayan Doğal Sit Alanı olarak korunması gereken Ankara'nın tepelerinden ovalarına doğru akan dereler, yerin altına itilmiş, üzerleri kapatılmıştır. Ankara'da Çubuk Barajı'ndan Akköprü'ye kadar uzanan Çubuk Çayı ve Akköprüde birleşen Ankara Çayı üzeri kapatılmayan tek Akarsu koridoru olarak kalmıştır.

Bir zamanlar tepelerinden ovalarına doğru gürül gürül akan dereler, şimdi sadece semt adı olmaktan öte anlam taşımıyor. Kavaklıdere'de ne kavak var ne de dere. Hoşdere'de hoşluk gören var mı acaba? Bülbülderesi'nden bülbül sesi duyan oldu mu hiç? Var mı, Bademlik deresi, Hacıkadın

Deresinin yerini bilen? İncesu hala ince ince mi akıyor? Ya Cevizlidere, hani Kirazdere, nerede?

Dünyanın belli başlı kentlerinden geçen nehirler, kentler için büyük önem taşır ve kentlerin gelişimi akarsuların doğal yapısını bozmadan yapılır.

Ankara'da ise yer altından akar dereler. Bütün dünyada çevresine yaşam getiren, canlılık katan dereler, Ankara'da yer altında, gizliden gizliye süzülür. Ne taşıdığı, hangi pisliği nereye götürdüğü bilinmez.

Bugüne kadar Ankara'da barakalaşma, ardından gecekondulaşma ve ardından da kentleşme adına doğa tahrip edilmiştir. Eğer kent planlaması sürecinde dereler dikkate alınmazsa, kentin alt yapısı zarar görür. Üstelik üzeri kapatılan derelere yollar ve yapılar yapıldığı yetmiyormuş gibi, katlı kavşak ve köprülerle derelerimize metrelerce fore kazık çakılarak daha da tehlikeli bir hale gelmiştir. Altyapısı

Bentderesi eski hali

yetersiz Ankara beklenmedik afetle karşı karşıya kalabilecektir. Bu konunun en az deprem kadar dikkate alınması gerekliliğine dikkat çekmek isterim.

Cumhuriyetin ilk yıllarında kent planlamalarında temel ilkenin, derelerin korunması, ekolojik dengenin sağlanması olduğu bilinmektedir. "Bahçe Kent" (Garden City) fikrinin savunucularından Prof. Hermann Jansen, 1932 yılında başladığı Ankara planında, bu temayı kullanmıştır.

Jansen planında dereler korunmuştur. Örneğin Jansen planında Bentderesi mesire yeri olarak düzenlenmiş ancak ilerleyen zaman içerisinde geçekondulaşmayla birlikte çarpık ve plansız kentleşme, Ankara'daki bir çok akarsuyun ya kapatılmasına ya da açık kanalizasyon haline gelmesine neden olmuştur.

ANKARA: KALENİN AŞAĞISINDA TAMAM OLUNAN ROMA SEDDİ GİVARINDAKİ BANYO HAVUZU
Jansen 1933 yılında Bentderesini böyle planlamış.

Bu nedenle bugün kent içinde ıslah edilebilen ve kentin kullanımına açılan "akan bir su" görmeyi düşledik ve **ÇUBUK ÇAYINI KURTARALIM** dedik. **KEÇİÖREN BELEDİYESİ** olarak adım attık. Keçiören Belediyesi olarak Biz Çubuk Çayının 3100 mt'lik kısmına örnek teşkil edecek 'Ankara Kent İçi Akarsu Koridoru İçinde 3100 mt'lik Gümüşdere Ihlamur Vadisi Rekreasyon Projesi' adı altında Rekreasyon projesi oluşturduk. Kolaya kaçıp üzerini kapatmadık, etrafındaki yeşil alanla bütünleştirip 500 yıllık taşkın debisini dikkate alarak projelendirdik .

Çubuk Çayının yatak düzenleme çalışmaları 60 lı yıllarda tamamlanmıştır. Altındağ, Keçiören, Hasköy kanalizasyonlarının Çubuk Çayı yatağına boşalması nedeniyle dere son derece kirletilmiş durumda olup, alüvyon içerisinde yer alan yer altı suda kirlenmiştir. Bir süre sulama amaçlı kullanılan Çubuk Çayı ev ve sanayi atıklar nedeniyle uzun süredir kullanılabilir bir sulama kaynağı olmaktan çıkmıştır. Sıcak havalarda kanalizasyon kokuları keskin bir şekilde yayılmaktadır. Bazı ıslah etme çalışmalarına rağmen yeterli sonuç alınamamıştır.

Ankara'yı hemen hemen tam ortadan bölen çay birçok noktada üstten köprülerle aşılmıştır. Yaz aylarında küçük bir dere gibi akarken, yağışlı dönemlerde güçlenir. Bazı bölümlerinin üstü köprülerle kapatılmıştır. Özellikle evsel ve endüstriyel atıkların ve kanalizasyonun karıştığı Çubuk Çayı etrafında yaşayan kent halkı bugüne kadar sıvrisinek, pis koku ve bulaşıcı hastalıklara maruz kalmıştır. Artık bu Vadinin rekreasyonel olarak tasarlanması ve halkın kullanımına açılarak tertemiz akması zaruri hale gelmiştir.

Toplum sağlığı açısından öncelikle;

- Çubuk Çayına dışarıdan bağlanan kanalizasyon bağlantılarının kesilmesi;
- Özellikle etrafında bulunan benzin istasyonlarının, petrol türevlerinin döküntü şeklindeki atıklarının bertaraf edilmesi ;
- Evsel ve endüstriyel atıkların atılmaması, deşarjının sağlanması gibi konular projede önerilmektedir.

Amacımız kente hayat veren, kent merkezlerinde hareketliliği artıran Akarsu Koridorlarını rekreasyonel hale getirerek insanları su ile buluşturmak ve "**Suya Duyarlı Kentsel Çevre**" oluşturmaktır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından "Ankara Çayı Rehabilitasyon Projesi" kapsamında Ankara Çayı'nın geçtiği tüm ilçe Belediyeleri kendi ilçelerinde Rekreasyon Projesi geliştirecektir. Bunun için Keçiören üst sınırında Altındağ Belediyesi, alt sınırında Yenimahalle Belediyesinin acilen proje üreterek Çubuk Çayı ve devamında Ankara Çayı bir bütünlük haline

de projelendirilmelidir. Burada amacımızın derenin temizlenerek eskiden olduğu gibi balık tutulabilecek kadar temiz akması ve insanların kullanımına açarak temiz, kullanılabilir olması, insanları suyla bütünleştirerek rekreasyonel hale gelmesidir.

Bu konuda tüm kamu kurum ve kuruluşları işbirliği halinde çalışmalıdır.

Çizilen proje ile ;

- Öncelikle halkın sağlığını tehdit eden unsurların kaldırılması;
- Vadi boyunca hava koridorları oluşturarak insanlara çekici ve erişilebilir bir kent alanının oluşturulması; Kullanılabilir rekreasyonel ve açık alanlarda insanları su ile bütünleştirerek suya duyarlı kentsel mekanlar yaratılması hedeflenmiştir.

Projeden bir görüntü

Proje kapsamında;

Tasarlanan kullanımlar DSİ V. Bölge Müdürlüğü işbirliği ile taşkın önlemede kaybedilen debi kadar debi kazanmak şartıyla 500 yıllık taşkın debisi olan 155.60 m³/sn dikkate alınarak hazırlanmıştır. Projede;

--3100 m²'lik kısmın 1.kısım ve 2. Kısımda gondol ve kayıklar ile 3 ve 4. Kısımda ise 1200 m²'de motorlu kayıkların gezinti sirkülasyonu sağlanmıştır.

-- Balıkçı göleti, balıkçı barınakları ile iskeleler, iskele kafe ve kafeler,

--İskele tipi oturma cepleri ile oturma ve seyir terasları,

--145.000 m² yeşil alan içerisinde ağaç, ağaççık ve çalılardan oluşan 7657 adet bitki, su bitkileri, soğanlı

bitkiler ve çiçek parterleri;

--Akarsu, vadi peyzajları morfolojik yapıya bağlı olarak çevrelerine oranla farklı iklimsel karaktere sahiptirler. Vadiler lokal hava akımlarının oluşmasına neden olurlar. Bu nedenle, projeye adını veren güzel kokulu ıhlamur ağaçları kullanılmıştır.

--Bisiklet yolu, kayak yolu ve yürüme yolları, Nostaljik Çay Bahçeleri, balık lokantaları,deniz feneri ile su ile ilgili objeler, Yonca Yaşam Merkezi , Arasta, çocuk oyun alanları, 200 kişilik amfili yazlık sinema alanı, 300 kişilik amfili etkinlik alanlarını içerecek şekilde proje tasarlanmıştır.

Proje kapsamında, nerede hangi yapının veya sistemin gerekli olduğuna karar vermek amacıyla hidrolik proje ve hesapları yapılmış ara rapor ile böyle bir projenin uygulanabilir olabilmesi için çizilen Avan Proje ile taşkın duvarlarının peyzaj alanı dışına ötelenmesi amaçlı kesitler DSİ yetkililerince onaylanmıştır.

TEDAŞ, TEİAŞ, ASKİ, TELEKOM, TELKOM, EGO ile görüşülmüş, altlık paftaları alınmış kurumlarla işbirliği sağlanmıştır. Deplase edilmesi gereken alt yapı tespit edilmiştir. SONDAJ Çalışmaları, UD numunelerinin alınması, SPT deneylerinin yapılması, Bölge jeolojisinin depremselliğinin irdelenmesi, 1/5000 ve 1/25000 ölçekli topoğrafya ve jeoloji haritalarının hazırlanması, 1/1000 ölçekli halihazır harita ve kanal güzergahında hassas kotlarının alınması ile üçgenleme yapılması işi tamamlanmıştır.

Jeolojik Veri ve Jeoteknik Hesap Olarak; Kanal hidroliği hesabı, regülatörler, duvar ve toprak yapısının stabilite hesapları,kesişen kazık yöntemiyle perde tasarımına ait rapor ve bazı bölgeler için zemin çivisi ve ankraj hesapları, statik ve dinamik analizler ile şartnameler tamamlanmış ve DSİ V Bölge yetkilileri ile arazide teknik incelemelerde bulunuldu.

Projenin Uygulama Projeleri DSİ V bölge tarafından onaylandı. Ve 5 Ekim 2012 tarihinde proje yapımına başlanmıştır.

Projenin dereyle temas eden duvarları, regülatör kapakları, köprüleri DSİ V Bölge tarafından yapılacak, kalan rekreasyonel kısımlar ve taşkın duvarları Belediyemiz tarafından yapılacaktır.

13 Mayıs

13 MAYIS EŞ ZAMANLI YAPILAN ULUSAL DEKLERASYON İLE PEYZAJ MİMARLARI SESLENDİ

"Bu ülkenin peyzaj mimarlarına ihtiyacı vardır" diyen Peyzaj Mimarları Odası, 13 Mayıs 2012 tarihinde Ulusal Peyzaj Mimarlığı Günü kutlarken, bu ülkenin umudu olan tüm peyzaj mimarları selamlamaktadır. 13 MAYIS ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI GÜNÜ KUTLU OLSUN

ANKARA`DA - BARTIN`DA BÜYÜK ŞENLİK

13 Mayıs Ulusal kutlamalarımız kamuoyu açıklamaları ile birlikte tüm cadde ve bulvarlarda halkımıza açık davetle kutlanmakta.

13 MAYIS 2012 PEYZAJ ÖDÜLLERİ SAHİPLERİNİ BULDU

Odamız 13 Mayıs Ulusal Peyzaj Mimarlığı günü etkinlikleri içerisinde yer alan "Ulusal Peyzaj Ödülleri" sahiplerini buldu. Mesleğimizin çağdaş ve aydınlanmacı gelişimine verdikleri emek ve başarılarla tüm peyzaj mimarlığı camiasının başarısına imza atan, projeleri ile kutlamalarımıza katılarak günümüzü anlamlandıran tüm meslektaşlarımızla onur duyuyoruz.

13 MAYIS ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI GÜNÜ ETKİNLİKLERİ ÜYELERİMİZİN KATILIMIYLA GERÇEKLEŞTİRİLDİ.

"Mesleğimi ve ülkemi seviyorum" 13 Mayıs Ulusal Peyzaj Mimarlığı Günü kutlu olsun...

AYDIN İL TEMSİLCİLİĞİ PEYZAJ MİMARLIĞI GÜNÜ`NÜ KUTLADILAR

13 Mayıs Ulusal Peyzaj Mimarlığı Günü etkinlikleri kapsamında Odamız Aydın İl Temsilciliği tarafından üyelerimiz, İKK temsilcileri ve Oda temsilcilerinin geniş katılımı ile yapısal basın toplantısı ve ardından düzenlenen Bahar Kokteyli ile kutlandı.

BURSA İL TEMSİLCİLİĞİ`İNDE 13 MAYIS KUTLAMALARI

Odamız Bursa İl Temsilciliği tarafından 13 Mayıs "Ulusal Peyzaj Mimarlığı Günü" kutlamaları Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Sn. Recep Altepe`nin katılımıyla kutlandı

Peyzaj Mimarlığı Dergisi

DÜZCE ÜNİVERSİTESİ ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI GÜNÜ ETKİNLİKLERİ

13 Mayıs Ulusal Peyzaj Mimarlığı Günü kutlama etkinliklerini, Düzce Üniversitesi PMOGenç, Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü desteğiyle 17 Nisan ve 7 Mayıs 2012 tarihlerinde çeşitli etkinliklerle kutlanmıştır.

13 MAYIS KUTLAMALARINDA SERGİ AÇILIŞINI BARTIN VALİSİ SN. İŞA KÜÇÜK GERÇEKLEŞTİRDİ

11 Mayıs 2012 tarihinde "Bartın'ın Renklerinde Peyzaj Mimarları" üst başlığı ile yapılan Küre Dağları Milli Parkı, Amasra, Güzelcehisar ve Bartın Kent merkezi alan gezileri ardından çekilen fotoğraflar 13 Mayıs 2012 Pazar günü Hükümet Caddesi'nde sergilendi.

13 MAYIS ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI GÜNÜ DOLAYISI İLE DÜZENLEDİĞİMİZ GALA YEMEĞİ VE PLAKET TÖRENİ'NDE ÜYELERİMİZLE HEP BİRLİKTEYDİK

13 MAYIS ULUSAL PEYZAJ MİMARLIĞI GÜNÜ dolayısı ile 12 Mayıs 2012 Cumartesi günü Antalya Dede-man Otel'de düzenlenen Gala Yemeği ve Plaket Töreni'nde üyelerimizle birlikteydik.

Basın Açıklamaları

ORMAN ALANLARI DEĞİL ASLINDA GELECEĞİMİZ SATIŞTA

Kamuoyunda 2B kanunu olarak bilinen "Orman Köylülerinin Kalkındırılmalarının Desteklenmesi ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi İle Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun" kapsamı genişletilerek dün itibari ile kanunlaşması hakkında Odamız, Şehir Plan-cıları, Çevre Mühendisleri ve Ziraat Mühendisleri Odası ile ortak basın açıklamamızdır.

KİRLİTEN PARASINI, BARTIN HALKI BEDELİNİ ÖDEMESİN

Bartın Irmağında son günlerde yinelenen endüstri kuruluşlarından kaynaklı su kirliliği şiddetini artırarak kendini göstermektedir. Ulusal ve yerel basın ile kamuoyuna yansımış ve Bartın halkının sağlığını tehdit eden ırmağın özellikle Organize Sanayi Bölgesi yönünden gelen kirletici kaynaklarla kirlenmesinin son bulması gerekmektedir.

5 HAZİRAN DÜNYA ÇEVRE GÜNÜDÜR

Birleşmiş Milletler Çevre Programı 5 Haziran'ı bundan tam 40 yıl önce kuruluşundan bu yana Dünya Çevre Günü olarak kutlamaktadır.

AOÇ MÜDÜRLÜĞÜ VE BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ATEŞLE OYNUYOR!

Büyük önderimiz Mustafa Kemal ATATÜRK'ün ulusuna emanet ettiği Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ), bugün yeni bir tehlikeyle karşı karşıyadır. AKP'li Ankara Büyükşehir Belediyesi (ABB) AOÇ'yi yok etme planını, bu kez "böl-parçala-yönet" modeli ile gündeme getirmeye çalışmaktadır.

İNSAN VE YABAN YAŞAMINI TEHDİT EDEN UYGULAMALARDAN VAZGEÇİLMELİDİR

Ankara kentinin ulaşım planını yaptırmamakta ısrar eden Ankara Büyükşehir Belediyesi, bu günlerde yine nedeni hiçbir şekilde şehircilik ve ulaşım teknikleri ile açıklanamayacak bir uygulamayı daha gerçekleştiriyor.

SAĞLIKLI İÇME VE KULLANMA SUYU HARKESİN HAKKI

Ülkemizde yaşayan her yurttaşın sağlıklı, temiz, güvenilir su, en temel sağlık ve insan hakkıdır, bu hakka herkes eşit düzeyde ulaşabilmelidir. Bu temel kabulün gereği olarak da sağlıklı ve güvenilir içme ve kullanma suyuna ulaşımın önündeki ekonomik, sosyal, fiziksel, kimyasal, vb. her engel ivedilikle ortadan kaldırılmalıdır.

12 EYLÜL AKP İLE SÜRÜYOR

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğanlı, 12 Eylül darbesinin yıldönümü nedeniyle 11 Eylül 2011 tarihinde bir basın açıklaması yaptı.

AOÇ KUŞATMA ALTINDA

Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin tüm hukuksuzluğu ve antidemokratik uygulamalarının bir yenisini daha 09 Eylül 2012 tarihinde Bakanlar Kurulu'ndan geçti.

ODAMIZ VE MİMARLAR ODASI ANKARA ŞUBESİ ORTAK AÇIKLAMASIDIR

Atatürk Orman Çifliği'nin talan edilmesi'ne yönelik yürüttüğümüz mücadele, bu mücadeleyi toplumun sahiplenmesi hükümet nezdinde rahatsızlık oluşturmaktadır ki, "tarih bilgisinden çıktılar" gibi gerçek dışı haberlerle, sabah gazetesinin muhabirleri ve kimi köşe yazarları da bu deşirmene su taşımaktadırlar.

"KAMUDA İSTİHDAM ŞART" BU ÜLKENİN PEYZAJ MİMARLARINA İHTİYACI VAR

Ülke peyzaj alanlarının planlanması, tasarımı ve devamlılığının sağlanması, varlıklarımızın korunması ilkesinden hareketle, ülkenin okumuş insanların kamusal alanlarda görev alması ile ilgili tüm sorumluları göreve davet ediyoruz.

AMASRA'DA TERMİK SANTRAL CİNAYETTİR

Yatırımcı firmanın uzun yıllardır devam eden karşı mücadeleye rağmen tüm karşı koymalara rağmen Amasra'da termik santral kurma ısrarları anlaşılabilir değildir.

Çalıştay, Sempozyum, Panel

PEYZAJ MİMARLIĞI 2. ULUSAL ÖĞRENCİ SEMPOZYUMU BAŞARI İLE GERÇEKLEŞTİ

Mesleğinin toplumsal yararını gözeterek yeniden üretilmesi ve ortaya çıkan sorunların kolektif bir şekilde çözümünde inisiyatif alan, PMOGenç kazandığı bu perspektif ve birikimle 2. Sempozyumda "Yeni Yüzyılda Peyzaj Mimarlığının Gelişimi, Değişimi, Dönüşümü" ana temasıyla 6 oturum ile ülkemiz ve mesleğimizin geleceğini tartışmaya açtılar.

BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK VE TABİATIN KORUNMASINDA PEYZAJ BOYUTU" PANELİNİ GERÇEKLEŞTİRDİK

Tabiat ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Taslağı ile ülkemiz peyzaj alanlarının değişim ve dönüşüm süreçlerini de belirleyecek olan Yasa ile ilgili Odamız ve Ankara Barosu Başkanlığı ile ortaklaşa düzenlenen Panel'de panelist Sn. Prof. Dr.Tuluhan YILMAZ ve Sn. Prof.Dr. Veli ORTAÇEŞME'nin katılımı ile gerçekleştirildi.

KORUMA VE PEYZAJ MİMARLIĞI 2.SEMPOZYUMU 27-28 EYLÜL 2012 ANKARA'DA GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Koruma ve Peyzaj Mimarlığı 2.Sempozyumu 27 - 28 Eylül 2012 tarihlerinde Milli Kütüphane Konferans Salonu'nda son yıllarda ülkemizdeki korumaya yönelik yeni yasal düzenlemeler ve uluslararası mevzuatlardaki yeri ile ilgili altı oturumda yirmibir davetli bildiri sahiplerinin sunumları ve son oturum forumla iki günde geniş katılımı gerçekleştirildi.

ANKARA VE AOÇ GELECEĞİ TARTIŞILYOR SEMPOZYUMUNA KATILDIK

Ankara'nın geleceğinin tartışmaya açıldığı Sempozyumda Tarih-Kültür-Doğal Varlıkları İle Ankara'nın Vazgeçilmez Geleceği: Atatürk Orman Çiftliği, başlığında Odamız adına Sn. Redife KOLÇAK sunum gerçekleştirdi

Eğitim

MESLEK İÇİ PROJE SUNUM- ASGARİ ÇİZİM VE ÜCRET TEKNİK ŞARTNAMESİ EĞİTİMİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Odamız tarafından Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren, hizmet SMM hizmetleri tarifleri ve alt açılımları, hizmet alanlarımız ve uygulanma şartları, standart ve normlarının yer aldığı teknik şartname ile ilgili olan meslek içi eğitimi üyelerimizin de katılımı ile gerçekleştirildi.

KAMULAŞTIRMA VE TEKNİK BİLİRKİŞİLİĞİ EĞİTİMİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Odamız tarafından her yıl düzenlenen Kamulaştırma ve Teknik Bilirkişiliği meslek içi eğitimi 15 -16 Aralık 2012 tarihlerinde Ankara'da üyelerimizin katılımı ile gerçekleştirildi.

DEĞERLEME UZMANLIĞI EĞİTİMİ ANKARA'DA GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Meslekiçi Eğitim Programları kapsamında; Değerleme Uzmanlığı Eğitimi 23 - 24 Şubat 2013 tarihlerinde Ankara'da meslektaşımız SPK Lisanslı Değerleme Uzmanı olan Sn. Gürkan YÜCEL tarafından gerçekleştirildi.

Hukuk

İSTANBUL-GEBZE- ORHANGAZI-İZMİR OTOYOL PROJESİ ÇED OLMADAN OLMAZ DEDİK VE KAZANDIK.

ODAMIZ, Gebze-Orhangazi-İzmir Otoyolu ile ilgili olarak "Karayolları Genel Müdürlüğü'nce ihalesi gerçekleştirilen projenin uygulanması için yayımlanan 13 maddelik Genelge ile projenin 1993 yatırım programına (ÇED muafiyetleriyle ilgili) alındığı belirtilerek Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği'nden muaf olduğu açıklaması üzerine yargıya taşındık ve ÇED olmazsa olmaz kararı aldık.

ANKARA KÜLTÜR VARLIKLARI KORUMA BÖLGE KURULU'NUN AOÇ'NİN 1. DERECE DOĞAL SİT ÖZELLİĞİNİNİN KALDIRILMASINA DAİR KARARINI YARGIYA TAŞIDIK

Peyzaj Mimarları Odası, Çevre Mühendisleri Odası, Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi, Mimarlar Odası Ankara Şubesi ve Ziraat Mühendisleri Odası tarafından "Kültür ve Turizm Bakanlığı- Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 03.02.2012 gün ve 468 sayılı "Ankara İli, Yenimahalle İlçesinde, Atatürk Orman Çiftliği 1. Derece Doğal ve Tarihi Sit içerisinde yer alan mülkiyeti Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğüne

ait 2100 ada 16 parsel ve mülkiyeti Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğüne ve Ankara Büyükşehir Belediyesine ait olan 13585 ada 12 parselin bir bölümünü de içine alan ve yaklaşık 7 ha'lık yürürlükteki mevzuat ile yürürlükteki ilke kararlarındaki 1. Derece Doğal Sit Alanı özellikleri taşımadığı, bölgedeki bitki dokusunun insan eliyle oluşturulan yapay bir çevre olarak geliştirildiği gerekçeleriyle söz konusu alandaki 1. Derece Doğal Sit şerhinin kaldırılarak, sadece 3. Derece Doğal Sit alanı olarak tescil edilmesine ilişkin Ankara Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 02.02.2012 gün ve 15 sayılı Kararı'nın alanın

tarihi açıdan bir özellik ve nitelik taşımadığı belirlendiğinde 3. Derece Doğal Sit alanı olarak tescil edilmesine ilişkin kararın uygun olduğuna" ilişkin Kararı'nın yürütmesinin durdurulması ve iptali talebi ile Ankara 16. İdare Mahkemesine 30 Mart 2012 tarihinde dava açıldı.

AOÇ'NİN 1. DERECE DOĞAL SİT ÖZELLİĞİNİN KALDIRILMASINA DAİR KARARINI YARGIYA TAŞIDIK

Kültür ve Turizm Bakanlığı- Ankara Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu'nun 03.02.2012 gün ve 468 sayılı kararı ile AOÇ'nin 1. Derece Doğal ve Tarihi Sit içerisinde yer alan 100 ada 16 parsel ve 13585 ada 12 parselin bir bölümünü de içine alan ve yaklaşık 7 ha'lık alanda 1. Derece Doğal Sit şerhinin kaldırılarak, sadece 3. Derece tescil edilmesine ilişkin kararını yargıya taşıdık.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞININ AOÇ İLKE KARARI ONAYINI YARGIYA TAŞIDIK

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na (Ankara-1 Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonuna izafeten, Ankara Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Komisyonu'nun 02.02.2012 gün ve 15 sayılı kararı ile 2100 ada 16 parsel ve 3585 ada 12 parsel ait 7 ha'lık alanın 1. Derece Doğal ve Tarihi Sit Alanı şerhinin kaldırılarak, sadece 3. Derece Doğal Sit Alanı olarak tesciline" ilişkin Kararı'nın öncelikle yürütmesinin durdurulmasına takiben iptaline karar verilmesi talepli bir yargı süreci başlattık.

DANIŞTAY, ÇEVRE KANUNU VE ÇED YÖNETMELİĞİNE UYGUNLUK GÖRÜLMEDİĞİ GEREKÇESİYLE İLİSU BARAJ VE HES PROJESİNE YÜRÜTMİYİ DURDURMA KARARI VERDİ

Odamız ve TMMOB Mimarlar Odası ile birlikte İlisu Baraj Projesi'nin(Hasankeyf) Çevre Etki Değerlendirmesinden (ÇED) muaf tutularak inşa edilmesine karşı başlatmış olduğumuz hukuk sürecinde Danıştay, bilimsel ve teknik gerekçelerimizi haklı bularak yürütmeyi durdurma kararı vermiştir.

TAKSİM MEYDANI YAYALAŞTIRMA PROJESİ YARGIYA TAŞINDI

Odamız İstanbul Şube be Şehir Plancıları Odası ve Mimarlar Odası İstanbul Şubeleri ile birlikte Beyoğlu kentsel sit alanın korunması yönünde olumsuz bir plan değişikliği olan Taksim Meydanına getirilmeye çalışılan yapılaşma kararına itiraz ettik.

BİRLİK PARKI PLAN DEĞİŞİKLİĞİ İLE İLGİLİ DAVAYA MÜDAHİL OLDUK

Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi'nin 29.11.2011 gün ve 3438 sayılı "Çankaya İlçesi Karakursunlar Kd.7490 ve 7492 nolu parsellere ilişkin 1/5000 Ölçekli Nazım İmar Planı Değişikliği" kararının İmar kanunu ve uygulama yönetmeliklerine aykırı olması sebebi ile Mimarlar Odası Ankara Şubenin açmış olduğu davaya müdahil olduk.

İŞ GÜVENLİĞİ UZMANLIĞI İLE İLGİLİ HUKUK MÜCADELESİNDE ÖNEMLİ BİR ADIM

Odamız, mühendis kadrolarında istihdam edilebileceği tartışmasız olan peyzaj mimarlarının, İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik ile İş Kanunu'nun ilgili hükümleri gereğince de iş güvenliği uzmanı olabilmesi hususunda herhangi bir engelin mevcut olmadığı söz konusu durumu yargıya taşımış ve üç üyemiz üzerinden ayrı ayrı yürütülen davalarda önemli bir aşama kaydedilmiştir.

İŞ GÜVENLİĞİNDE PEYZAJ MİMARLARININ OLMASI TARTIŞMASIZDIR DİYEN YARGIDAN ÖNEMLİ BİR KARAR

Peyzaj mimarlarının, İş Güvenliği Uzmanlarının Görev, Yetki, Sorumluluk ve Eğitimleri Hakkındaki Yönetmelik ile İş Kanunu'nun ilgili hükümleri gereğince de iş güvenliği uzmanı olabilmesi için yargıya taşıdığımız ODA – ÜYE dayanışmasının en önemli örneğini yaşadığımız dava sonuçlandı.

AOÇ, "KÜLTÜREL PEYZAJ OLARAK TESCİL EDİLEMEZ" KARARINI YARGIYA TAŞIDIK

Odamız ve Mimarlar Odası Ankara Şubesi ile birlikte hazırladığımız dosya olan ,AOÇ'nin kültürel peyzaj alanı olarak tescil edilmesi talebi ile yapılan başvuruya, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın 31.07.2012 tarih ve B.09.0.TVK.0.10.04.00/5579 sayılı kararının yürütmesinin durdurulması ve iptaline ilişkin olarak yargıya müracaat ettik.

ANKARA 1. İDARE MAHKEMESİ DE PEYZAJ MİMARLARI İŞ GÜVENLİĞİ UZMANI OLABİLİR DEDİ

Ankara 5. ve 16. İdare Mahkemeleri'nden sonra 1. İdare Mahkemesi de peyzaj mimarlarının iş güvenliği uzmanı olmasının önünde hukuki bir engel bulunmadığını belirterek peyzaj mimarı olan davacının eğitim ve sınava katılması talebinin reddine dair işlemin iptaline karar vermiştir.

Mesleki Yasal-Yönetmelik

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ BİLİRKİŞİ KEŞFİ 30 MART 2012 TARİHİNDE YAPILDI

Peyzaj Mimarları Odası, Çevre Mühendisleri Odası, Şehir Plancılar Odası Ankara Şubesi, Mimarlar Odası Ankara Şubesi ve Ziraat Mühendisleri Odası ile Ankara Barosu Başkanlığı tarafından Ankara Büyükşehir Belediye Meclisinin 13.08.2010 gün ve 2494 sayılı kararıyla onaylanan "1/10.000 ölçekli AOÇ Nazım İmar Planı ve "1/10.000 ölçekli Ulaşım Şeması" ile "1/1000 ölçekli Ulaşım (Yol-Kavşak vb.) Uygulama Projesi"nin yürütmesinin durdurulması talebi dava için atanan bilirkişi keşif gerçekleştirildi.

ÜLKEMİZİ ÜRETİM EKONOMİSİNDEN UZAKLAŞTIRARAK "CARİ AÇIK" VE "BÜTÇE AÇIĞI"NI GİDEREK DERİNLEŞTİRENLER, 2B ARAZİLERİNİN SATIŞINI VE ZEYTİNLİKLERİMİZİ MADEN ARAMAYA AÇTI

Son yıllarda küresel mali piyasalar, «toprak» ve «tarım arazileri» gibi doğal kaynakları en karlı ve güvenilir yatırım aracı olduğunu ilan etmektedirler. Ülke coğrafyasının önemli bir peyzaj karakteristiğidir. Ülke varlık değerlerimizin korunması ülke kalkınma politikalarının başat gündemi olması ve peyzaj karakteristiklerinde ve değerlerinde evrensel varlıklara sahip olduğumuz zeytinliklere sahip çıkılması gerekliliğini bir kez daha yinelemeyi sorumluluk olarak görüyoruz ve kamuoyunu bilgilendiriyoruz

ORMAN ALANLARI DEĞİL ASLINDA GELECEĞİMİZ SATIŞTA

18 Nisan 2012 tarihinde iktidar ve muhalefet partilerinin büyük uyuşmayla kamuoyunda 2B kanunu olarak bilinen "Orman Köylülerinin Kalkındırılmalarının Desteklenmesi ve Hazine Adına Orman Sınırları Dışına Çıkarılan Yerlerin Değerlendirilmesi İle Hazineye Ait Tarım Arazilerinin Satışı Hakkında Kanun" kapsamı genişletilerek dün itibari ile kanunlaşmıştır

AFET YASASINA İTİRAZ EDİYORUZ!

Afet bahanesiyle, evimize el konulmasına, tarihi ve kültürel yapıların yıkılmasına, Gençlik Parkı'nın, 19 Mayıs Stadyum'unun, Atatürk Spor Salonu'nun, Hipodrom'un, müzeler alanının talan edilmesine, yaşam alanlarımızın daraltılmasına, kent kimliğinin yok edilmesine itiraz ediyoruz.

Odadan Haberler

İSTANBUL ŞUBE 9. DÖNEM GENEL KURULU VE SEÇİMLERİ TAMAMLANDI

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası İstanbul Şube 9. Dönem Genel Kurul ve Seçimleri 21-22 Ocak 2012 tarihinde tamamlandı.

9. DÖNEM ASİL YÖNETİM KURULU

1. BAŞKAN Barış IŞIK
2. BAŞKAN Ebru Umut ÇETİN
- YAZMAN ÜYE Başak ÖZER
- SAYMAN ÜYE Sibel ŞAVKIN
- ÜYE Faruk DIĞIŞ
- ÜYE Ulaş ERAYAN
- ÜYE Mustafa TERZİOĞLU

9. DÖNEM YEDEK YÖNETİM KURULU

- ÜYE Hayriye Eşbah TUNCAY
- ÜYE Baray IŞIK
- ÜYE Bahar BAŞER
- ÜYE Armağan Selin KÖKSAL
- ÜYE Uygur OKMAN
- ÜYE Nazife Tuğçe ONUK
- ÜYE Nazlı Ateş BÖLÜKEMİNİ

İZMİR ŞUBE 10. OLAĞAN GENEL KURULU YAPILDI

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası İzmir Şube 10. Dönem Genel Kurul ve Seçimleri 04-05 Şubat 2012 tarihinde tamamlandı. 2012-2014 yılları arası İzmir Şubemizde görev yapacak olan 10. Dönem İzmir Şube Yönetim Kurulu üyeleri ve Delegasyonunu kutluyor, başarılar diliyoruz

10. DÖNEM YEDEK YÖNETİM KURULU

1. BAŞKAN Bilgi Yarcı Bukrek
2. BAŞKAN Özay Yerlikaya
- YAZMAN ÜYE Esra Erkmen
- SAYMAN ÜYE Elvin Sönmez Güler
- ÜYE Nuran Altun
- ÜYE Y. Sadun Yurtsev
- ÜYE M. Ziya Hazeral

10. DÖNEM YEDEK YÖNETİM KURULU

- ÜYE Erhan Önen
- ÜYE Oktay Özkan
- ÜYE Nilay Kocaman
- ÜYE Adnan Kaplan
- ÜYE Oya Yertutmazlar
- ÜYE Esen Kurt
- ÜYE Terry Filidis

PMO ADANA ŞUBESİ 10. DÖNEM GENEL KURULU VE SEÇİMLERİ TAMAMLANDI

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Adana Şubesi 10. Dönem Genel Kurul ve Seçimleri 11-12 Şubat 2012 tarihinde tamamlandı.

10. DÖNEM YEDEK YÖNETİM KURULU

1. BAŞKAN Ramazan DOĞRU
2. BAŞKAN Melih TEMELLİ
- YAZMAN ÜYE Özlem AY TOK
- SAYMAN ÜYE Elife DANIŞOĞLU
- ÜYE M. Arif KOCA
- ÜYE Tülin YAKAR
- ÜYE M. Akif ERDOĞAN

10. DÖNEM YEDEK YÖNETİM KURULU

- ÜYE Ebru ÖKSÜZ TURGUT
- ÜYE Mehmet Ali AYGÜN
- ÜYE Esin ZARİFOĞLU DOĞRU
- ÜYE Selda BOĞA TOPRAK
- ÜYE Kerim AKGÖZ
- ÜYE Besime İÇGÖREN
- ÜYE Şeref ERDEM

ANTALYA ŞUBE 10. DÖNEM ŞUBE GENEL KURULU VE SEÇİMLERİ TAMAMLANDI

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası Antalya Şube 10. Olağan Genel Kurul ve Seçimleri 18-19 Şubat 2012 tarihinde gerçekleştirildi.

- BAŞKAN Teoman AKÇALI
2. BAŞKAN Risale Başak ÇALAYER
- YAZMAN Keziban ARICAN
- SAYMAN Ersin AKKAYA
- ÜYE Şebnem AKDAĞ
- ÜYE Coşkun DURAK
- ÜYE Zübeyde ÖZSU

ODAMIZ 10. OLAĞAN GENEL KURULU TAMAMLANDI

24 - 25 Mart 2012 tarihinde gerçekleştirilen 10. Olağan Genel Kurulda seçilen Yönetim Kurulu ilk toplantısını 30 Mart 2012 tarihinde ilk toplantısını gerçekleştirmiş, görev dağılımını aşağıdaki şekilde belirlemiştir.

YÖNETİM KURULU	
ASIL	YEDEK
1 - OZAN YILMAZ	1 - KEMAL ÖZGÜR
2 - MUSTAFA ARTAR	2 - ŞÜKRAN ŞAHİN
3 - REDİFE KOLÇAK	3 - ASLI AKAY
4 - ERKAN ERDOĞAN	4- HÜLYA AVŞAR EKŞİOĞLU
5 - SELAMİ DEMİRALP	5 - ÇİĞDEM CAMKIRAN
6 - GAYE ÇULCUOĞLU	6 - ZAFER POYRAZ
7- SEMİHA DEMİRBAŞ ÇAĞLAYAN	7 - MEHMET CEMİL AKTAŞ

Odamız 10. Çalışma Döneminde görev yürütmek üzere, delegasyonunun çoğunluklu güvenoyunu alarak göreve başlayan Yönetim Kurulu adına yayımlanan mesajda mesleğimiz ve meslektaşlarımızın ülke kamuyönetimindeki yeri, planlama ve tasarım alanında mesleki gelişimin ve görünürlüğün sağlanması yolundaki kararlılıklarını dile getiren bir mesaj ile üyelerimizi selamladı.

Değerli Üyemiz,

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası'nın 24-25 Mart 2012 tarihinde gerçekleştirmiş olduğu 10. Olağan Genel Kurulu sonrası 2012-2014 yılları için Odamız 10. Çalışma Dönemi Yönetim Kurulu olarak görevi 30 Mart 2012 tarihinde almış bulunmaktayız.

1994 yılında kurulmuş olan Peyzaj Mimarları Odası'nın bu güne kadar gelişmekte olan kurumsallığına, 10. Çalışma Dönemi öncesinde var olan tüm Çalışma Dönemlerinin yönetimleri ve delegasyonunun emeklerine büyük saygıyla bir araya gelerek "Meslek Politikalarının Yeniden Üretimi" şiarına sahip çıkmak için, Odamızın kuruluşunun 20.yılı olan 13 Mayıs 2014'ü karşılayacak ön hazırlıkların yapılmasının sorumluluğunun bilincinde; ülke gerçeklerinin mesleki gerçeklerimizden ayrılmaz bir bütün olduğundan hareketle, peyzaj mimarlığı disiplininin toplumun, halklarımızın ve yaşam alanlarımızın değerlerine sahip çıkan, canlı yaşamının güvencesi bir meslek olmasından kaynaklı uygar ve esenlikli bir gelecek için kimlikli, meslekte atılımı örecektir, çalışma alanlarına ve üyelerinin sorunlarına sahip çıkacak, çalışmalarını Oda birimlerimizle ve üyelerimizle bütünlüklü, ilkeli olarak gerçekleştirmeyi amaçlayan bir Yönetim Kurulu olmayı hedeflemekteyiz.

10. Dönem Yönetim Kurulu bu hedefe ulaşma yolunda, Odamızın kuruluşunun 20.yılı olan 13 Mayıs 2014'ü karşılayacak ön hazırlıkların yapılmasının sorumluluğuyla; gücünü üyesinden alacak olmasının bilincinde, birlikte karar almak ve birlikte üretmek üzere üyesi ve akademileri ile yol almakta kararlıdır.

Saygılarımızla.

Ozan YILMAZ

GENEL BAŞKAN

DENETLEME KURULU	
ASIL	YEDEK
1 - AYSEL ÖZKÖKDEMİR	1 - NAHİT NADİR EREN
2 - SAFA HET	2 - DURSUN ESEN
3 - BİRSEN BALTACI KULAOĞLU	3 - UFUK AYDOĞDU
4 - VELİ KOCA	4 - EGE KASKA
5 - BARAY IŞIK	5 - ERGİN ÜNVER
6 - OYA DAZKIRLI AKSAN	6 - FUNDA ŞAHİN
7 - TANAY BİRİŞÇİ	7- ÖNDER MUTLU
ONUR KURULU	
ASIL	YEDEK
1 - HALİM PERÇİN	1 - BELEMİR DALOKAY
2 - MÜFİT HATAT	2 - ALPAY TIRIL
3 - MEHMET EMİN BARIŞ	3 - YUSUF İZZETTİN ÖNDER
4 - GÖNÜL EREN	4 - ÖMER LÜTFİ GÜLKAL
5 - NESRİN KARAOĞLU OTUZOĞLU	5 - MEHMET AKİF ÇALIŞKAN
TMMOB YÖNETİM KURULU	
1 - AYŞEGÜL İBİCİ ORUÇKAPTAN	
2 - AHMET OKTAN NALBANTOĞLU	
3 - REDİFE KOLÇAK	
TMMOB YÜKSEK DENETLEME KURULU	
1- FUAT KARAASLAN	
TMMOB YÜKSEK ONUR KURULU	
1 - SUAT DURMUŞ	

BARTIN COGRAFYASI: TARİHTEN GELEN SORUMLULUKLAR VE ÖNCELİKLER

Bartın Valiliği tarafından "Bartın Coğrafyası: Tarihten Gelen Sorumluluklar ve Öncelikler" başlığıyla 5-6 Nisan 2012 tarihlerinde Bartın

Halk Eğitim Merkezinde düzenlenecek olan toplantıya Odamızı temsilen Odamız 2.Başkanı Mustafa ARTAR ve Genel Sekreteri Redife Kolçak katıldılar.

KISA FİLM YARIŞMASI JÜRİSİ TOPLANTI VE ÖDÜL DAĞITIMI GERÇEKLEŞTİ

Odamız tarafından bu yıl ilki düzenlenen "Kısa Film Yarışması" jüri üyeleri bir araya geldi. Kültürel peyzajlarda değişim, dönüşüm ve yaşa-

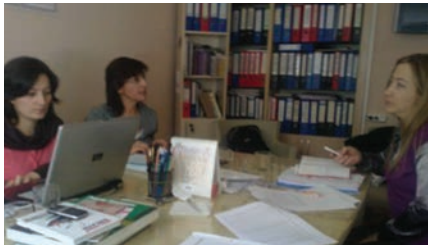
mımıza etkileri ana temalı film yarışmada peyzaj değerlerini sinema sanatı ile buluşturan katılımcılara ait eserler değerlendirildi ve ödüller belirlendi.

KAYSERİ İL TEMSİLCİLİĞİMİZ ÜYELERİ İLE BİRLİKTE İDİK

Serbest Peyzaj Mimarlığı Kriterleri, Projelendirme ve İş Aşamaları ve Esasları Mesleki Eğitim 11 Nisan 2012 tarihinde Kayseri İl Temsilciliğimizde Odamız Genel Sekreteri Sn.Redife KOLÇAK tarafından gerçekleştirildi.

ODAMIZ AVRUPA PEYZAJ SÖZLEŞMESİ-KAMU YÖNETİMİNDE UYGULAMA OLANAKLARININ ARAŞTIRILMASI KOMİSYONU TOPLANTISI YAPILDI

Odamız Avrupa Peyzaj Sözleşmesinin Kamu Yönetiminde Uygulanmasının Araştırılması Komisyonu üyeleri Sn.Özlem Arslan, Sn. Gamze Parlayan ve Sn. Redife Kolçak son gelişmeleri değerlendirmek üzere bir araya geldi

ODAMIZ ULUSLARARASI PEYZAJ FORUMA KATILDI

18-21 Nisan 2012 tarihleri arasında Antalya'da Akdeniz Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü tarafından "Değişen Dünyada Eğitim, Araştırma ve Yenilikçi Uygulama bağlamında Peyzaj Mimarlığı" teması ile gerçek-

leştirilen ve Uluslararası Peyzaj Mimarları Federasyonu (IFLA) Başkanı Desiree Martinez'in de konuk olduğu Forumu Odamızı temsilen 2. Başkan Sn. Mustafa ARTAR katıldı.

ODAMIZ BÜRO TESCİL BELGELİ ÜYELERİMİZLE BİRLİKTE İDİK

Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği ve Yapı Denetim Uygulama Yönetmeliğinde ruhsat aşaması proje ve sızıl durum belgeleri üzerinde yapılan değişiklikler ve Odamız Yönetmeleri üzerine değerlendirme toplantısı gerçekleştirdik.

ODAMIZ 10.DÖNEM YÖNETİM KURULU 2012-2014 YILI ÇALIŞMA PROGRAMI ÜZERİNE ASİL VE YEDEK YÖNETİMİ İLE TOPLANTILAR GERÇEKLEŞTİRİYOR

Odamız 10. Dönem Yönetim kurulu 2012-2014 yılları arasında gerçekleştirmeyi hedefledikleri program üzerine asil ve yedek Yönetim Kurulu Üyeleri ile bilgi alışverişinde bulunmak üzere bir dizi toplantılar gerçekleştiriyor.

IFLA BAŞKANI DESIREE MARTINEZ İLE ODA YÖNETİM KURULUMUZ BİRLİKTEYDİ

Uluslararası Peyzaj Mimarlığı Federasyonu (IFLA) Başkanı Desiree Martinez Oda Yönetim Kurulumuz ile birlikte Ankara'da bir arada idi

ULUS TARİHİ KENT MEYDANI KORUMA AMAÇLI PLAN TOPLANTISINA KATILDIK

Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen Ulus Tarihi Kent Meydanı Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı toplantısına Odamızı temsilen Sn. Redife KOLÇAK katıldı.

ANKARA GAZİ LİSESİ MESLEK TANITIM VE REHBERLİK ÇALIŞMASINA KATILDIK

İlköğretimlerin üniversite hazırlık aşamalarında olan öğrencilerine yönelik meslek tanıtım çalışmalarında peyzaj mimarlığının Uzmanlık alanları ile ilgili programa Odamızı temsilen Yönetim Kurullarında uzun yıllar görev yapmış ve 10.Dönem Denetim Kurulu üyemiz Sn. Birsen BALTACI KULAOĞLU tarafından gerçekleştirildi.

IFLA BAŞKANI MARTINEZ BARTIN`DA

Uluslararası Peyşaj Mimarları Federasyonu (IFLA) Başkanı Desiree Martinez "Peyşaj Mimarlığı ve Planlama Yerelden-Küresele" konulu konferansı ile Bartın`da peşaj mimarları ve peşaj mimarlığı bölümü öğrencilerine seslendi.

ODA YÖNETİM KURULUMUZ TMMOB YÖNETİM KURULUNU ZİYARET ETTİ

Odamız 10. Dönem Kurulu üyeleri olan Sn. Ozan YILMAZ, Sn. Mustafa ARTAR, Sn. Redife KOLÇAK, Sn. Semiha DEMİRBAŞ ÇAĞLAYAN, TMMOB Yönetim Kurulu üyemiz Sn. Ayşegül ORUÇKAPTAN ve yedek yönetim kurulu üyemiz Sn. Çiğdem CAMKIRAN TMMOB Yönetim Kurulu`nu ziyaret etti.

ODAMIZ PEMAT 12 TOPLANTISINA KATILDI

Peşaj Mimarlığı Bölümleri Akademik İşbirliği Toplantısı olarak her yıl farklı bir üniversitede ve bu yıl 12.cisi Çanakkale 18 Mart Üniversitesinde gerçekleştirilen

PEMAT 12 toplantısına Odamızı temsilen Sn. Redife KOLÇAK katılarak sunum yaptı.

ODAMIZ 10. DÖNEM 1. KOORDİNASYON TOPLANTISI YAPILDI

1.Koordinasyon Toplantısı 02 - 03 Haziran 2012 tarihleri arasında Ankara`da yapıldı. Toplantıya Genel Merkez ve Şube Yöneticileri ile Odamız İl Temsilcileri katıldı.

ODA YÖNETİM KURULUMUZ TMMOB 42.DÖNEM YÖNETİM KURULU`NU ZİYARET ETTİ

Odamız 10. Dönem Yönetim Kurulu Başkanı Sn. Ozan YILMAZ, 2.Başkanı Sn. Mustafa ARTAR ve Genel Sekreteri Redife KOLÇAK 29 Haziran 2012 tarihinde TMMOB 42.Dönem Yönetim Kurulu Başkanı Sn. Mehmet SOĞANCI ve TMMOB Yönetim Kurulu Sayman Üyemiz Sn.Ayşegül ORUÇKAPTAN`nın 42.Dönem Olağan Genel Kurul`u sonrasında yeni dönemde görev alan Yönetim Kurulu Üyelerine nezaket ziyaretinde bulunduk.

BITİRME PROJESİ YARIŞMASI 2011 -2012 SONUÇLARI BELLİ OLDU

Peşaj Mimarlığı Bölümü Öğrencileri Bitirme Projesi Yarışması 2011-2012, Peyşaj Mimarlığı Bölümleri ile TMMOB Peyşaj Mimarları Odası arasında koordinasyon, işbirliği ve üniversitemizde faaliyet gösteren PMOGenç Öğrenci üye komisyonu arasındaki iletişimi güçlendirmek üzere planlanan Öğrenci Bitirme Proje Yarışması Odamızın ilk kez olarak düzenlenen; Peyşaj Mimarlığı Bölümü Öğrencileri Bitirme Projesi Yarışması 2011 -2012 ödülleri sahiplerini buldu.

ODAMIZ KPSS SINAV VE SONUÇLARINI DEĞERLENDİREN YAZI İLE BAŞBAKANLIK, TBMM VE TÜM BAKANLIKLARA BAŐVURUYOR

Ülkemiz yerleşme ve yapılaşma süreçleri, enerji yatırımları ve kalkınma politikaları üzerine yoğun gündemli bir süreç yaşarken, ilgili kamu yönetimlerinin personel alımlarında planlama-tasarım ve uygulama ana biliminden gelen peşaj mimarlarını istihdamında büyük sorunlar yaşanmakta ve KPSS sonuçlarına göre yapılacak alımlarda peşaj mimarına yer verilmiyor olması dikkat çekmektedir.

Peyzaj Mimarlığı Dergisi

KAMUDA NİÇİN İSTİHDAM ETMİYORSUNUZ SORUMUZA YANIT GELDİ

Kamuda istihdam ile ilgili olarak Odamız tarafından tüm bakanlıklar düzeyinde gerçekleştirmiş olduğumuz çalışmalara Orman ve Su Bakanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'ndan yanıt geldi.

DOĞAL MİRAS ALANLARI ÇALIŞTAYINA KATILDIK.

UNESCO Türkiye Milli Komisyonu tarafından düzenlenen "Doğal Miras Alanları Geçici Liste Öneri Sunma Çalıştayı"na Odamızı temsilen Sn. Redife KOLÇAK ve Sn. Gaye ÇULCUOĞLU katıldı.

ODAMIZIN KAMUDA İSTİHDAM EYLEMİ SES GETİRDİ, PEYZAJ MİMARLARI İSTİHDAMI MECLİS GÜNDEMİNDE

Odamız KPSS sınav ve atamaları ile ilgili olarak 02 Temmuz 2012 tarihinde Başbakanlık TBMM ve Bakanlıklara yapmış olduğu yazılı başvurusu üzerine 24 Temmuz 2012 tarihi itibarı ile Meclise soru önergeleri verilerek kamuda peyzaj mimarı istihdamı Meclis gündemine ilgili tüm ilgili bakanlıklara sorulan soru önergeleri taşındı.

AOÇ, KÜLTÜREL PEYZAJ TESCİLİ İÇİN UNESCO`DA

Atatürk Orman Çiftliği, bir üretim alanı haline getirilerek bir kültür peyzajı olarak önemli örnekler vermiş bir

alan olması, tarımsal üretim ilişkilerinden yola çıkarak önemli bir sosyal üretim ilişkisi örneği olması sebebi ile KÜLTÜREL PEYZAJ alanı olarak tescillenmesi amaçlı çalışmalar yürütmektedir.

ODAMIZ 2. KOORDİNASYON TOPLANTISINI GERÇEKLEŞTİRDİK

Odamız Yönetim kadroları ile bir araya gelerek Odamız çalışma programları çerçevesinde mesleki ve toplumsal konuları, yerellerdeki çalışma ve üyelerimizin hizmet alanları ile ilgili karşılaştıkları konu ve çözüm önerilerini hakkında bilgi alışverişinde bulunduğumuz 10.Dönem 2. Koordinasyon Toplantısını İzmir`de gerçekleştirdik.

IFLA DÜNYA KONGRESİNE ADAYLIĞIMIZI AÇIKLIYORUZ.

Aralık 2011`de kurulan TMMOB Peyzaj Mimarları Odası "Uluslararası İlişkiler Komisyonu" hafta sonu yaptığı toplantı ile peyzaj mimarlığı alanında uluslararası gelişmeleri değerlendirdi.

EFLA BAŞKANI İLE GÖRÜŞMELERDE BULUNDUK

IFLA Dünya Kongresi 2016 yılı için adaylık süreci yaşayan Odamızı temsilen 2. Başkan Sn. Mustafa ARTAR, Avrupa Peyzaj Mimarları Federasyonu Başkanı Sn. Nigel Thorne ile görüşmelerde bulundu.

PEYZAJ MİMARLARI 2016 DÜNYA KONGRESİNE ADAY.

Ülkemiz ve mesleğimizin gelişimi ve tanıtımı için önemli olduğunu düşündüğümüz 53. Dünya Peyzaj Mimarlığı Kongresi adaylık başvurusunu kamuoyunun bilgisine sunar, bu süreçte destek veren ve verecek tüm kişi, kurum ve kuruluşlara teşekkür ederiz.

VAN DEPREMİNİ UNUTMAYACAĞIZ.

TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası'nın önerisi doğrultusunda, TMMOB Depreme Duyarlılık Yürüyüşü'nün TMMOB adına İnşaat Mühendisleri Odası sekretaryalığında 23 Ekim 2012 tarihinde Van'da gerçekleştirilmesi kararı alan TMMOB Yönetim kurulu kararı üzerine Odamız, yürüyüş için açılışın yapılacağı Deprem Parkının peyzaj tasarımı projesini PMOGenç'in kolektif çalışması ile gerçekleştirdi.

Peyzaj Mimarlığı Dergisi

IFLA 2012 DÜNYA KONGRESİ GÜNEY AFRIKADA GERÇEKLEŞTİRİLDİ.

IFLA 49. Dünya Kongresi ve Dünya Konsey Toplantısı 3-7 Eylül 2012 tarihlerinde CapeTown- Güney Afrika`da gerçekleşti. Konsey toplantısına TMMOB Peyzaj Mimarları Odası`ni temsilen Türkiye Delegatesi ve odamız 2. Başkanı Mustafa Artar yanında gözlemci olarak Prof.Dr. Veli Ortaçesme, Prof.Dr. Nilgun Karadeniz, Doç.Dr. Hayriye Eşbah ve Yönetim Kurulu Üyesi Semiha Demirbaş Çağlayan katıldı. 2016`da 53`uncu IFLA Dünya Kongresi`nin düzenlenmesi için İtalya ile Türkiye`nin aday olduğu konsey toplantısında ülke sunuşlarının ardından yapılan oylamada Türkiye 44 delegenin 12`sinin oyunu aldı. 2016 Dünya Kongresi İtalya`nin Torino kentinde düzenlenecek. Odamızın Türkiye`de ilerleyen yıllarda bölge kongresi ve dünya kongresi düzenleme girişimleri devam ediyor.

"EXPO` 2016`YA GİDEN YOLDA" PANELİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Odamız Antalya Şube Yönetim Kurulu tarafından düzenlenen "EXPO 2016`ya DOĞRU PANELİ`ne Odamızı temsilen 2. Başkan Sn. Mustafa ARTAR ve Genel Sekrter Sn. Redife KOLÇAK katıldı. EXPOların içeriği Antalya`ya kenti fiziki planları ile olan uyumunun gündeme alındığı panel`de Sn. Oktan NALBANTOLU,

Sn. Ömer Lütfi GÜLKAL, Sn. Zübeyde ÖZKAN ÖZSU ve Sn. Şirin Gülcen EREN panelist olarak katıldılar.

1.ÖĞRENCİ BİTİRME PROJE YARIŞMASI KOLOKYUMU GERÇEKLEŞTİRİLDİ

2011-2012 öğretim yılında Peyzaj Mimarlığı Bölümleri ile TMMOB Peyzaj Mimarları Odası arasında koordinasyon, işbirliği ve üniversitemizde faaliyet gösteren PMOGenç Öğrenci üye komisyonu arasındaki iletişimi güçlendirmek üzere planlanan Öğrenci Bitirme Proje Yarışması'nın ilkinin Kolokyumu 21 Eylül 2012 tarihinde Bilkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesi FFB – 22 Salonunda gerçekleşti.

GENÇ DANIŞMA GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Odamız genç meslektaşlarımızı yaşadığı sorunlara karşı yan yana gelmesi, mesleğinin gerektirdiği toplumsal sorumluluklar için oda çatısı altında örgütlenmek üzere 23 Eylül 2012 tarihinde Ankara`da EMO konferans salonunda gerçekleştirildi.

2012/2013 DÖNEMİ "2.ÖĞRENCİ BİTİRME PROJESİ YARIŞMASI"

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası ve Peyzaj Mimarlığı Bölüm Başkanları Konseyi (PEMKON) tarafından, sponsorluğunu Kardelen Peyzaj Planlama Ins. San. ve Tic. Ltd. ile İletişim Sponsorluğu`nu Arkitera`nin üstlendiği 2012 - 2013 donemi "Peyzaj Mimarlığı Bölümü Öğrencileri Bitirme Projesi Yarışması" nin ikincisi düzenlenmektedir.

KAMUDA İSTİHDAM ŞART İMZA KAMPANYASI

KPSS sınavları atamaları sonuçlarında kamuda son derece sınırlı sayıda istihdam olanakları açan merkezi yönetimler ile görüşmeler yürüten Odamız, TBMM soru önergeleri ile sorunun çözümüne yönelik çalışmalarına devam etmektedir. Odamız soru önergelerinin görüşüleceği TBMM ve ilgili Bakanlıklara sunmak ve ülke peyzaj alanlarının planlanması ve tasarımında tartışmasız bir meslek olan peyzaj mimarlarına yönelik istihdam sorunun çözümünü talep etmektedir.

ONUNCU KALKINMA PLANI VE YEREL YÖNETİMLER ÇALIŞMA KOMİSYONUNDA YER ALIYORUZ

Kalkınma Bakanlığı tarafından çalışma hazırlıklarına başlanmış olan Onuncu Kalkınma Planı ile ilgili Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyon toplantılarına Odamızı temsilen Sn.Redife KOLÇAK ve Sn.Çiğden CAMKIRAN katılarak yerel yönetimler, ülke kalkınma politikaları ve peşaj mimarlığı ilke ve esasları hakkında Odamız görüşlerini sunmak üzere çalışma toplantılarına katılmaktadır.

2013 YILI HUKUK MAHKEMELERİ BİLİRKİŞİLİK KAYITLARI HAKKINDA BİLGİLENDİRME

İl Bölge Adliye Mahkemesi ve yargı çevresindeki Adliyelerinin bulunduğu il çevresinde oturan veya mesleki faaliyeti icra eden ve başka bir komisyonun listesinde kayıtlı olmayanlardan, bulunduğunuz il Bölge Adliye Mahkemesi yargı çevresi dâhilinde bilirkişilik görevi yapmak üzere, 2013 Yılı Bilirkişi Listesi başvuruları başlamıştır.

KPSS VE KAMUDA İSTİHDAM ÇALIŞMA KOMİSYONU TOPLANTISI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Peşaj mimarlığı eğitimi alarak ülke kamu yönetimi ve serbest mühendislik mimarlık alanında hizmet vermek üzere göreve hazır olan meslektaşlarımızın ve mesleğimizin kamuda istihdamı ile ilgili konuları

değerlendirmek ve kamu sektörü ile ilgili görüşmelerde yol haritamızı belirlemek üzere bir araya geldik.

ONUNCU KALKINMA PLANI / MEKÂNSAL PLANLAMA KOMİSYON ÇALIŞMALARINI TAKİP EDİYORUZ

Kalkınma Bakanlığı tarafından çalışma hazırlıklarına başlanmış olan Onuncu Kalkınma Planı ile ilgili Mekânsal Planlama Özel İhtisas Komisyon toplantılarına Odamızı temsilen Sn.Redife KOLÇAK katılarak kalkınma politikaları ve peşaj mimarlığı ilke ve esaslarının ülke kalkınma politikalarının yazılımında yer alması konularında Odamız görüşlerini sunmaktadır.

TMMOB KENTSEL DÖNÜŞÜM KOMİSYONUNDA YER ALIYORUZ

Odamız, TMMOB Afet Riskli Alanların Dönüştürülmesi - Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Çalışma Komisyonunda Sn. Sinem UYAR ve Sn. Redife KOLÇAK Odamızı temsil etmektedirler.

İĞNEADA - LONGOZ ORMANINDA TERMİK SANTRAL YAPIMI GÖRÜŞMELERİ DEVAM EDİYOR

Kırklareli'nin Demirköy İlçesine bağlı İğneada Beldesi, Beğendik Köyü sınırları içerisinde EMBA Elektrik Üretim A.Ş. tarafından kurulması planlanan 'Trakya Entegre Termik Santral Projesi'nin Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) süreci başlatıldı. EPDK'nın 14.06.2012'da EMBA'nın elektrik üretim lisansı başvurusu üzerine başlatılan ÇED süreci ile ilgili 02 Kasım 2012 (bugün) "Trakya Entegre Termik Santrali Projesi için Kapsam ve Özel Format belirleme Toplantısı" gerçekleştiriliyor.

3.KOORDİNASYON TOPLANTISI TRABZON'DA GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Odamız ve TMMOB örgütlülüğünün çalışma programlarının değerlendirildiği ve ortaklaştırıldığı, idari ve mali yapılanmalarımız üzerinde görüş alışverişinde bulunulduğu 3. Koordinasyon Toplantısı Trabzon il temsilciliğimizin ev sahipliğinde gerçekleştirildi.

ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK BAKANLIĞI İLE İSTİHDAM KONULU GÖRÜŞMELERİ GERÇEKLEŞTİRDİK

Odamızın "kamuda istihdam şart" başlığında yürütmekte olduğu çalışmalar çerçevesinde Bakanlıklar ile yapılması gereken görüşmelerden ilkinin Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Müsteşar Yrd. Sn. İrfan UZUN ile Odamızı temsilen Sn. Redife KOLÇAK ve KPSSde atamaları yapılmayan meslektaşlarımızı temsil eden üyelerimizle birlikte gerçekleştirdik

AKSARAY BELEDİYE BAŞKANI İLE MESLEK ALANLARIMIZ ÜZERİNE GÖRÜŞMELERDE BULUNULDU

Aksaray Belediye Başkanı Sn.Nevzat PALTA ile Odamızı temsil eden Sn.Redife KOLÇAK ve Aksaray`da yaşayan üyelerimizle birlikte meslek alanlarımız ve yerel uygulamaları hakkında görüşmelerde bulunuldu

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞI İLE İSTİHDAM OLANAKLARI ÜZERİNE GÖRÜŞMELERDE BULUNDUK

Odamız üyeleri ile birlikte "kamuda istihdam şart" başlığı altında kamu yönetimleri ile süre gelen görüşmelerimizi Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Sn. İlker SERT ile maden arama ve çıkarma ruhsat aşamaları ve alan yönetimi, peyzaj onarım ve rehabilitasyon proje-uygulama ve peyzaj mimarlığı disiplinin yeri üzerine görüş alışverişinde bulunuldu

AOÇ'NDE DEVAM EDEN DEĞİŞİM VE DÖNÜŞÜM BİR KEZ DAHA KAMUOYU GÜNDEMİNE TAŞINDI

Odamızın, OGM alanının yok edilmesi ve Başbakanlık konutu yapımı, Hayvanat Bahçesinin Yenileme Alanı ilan edilme süreçleri üzerinden tüm bilgi ve hukuki süreç takibi yapılan Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) ile ilgili kamuoyu bilgilendirmesi Toplumcu Mühendis ve Mimar Meclisi`nde bir kez daha kamuoyu ile paylaşıldı.

PEYZAJ MİMARLIĞI 5.KONGRE DANIŞMA KURULU TOPLANTISI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Odamız tarafından her üç yılda bir düzenlenen KONGRE`nin beşincisini düzenlemek üzere çalışmalarına başlanılmış olup, Düzenleme Kurulu tarafından hazırlanan Kongre ana tema ve alt başlıklarını tartışmaya açmak, deneyim ve bilgi birikimlerini paylaşmak üzere Kongre Danışma Kurulu ile bir araya gelindi.

İŞ GÜVENLİĞİ UZMANLIĞI MÜCADELEMİZ DEVAM EDİYOR.

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası olarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı`na yazı yazılarak Mahkeme kararlarının gereğinin yerine getirilmesi ve peyzaj mimarlarının yetkilendirilen eğitim kurumlarına ve Bakanlığa başvuruları konusunda zorluk çıkarılmaması konusunda Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı uyarılmıştır.

İŞ GÜVENLİĞİ UZMANLIĞI DAVALARINA ODAMIZ`DAN HUKUKİ DESTEK

Ankara 5 ve 16. İdare Mahkemeleri`nin peyzaj mimarlarının iş güvenliği uzmanlığı eğitimine katılmalarına ve Bakanlık tarafından açılan sınava girip başarılı olmaları halinde C sınıfı iş güvenliği uzmanı olmalarına imkân tanıyan kararları sonrasında Oda`mıza yüzlerce başvuru yapılmış ve dava açmak isteyen üyelerimize hukuki destek sunulması istenilmiştir.

İŞ GÜVENLİĞİ UZMANLIĞI EĞİTİMİ VEREN KURSLAR UYARILDI

Peyzaj Mimarlığı bölümünden mezun olan peyzaj mimarlarının İş Güvenliği Eğitim Programı'na katılmak üzere yaptıkları başvuruların Ankara 16. İdare Mahkemesi ve Ankara 5. İdare Mahkemesinin kararlarının gerekçesine aykırı olarak kabul edilmediği tespit edilmiştir.

DANIŞMA KURULU TOPLANTISINI GERÇEKLEŞTİRDİK

Odamız 10.Dönem 1.Danışma Kurulu Toplantısını gerçekleştirdik. Odamız 2012 yılı çalışma döneminin genel değerlendirmesi ile birlikte Yapı Denetim Yasa Değişikliği Taslağı il birlikte torba yasa niteliğı taşıyan bir hazırlık ile TMMOB Yasası üzerinde gerçekleştirilmeye çalışılan madde değişiklikleri ve ülke gündemi üzerine bilgi alışverişinde bulunulan 1.Danışma Kurulumuz 22 Aralık 2012 tarihinde gerçekleştirildi.

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİNİN VAR OLMA MÜCADELESİ PANELİ

Kalkınma ve toplumsallaşmada örnek model olarak miras değerimiz olan, Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) üzerinde gerçekleştirilen plan değişiklikleri ve uygulamalar ile gelenen son durumun değerlendirileceğı Panel, Ankara barosu Eğitim Salonunda gerçekleştirildi.

2013 YILI AJANDASI ÇIKMIŞTIR

2013 yılı ajandaları yeni bir tasarımla hazır... Üyelerimiz bağılı buldukları Genel Merkez, Şube ve Temsilciliklerden temin edebilirler.

DİYARBAKIR İL TEMSİLCİLİĞİMİZİN AÇILIŞI RESEPSİYON İLE KUTLANDI

Odamız 10. Dönem Yönetim Kurulu olarak ülke genelinde örgütlenme gerçekleştirilmiş olduğumuz çalışmalara bir yeni halka ve önemli bir dinamik olarak yer alan Diyarbakir İl Temsilciliğimizin açılışı kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinin de katıldığı bir resepsiyon ile kutlandı.

BURSA İKK TEMSİLCİLERİ ÇAĞDAŞ HUKUKÇULARI ZİYARET ETTİ

Odamız Bursa İl Temsilciliğı TMMOB BURSA İKK ile birlikte 28 Ocak 2013 tarihinde Bursa Çağdaş Hukukçular Derneğı ziyareti gerçekleştirmişti.

ODAMIZIN GÜNDEMDEKİ YASA VE YÖNETMELİKLERLE İLİŞKİN TOPLANTISI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Odamızın çalışma gündemleri arasında yer alan Çevre Kanunu Değişiklik Taslağı, ÇED Yönetmelik Değişikliklik Taslağı, Çevre Görevlisi Yönetmeliğı ve Peyzaj Yönetimi Yönetmeliğı hazırlık çalışmaları konularında

BURSA İL TEMSİLCİĞİMİZ, BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI RECEP ALTEPE ZİYARETTE BULUNDULAR

29 Ocak 2013 Salı günü Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Sn. Recep ALTEPE ile TMMOB Bursa Peyzaj Mimarları Odası İl Temsilciliğı olarak Yönetim Kurulu ve Danışma Kurulu ile birlikte ziyaret gerçekleştirilmiştir.

KORUMA SEMPOZYUMU 2 BİLDİRİLER KİTABI YAYINLANDI

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası tarafından 27-28 Eylül 2012 tarihlerinde Ankara`da gerçekleştirilen Koruma ve Peyzaj Mimarlığı 2. Sempozyumu bildiri tam metinlerini içeren "Bildiriler Kitabı" yayına hazırdır.

KONYA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ VE İMAR KOMİSYONU İLE GÖRÜŞMELERDE BULUNDUK

Odamız Konya İl Temsilciliği ve Yönetim Kurulumuz, Konya Büyükşehir Belediyesi Genel Sekreterliği ve İmar Komisyonu üyelerini peşaj mimarlığı ve kent yönetiminde imar hukuku konuları ile ilgili ziyarette bulundu.

İHALE İTİRAZLARINDA ALINAN BAŞARILI SÜREÇLERE BİR YENİSİ DAHA EKLENDİ

Konyaaltı Belediye Başkanlığı Plan ve Proje Müdürlüğü'nce 2013 / 11499 sayılı ihale numarası ile ilan edilmiş olan ihalede Odamızın itirazı sonucu değişiklik yapıldı.

BURSA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI SN. RECEP ALTEPE BURSA İL TEMSİLCİLİĞİMİZİ ZİYARET ETTİ

Bursa Büyükşehir Belediye Başkanı Sn.Recep ALTEPE ve yönetim kadrosu ile birlikte Odamız Bursa İl Temsilciliği'ni ziyaret ederek kentlerin yapılaşam ve yerleşme süreçleri içerisinde peşaj mimarlığının yeri konularında gerçekleştirilen bir toplantı gerçekleştirildi.

BİR BAŞKA 2 ŞUBAT DÜNYA SULAK ALANLAR GÜNÜ!

Küresel gündemin ilk sırasına yerleşen su, tüm canlı sistemler açısından bir varoluş nedeni olmanın ötesinde, artık ekonominin sürdürülebilir temelini oluşturmaktadır.

Örgütlülük

ODAMIZ ÖRGÜTLENME ÇALIŞMALARINA DEVAM EDİYOR. BALIKESİR ÜYELERİMİZLE BİRLİKTEYDİK

Odamız 2.Başkanı Sn.Mustafa ARTAR ve Genel Sekreteri Sn.Redife KOLÇAK Balıkesir üyelerimiz ile birlikte, Oda örgütlülüğümüz ve yerel çalışmalarımız konusunda bilgi alış-verişinde bulunmak üzere bir araya geldi.

DIYARBAKIR VE BATMAN ÜYELERİMİZLE BİRLİKTE İDİK

Oda Yönetim Kurulumuz temsilen Sn. Redife KOLÇAK`ın katıldığı üye toplantısını Diyarbakır ve Batman il-lerinde gerçekleştirdik.

BATMAN İL TEMSİLCİLİĞİ ÖRGÜTLÜLÜĞÜMÜZE HOŞGELDİNİZ

Oda örgütlenmemizde her ilden üyemizle birlikte meslek ve meslektaş haklarımızın ülke genelinde ortaklaştırılması, peyzaj mimarlarının ülke-sel, bölgesel ve yerel ölçekte tek ses,

tek yumruk olabilmek adına gösterdiğimiz mücadelede Batman`da yaşıyan üyelerimiz biz de varız diyerek Odamız temsilciliğinin kurulması yönünde attıkları adıma Oda Yönetim Kurulumuz destek vererek bir halka daha eklendi.

DIYARBAKIR İL TEMSİLCİLİĞİ ODA ÖRGÜTLÜLÜĞÜMÜZE HOŞGELDİNİZ

Odamız il örgütlenmelerindeki çalışmalarına bir halka daha ekledi ve Diyarbakır`da yaşayan ve mesleğini icra eden üyelerimizle uzun soluklu gerçekleştirilen çalışmalar sonucu Odamız kuruluş amaç ve ilkeleri etrafında örgütlenmek üzere Diyarbakır İl Temsilciliği'ni kurarak kurumsal örgütlenmemize imza attı.

Perşembe Sohbetleri

ULUSLARARASI BAHÇE SERGİLERİ ÖRNEĞİNDE TÜRKİYE EKİM AYI PERŞEMBE SOHBETİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Odamız tarafından düzenlenen Ekim Ayı Perşembe Sohbetleri "Uluslararası Bahçe Sergisi Örneklerinden Türk Bahçesi Örneğiyle proje ve uygulama teknikleri üzerine Sn.Ömer Lütfü GÜLKAL`ın sunumu ile gerçekleştirildi.

PERŞEMBE SOHBETLERİ/ OCAK 2013 İŞ GÜVENLİĞİ UZMANLIĞI VE PEYZAJ MİMARLIĞI SEMİNERİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası olarak mesleğimizin ve meslektaşlarımızın hizmet alanları ile ilgili çalışmalarında yer alan ve uzun soluklu olarak kamu yönetimi, hukuk mücadelesi ve yargı süreçlerini takip

eden Odamız, PERŞEMBE SOHBETLERİ / OCAK 2013 konusunu İş Güvenliği Uzmanlığı ve Peyzaj Mimarlığı Süreçlerinin Değerlendirilmesi konusunda Av. Emre Baturay ALTINOK`un sunumu ve üyelerimizin katılımı ile gerçekleşmiş bulunmaktadır.

PMO Genç

ODAMIZ BİLKENT ÜNİVERSİTESİ PEYZAJ MİMARLIĞI ÖĞRENCİLERİ İLE BİRLİKTE

Oda-öğrenci buluşmalarından birini daha Bilkent Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı öğrencileri ile gerçekleştirdik. Odamız, Öğrenci Üye Komisyonu ve Oda Yönetim Kurulumuzun

çalışma programı içerisinde yer alan etkinlikler hakkında bilgi alışverişinde bulunduğumuz Bilkent Üniversitesi peyzaj mimarlığı öğrencileri ile Odamız-PMOGenç işbirliğinde düzenlenen 2. Ulusal Öğrenci Sempozyumu hakkında bilgilendirme yaptık.

KTÜ PEYZAJ MİMARLIĞI ÖĞRENCİLERİ ODAMIZI ZİYARET ETTİ

Karadeniz Teknik Üniversitesi 3.sınıf öğrencilerinin geleneksel olarak gerçekleştirdikleri üniversite teknik gezileri esnasında Odamızı ziyaret ederek teorik yaşam ve pratik yaşamın buluşması gerçekleştirildi.

TMMOB BAŞKANI MEHMET SOĞANCI PMOGENÇ ÇANAKKALE YAZ KAMPINI ZİYARET ETTİ.

Odamız tarafından her yıl değişik illerde düzenlenen Yaz Okullarının altıncısını Çanakkale`de düzenlediğimiz ve 27 Ağustos-09 Eylül tarihleri arasında devam eden Yaz Okulumuza TMMOB Başkanı Sn. Mehmet SOĞANCI katılarak öğrencilerimizle buluştu.

ODAMIZ 6. YAZ OKULU BAŞARI İLE TAMAMALANDI

Odamızın, Çanakkale Valiliği ile işbirliği içinde gerçekleştirdiği Yaz Kampı, aday meslektaş olan öğrencilerimizin mesleğe hazırlanmasında pratik çalışmanın ve kolektif yaşam bilincinin kazandırılması, ülkenin dört bir yanında eğitim gören aday meslektaşlarımızın öğretilerini paylaşarak kolektif projeler üzerinde ortaklaştırma yeteneklerinin geliştirilebilmesi amacıyla hazırlanan 6. yaz Okulu başarı ile sonlandı.

YAZ OKULU/ÇANAKKALE PROJE SERGİSİ AÇILDI

Peyzaj mimarlığı öğrencileri, bir kentin planlı disiplinde gelişimine katkı sunan meslek disiplini olmasının pratik yaşamla birleştiği Çanakkale Yaz Okulu Proje Sergisi Çanakkale İli Merkez ve Yerel yöneticileri, milletvekilleri ve kamu yöneticilerinin de katıldığı halka açık sergisi gerçekleştirildi.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ PMOGENÇ YENİ ÖĞRENCİLERİMİZE HOŞGELDİNİZ TOPLANTISI DÜZENLEDİ

İnönü Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü 2012-2013 eğitim dönemine başlarken, Odamız Malatya İl Temsilcisi Sn. Füzuran ÇELİK ASLAN`nın da katıldığı PMO-Genç İnönü Temsilcileri aramıza yeni katılan öğrencilerimizle tanışma toplantısı düzenledi.

ANKARA PMOGENÇ`DEN; YENİ ÖĞRENCİLERİMİZE "HOŞGELDİNİZ" TOPLANTISI

2012-2013 eğitim dönemine başlarken, Odamız PMOGenç Ankara Üniversitesi Temsilcileri aramıza yeni katılan öğrencilerimizle tanışma toplantısı düzenledi.

TMMOB ve Bağlı Odalar İle Birlikte

TMMOB DANIŞMA KURULU'NDA ODAMIZ GÖRÜŞLERİNİ SUNDUK

TMMOB nin 41. Dönem Çalışma Programının sunulması amacıyla TMMOB nin 31 Mayıs-3 Haziran 42.Dönem Genel Kurul hazırlık süreçlerinin değerlendirildiği Danışma Kurulu toplantısında Odamız görüşlerini Genel Başkan Sn. Ozan YILMAZ aktardı

TOPLUMSAL YAŞAMIN BİLİMSEL-TEKNİK ÖLÇÜTLERE GÖRE DÜZENLENMESİNİ SAVUNMAYA DEVAM EDECEĞİZ

Bugün gazetesinde 4 gündür TMMOB`ye ve bağlı odalarına saldırı niteliğinde ve kamuoyunu yanlış bilgilendirmeye yönelik yayınlanan haberler üzerine TMMOB`ye bağlı 22 oda 10 Mayıs 2012 tarihinde bir basın toplantısı düzenledi. 22 odanın imza attığı metni TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı okudu.

TMMOB 42.GENEL KURULU GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği 42. Olağan Genel Kurulu 31 Mayıs-3 Haziran 2012 tarihlerinde Ankara`da gerçekleştirildi. Siyasi İktidarın Türkiye`yi yeniden şekillendirirken, TMMOB`yi de işlevsizleştirmeye yönelik politikalarının hız kazandığı bir dönemde gerçekleştirilen Genel Kurul sokağa taşıdı. Mühendis, mimar, şehir plancıları Genel Kurulun ilk günü TMMOB`yi yeniden yapılandırmaya yönelik politikalara karşı sokaktan Siyasi İktidarı uyarırken, Genel Kurulun üçüncü gününde de TMMOB`li kadınlar AKP İl Binasına yürüdü.

TMMOB YÖNETİM KURULU VE ODA BAŞKANLARI TOPLANTISI GERÇEKLEŞTİRİLDİ

TMMOB Yönetim Kurulu, 42. Dönem Çalışma Programıyla ilgili görüş alışverişinde bulunmak üzere 23 Haziran 2012 tarihinde Oda yöneticilerinin bir araya geldiği toplantıya Oda genel başkanımız Sn. Ozan YILMAZ katıldı

TMMOB ÖĞRENCİ EVİ`NİN TEMELİ TÖRENLE ATILDI

Gençliğimiz Geleceğimizdir "diyen Odamızın da içinde bulunmaktan onur duyduğu TMMOB`nin son yıllardaki en önemli projelerinden biri olan TMMOB Öğrenci Evi ve Sosyal Tesisleri`nin temel atma töreni TMMOB`nin toplumcu çizgisinin ana hatlarını belirleyen değerli Başkan Teoman ÖZTÜRK`ün 18. ölüm yıldönümü olan 11 Temmuz 2012 tarihinde gerçekleştirildi. Yenimahalle Belediyesi işbirliği ile hayata geçirecek olan tesisler 300 öğrenci için konaklama olanağı sağlayacak.

TMMOB KENTSEL DÖNÜŞÜM KOMİSYONUNDA YER ALIYORUZ

Odamız, TMMOB Afet Riskli Alanların Dönüştürülmesi - Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Çalışma Komisyonunda Sn. Sinem UYAR ve Sn. Redife KOLÇAK Odamızı temsil etmektedirler.

ODAMIZ TMMOB YEREL YÖNETİMLER ÇALIŞMA GRUBUNDA

Yerel yönetimleri şekillendirmeye yönelik yasa, yönetmelik çalışmalarına ve 2013 Ekim ayında yapılması planlanan yerel yönetimler seçimlerine ilişkin TMMOB görüş ve politikalarının oluşturulması amacıyla TMMOB Yönetim Kurulu kararı ile oluşturulan Yerel Yönetimler Çalışma Grubu`nda ki çalışmalarda Odamızı Sn. Ozan YILMAZ temsil etmektedir.

NÜKLEER ENERJİNİN TESCİLLENMESİ TOPLANTISININ İPTALİ TALEBİNE ODAMIZ DA DESTEK VERDİ

Mersin Akkuyu'da yapılmak istenen nükleer santral için İller Bankası Macunköy Sosyal Tesisleri'nde yapılan kapsam ve özel format belirleme toplantısını protesto edildi. İller Bankası Macunköy Sosyal Tesisleri önünde 3 Nisan 2012 tarihinde gerçekleştirilen eylemde sık sık "Nükleere inat yaşasın hayat", "Nükleer santral istemiyoruz", "Akdeniz Çernobil istemiyoruz", "Nükleere inat yaşasın hayat", "Akkuyu Çernobil olmayacak", "Akkuyu Fukuşima olmasın", "Gün gelecek devran dönecek AKP halka hesap verecek" sloganları ile tepkisini dile getirdi.

AFET YASA TASLAĞINA "İTİRAZIM VAR" DİYEN PEYZAJ MİMARLARI TBMM'E DİLEKÇELERİNİ SUNDULAR

TBMM gündeminde olan "ÂFET RİSKİ ALTINDAKİ ALANLARIN DÖNÜŞTÜRÜLMESİ HAKKINDA KANUN TASARISI ile mülkiyet hakkının yok sayılıyor olması ile birlikte 12 adet yürürlükte olan Kanunun görmezden gelinmesi, acele kamulaştırma ile taşınmazların kolayca alınabilecek olması gibi belirsiz bir biçimde ve çok geniş bir yetki ile satışa çıkarılması yönünde hazırlanan Yasa taslağına

İTİRAZIM VAR diyen peyzaj mimarları TBMM Dilekçe Komisyonuna dilekçelerini sundu.

PEYZAJ MİMARLARI ODASI'NDAN ERZİN'E DESTEK

TMMOB Peyzaj Mimarları Odası olarak; Erzin Termik Santral Karşıtı Platform'un "Termik Santral Karşıtı Miting İçin Yaşam Savunucularına AÇIK ÇAĞRI"sına kulak veriyor, ülkemizin doğal ve kültürel değerlerine sahip çıkmak için yaşadıkları bölgede yaşam mücadelesi veren Erzinlilerin yanında olduğumuzu bildiriyoruz.

1 MAYIS İŞÇİ BAYRAMINDA ÜLKEMİ VE MESLEĞİMİ SEVİYORUM DİYEN PEYZAJ MİMARLARI ALANDAYDI

Emek günü olan 1 MAYIS kutlamaları Ankara' da Sıhhiye Meydanı'nında gerçekleşerek Ankara Mitingi'ne ilişkin program aşağıda belirtilmiş olup, mitinge TMMOB pankartı arkasında Odamız pankartı arkasında katılım sağlandı.

"BARTIN FİDANLIĞIMA DOKUNMA" KAMPANYASI

Odamız Çalışma Komisyonlarınınca'da uzun soluklu çalışmaların yürütüldüğü Bartın Irmağı Yakın Çevresi planlama ilke kararlarında yer alan ve imar plan notlarında da Özel Proje Alanı (ÖPA) olarak belirlenmiş Fidanlık alanı imara açılıyor.

AKKUYU NÜKLEER SANTRALİ PLANI MAHKEME KARARI İLE DURDURULDU

Odamız tarafından takip edilen Akkuyu Nükleer Santralin Çevre Düzeni Planında Mersin karaman'a işlenmesi ile ilişkin açılan dava sonuçlandı ve Danıştay Mersin Karaman Planıyla ilgili açılan bir diğer davada da bilirkişi raporuna dayanarak, planın tamamının yürütmesini durdurdu.

BİLİRKİŞİ HEYETİ LOÇ VADİSİNDE

Odamızın da müdahil olarak yer aldığı Kastamonu'nun Cide ilçesindeki Loç Vadisinde Or-Ya Enerji A.Ş tarafından yapılması planlanan CİDE HES projesi ile ilgili dava sürecinde, Kastamonu İdare Mahkemesince verilen Yürütmeyi Durdurma kararı sonrası mahemece atanan Bilirkişi Heyeti keşif çalışmalarını yapmak bir araya geliyor.

İĞNEADA - LONGOZ ORMANINDA TERMİK SANTRAL YAPIMI GÖRÜŞMELERİ DEVAM EDİYOR

Kırklareli'nin Demirköy İlçesine bağlı İğneada Beldesi, Beğendik Köyü sınırları içerisinde EMBA Elektrik Üretim A.Ş. tarafından kurulması planlanan 'Trakya Entegre Termik Santral Projesi'nin Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) süreci başlatıldı. EPDK'nın 14.06.2012'da EMBA'nın elektrik üretim lisansı başvurusu üzerine başlatılan ÇED süreci ile ilgili 02 Kasım 2012 (bugün) «Trakya Entegre Termik Santrali Projesi için Kapsam ve Özel Format belirleme Toplantısı» gerçekleştiriliyor

Yerel Yönetimler İle Görüşmeler

BURSA - YILDIRIM BELEDİYE BAŞKANI TEMSİLCİLİĞİMİZİ ZİYARET ETTİ

Bursa'nın merkez ilçesi olan Yıldırım İlçesi Belediye Başkanı Sn. Özgen Keskin Odamız Bursa İl Temsilciliği'mizi belediye tarafından hazırlanan Yıldırım İlçesi kentsel dönüşüm projeleri hakkında bilgi aktarmak üzere ziyaret etti

KAYSERİ İL TEMSİLCİLİĞİ BELEDİYE BAŞKANLIKLARI İLE GÖRÜŞMELER YAPTI

TMMOB Peşaj Mimarları Odası Kayseri İl Temsilciliği üyeleri ve Odamız Genel Sekreteri Sn. Redife KOLÇAK ile birlikte, Kayseri Büyükşehir Belediye Başkan Yardımcısı Sn. Serdar ALTUNTUĞ, Melikgazi Belediyesi İmar ve Şehircilik Müdürü Sn. Murat SEÇİLİR ve Talas Belediyesi İmar ve Şehircilik müdürü Erol TAŞ'a nezaket ziyaretinde bulunuldu

ODALARDAN, ANKARA ÇEVRE VE ŞEHİRCİLİK MÜDÜRLÜĞÜ'NE ZİYARET

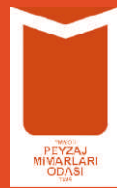

TMMOB Peşaj Mimarları Odası, Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Makina Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, İnşaat Mühendisleri Odası Ankara Şubesi, Elektrik Mühendisleri Odası Ankara Şubesi ve Jeoloji Mühendisleri Odası'ndan oluşan bir heyet 23 Temmuz 2012 Pazartesi günü Ankara Çevre ve Şehircilik İl Müdürü Sayın Kasım Kayıhan ile görüştü. Odamız adına görüşmeye Genel Sekreterimiz Sayın Redife KOLÇAK katıldı.

ÇANAKKALE VALİSİ İLE ODAMIZ YAZ OKULU PROGRAMI GÖRÜŞMELERİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ

Odamız geleneksel Yaz Okulu / 2012`yi tarihi ve doğal peşaj değerleri yüksek il olan Çanakkale ilinde gerçekleştirmek üzere Çanakkale Valisi Sn. GÜNGÖR Azim TUNA' yı makamında ziyaret ettik.

TMMOB
PEYZAJ MİMARLARI ODASI
UCTEA CHAMBER OF LANDSCAPE ARCHITECTS